Mattityahu

די גוטע בשורה לויט מתתיהו

1 This is the sefer toldot of Rebbe, Melech HaMoshiach Yehoshua Ben Dovid, Ben Avraham.
2 Avraham, then Yitzchak, Ya'akov, Yehudah and his brothers;
3 then, through Yehudah, Peretz and Zerach by Tamar; then Chetzron, Ram;
4 then Amminadav, Nachshon, Salmon;
5 then Boaz by Rachav; then Oved by Ruth, then Yishai;
6 then Yishai fathered Dovid HaMelech; then Sh'lomo by the wife of Uriyah;
7 then Rechavam, Aviyah, Asa,

א דאס בוך פונם שטאמבוים פון יהושע / ישוע*
Yeshua Yehoshua fun shtamboim funem buch dos*
Yeshua Yehoshua of pedigree from the book the

המשיחן , דעם זון פון דוד , דעם זון פון אברהם .
Avraham fun zun dem Dovid fun zun dem HaMoshiachn
Avraham of son the Dovid of son the the Moshiach

ב אברהם האט געבוירן יצחקן , און יצחק האט געבוירן
geboiren hot Yitschak un Yitschakn geboiren hot Avraham
fathered has Yitschak and Isaac fathered has Avraham

יעקבן , און יעקב האט געבוירן יהודהן און זיינע ברידער.
brider zaine un Yehuden geboiren hot Ya'akov un Ya'akovn
brothers his and Judah fathered has Yaakov and Jacob

ג און יהודה האט געבוירן פרצן און זרחן פון תמר . און
un Tamir fun Zerachn un Peretsn geboiren hot Yehude un
and Tamar from Zerach and Perez fathered has Yehudah and

פרץ האט געבוירן חצרון , און חצרון האט געבוירן רם .
Ram geboiren hot Chetsron un Chetsron geboiren hot Perets
Ram fathered has Hetsron and Hetsron fathered has Perez

ד און רם האט געבוירן עמינדבן , און עמינדב האט
hot Amminadab un Amminadabn geboiren hot Ram un
has Amminadav and Ammindav fathered has Ram and

געבוירן נחשון , און נחשון האט געבוירן שלמון,
Salmon geboiren hot Nachshon un Nachshon geboiren
Salmon fathered has Nachshon and Nachshon fathered

ה און שלמון האט געבוירן בועזן פון רחב , און בועז האט
hot Boaz un Rachav fun Boazn geboiren hot Salmon un
has Boaz and Rachab from Boaz fathered has Salmon and

געבוירן עובדן פון רות, און עובד האט געבוירן ישי ,
Yishi geboiren hot Ovedn un Rut fun Ovedn geboiren
Jesse fathered has Obed and Ruth from Obed fathered

ו און ישי האט געבוירן דוד המלך .
hameilech Dovid geboiren hot Yishi un
the king Dovid fathered has Jesse and

דוד שלמהן פון אוריהסווייב, האט געבוירן און
un geboiren hot vibe Uriyah's fun Shloimen Dovid
and fathered has wife Uriyah's from Shloimen Dovid

ז און שלמה האט געבוירן רחבעם , און רחבעם האט געבוירן
geboiren hot Rechavam un Rechavam geboiren hot Shloime un
fathered has Rechavam and Rechavam fathered has Shloime and

אביה , און אביה האט געבוירן אסא,
Asa geboiren hot Aviyah un Aviyah
Asa fathered has Aviyah and Aviyah

8 then Yehoshafat, Yoram, Uziyahu;

ח און אסא האט געבוירן יהושפטן , און יהושפט האט געבוירן
geboiren hot Yehoshafat un Yehoshafatn geboiren hot Asa un
fathered has Yehoshafat and Yehoshafat fathered has Asa and

יורם , און יורם האט געבוירן עזיהו ,
Uziyahu geboiren hot Yoram un Yoram
Uzziah fathered has Yoram and Yoram

9 then Yotam, Achaz, Chizkiyahu,

ט און עזיהו האט געבוירן יותם , און יותם האט געבוירן אחזן ,
Achazn geboiren hot Yotam un Yotam geboiren hot Uziyahu un
Achaz fathered has Yotam and Yotam fathered has Uzziah and

און אחז האט געבוירן יחזקיהן ,
Y'chizkiyahn geboiren hot Achaz un
Y'chizkiyahu fathered has Achaz and

10 then Menasheh, Amon, Yoshiyahu,

י און יחזקיהו האט געבוירן מנשהן , און מנשה האט
hot Menasheh un Menasheh geboiren hot Y'chizkiyahu un
has Menasheh and Menasheh fathered has Y'chizkiyahu and

געבוירן אמון, און אמון האט געבוירן יאשיהו ,
Yoshiyahu geboiren hot Amon un Amon geboiren
Yoshiyahu fathered has Amon and Amon fathered

11 then Ykhanyahu and his achim from the days of the Golus in Babylon.

יא און יאשיהו האט געבוירן יכניהו און זיינע ברידער, צו
tsu brider zaine un Yechanyahu geboiren hot Yoshiyahu un
to brothers his and Yechanyahu fathered has Yoshiyahu and

דער צייט פונם גלות בבל .
Bavel goles funem tsait der
Babylon (to) deportation of the time the

12 After Ykhanyahu, then Shealtiel, then Zerubavel,

יב און נאך דער פארטרייבונג קיין בבל האט יכניהו
Yechanyahu hot Bavel kein fartraibung der noch un
Yechanyahu has Babylon to being taken away the after and

געבוירן שאלתיאלן, און שאלתיאל האט געבוירן זרובבלען ,
Zerubaveln geboiren hot Shealtiel un Shealtieln geboiren
Zerubavel fathered has Shealtiel and Shealtiel fathered

13 then Avichud, then Elyakim, then Azur;

יג און זרובבל האט געבוירן אביהודן, און אביהוד האט געבוירן
geboiren hot Avihud un Avihudn geboiren hot Zerubavel un
fathered has Avihud and Avihud fathered has Zerubavel and

אליקים, און אליקים האט געבוירן עזורן,
Azurn geboiren hot Elikim un Elikim
Azur fathered has Elikim and Elikim

14 then Tzadok, then Yakhin, then Elichud;

יד און עזור האט געבוירן צדוקן , און צדוק האט געבוירן יכין ,
Yachin geboiren hot Tsadok un Tsadokn geboiren hot Azur un
Yachin fathered has Tsadok and Tsadok fathered has Azur and

און יכין האט געבוירן אליהודן,
Elihudn geboiren hot Yachin un
Elihud fathered has Yachin and

15 then El'azar, then Mattan, then Ya'akov.

טו און אליהוד האט געבוירן אלעזרן, און אלעזר האט געבוירן
geboiren hot El'azar un El'azarn geboiren hot Elihud un
fathered has El'azar and El'azar fathered has Elihud and

מתן , און מתן האט געבוירן יעקבן ,
Ya'akovn geboiren hot Mattan un Mattan
Jacob fathered has Mattan and Mattan

16 Ya'akov fathered Yosef, the baal *(husband)* of Miryam, from whom was born Yehoshua, who is called Rebbe, Melech HaMoshiach.

טז און יעקב האט געבוירן יוספן, דעם מאן פון מרים , פון
fun Miryam fun man dem Yosefn geboiren hot Ya'akov un
of Miryam of husband the Yosef fathered has Yaakov and

וועלכער עס איז געבוירן געווארן יהושע / ישוע* , וואס ווערט
vert vos Yeshua Yehoshua gevoren geboiren iz es velcher*
is who Yeshua Yehoshua become born is there which

גערופן משיח .
Moshiach gerufen
Moshiach called

17 So then, there were arba'a asar *(fourteen)* dorot *(generations)* from Avraham to Dovid, and there were arba'a asar dorot from Dovid to the Golus in Babylon, and there were arba'a asar dorot from the Golus in Babylon to Rebbe, Melech HaMoshiach.

יז און אזוי זענען אלע דורות פון אברהם
Avraham fun doires ale zenen azoi un
Avraham from generations all are in this way and

ביז דוד פערצן דורות ; און פון דוד ביז צום
tsum biz Dovid fun un doires fertsen Dovid biz
to the until Dovid from and generations fourteen Dovid until

גלות בבל פערצן דורות ; און פונם גלות
goles funem un doires fertsen Bavel goles
deportation from the and generations fourteen Babylon (to) deportation

בבל ביז צו דעם משיח פערצן דורות .
doires fertsen Moshiach dem tsu biz Bavel
generations fourteen Moshiach the to until Babylon

18 The huledet *(birth)* of Rebbe, Melech HaMoshiach was as follows. When Moshiach's Em, Miryam, had been given in erusin to Yosef, but before they came together, she was found with child through the Ruach Hakodesh.

יח און די געבורט פון יהושע / ישוע* המשיחן איז
iz HaMoshiachn Yeshua Yehoshua fun geburt di un*
is the Moshiach Yeshua Yehoshua of birth the and

פארגעקומען אויף אזא אופן : ווען זיין מוטער מרים איז
iz Miryam muter zain ven oifen aza oif fargekumen
is Miryam mother his when manner such on happened

געווען פארקנסט צו יוספן, איידער זיי זענען זיך
zich zenen zei eider Yosefn tsu farknast geven
themselves were they before Yosef to engaged was

צוזאמענגעקומען, איז זי געפונען געווארן מעוברת פונם
funem muberes gevoren gefunen zi iz tsuzamengekumen
from the pregnant having become found she is come together

רוח הקודש .
Hakoidesh ruach
the Holy Spirit

19 Her shidduch, Yosef, being a tzaddik and not wanting to humiliate her publicly, planned to deal with the get *(divorce)* in a private arrangement.

יט יוסף, איר מאן , איז אבער געווען א צדיק , און האט
hot un tsadik a geven ober iz man ir Yosef
has and righteous person a was but was husband her Yosef

איר נישט געוואלט אנטאן קיין חרפה, האט ער בדעה געהאט,
gehat bedeye er hot cherpa kein onton gevolt nisht ir
had plan he has shame any inflict wanted not her

שטילערהייט מיט איר זיך פאנאנדערצוגיין.
fanandertsugein zich ir mit shtilerheit
to separate themselves her with quietly

20 Now just when Yosef had thought through to this tachlis *(purpose)* hinei! A malach Hashem appeared to him in a chalom, and said, Yosef ben Dovid, do not shrink from taking Miryam in nisuim *(marriage)* as your kallah *(bride)*, because what has been conceived in her is through the Ruach Hakodesh.

כ און טראכטנדיק אזוי וועגן דעם , זע , א מלאך פון
fun malech a ze dem vegen azoi trachtendik un
of angel an look the matter about in this way thinking and

דעם האר (ה׳) האט זיך באוויזן צו אים אין א חלום ,
cholem a in im tsu bavizen zich hot Hashem har dem
dream a in him to shown himself has Hashem L-rd the

אזוי צו זאגן : יוסף בן דוד , פארכט דיך נישט צו נעמען
nemen tsu nisht dich forcht Dovid ben Yosef zogen tsu azoi
take to not you afraid Dovid Son of Yosef say to in this way

מרים , דיין וייב; מחמת דאס, וואס איז אין איר געשאפן
geshafen ir in iz vos dos machmas vibe dain Miryam
conceived her in is who this because wife your Miryam

געווארן, איז פונם רוח הקודש .
Hakoidesh ruach funem iz gevoren
the Holy Spirit from the is become

21 And she shall bear BEN *(Son)* and you will call SHMO *(his name)* YEHOSHUA because he will bring his people yeshu'ah *(rescue, salvation, deliverance)* from their peyshaim *(rebellions)*.

כא און זי וועט געבוירן א זון , און דו זאלסט רופן זיין נאמען
nomen zain rufen zolst du un zun a geboiren vet zi un
Name his call you shall you and son a bear will she and

יהושע / ישוע* ; מחמת ער וועט ראטעווען זיין פאלק פון
fun folk zain rateven vet er machmas Yeshua Yehoshua*
from people his save will he because Yeshua Yehoshua

זייערע זינד.
zind zeiere
sins their

22 Now all this occurred so that which was spoken by Hashem through the Navi might be fulfilled,
23 HINEI, HAALMAH HARAH V'YOLEDET BEN VKARAT

כב און דאס אלץ איז געשען , כדי עס זאל דערפילט ווערן,
veren derfilt zol es k'de geshen iz alts dos un
to be fulfilled may it so that happening is all this and

וואס עס איז געזאגט געווארן פון דעם האר (ה׳) דורך דעם
dem durch Hashem har dem fun gevoren gezogt iz es vos
the through Hashem L-rd the from become said is it which

נביא , אזוי צו זאגן :
zogen tsu azoi novi
say to in this way prophet

SHMO IMMANU-EL *(Behold, the Virgin will be with child and will bear Son and will call his name Immanu-El)* — which translated means G-d is with us.

כג זע די עלמה וועט פארגיין אין טראגן,
trogen in fargein vet alma di ze
wear in pass away will virgin the look

און געבוירן א זון ,
zun a geboiren un
son a bear and

און מען וועט רופן זיין נאמען עמנואל ,
Immanu-El nomen zain rufen vet men un
Emmanuel Name his call will one and

(ישעיהו ז, יד.)
yad z Yeshayah
14 7 Yeshayah

וואס טייטש דערפון: ה׳ אונדזאיזדערמיט .
mit der iz undz Hashem derfun taitsh vos
with the is us Hashem of it meaning which

[24] Then Yosef, rising up from sleep, did as the malach Hashem commanded him and he took his kallah.

כד און ווען יוסף איז אויפגעשטאנען פון שלאף, האט ער געטאן,
geton er hot shlaf fun oifgeshtanen iz Yosef ven un
done he has sleep from woken up is Yosef when and

ווי דער מלאך פון דעם האר (ג-ט) האט אים באפוילן , און
un bafoilen im hot Hashem har dem fun malech der vi
and commanded him has G-d L-rd the of angel the as

ער האט גענומען צו זיך זיין ווייב;
vibe zain zich tsu genumen hot er
wife his himself to taken has he

[25] And Yosef did not know her until she bore BEN and Yosef called him by name of Yehoshua.

כה און האט זיך מיט איר נישט באהאפטן , ביז זי האט
hot zi biz bahoften nisht ir mit zich hot un
had she until had marital relations not her with himself has and

געבוירן א זון, און ער האט גערופן זיין נאמען יהושע / ישוע* .
Yeshua Yehoshua nomen zain gerufen hot er un zun a geboiren*
Yeshua Yehoshua Name his called has he and son a borne

2 Now after Yehoshua was born in Beit-Lechem Yehudah, in the days of Herod king — hinei! — chachamim from eretz Mizrach *(the land of the East)* arrived in Yerushalayim,

ב און ווען יהושע / ישוע* איז געבוירן געווארן אין
in gevoren geboiren iz Yeshua Yehoshua ven un*
in become born is Yeshua Yehoshua when and

ב בית-לחם יהודה , אין די טעג פון קעניג הורדוס, זע ,
ze Hordos kenig fun teg di in Yehude Beit-Lechem b
look Herod king of days the in Yehudah Bethlehem (of)

שטערנזעער פונם מזרח זענען אנגעקומען קיין ירושלים ,
Yerushalayim kein ongekumen zenen mizrech funem shterznzeer
Yerushalayim to come are east from the star seers

2 saying, Where is he that is born Melech HaYehudim? For we have seen his KOCHAV *(star)* in the Mizrach and come to fall down before him.

ב און האבן געזאגט: וואו איז ער, וואס איז געבוירן געווארן,
gevoren geboiren iz vos er iz vu gezogt hoben un
become born was who he is where said have and

דער מלך פון די יידן? מחמת מיר האבן געזען זיין שטערן
shtern zain gezen hoben mir machmas Yidn di fun Melech der
star his seen have we for Jews the of king the

אויפן מזרח , און זענען געקומען, זיך צו בוקן צו
tsu buken tsu zich gekumen zenen un mizrech oifen
to worship to ourselves come have and east (the) in the

אים.
im
him

3 Because Herod the king heard this, he was terribly shaken, and all Yerushalayim with him.

ג און ווי דער קעניג הורדוס האט דאס געהערט, האט ער זיך
zich er hot gehert dos hot Hordos kenig der vi un
himself he has heard this has Herod king the as and

דערשראקן און גאנץ ירושלים מיט אים.
im mit Yerushalayim gants un dershroken
him with Yerushalayim all and terrified

4 And assembling all the Rashei Hakohanim and Sofrim of the people, he inquired of them the place where Rebbe, Melech HaMoshiach was to be born.

ד און איינזאמלענדיק אלע הויפט כהנים און סופרים פונם
funem soifrem un kohanem hoipt ale ainzamlendik un
of the scribes and priests chief all the calling together and

פאלק, האט ער זיי געפרעגט, וואו דער משיח דארף
dorf Moshiach der vu gefregt zei er hot folk
must be Moshiach the where asked them he has people

געבוירן ווערן .
veren geboiren
become born

5 They told him, In Beit-Lechem Yehudah; because so it stands written by the Navi: 6 And YOU, BEIT-LECHEM, *(Bethlehem, Mic 5:1[2])* in eretz Yehudah are by no means least among the shtetlach *(towns)* or ruling of Yehudah; because out of you will come a Moshel *(Ruler)* who will be the Ro'eh Ami Yisroel.

ה און זיי האבן צו אים געזאגט: אין בית-לחם יהודה ; מחמת
machmas Yehude Beit-Lechem in gezogt im tsu hoben zei un
because Yehudah Bethlehem in said him to have they and

אזוי איז געשריבן געווארן דורך דעם נביא .
novi dem durch gevoren geshriben iz azoi
prophet the through become written it is so

ו און דו בית-לחם , לאנד יהודה ,
Yehude land Beit-Lechem du un
Yehudah land Bethlehem you and

ביסט בשום אופן נישט דאס קלענסטע
klenste dos nisht oifen beshum bist
least the not way never are

צווישן די פרינצן פון יהודה ;
Yehude fun printsn di tsvishen
Yehudah of rulers the among

מחמת פון דיר וועט ארויסקומען א מושל ,
moshel a aroiskumen vet dir fun machmas
ruler a come out will you from because

וואס וועט פיטערן מיין פאלק ישראל!
Yisroel folk main fiteren vet vos
Israel people my shepherd will who

(מיכה ה, ב.)
b h Michoh
2 5 Micah

7 Then Herod secretly summoned the chachamim and ascertained from them the exact date of the manifestation of the KOCHAV.

ז דערנאך האט הורדוס שטילערהייט גערופן די שטערנזעער, און
un shternzeer di gerufen shtilerheit Hordos hot dernoch
and star seers the called quietly Herod has first

גרינטלעך אויסגעפארשט ביי זיי די צייט, ווען דער שטערן
shtern der ven tsait di zei bai oisgeforsht grintlech
star the when time the them with researched thoroughly

האט זיך באוויזן.
bavizen zich hot
shown itself has

8 Then he sent them to Beit-Lechem, saying, Go and make a thorough search for the yeled *(child)*; as soon as you have found him, report to me, so that I, as you, may come and fall down before him.

ח און ער האט זיי געשיקט קיין בית-לחם , און געזאגט: גייט און
un geit gezogt un Beit-Lechem kein geshikt zei hot er un
and go said and Bethlehem to sent them has he and

פארשט נאך גענוי וועגן דעם קינד; און ווען איר וועט עס געפינען,
gefinen es vet ir ven un kind dem vegen genoi noch forsht
find it will you when and child the for effort after search

דערציילט מיר , כדי איך זאל אויך קומען און מיך בוקן צו
tsu buken mich un kumen oich zol ich k'de mir dertseilt
to worship me and to come also may I so that to me report

אים.
im
him

9 After they heard the king, they departed, and hinei! The KOCHAV they had seen in the Mizrach *(East)* was going ahead of them until it came and stood above the place where the yeled was.

ט און זיי , האבנדיק געהערט דעם קעניג, האבן זיך געווענדט
gevendt zich hoben kenig dem gehert hobendik zei un
set out themselves have king the heard having they and

אויף זייער וועג; און זע , דער שטערן, וועלכן זיי האבן געזען
gezen hoben zei velchen shtern der ze un veg zeier oif
seen have they which star the look and way their on

אויפן מזרח , איז געגאנגען פאר זיי , ביז ער איז געקומען און
un gekumen iz er biz zei far gegangen iz mizrech oifen
and come is it until them before go is east on the

זיך געשטעלט איבער דעם ארט , וואו דאס קינד איז געווען.
geven iz kind dos vu ort dem iber geshtelt zich
was is child the where place of the over stood itself

10 When they saw the KOCHAV, they rejoiced with exceedingly great nachas *(joy)*.

י אונ זעענדיק דעם שטערן, האבן זיי זיך געפריידט מיט א
a mit gefreidt zich zei hoben shtern dem zeendik un
a with rejoiced themselves they have star the seeing and

זייער גרויסער שמחה.
simcha groiser zeier
joy greater their

11 And, entering the bais *(house)*, they beheld the yeled with Miryam, his Em, and prostrated themselves before him. Then, opening their treasure chests, they offered gifts of gold, frankincense, and myrrh.

יא אונ זענען אריינגעגאנגען אין הויז אונ האבן געזען דאס קינד מיט
mit kind dos gezen hoben un hoiz in araingegangen zenen un
with child the seen have and house in entered are and

מרים , זיין מוטער; אונ זענען אנידערגעפאלן אונ האבן זיך
zich hoben un anidergefalen zenen un muter zain Miryam
themselves have and knelt down are and mother his Miryam

געבוקט צו אים; אונ האבן אויפגעעפנט זייערע אוצרות
oitserot zeiere oifgeefent hoben un im tsu gebukt
treasure chests their opened have and him to paid homage

אונ אים געברענגט מתנות , גאלד אונ ווייראוך אונ מירע.
mire un veiroich un gold matanot gebrengt im un
myrrh and frankincense and gold gifts brought him and

12 And having been warned in a chalom *(dream)* not to return to Herod, they took refuge in their own country by another way.

יב אונ ווערנדיק געווארנט אין א חלום , זיך נישט אומצוקערן
umtsukeren nisht zich cholem a in gevorent verendik un
to return not themselves dream a in warned becoming and

צו הורדוסן, זענען זיי אוועק אויף אן אנדערן וועג אין זייער
zeier in veg andern an oif avek zei zenen Hordosn tsu
their to way other an by went away they are Herod to

13 And when they had gone — hinei! — a malach Hashem appeared to Yosef in a chalom *(dream)*, saying, Arise, and take the yeled and his Em, and flee to Eretz Mitzrayim *(Egypt)*, and stay there until I tell you, for Herod is about to seek the yeled to destroy him.

אייגן לאנד אריין. יג אונ נאך זייער אוועקגיין , זע , א מלאך פון
fun malech a ze avekgein zeier noch un arain land eigen
of angel an look going away their after and into land own

דעם האר (ג-ט) באווייזט זיך צו יוספן אין א חלום ,
cholem a in Yosefn tsu zich bavaizt Hashem har dem
dream a in Yosef to himself showed G-d L-rd the

אזוי צו זאגן : שטיי אויף אונ נעם דאס קינד אונ זיין מוטער,
muter zain un kind dos nem un oif shtei zogen tsu azoi
mother his and child the take and up stand say to in this way

אונ אנטלויף קיין מצרים , אונ *זיי דארטן, ביז איך וועל
vel ich biz dorten zai un Mitsrayim kein antloif un
will I until there remain and Egypt to flee and

דיר זאגן ; מחמת הורדוס וועט זוכן דאס קינד, כדי עס
es k'de kind dos zuchen vet Hordos machmas zogen dir
it so that child this seek will Herod because tell you

אומצוברענגען.
umtsubrengen
destroy

[14] So, having got up, Yosef took the yeled, and his Em by night and departed for Eretz Mitzrayim.

יד און ער איז אויפגעשטאנען און האט גענומען דאס קינד און זיין
zain un kind dos genumen hot un oifgeshtanen iz er un
his and child the taken has and woken up is he and

מוטער ביינאכט, און איז אוועק קיין מצרים .
Mitsrayim kein avek iz un bainacht muter
Egypt to went away is and by night mother

[15] And Yosef was there until the mot Herod. This was to fulfill what had been spoken by Hashem through the Navi, UMIMITZRAYIM KARATI LIVNI *(Out of Egypt have I called my Son).*

טו און איז דארט געווען ביז הורדוס איז געשטארבן, כדי עס
es k'de geshtorben iz Hordos biz geven dort iz un
it so that died is Herod until was there is and

זאל דערפילט ווערן, וואס עס איז געזאגט געווארן פון דעם האר
har dem fun gevoren gezogt iz es vos veren derfilt zol
L-rd the from become said is it which to be fulfilled may

דורך דעם נביא , אזוי צו זאגן :
zogen tsu azoi novi dem durch
say to in this way prophet the through

פון מצרים האב איך גערופן מיין זון .
zun main gerufen ich hob Mitsrayim fun
son my called I have Egypt out of

(הושע יא, א.)
a yo Hoshea
1 11 Hoshea

[16] When Herod saw that he had been outwitted by the chachamim, he was greatly enraged, and he ordered the slaughter of all the yeladim in Beit-Lechem and its vicinity who were two years old or under, in accordance with the time that he had learned from the chachamim.

טז דעמאלט האט הורדוס געזען, אז ער איז געווארן אפגעשפאט
opgeshpot gevoren iz er az gezen Hordos hot demolt
mocked become is he that seen Herod has then

פון די שטערנזעער, איז ער געווארן שרעקלעך צארנדיק, און האט
hot un tsorendik shreklech gevoren er iz shternzeer di fun
has and angry terrible become he is star seers the from

געשיקט, און געלאזט טייטן אלע יינגלעך , וואס זענען געווען אין
in geven zenen vos yinglech ale teiten gelozt un geshikt
in was are who youngsters all to kill let and sent

בית-לחם און אין אלע אירע געגנטן, פון צוויי יאר און יונגער ,
yunger un yor tsvei fun gegentn ire ale in un Beit-Lechem
younger and years two of district its all in and Bethlehem

לויט דער צייט, וואס ער האט גענוי אויסגעפונען פון די
di fun oisgefunen genoi hot er vos tsait der loit
the from found out exact has he which time the according to

שטערנזעער.
shternzeer
star seers

17 Then came the fulfillment of what was spoken through Yirmeyah HaNavi: 18 KOL BRAMAH NISHMAH *(A voice was heard in Ramah)*, a voice of bitter weeping and mourning. Rachel is crying for her yeladim; she refuses to be comforted, because they are no more.

יז דעמאלט איז דערפילט געווארן, וואס עס איז געזאגט געווארן
gevoren gezogt iz es vos gevoren derfilt iz demolt
become said is it which become fulfilled is then

דורך ירמיהו הנביא , אזוי צו זאגן :
zogen tsu azoi hanovi Yirmeyah durch
say to in this way the prophet Yirmeyah through

יח א קול איז געהערט געווארן אין רמה ,
Ramah in gevoren gehert iz kol a
Ramah in become heard is voice a

א געוויין און ביטער באקלאגן,
baklogen biter un gevein a
lamenting bitter and groaning a

רחל באוויינט אירע קינדער ;
kinder ire baveint Rachel
children her weeping Rachel

און וויל נישט געטרייסט ווערן ,
veren getreist nisht vil un
become comforted not wish and

ווייל זיי זענען מער נישט פאראן.
faran nisht mer zenen zei vail
there not more are they because

(ירמיהו לא, טו.)
ah la Yirmeyah
15 31 Yirmeyah

19 When Herod died, hinei, in Eretz Mitzrayim a malach Hashem appeared to Yosef in a chalom *(dream)*,

יט ווען אבער הורדוס איז שוין געווען טויט, זע , א מלאך
malech a ze toit geven shoin iz Hordos ober ven
angel an look dead was already is Herod but when

פון דעם האר (ג-ט) באווייזט זיך אין א חלום צו יוספן אין
in Yosefn tsu cholem a in zich bavaizt Hashem har dem fun
in Yosef to dream a in himself showed G-d L-rd the of

מצרים ,
Mitsrayim
Egypt

20 saying, Arise, and take the yeled and his Em and go to Eretz Yisroel, for those seeking the life of the yeled are dead.

כ און זאגט: שטיי אויף און נעם דאס קינד און זיין מוטער, און גיי
gei un muter zain un kind dos nem un oif shtei zogt un
go and mother his and child the take and up get said and

קיין ארץ ישראל; מחמת עס זענען שוין געשטארבן די ,
di geshtorben shoin zenen es machmas Yisroel arets kein
the died already are there because Israel land of to

וואס האבן געזוכט דאס לעבן פון דעם קינד.
kind dem fun leben dos gezucht hoben vos
child the of life the sought have who

[21] And Yosef arose and took the yeled and his Em, and entered Eretz Yisroel.

כא און ער איז אויפגעשטאנען און האט גענומען דאס קינד און זיין
zain un kind dos genumen hot un oifgeshtanen iz er un
his and child the taken has and woken up is he and

מוטער, און איז געקומען קיין ארץ ישראל.
Yisroel arets kein gekumen iz un muter
Israel land of to come is and mother

[22] And when Yosef heard that Archelaus had succeeded his father Herod as king of Yehudah, Yosef was afraid to go there. And, having been warned in a chalom, he departed into the districts of the Galil.

כב נאר הערנדיק , אז ארכעלאוס קעניגט איבער יהודה אויפן
oifen Yehude iber kenigt Archelaus az herendik nor
on the Yehudah over ruling Archelaus that on hearing but

ארט פון זיין פאטער הורדוס, האט ער זיך געפארכטן דארט
dort geforchten zich er hot Hordos foter zain fun ort
there afraid himself he has Herod father his of place of

אהינצוגיין ; און נאך דעם ווי ער איז געווארנט געווארן אין א
a in gevoren gevorent iz er vi dem noch un ahintsugein
a in become warned was he as these after and to go

חלום , איז ער אוועק אין די מקומות פון גליל,
Galil fun mekoimes di in avek er iz cholem
Galil of district the in went away he is dream

[23] And Yosef made his home in the shtetl *(Jewish village)* called Natzeret, so that which was spoken by the Neviim might be fulfilled: He will be called a Natzri.

כג און איז געקומען און האט געוואוינט אין א שטאט, וואס מען
men vos shtot a in gevoint hot un gekumen iz un
they which city a in lived has and come is and

רופט זי נצרת , כדי עס זאל דערפילט ווערן, וואס עס איז
iz es vos veren derfilt zol es k'de Natseret zi ruft
is it which to be fulfilled may it so that Natsaret it calls

געזאגט געווארן דורך די נביאים , אז ער וועט גערופן ווערן
veren gerufen vet er az neviim di durch gevoren gezogt
to be called will he that prophets the through become said

נצר . (ישעיהו יא, א.)
a yo Yeshayah Nesar
1 11 Yeshayah Netzer

3 Now in those days Yochanan of the tevilah of teshuva appears, darshenen *(preaching)* as a mevaser *(herald)* in the midbar *(wilderness)* of Yehudah,

ג אין יענע טעג קומט יוחנן פון דער (ירדן) מקווה, און
un mkvh Yarden der fun Yochanan kumt teg yene in
and mikveh Yarden the of Yochanan comes days those in

רופט אויס אין דער מדבר פון יהודה , אזוי צו זאגן :
zogen tsu azoi Yehude fun midbar der in ois ruft
say to in this way Yehudah of wilderness the in out calls

[2] saying, Make teshuva, for the Malchut HaShomayim has come near.

ב טוט תשובה ; מחמת דאס מלכות השמים האט זיך
zich hot hashomaiem Malchus dos machmas tshuve tut
itself has the heavens kingdom of the because repentance do

דערנענטערט.
dernentert
come near

3 For this is the one spoken of through Yeshayah the Navi, saying, KOL KOREY BAMIDBAR *(A voice of one shouting in the wilderness)*: Prepare the Derech Hashem *(the way of the L-rd)*. Make his paths straight! 4 Now Yochanan himself had camel-hair clothing and a leather belt around his waist, and his food was arbe *(locusts)* and devash *(wild honey)*.

ג מחמת דאס איז ער, פון וועמען עס איז גערעדט געווארן דורך
durch gevoren geredt iz es vemen fun er iz dos machmas
through become spoken is it whom of he is this because

ישעיה הנביא , אזוי צו זאגן :
zogen tsu azoi hanovi Yeshayah
say to in this way the prophet Isaiah

א קול פון איינעם, וואס רופט אויס אין דער מדבר :
midbar der in ois ruft vos einem fun kol a
wilderness the in out calls who one of voice a

מאכט גרייט דעם וועג פון דעם האר (ג-ט),
Hashem har dem fun veg dem greit macht
G-d L-rd the of way the ready make

מאכט גלייך זיינע שטעגן!
shtegn zaine glaich macht
paths his straight make

(ישעיהו מ, ג.)
g m Yeshayah
3 40 Yeshayah

ד און יוחנן אליין האט געהאט א מלבוש פון קעמל *האר, און
un hor kemel fun malbesh a gehat hot alein Yochanan un
and hair camel of clothing a had has himself Yochanan and

א לעדערנער גארטל ארום זיינע לענדן; און זיין שפייז איז געווען
geven iz shpaiz zain un lendn zaine arum gartel lederner a
was is food his and waist his around belt leather a

היישעריקן און ווילדער האניק.
hanik vilder un heisherikn
honey wild and locusts

5 Then all Yerushalayim and all Yehudah and the whole region of the Yarden were going out to him.

ה דעמאלט איז צו אים ארויסגעגאנגען ירושלים , און גאנץ
gants un Yerushalayim aroisgegangen im tsu iz demolt
all and Yerushalayim went out him to is then

יהודה , און די גאנצע אומגעגנט פון ירדן ;
Yarden fun umgegent gantse di un Yehude
Yarden along region whole the and Yehudah

6 Making vidduy *(confession of sin)* of their averos *(sins)*, they were submitted to a tevilah *(immersion)* by him, using the Yarden River as a

ו און האבן זיך געלאזט טובל זיין אין דער מקווה פון אים אין
in im fun mkvh der in zain toivl gelozt zich hoben un
in him of mikveh the in be tovel allowed themselves have and

דעם טייך ירדן , מתוודה זייענדיק זיך אויף זייערע זינד.
zind zeiere oif zich zeiendik misvade Yarden taich dem
sins their about themselves being confess Yarden river the

ז ווען אבער ער האט געזען א סך פון די פרושים און פון די
di fun un Perushim di fun sach a gezen hot er ober ven
the of and Pharisees the of many a see did he however when

mikveh mayim *(gathering of water)*.

7 But when he saw many of the Perushim and Tzedukim coming to where he was using the Yarden as a mikveh mayim, Yochanan said to them, You banim *(sons)* of nachashim *(snakes)*! Who warned you to flee from the charon af habah *(the coming burning wrath)* [of Hashem]?

8 Produce pri tov l'teshuva *(fruit worthy of repentance)*!

9 Do not presume to say to yourselves, We have the yichus *(proud lineage)*, we have the zechut Avot *(merit of the Fathers)* of Avraham Avinu *(our father Abraham)*. For I say to you that Hashem is able to raise up from these avanim *(stones)* banim *(sons)* of Avraham.

10 And already the ax is laid at the shoresh haetzim *(the root of the trees)*; therefore, every etz not producing pri tov *(good fruit)* is cut down and thrown into the eish *(fire)*.

11 I give you a tevilah *(immersion)* in a mikveh mayim for teshuva, but

צדוקים קומען צו דער מקווה, האט ער צו זיי געזאגט: איר
ir gezogt zei tsu er hot mkvh der tsu kumen Tsedukim
you said them to he has mikveh the to to come Sadducees

שלאנגענקינדער, ווער האט אייך געגעבן צו פארשטיין, אז איר
ir az farshtein tsu gegeben aich hot ver shlangenkinder
you that understand to give you did who children of snakes

זאלט אנטלויפן פון דעם קומענדיקן גרימצארן?
grimtsoren kumendikn dem fun antloifen zolt
fury coming the from flee may

ח ברענגט דעריבער פרוכט, וואס איז ראוי ביי תשובה !
tshuve bai ra'úy iz vos frucht deriber brengt
repentance for worthy is which fruit therefore bear

ט און זאל אייך נישט קומען אויף די געדאנקען צו זאגן: מיר
mir zogen tsu gedanken di oif kumen nisht aich zol un
we say to thoughts the upon to come not you may and

האבן אברהם ווי אונדזער פאטער (זכות-אבות); מחמת איך
ich machmas zechus-avot foter undzer vi Avraham hoben
I because of avraham father our as Avraham have

זאג אייך, אז ה׳ איז בכח פון די דאזיקע שטיינער
shteiner dozike di fun b'koach iz Hashem az aich zog
stones these the from with power is Hashem that you tell

אויפצושטעלן קינדער צו אברהמען.
Avrahamen tsu kinder oiftsushtelen
Abraham for children to raise up

י און די האק ליגט שוין ביים שורש פון די ביימער;
beimer di fun shoiresh baim shoin ligt hak di un
trees the of root by the already lies axe the and

דעריבער יעדער בוים, וואס ברענגט נישט קיין גוטע פירות, ווערט
vert peires gute kein nisht brengt vos boim yeder deriber
is fruit good any not bears which tree every therefore

אפגעהאקט , און געווארפן אין פייער אריין. יא איך טובל אייך אין א
a in aich toivl ich arain feier in gevorfen un opgehakt
a in you tovel I into fire in thrown and chopped down

מקווה מיט וואסער צו תשובה ; אבער דער , וואס קומט נאך
noch kumt vos der ober tshuve tsu vaser mit mkvh
after comes who this one but repentance for water with mikveh

Hu Habah *(He who Comes)* after me has more chozek *(strength)* than me. I am not worthy to remove his sandals. He will give you a tevilah *(immersion)* with the Ruach Hakodesh and eish *(fire)*.

מיר, איז שטארקער פון מיר, וואס איך בין נישט ווערט צו טראגן
trogen tsu vert nisht bin ich vos mir fun shtarker iz mir
wear to worthy not am I who I than stronger is me

זיינע שיך; ער וועט אייך טובל זיין אין א מקווה מיט דעם רוח
ruach dem mit mkvh a in zain toivl aich vet er shich zaine
Spirit the with mikveh a in do tovel you will he shoes his

הקודש און מיט פייער.
feier mit un Hakoidesh
fire with and the Holy

12 The winnowing fork is in his hand, and he will clear out his threshing floor, and he will gather his wheat into the storehouse; but the chaff he will burn with unquenchable eish *(fire)*.

יב זיין ווינטשויפל איז אין זיין האנט, און ער וועט גוט אויסרייניקן
oisreiniken gut vet er un hant zain in iz vintshoifel zain
clean out good will he and hand his in is wind shovel his

זיין דרעשעריי ; און ער וועט איינזאמלען זיין ווייץ אין שייער
shaier in veits zain ainzamlen vet er un dresherei zain
barn in wheat his gather will he and threshing floor his

אריין, אבער די פלעווע וועט ער פארברענען אין פייער, וואס
vos feier in farbrenen er vet fleve di ober arain
which fire in burn he will chaff the but into

לעשט זיך נישט אויס.
ois nisht zich lesht
out not itself quench

13 Then Yehoshua comes from the Galil to the Yarden to Yochanan, to submit to Yochanan's tevilah.

יג דעמאלט קומט יהושע / ישוע* פון גליל צום ירדן צו
tsu Yarden tsum Galil fun Yeshua Yehoshua kumt demolt*
to Yarden to the Galil from Yeshua Yehoshua comes then

יוחנן , כדי מקווה געטובלט צו ווערן אין א מקווה
mkvh a in veren tsu getoivelt mkvh k'de Yochanan
mikveh a in to be to mikveh immersed mikveh so that Yochanan

פון אים.
im fun
Him of

14 But Yochanan would have deterred him, saying, I have need to submit to your tevilah, and yet you come to me?

יד ער אבער האט עס אים פארווערט, זאגנדיק: איך האב נייטיק פון
fun neitik hob ich zogendik farvert im es hot ober er
from need have I saying prevented him it has but he

דיר געטובלט צו ווערן אין א מקווה, און דו קומסט צו
tsu kumst du un mkvh a in veren tsu getoivelt dir
to come you and mikveh a in to be to mikveh immersed you

מיר?
mir
me

15 But answering him, Yehoshua said, Permit it now, for thus it is proper to fulfill all Tzidkat Hashem.

טו נאר יהושע / ישוע* האט ענטפערנדיק צו אים געזאגט: לאז
loz gezogt im tsu entferendik hot Yeshua Yehoshua nor*
let said him to answered has Yeshua Yehoshua but

עס איצט צו ; מחמת אזוי געשיקט זיך פאר אונדז
undz far zich geshikt azoi machmas tsu itst es
us for themselves proper in this way because to be now it

מקיים צו זיין יעדע גערעכטיקייט. דעמאלט האט ער אים געלאזט.
gelozt im er hot demolt gerechtikeit yede zain tsu mekaiem
let him he has then righteousness every do to establish

16 And having received the tevilah in the Yarden’s mikveh mayim, Rebbe, Melech HaMoshiach immediately came up. And, hinei! The Shomayim were opened to him, and he saw the Ruach Hakodesh of Hashem descending like a yonah *(dove)* and coming upon him.

טז ווי יהושע / ישוע* איז געטובלט געווארן אין א מקווה,
mkvh a in gevoren getoivelt iz Yeshua Yehoshua vi*
mikveh a in become mikveh immersed has Yeshua Yehoshua as

איז ער באלד ארויסגעשטיגן פון וואסער; און זע , די הימלען
himlen di ze un vaser fun aroisgeshtigen bald er iz
heavens the look and water from climb out about to he is

האבן זיך אויפגעעפנט, און ער האט געזען ה׳ס גייסט
gaist h,s gezen hot er un oifgeefent zich hoben
Spirit Hashem's seen has he and opened themselves have

אראפנידערן ווי א טויב, און קומען אויף אים;
im oif kumen un toib a vi aropnideren
him on to come and dove a like descend

17 And, hinei, a bat kol *(a voice from heaven)* came out of Shomayim, saying, ZEH BNI AHUVI ASHER BO CHAFATZTI *(This is my Son, the beloved, with whom I am well pleased).*

יז און זע , א קול פון הימל האט געזאגט: דאס איז מיין
main iz dos gezogt hot himel fun kol a ze un
my is this said has heaven from voice a look and

געליבטער זון , אין וועמען איך האב א וואוילגעפעלן!
voilgefelen a hob ich vemen in zun gelibter
well pleased a have I whom in son beloved

4 Then Rebbe, Melech HaMoshiach was led up into the midbar by the Ruach Hakodesh of Hashem to undergo nisyonos *(temptations)* by HaSatan.

ד דעמאלט איז יהושע / ישוע* געפירט געווארן פון דעם
dem fun gevoren gefirt Yeshua Yehoshua iz demolt*
the from become led Yeshua Yehoshua is then

גייסט אין דער מדבר אריין, כדי דער שׂטן זאל אים
im zol Satan der k'de arain midbar der in gaist
him may Satan the so that into wilderness the in Spirit

אויספרואוון.
oispruven
tempt

2 And, having undergone a tzom *(fast)* for arba'im yom

ב און פאסטנדיק פערציק טעג און פערציק נעכט , איז ער דערנאך
dernoch er iz necht fertsik un teg fertsik fastendik un
afterwards he is nights forty and days forty fasting and

הונגעריק געווארן.
gevoren hungerik
become hungry

varbaim lailah *(forty days and forty nights)*, afterward Rebbe, Melech HaMoshiach was famished.

[3] And the tempter came to him and said to him, If you are the Ben HaElohim, then speak the command that these avanim *(stones)* become lechem *(bread)*.

[ג] און דער אויספרואווער איז צוגעקומען און האט צו אים געזאגט:
gezogt im tsu hot un tsugekumen iz oispruver der un
said him to has and come is tempter the and

אויב דו ביסט דער זון פון דער אויבערשטער, זאג, אז די דאזיקע
dozike di az zog Oibershter der fun zun der bist du oib
these the that tell Most High the of son the are you if

שטיינער זאלן ווערן ברויט!
broit veren zoln shteiner
bread become shall stones

[4] But Rebbe, Melech HaMoshiach answered, Katuv *(It is written)*, LO AL HALECHEM LVADOH YCHEYEH HAADAM, KI AL KOL MOTZAH FI HASHEM *(Man does not live on bread alone but on every word that comes from the mouth of Hashem)*.

[ד] ער אבער האט ענטפערנדיק געזאגט: עס שטייט געשריבן:
geshriben shteit es gezogt entferendik hot ober er
written stands it said answered has but he

נישט פון ברויט אליין זאל דער מענטש לעבן,
leben mentsh der zol alein broit fun nisht
live man the will alone bread from not

נאר פון יעדן ווארט, וואס קומט ארויס פון ה׳ס מויל .
moil h,s fun arois kumt vos vort yedn fun nor
mouth Hashem's of out comes which word every from but

(דברים ח, ג.)
g ch Devarim
3 8 Deuteronomy

[5] Then HaSatan takes Rebbe, Melech HaMoshiach to the Ir Hakodesh *(the Holy City)* and sets him atop the pinnacle of the Beis Hamikdash,

[ה] דעמאלט נעמט אים דער שׂטן אין דער הייליקער שטאט אריין;
arain shtot heiliker der in Satan der im nemt demolt
into city holy the into Satan the him takes then

און האט אים געשטעלט אויפן שפיץ פון בית המקדש ,
Hamikdash beis fun shpits oifen geshtelt im hot un
the holy house of pinnacle on the stood him has and

[6] and says to Rebbe, Melech HaMoshiach, If you are the Ben HaElohim, then throw yourself down, for katuv *(it is written)*, MALACHAV YTZAV-VEH LACH *(His angels he will command concerning you)*

[ו] און זאגט צו אים: אויב דו ביסט דער זון פון דער אויבערשטער,
Oibershter der fun zun der bist du oib im tsu zogt un
Most High the of son the are you if him to said and

ווארף דיך אראפ; מחמת עס שטייט געשריבן:
geshriben shteit es machmas arop dich varf
written stands it because down yourself throw

זיינע מלאכים וועט ער באפעלן וועגן דיר,
dir vegen bafelen er vet malochem zaine
you concerning command he will angels his

און אויף די הענט וועלן זיי דיך טראגן,
trogen dich zei velen hent di oif un
wear you they will hands the on and

and upon their hands they will lift you up lest you strike your foot against a stone *(Ps 91:11,12)*. 7 Rebbe, Melech HaMoshiach said to HaSatan, Again, it is written, LO TENASSU ES HASHEM ELOHEICHEM *(Do not test Hashem your G-d)*.

8 Again, HaSatan takes Rebbe, Melech HaMoshiach to a very high mountain and shows him all the mamlechot *(kingdoms)* of the Olam Hazeh and the kavod *(glory)* of them.

9 And HaSatan said to Rebbe, Melech HaMoshiach, All these things I will give to you, if you will fall down VTISHTACHAVEH *(and you will bow down to)* me.
10 Then Rebbe, Melech HaMoshiach says to him, Depart, HaSatan! For katuv *(it is written)*, ES HASHEM ELOHEICHA TIRA VOTO TAAVOD *(The L-rd your G-d you shall fear and Him you shall worship)*.

טאמער וועסטו דיר אנשטויסן דיין פוס אין א שטיין.
shtein a in fus dain onshtoisen dir vestu tomer
stone a on foot your crush you will you lest

(תהלים צא, יא.)
yo tsa Tehilim
11 91 Psalms

ז האט יהושע / ישוע* צו אים געזאגט: עס שטייט אויך געשריבן:
geshriben oich shteit es gezogt im tsu Yeshua Yehoshua hot*
written also stands it said him to Yeshua Yehoshua has

דו זאלסט נישט אויספרואוון דעם האר, דיין ג-ט .
Hashem dain har dem oispruven nisht zolst du
G-d your L-rd the tempt not you shall you

ח נאכאמאל נעמט אים דער שׂטן מיט אויף א זייער הויכן
hoichn zeier a oif mit Satan der im nemt nochamol
high very a up with Satan the him takes again

בארג , און ווייזט אים אלע קעניגרייכן פון דער וועלט, און זייער
zeier un velt der fun kenigreichn ale im vaizt un barg
their and world the of kingdoms all him shows and mountain

הערלעכקייט;
herlechkeit
splendor

ט און זאגט צו אים: אלע די דאזיקע וועל איך דיר געבן , אויב דו
du oib geben dir ich vel dozike di ale im tsu zogt un
you if give you I will these the all him to says and

וועסט אנידערפאלן און זיך בוקן צו מיר.
mir tsu buken zich un aniderfalen vest
me to worship yourself and fall down you will

י דעמאלט זאגט יהושע / ישוע* צו אים: אוועק , דו שׂטן !
Satan du avek im tsu Yeshua Yehoshua zogt demolt*
Satan you go away him to Yeshua Yehoshua says then

מחמת עס שטייט געשריבן: צום האר, דיין ג-ט , זאלסטו
zolstu Hashem dain har tsum geshriben shteit es machmas
shall you G-d your L-rd to the written stands it for

זיך בוקן און נאר אים אליין זאלסטו דינען!
dinen zolstu alein im nor un buken zich
serve shall you alone him only and worship yourself

11 Then HaSatan leaves him, and, hinei, malachim came and attended to Rebbe, Melech HaMoshiach.

יא דעמאלט פארלאזט אים דער שׂטן ; און זע , מלאכים זענען
zenen malochem ze un Satan der im farlozt demolt
did angels look and Satan the him left then

געקומען און האבן אים באדינט.
badint im hoben un gekumen
served him have and come

12 Now, having heard that Yochanan was arrested, Rebbe, Melech HaMoshiach departed into the Galil.

יב און ווען ער האט געהערט, אז יוחנן איז איינגעזעצט
aingezetst iz Yochanan az gehert hot er ven un
arrested is John that heard has he when and

געווארן, איז ער אוועק קיין גליל;
Galil kein avek er iz gevoren
Galil to went away he is become

13 And having left behind Natzeret, Rebbe, Melech HaMoshiach headquartered in K'far-Nachum by the sea, in the environs of Zevulun and Naphtali.

יג און האט פארלאזט נצרת , און איז געקומען און האט געוואוינט
gevoint hot un gekumen iz un Natseret farlozt hot un
lived has and come is and Natsaret left has and

אין כפר-נחום , וואס ליגט ביים ים , אין די געביטן פון
fun gebitn di in yam baim ligt vos K'far-Nachum in
of territory the in sea by the lies which K'far-Nachum in

זבולון און נפתלי;
Naftali un Zevulun
Naftali and Zevulun

14 This was to fulfill what was spoken through Yeshayah HaNavi,
15 ARTZAH Zevulun VARTZAH Naphtali *(To the land of Zevulun and to the land of Naphtali)*, the way to the sea beyond the Yarden, Galil HaGoyim, 16 the people sitting in CHOSHECH RAU OHR GADOL *(darkness saw a great light)*, YOSHVEI V'ERETZ TZALMAVET *(the ones living in the land of the shadow of death)*, a light has dawned among them. 17 From then Rebbe, Melech HaMoshiach began

יד כדי עס זאל דערפילט ווערן, וואס עס איז געזאגט געווארן
gevoren gezogt iz es vos veren derfilt zol es k'de
become said is it which to be fulfilled may it so that

דורך ישעיהו הנביא , אזוי צו זאגן :
zogen tsu azoi hanovi Yeshayah durch
say to in this way the prophet Yeshayah through

טו לאנד פון זבולון און לאנד פון נפתלי ,
Naftali fun land un Zevulun fun land
Naftali of land and Zevulun of land

ביים וועג פונם ים , פון יענער *זייט ירדן ,
*Yarden *zait yener fun yam funem veg baim*
Yarden side of the other of sea from the way by the

גליל פון די פעלקער,
felker di fun Galil
peoples the of Galil

טז דאס פאלק, וואס איז געזעסן אין דער פינסטער,
finster der in gezesen iz vos folk dos
darkness the in sat was who people the

האט געזען א גרויס ליכט,
licht grois a gezen hot
light great a seen have

to proclaim, saying, LAlter LiTeshuvah *(Immediate Repentance)*, for the Malchut HaShomayim has come near.

און צו די , וואס זענען געזעסן אין א לאנד און
un land a in gezesen zenen vos di tsu un
and land a in sat are who those to and

אין שאטן פון טויט ,
toit fun shoten in
death of shadow in

פאר זיי האט א ליכט אויפגעשיינט.
oifgeshaint licht a hot zei far
dawned light a has them for

(ישעיהו ט, א-ב.)
a-b t Yeshayah
1-2 9 Yeshayah

יז פון דעמאלט אָן האט יהושע / ישוע* אנגעהויבן
ongehoiben Yeshua Yehoshua hot on demolt fun*
begun Yeshua Yehoshua has onwards then from

אויסצורופן, און צו זאגן : טוט תשובה ; מחמת דאס מלכות
Malchus dos machmas tshuve tut zogen tsu un oistsurufen
kingdom of the because repentance do say to and to proclaim

השמים האט זיך דערנענטערט!
dernentert zich hot hashomaiem
come near itself has the heavens

18 And walking beside Sea of Galilee *(Lake Kinneret)*, Rebbe, Melech HaMoshiach saw two achim, Shim'on, the one being called Kefa *(Petros)*, and his brother Andrew, casting a net into the sea, for they were daiyagim *(fishermen)*.

יח און ווי ער איז ארומגעגאנגען ביים ים פון גליל, האט ער
er hot Galil fun yam baim arumgegangen iz er vi un
he has Galil of sea beside the walking about is he as and

געזען צוויי ברידער, שמעון , וואס מען רופט אים פעטרוס, און
un Petros im ruft men vos Shim'on brider tsvei gezen
and Petros him call they whom Shim'on brothers two seen

אנדריי זיין ברודער, ווארפן א נעץ אין ים אריין; מחמת זיי
zei machmas arain yam in nets a varfen bruder zain Andrey
they because into sea in net a casting brother his Andrei

זענען געווען פישערלייט.
fisherlait geven zenen
fishermen was are

19 And Rebbe, Melech HaMoshiach says, Come, follow me, and I will make you daiyagei adam *(fishers of men)*.

יט און ער זאגט צו זיי : קומט, פאלגט מיר נאך, און איך וועל אייך
aich vel ich un noch mir folgt kumt zei tsu zogt er un
you will I and after me follow come them to said he and

מאכן פאר פישערס פון מענטשן!
mentshn fun fishers far machen
people of fishers for make

20 And immediately, leaving their nets, they followed Rebbe, Melech HaMoshiach.

כ און זיי האבן גלייך פארלאזן די נעצן, און האבן אים
im hoben un netsn di farlozen glaich hoben zei un
him have and nets the left immediately have they and

נאכגעפאלגט.
nochgefolgt
followed

21 And having gone on from there, he saw two other achim, Ya'akov Ben Zavdai and Yochanan his brother, in the sirah *(boat)* with Zavdai their father, repairing their nets, and he summoned them.

כא און ווען ער איז פון דארטן ווייטערגעגאנגען, האט ער געזען
gezen er hot vaitergegangen dorten fun iz er ven un
seen he has went further there from is he when and

אנדערע צוויי ברידער, יעקב בן זבדי , און יוחנן זיין
zain Yochanan un Zavdai ben Ya'akov brider tsvei andere
his Yochanan and Zavdai son of Yaakov brothers two other

ברודער, אין דעם שיפל מיט זייער פאטער זבדי , פאררריכטנדיק
farrichtendik Zavdai foter zeier mit shifel dem in bruder
mending Zavdai father their with boat the in brother

זייערע נעצן; און ער האט זיי גערופן.
gerufen zei hot er un netsn zeiere
called them has he and nets their

22 Immediately, leaving the sirah *(boat)* and their father, they followed Rebbe, Melech HaMoshiach.

כב און זיי האבן גלייך פארלאזן דאס שיפל און דעם פאטער
foter dem un shifel dos farlozen glaich hoben zei un
father the and boat the left immediately have they and

זייערן, און האבן אים נאכגעפאלגט.
nochgefolgt im hoben un zeiern
followed him to have and their

23 And Rebbe, Melech HaMoshiach went about in all the Galil, exercising the ministry of moreh *(teacher)* in their shuls and of darshan *(preacher)* of the Besuroh Tovoh *(Good Tiding of a Joyous Event)*, the Besuras HaGeulah *(the Good News of Redemption)* of the Malchut Hashem, and Rebbe, Melech HaMoshiach went about bringing refuah *(healing)* to every disease and every illness of the people.

כג און ער איז ארומגעגאנגען אין גאנץ גליל, לערנענדיק אין זייערע
zeiere in lernendik Galil gants in arumgegangen iz er un
their in teaching Galil all in walk around is he and

שולן , און אויסרופנדיק די גוטע בשורה פונם מלכות ,
Malchus funem bshurh gute di oisrufendik un shuln
kingdom of of the Bsoires good the proclaiming and synagogues

און היילנדיק אלע קראנקייטן און שלאפקייטן צווישן דעם פאלק.
folk dem tsvishen shlafkeitn un krankeitn ale heilendik un
people the among disease and diseases every curing and

24 And the report went out about Rebbe, Melech HaMoshiach throughout all Syria; and they brought to him all the cholim *(sick)* with various illnesses and machalot, demoniacs, epileptics, and paralytics; and Rebbe, Melech HaMoshiach brought them refuah.

כד און זיין שם האט זיך פארשפרייט אין גאנץ סיריען; און מען
men un Sirya gants in farshpreit zich hot Shem zain un
they and Syria all in spread itself has name his and

האט געברענגט צו אים אלע קראנקע, וואס זענען געווען געפלאגט
geplogt geven zenen vos kranken ale im tsu gebrengt hot
plagued was are who sick all him to brought have

מיט פארשיידענע מחלות און יסורים , באזעסענע מיט בייזע
beize mit bazesene yesurim un machles farsheidene mit
evil with demoniacs sufferings and diseases various with

גייסטער, און חולי-נופל, און פאראליטיקער; און ער האט זיי
zei hot er un paralitiker un chuli-nufl un geister
them has he and paralytics and epileptics and spirits

געהיילט;
geheilt
cured

25 And from the Galil, the Decapolis, Yerushalayim, Yehudah, and Ever-HaYarden, from all these places great multitudes followed him.

כה און עס האבן אים נאכגעפאלגט גרויסע המונים מענטשן פון
fun mentshn hamonim groise nochgefolgt im hoben es un
from people crowds of great follow him did there and

גליל און דעקאפאליס און ירושלים און יהודה און פון
fun un Yehude un Yerushalayim un Dekapolis un Galil
from and Yehudah and Yerushalayim and Decapolis and Galil

עבר הירדן .
HaYarden Ever
Yarden Beyond

5 When Rebbe, Melech HaMoshiach saw the multitudes, he ALAH HAHAR *(went up the mountain)* and when he sat down, his talmidim came to him.

2 Then Rebbe, Melech HaMoshiach began to speak, and gave them this torah *(teaching)*, saying,

3 Ashrey ANIYEI HARUACH *(Blessed, Happy are the poor in spirit)* for

ה און זעענדיק די המונים מענטשן, איז ער ארויפגעגאנגען
aroifgegangen er iz mentshn hamonim di zeendik un
went up he is people crowds of the seeing and

אויף דעם בארג ; און ווען ער האט זיך אנידערגעזעצט
anidergezetst zich hot er ven un barg dem oif
sat down self had he when and mountain the on

זענען זיינע תלמידים געקומען צו אים. ב און ער האט אויפגעעפנט
oifgeefent hot er un im tsu gekumen talmidim zaine zenen
opened has he and him to came disciples his are

זיין מויל און זיי געלערנט, זאגנדיק:
zogendik gelernt zei un moil zain
saying he taught them and mouth his

ג וואויל איז די ארומע אין *גייסט;
**gaist in arume di iz voil*
spirit in poor the are blessed

ווייל זייערס איז דאס מ מלכות השמים .
hashomaiem Malchus m dos iz zeiers vail
the heavens kingdom of of the is theirs because

theirs is the Malchut HaShomayim.

4 Ashrey are the AVELIM *(the ones mourning)*, for they will be comforted.

ד וואויל איז די טרויערנדיקע;
troierndike di iz voil
mourners the are blessed
ווייל זיי וועלן געטרייסט ווערן.
veren getreist velen zei vail
to be comforted will they because

5 Ashrey are the ANAVIM *(humble)*, for YIRESHU ARETZ *(they will inherit the land)*.

ה וואויל איז די , וואס האלטן זיך קליין;
klein zich halten vos di iz voil
small as themselves regard who those are blessed
ווייל זיי וועלן ירשענען די ערד .
erd di yarshenen velen zei vail
earth the inherit will they because

6 Ashrey are the ones hungering and thirsting for TZIDKAT Hashem *(Tzedek Olamim, Everlasting Righteousness)*, for they will be satisfied.

ו וואויל איז די , וואס הונגערן און דורשטן
durshten un hungeren vos di iz voil
thirst and hunger who those are blessed
נאך גערעכטיקייט;
gerechtikeit noch
righteousness after
ווייל זיי וועלן געזעטיקט ווערן.
veren gezetikt velen zei vail
to be be filled will they because

7 Ashrey are the merciful, for they will be shown rachamim *(mercy)*.

ז וואויל איז די בעלי רחמים ;
rachamim ba'alei di iz voil
mercy of owners the are blessed
ווייל זיי וועלן דערלאנגען בארמהארציקייט.
barmhartsikait derlangen velen zei vail
mercy reach will they because

8 Ashrey are those of LEV TAHOR *(pure heart)*, for they will see Hashem.

ח וואויל איז די , וואס זענען ריין אין הארצן;
hartsn in rein zenen vos di iz voil
heart in pure are who those are blessed
ווייל זיי וועלן זען ה׳ .
Hashem zen velen zei vail
Hashem see will they because

9 Ashrey are the peace-makers, for they will be called bnei haElohim *(sons of G-d)*.

ט וואויל איז די , וואס מאכן שלום ;
sholem machen vos di iz voil
peace make who those are blessed
ווייל זיי וועלן גערופן ווערן ה׳ס קינדער .
kinder h,s veren gerufen velen zei vail
children Hashem's to be called will they because

10 Ashrey are the ones being persecuted because of TZIDKAT Hashem *(righteousness of Hashem)*, for theirs is the Malchut HaShomayim.

י וואויל איז די , וואס ווערן פארפאלגט צוליב
voil iz di vos veren farfolgt tsulib
blessed are those who to be persecuted on account of

גערעכטיקייט;
gerechtikeit
righteousness

ווייל דאס מלכות השמים איז זייערס.
vail dos Malchus hashomaiem iz zeiers
because the kingdom of heaven is theirs

11 Ashrey are you when they reproach you and persecute you and speak all kinds of lashon horah against you, speaking sheker *(falsehood, lies)* because of me.

יא וואויל איז אייך, ווען מען טוט אייך אָן בזיונות , און מען
voil iz aich ven men tut aich on bizyoines un men
blessed are you when they do you without evils and they

פארפאלגט אייך, און מען רעדט אויס פאלש אלדאס ס בייז אויף
farfolgt aich un men redt ois falsh aldos s beiz oif
persecute you and they speak out false everything evil about

אייך, צוליב מיר.
aich tsulib mir
you on account of me

12 Have simcha *(joy)* and lev sameach *(glad heart)*, for your sachar *(reward)* is great in Shomayim, for thus they persecuted the Neviim before you.

יב פריידט זיך , און זייט זיך זייער משמח , ווייל
freidt zich un zait zich zeier mesameyech vail
rejoice yourself and be yourself very joyful because

אייער שכר איז גרויס אין הימל ; מחמת אָט אזוי האט
eier sachar iz grois in himel machmas ot azoi hot
your reward is great in heaven for just in this way have

מען פארפאלגט די נביאים , וואס זענען געווען פאר אייך.
men farfolgt di neviim vos zenen geven far aich
they persecuted the prophets who were was before you

13 You are the melach haaretz *(salt of the earth)*, but if the salt becomes tasteless, in what way will it become salty again? It is no longer good for anything, but is thrown out and trampled by men.

14 You are the Ohr HaOlam *(the Light of the World)*. A city lying on a mountaintop cannot be nistar *(hidden)*.

יג איר זענט דאס זאלץ פון דער ערד ; אויב אבער דאס זאלץ זאל
ir zent dos zalts fun der erd oib ober dos zalts zol
you are the salt of the earth if however this salt may

פארלירן זיין טעם, מיט וואס וועט עס געזאלצן ווערן? עס טויג
farliren zain tem mit vos vet es gezaltsen veren es toig
to lose its taste with what will it salted to be it is fit

מער צו גארנישט, אחוץ ארויסגעווארפן און פון לייטן געטרעטן
mer tsu gornisht achuts aroisgevorfen un fun laitn getretn
more for nothing except to be thrown away and for people trampled

צו ווערן. יד איר זענט דאס ליכט פון דער וועלט. א שטאט, וואס
tsu veren ir zent dos licht fun der velt a shtot vos
to to be you are the light of the world a city which

ליגט אויף א בארג, קען נישט בלייבן פארבארגן.
ligt oif a barg ken nisht blaiben farborgen
is situated on a hill can not remain hidden

15 No one, after lighting a menorah, places it under a measuring basket, but on the shulchan *(table)*, and it gives ohr *(light)* to kol anshei habais *(all in the house)*.

טו מען ליכטבענטשן אויך נישט אויף א ליכט , און שטעלט עס
es shtelt un licht a oif nisht oich lichtbentshn men
it puts and candle a on not also lights Shabbos light one

אונטער דעם מאסשעפל , נאר אויף דעם לייכטער ; און עס
es un laichter dem oif nor masshefl dem unter
it and candlestick the on but measuring basket the under

לויכט אלעמען אין הויז .
hoiz in alemen loicht
house in everyone gives light

16 In like manner, let your light so shine before Bnei Adam, that they may see your ma'asim tovim *(good works)* and give kavod *(glory)* to your Av sh'ba'Shomayim *(Father in Heaven)*.

טז אָט אזוי זאל אייער ליכט שיינען פאר מענטשן, כדי
k'de mentshn far sheinen licht eier zol azoi ot
so that people before shine light your may in this way just

זיי זאלן זען אייערע מעשים טובים, און אפגעבן א לויב צו
tsu loib a opgeben un tovim ma'a'sim eiere zen zoln zei
to praise a give and good deeds your see may they

אייער פאטער, וואס איז אין הימל .
himel in iz vos foter eier
heaven in is who Father your

17 Do not think that I came to abolish the Torah or the Neviim. I did not come to abolish but to complete.

יז איר זאלט נישט מיינען, אז איך בין געקומען צו צעשטערן
tseshteren tsu gekumen bin ich az meinen nisht zolt ir
destroy to come have I that think not shall you

די תורה אדער די נביאים ; איך בין נישט געקומען צו צעשטערן,
tseshteren tsu gekumen nisht bin ich neviim di oder toire di
destroy to come not have I prophets the or Torah the

נאר ממלא צו זיין .
zain tsu memale nor
be to fulfill but

18 For, omein, truly I say to you, until Shomayim and haaretz pass away, not one yod, not one tag *(ornamental flourish)*, will pass from the Torah until everything is accomplished.

יח מחמת באמת זאג איך אייך, ביז דער הימל און די ערד
erd di un himel der biz aich ich zog be'emes machmas
earth the and heaven the until you I say in truth because

וועלן פארגיין , וועט קיין איין יוד, אדער א קוצי של יוד פון דער
der fun yod shel kotse a oder yod ein kein vet fargein velen
the of yod shel kotse a or yod one any will pass away will

תורה נישט בטל ווערן, ביז אלץ איז געשען .
geshen iz alts biz veren batl nisht toire
happened is all until to be null and void not Torah

19 Therefore, whoever annuls one of the least of these mitzvot *(divine*

יט דעריבער ווער עס וועט צעשטערן איינע פון די דאזיקע קלענסטע
klenste dozike di fun eine tseshteren vet es ver deriber
smallest these the of one destroy will it who therefore

מצוות , און וועט אָט אזוי לערנען די מענטשן,
mentshn di lernen azoi ot vet un mitsvos
people the teach in this way just will and commandments

commandments given by Hashem*to Moshe Rabbenu)* and so teaches Bnei Adam, shall be called katon *(least)* in the Malchut HaShomayim; but whoever practices and teaches them, this one will be called gadol *(great)* in the Malchut HaShomayim.

דער וועט הייסן קלענסטער אין דעם מלכות השמים ;
der vet heisen klenster in dem Malchus hashomaiem
this one will be called least in the kingdom of the heavens

ווער אבער עס וועט זיי טאן און לערנען, דער וועט
ver ober es vet zei ton un lernen der vet
whoever however it will them do and teach this one will

הייסן גרויס אינם מלכות השמים .
heisen grois inem Malchus hashomaiem
be called great in the kingdom of heaven

20 For I say unto you that unless the Tzedek *(Righteousness)* of you exceeds that of the Sofrim and Perushim, you will certainly not enter the Malchut HaShomayim.

כ מחמת איך זאג אייך, אז אויב אייער צדקות וועט נישט
machmas ich zog aich az oib eier tsadeikes vet nisht
because I tell you that if your righteousness will not

איבערשטייגן די צדקות פון די סופרים און די פרושים , וועט
ibershtaigen di tsadeikes fun di soifrem un di Perushim vet
exceed the righteousness of the scribes and the Pharisees will

איר בשום אופן נישט אריינגיין אינם מלכות השמים .
ir beshum oifen nisht araingein inem Malchus hashomaiem
you never way not enter into the kingdom of of heaven

21 You have heard that it was said to the ancients, LO TIRTZACH *(Do not murder)*, and every rotzeach *(murderer)* shall be liable before the Bet Din *(Court)*.

כא איר האט געהערט, אז עס איז געזאגט געווארן צו די
ir hot gehert az es iz gezogt gevoren tsu di
you have heard that it is said become to the

קדמונים : דו זאלסט נישט טייטן; ווער אבער עס טייט, איז
kadmoinem du zolst nisht teiten ver ober es teit iz
ancients you should not to kill who however it kill is

חייב צום משפט .
HTML clipboard mise tsum mishpot
liable to the judgment

22 But I say to you, that everyone who harbors kaas *(anger)* against his Ach, his chaver, shall be subject to mishpat *(judgment)*; and whoever shall say to his Ach, Reyka! *(Good for nothing!)* will be subject to the Sanhedrin; and whoever shall say Shoteh! *(Fool)* shall be subject to Eish Gehinnom *(Fire of Hell)*.

כב איך אבער זאג אייך, אז יעדער איינער, וואס איז צארנדיק
ich ober zog aich az yeder einer vos iz tsorendik
I however tell you that every one who is angry

אויף זיין ברודער, וועט זיין חייב צום משפט ;
oif zain bruder vet zain HTML clipboard mise tsum mishpot
about his brother will be liable to the judgment

און ווער עס וועט זאגן רקא צו זיין ברודער, וועט זיין
un ver es vet zogen raka tsu zain bruder vet zain
and who it will say Good for nothing to his brother will be

חייב צום סנהדרין ; און ווער עס וועט זאגן , דו
HTML clipboard mise tsum Sanhedrin un ver es vet zogen du
liable to the Sanhedrin and who it will say you

*נאר, וועט זיין חייב צום פייער פון גיהנום .
nar vet zain HTML clipboard mise tsum feier fun Gehinnom
fool will be liable to the fire of Gehinnom

23 Therefore, if you bring your korban *(sacrifice)* to the Mizbeach *(altar)*, and there you remember that your Ach has something against you,

כג דעריבער ווען דו ברענגסט דיין קרבן צו דעם מזבח , און
un mizbeiech dem tsu korben dain brengst du ven deriber
and altar the to sacrifice your bring you when therefore

דארטן דערמאנסטו דיך , אז דיין ברודער האט עפעס
epes hot bruder dain az dich dermonstu dorten
something has brother your that yourself you remember there

קעגן דיר,
dir kegen
you against

24 leave your korban there before the Mizbeach, and go and first be reconciled to your Ach; and then come offer your korban.

כד זאלסטו דארטן איבערלאזן דיין קרבן פאר דעם מזבח ,
mizbeiech dem far korben dain iberlozen dorten zolstu
altar the before sacrifice your leave there shall you

און גיי קודם כל אהין, רעד זיך דורך מיט דיין ברודער,
bruder dain mit durch zich red ahin kol koidem gei un
brother your with through yourselves speak there all before go and

און דאן קום און *זיי מקריב דיין קרבן .
korben dain makrev zai un kum dan un
sacrifice your offer be and come then and

25 Come to terms quickly with your ish riv *(opponent in a lawsuit)*, while you are a fellow-traveler on the derech eretz, lest the ish riv might deliver you to the shofet *(judge)*, and the shofet might deliver you to the shoter *(law official)*, and the shoter might deliver you to the beit hasohar *(prison house)*.

כה ווער משווה מיט דיין קעגנער געשווינט, בשעת דו
du beshas geshvint kegner dain mit mshvh ver
you while quickly adversary your with in agreement become

ביסט נאך מיט אים אויפן וועג; טאמער וועט דיין קעגנער דיך
dich kegner dain vet tomer veg oifen im mit noch bist
you adversary your will lest road on the him with still are

איבערגעבן צום שופט, און דער שופט צום שוטר, און דו
du un shoter tsum shoifet der un shoifet tsum ibergeben
you and police to the judge the and judge to the give over

וועסט געווארפן ווערן אין תפיסה אריין.
arain tfise in veren gevorfen vest
into prison in to be thrown you will

26 For, omein, truly I say to you, you may never come out from there until you repay the last peruta *(small coin)*.

כו באמת זאג איך דיר, דו וועסט פון דארטן בשום אופן נישט
nisht oifen beshum dorten fun vest du dir ich zog be'emes
not way never there from you will you you I tell truly

ארויסקומען, ביז דו באצאלסט נישט די לעצטע פרוטה!
prutah letste di nisht batsolst du biz aroiskumen
penny last the not pay you until come out

27 You have heard that it was said, LO TINAF *(Do not commit adultery)*.

כז איר האט געהערט, אז עס איז געזאגט געווארן: זאלסט נישט
nisht zolst gevoren gezogt iz es az gehert hot ir
not you shall become said is it that heard have you

נואפן !
nuafn
commit adultery

28 But I say to you that everyone looking upon a woman with taavah *(lust)* for her has already committed niuf *(adultery)* with her in his heart.

כח איך אבער זאג אייך, אז יעדער איינער, וואס קוקט אויף א
a oif kukt vos einer yeder az aich zog ober ich
a at look who one every that you tell however I
פרוי , זי צו גלוסטן, האט שוין גענואפט מיט איר
ir mit genuaft shoin hot glusten tsu zi froi
her with committed adultery already has desire to she woman
אין זיין הארצן.
hartsn zain in
heart his in

29 And if your right eye causes you to commit chet *(sin)*, tear it out and throw it from you, for it is better for you that one of your evarim *(members)* be lost and not your whole basar *(body, flesh)* be thrown into Gehinnom.

כט און אויב דיין רעכט אויג פארפירט דיך צום שטרויכלען, נעם
nem shtroichlen tsum dich farfirt oig recht dain oib un
take stumbling to the you misleads eye right your if and
עס ארויס, און ווארף עס אוועק פון דיר; מחמת עס לוינט
loint es machmas dir fun avek es varf un arois es
profits it because you from away it throw and out it
זיך דיר, אז איינס פון דיינע אברים זאל פארלוירן גיין ,
gein farloiren zol eivrem daine fun eins az dir zich
go lost may body parts your of one that you yourselves
און נישט דיין גאנצער גוף זאל געווארפן ווערן אין גיהנום אריין.
arain Gehinnom in veren gevorfen zol guf gantser dain nisht un
into Gehinnom in to be thrown may body whole your not and

30 And if your right hand causes you to commit chet, cut it off and throw it from you, for it is better for you that one of your evarim *(members)* be lost and not that your whole basar may go into Gehinnom.

31 It was also said, Whoever divorces his wife, let him give to her a "get," a SEFER KERITUT *(bill of divorce)*.

ל און אויב דיין רעכטע האנט פארפירט דיך צום שטרויכלען, האק
hak shtroichlen tsum dich farfirt hant rechte dain oib un
cut stumbling to the you misleads hand right your if and
זי אפ, און ווארף זי אוועק פון דיר; מחמת עס לוינט זיך
zich loint es machmas dir fun avek zi varf un op zi
yourselves profits it because you from away it throw and up it
דיר, אז איינס פון דיינע אברים זאל פארלוירן גיין , און נישט
nisht un gein farloiren zol eivrem daine fun eins az dir
not and go lost may body parts your of one that you
דיין גאנצער גוף זאל גיין אין גיהנום אריין. לא און עס איז
iz es un arain Gehinnom in gein zol guf gantser dain
is it and into Gehinnom in go may body whole your
געזאגט געווארן: ווער עס שיידט זיך פון זיין ווייב, זאל ער איר
ir er zol vibe zain fun zich sheidt es ver gevoren gezogt
her he will wife his from self separates it who become said
געבן א גט .
get a geben
divorce certicate a give

32 But I say to you that everyone divorcing his wife, except for the DVAR *(indecent thing)* of zenut *(fornication)*, makes her become a noefet *(adulteress)*, and whoever marries a gerusha *(divorcee)* commits niuf *(adultery)*.
33 Again, you have heard that it was said to the ancients, You shall not break your nederim *(vows)*, but you shall repay your vows to Hashem.

לב איך אבער זאג אייך, אז יעדער איינער, וואס שיידט זיך
zich sheidt vos einer yeder az aich zog ober ich
self separates who one every that you tell but I

פון זיין ווייב, אחוץ צוליב א פאל פון זנות , מאכט
macht znus fun fal a tsulib achuts vibe zain fun
makes fornication of case a on account of except wife his from

ער זי מזנה צו זיין. און ווער עס האט חתונה
chasuna hot es ver un zain tsu mizane zi er
marry has it who and do to prostitution commit her he

מיט א גרושה , דער איז מזנה . לג ווידער האט איר
ir hot vider mizane iz der grushe a mit
you have again prostitution commit is this one divorcee a with

געהערט, אז עס איז געזאגט געווארן צו די קדמונים : זאלסט
zolst kadmoinem di tsu gevoren gezogt iz es az gehert
you shall ancients the to become said is it that heard

נישט שווערן פאלש, זאלסט אבער אפצאלן דיינע שבועות צום
tsum shvues daine optsolen ober zolst falsh shveren nisht
to the oaths your repay however you shall falsely swear not

האר (ג-ט).
Hashem har
G-d L-rd

34 But I say to you, Do not swear shevuot *(oaths)* at all, neither by Shomayim, for it is the kes malchut of Hashem *(throne of G-d)*,

לד איך אבער זאג אייך, שווערט לגמרי נישט; נישט ביים הימל ,
himel baim nisht nisht l'gamre shvert aich zog ober ich
heaven by the not not entirely swear you tell however I

ווייל עס איז ה׳ס כסא הכבוד .
hakoved kisei h,s iz es vail
glory throne of Hashem's is it because

35 nor by haaretz, for it is the hadom *(footstool)* of his feet, nor by Yerushalayim, for it is the kiryat melech rav *(city of the great king)*.

לה נישט ביי דער ערד, ווייל זי איז א פוסבענקל פאר זיינע פיס;
fis zaine far fusbenkl a iz zi vail erd der bai nisht
feet His for footstool a is it because earth the by not

נישט ביי ירושלים , ווייל דאס איז די שטאט פון דעם גרויסן
groisn dem fun shtot di iz dos vail Yerushalayim bai nisht
great the of city the is this because Yerushalayim by not

מלך .
Melech
king

36 Neither are you to swear by your rosh, for you are not able to make one hair turn white or black.

לו זאלסט אויך נישט שווערן ביי דיין קאפ, ווייל דו קענסט
kenst du vail kop dain bai shveren nisht oich zolst
can you because head your by swear not also you shall

נישט קיין איינציקע *האר *ווייס אדער שווארץ מאכן .
*machen shvarts oder *veis hor eintsike kein nisht*
make black or white hair single any not

37 But let your word be ken, ken *(yes, yes)* or lo, lo *(no, no)*, but anything beyond this is lashon horah.

לז נאר זאל אייער ווארט זיין; יא, יא; ניין, ניין! און וואס איז מער
mer iz vos un nein nein yo yo zain vort eier zol nor
more is what and no no yes yes be word your let but

ווי די דאזיקע איז פונם בייזן.
beizn funem iz dozike di vi
evil from the is these the than

38 You have heard that it was said, AYIN TAKHAT AYIN, SHEN TAKHAT SHEN *(An eye for an eye and a tooth for a tooth)*.

לח איר האט געהערט, אז עס איז געזאגט געווארן: אן אויג פאר
far oig an gevoren gezogt iz es az gehert hot ir
for eye an become said is it that heard have you

אן אויג, און א צאן פאר א צאן;
tson a far tson a un oig an
tooth a for tooth a and eye an

39 But I say to you, Do not set yourself against the rasha *(evil person)*, but whoever hits you on your right cheek, turn to him also the other cheek.

לט איך אבער זאג אייך: איר זאלט זיך נישט אנטקעגנשטעלן
antkegenshtelen nisht zich zolt ir aich zog ober ich
resist not yourselves shall you you tell however I

דעם בייזן; נאר ווען עמיצער פאטשט דיך אויף דיין רעכטער
rechter dain oif dich pat'sht emitser ven nor beizn dem
right your on you slaps someone when but evil the

באק, נייג אים אויך די אנדערע צו.
tsu andere di oich im neig bak
to other the also him bend cheek

40 And the one wishing to sue you and take your tunic, give to him also your kaftan.

מ און דעם, וואס וויל זיך משפטן מיט דיר און אוועקנעמען
aveknemen un dir mit mishpeten zich vil vos dem un
take away and you with judge self wants who the one and

דיין העמד, לאז אים אויך דעם אויבער בגד.
beged oiber dem oich im loz hemd dain
cloak over the also him let shirt your

41 And whoever will force you to go one mile, go with him two.

מא און ווער עס צווינגט דיך צו גיין א מייל, גיי מיט אים צוויי.
tsvei im mit gei mail a gein tsu dich tsvingt es ver un
two him with go mile a go to you compels it who and

42 And the one asking you to give and the one wishing to borrow from you, from these do not turn away.

מב גיב צו דעם, וואס בעט ביי דיר, און פון דעם, וואס וויל
vil vos dem fun un dir bai bet vos dem tsu gib
wants who the one of and you by ask who the one to give

ביי דיר בארגן, דריי דיך נישט אוועק. מג איר האט געהערט, אז
az gehert hot ir avek nisht dich drei borgen dir bai
that heard have you away not yourself turn borrow you by

43 You have heard that it was said, V'AHAVTA L'REACHA *(You shall love your neighbor)*, and you shall hate your oyev *(enemy)*.

עס איז געזאגט געווארן: דו זאלסט ליב האבן דיין חבר, און
un chaver dain hoben lib zolst du gevoren gezogt iz es
and friend your have love you shall you become said is it

האסן דיין שונא;
soine dain hasen
enemy your hate

44 But I say to you, Love your enemies, and offer tefillos *(prayers)* for the ones bringing redifah *(persecution)* upon you.

מד איך אבער זאג אייך: האט ליב אייערע שונאים, און זייט מתפלל
mispalel zait un sonem eiere lib hot aich zog ober ich
pray be and enemies your love have you tell however I

פאר די , וואס פארפאלגן אייך;
aich farfolgen vos di far
you persecute who those for

45 Do this so that you may become banim of your Av sh'ba'Shomayim, for His shemesh *(sun)* He makes to rise on the ra'im *(evil ones)* and the tovim *(good ones)*, and He sends His geshem *(rain)* upon the tzaddikim *(righteous ones)* and the resha'im *(unrighteous ones)*.

מה כדי איר זאלט זיין קינדער פון אייער פאטער, וואס איז אין
in iz vos foter eier fun kinder zain zolt ir k'de
in is who Father your of children be shall you so that

הימל . ווייל ער לאזט זיין זון שיינען אויף בייזע און אויף גוטע,
gute oif un beize oif sheinen zun zain lozt er vail himel
good on and evil on shine sun his allows He because heaven

און לאזט רעגענען אויף צדיקים און אויף רשעים .
reshoiem oif un tsadikim oif regenen lozt un
unrighteous on and righteous on it to rain allows and

46 For if you have ahavah *(love)* for the ones who have ahavah for you, what sachar *(reward)* do you have? Even the mochesim *(tax collectors)* do that, don't they?

מו מחמת אויב איר וועט ליב האבן די , וואס האבן אייך ליב,
lib aich hoben vos di hoben lib vet ir oib machmas
love you have who those have love will you if because

וואס פאר א שכר האט איר? צי טאן דען די שטייער אויפמאנער
oifmaner shteier di den ton tsi ir hot sachar a far vos
collector tax the then do you have reward a for who

נישט דאס זעלביקע?
zelbike dos nisht
same the not

47 And if you give Drishat Shalom *(greetings)* only to your Achim, what extraordinary thing are you doing? Don't even the Goyim do the same?

מז און אויב איר גיט אפ שלום נאר אייערע ברידער אליין, וואס טוט
tut vos alein brider eiere nor sholem op git ir oib un
do what alone brothers your only peace up give you if and

איר דא מער? צי טאן דען די גוים נישט אויך דאס זעלביקע?
zelbike dos oich nisht Goyim di den ton tsi mer do ir
same the also not non-Jews the then do more here you

48 Therefore, be shlemim *(complete)*, even as is your Av sh'ba'Shomayim.

מח דעריבער זאלט איר זיין פולקום, ווי אייער הימלישער פאטער איז
iz foter himlisher eier vi fulkum zain ir zolt deriber
is Father heavenly your as perfect be you shall therefore

פולקום.
fulkum
perfect

6 Be careful that you don't practice your

ו גיט אבטונג , אז איר זאלט נישט טאן אייער צדקה
tsedoke eier ton nisht zolt ir az achtung git
righteousness your do not shall you that attention give

פאר לייטן, כדי פון זיי געזען צו ווערן; און אויב
oib un veren tsu gezen zei fun k'de laitn far
if and to be to seen them by in order that others for

tzedakah *(charity giving)* before Bnei Adam in order to varf *(show off, flaunt)* to be seen by Bnei Adam; for then you have no sachar *(reward)* with your Av sh'ba'Shomayim.

נישט, האט איר נישט קיין שכר ביי אייער פאטער, וואס איז
iz vos foter eier bai sachar kein nisht ir hot nisht
is who Father your by reward any not you have not

אין הימל. ב דעריבער ווען דו טוסט א גמילות חסד, לאז
loz chesed gemiles a tust du ven deriber himel in
let grace bestowal of a you do you when therefore heaven in

[2] Therefore, whenever you contribute tzedakah, don't blow the shofar before you, as the tzevuim *(hypocrites)* do in the shuls and in the streets, in order that they may receive kavod *(glory)* from Bnei Adam. Omein, truly I say to you, they have their sachar *(reward)*.

נישט אויסטראמפייטערן פאר דיר, ווי די צבועקעס טאן אין די
di in ton tsvuakes di vi dir far oistrompeiteren nisht
the in do hypocrites the as you before to trumpet out not

שולן און אויף די גאסן, כדי געלויבט צו ווערן פון
fun veren tsu geloibt k'de gasn di oif un shuln
from to be to praised so that streets the on and synagogues

לייטן. באמת זאג איך אייך, זיי האבן שוין זייער שכר.
sachar zeier shoin hoben zei aich ich zog be'emes laitn
reward their already have they you I say truly people

[3] But when you contribute tzedakah, do not let your left hand have da'as *(knowledge)* of what your right hand is doing,

ג דו אבער ווען דו טוסט א גמילות חסד זאל דיין
dain zol chesed gemiles a tust du ven ober du
your shall grace generosity of a you do you when however you

לינקע האנט נישט וויסן, וואס די רעכטע טוט,
tut rechte di vos visen nisht hant linke
does right one the what know not hand left

[4] so that your tzedakah may be nistar *(hidden, in secret)*, and your Av HaRoeh b'seter *(Father, the One seeing in secret)* sachar *(reward)* will give you.

ד כדי דיין גמילות חסדים זאל בלייבן פארבארגן;
farborgen blaiben zol chasadim gemiles dain k'de
secret remain shall grace generosity of your in order that

און דיין פאטער, וואס זעט אין פארבארגעניש, וועט דיר
dir vet farborgenish in zet vos foter dain un
you will secrecy in sees who Father your and

פארגעלטן.
fargeltn
render payment

[5] And whenever you daven *(pray)*, do not be as the tzevuim *(hypocrites)*; for they love to stand and daven in the shuls and on

ה און ווען איר טוט תפילה, זאלט איר נישט זיין ווי די צבועקעס,
tsvuakes di vi zain nisht ir zolt tefillah tut ir ven un
hypocrites the as do not you shall prayer do you when and

ווייל זיי האבן ליב תפילה צו טאן ווען זיי שטייען אין די
di in shteien zei ven ton tsu tefillah lib hoben zei vail
the in stand they when do to prayer love have they because

שולן און אויף די עקן פון די גאסן, כדי זיך צו
tsu zich k'de gasn di fun ekn di oif un shuln
to themselves so that streets the of corners the on and synagogues

the street corners so that they may be seen by an audience. Omein, truly I say to you, they have their sachar.

6 But you, whenever you daven, enter into the secret place, your secret cheder, and, having shut your door, offer tefillos to your Av Asher b'Seter *(Father Who is in Secret)*, and your Av haRoeh b'seter *(Father, the One seeing in secret)* sachar will give you.

7 But when you daven, do not babble on and on maarich *(extended, long winded)* and vacuously and without kavvanah *(heartfelt direction, intention)* like the Goyim. For the Goyim think that in their verbosity their techinnah will be heard.
8 Therefore, nisht azoi *(not so)*! Be different, for your Av has daas *(knowledge)* of what things you have need before you ask Him.

9 Therefore, when you offer tefillos, daven like this, in this manner: Avinu sh'ba'Shomayim *(Our Father in heaven)*, yitkadash shmecha *(hallowed be*

באוויזן פאר מענטשן. באמת זאג איך אייך, זיי האבן שוין
shoin hoben zei aich ich zog be'emes mentshn far bavaizen
already have they you I tell truly people before be seen

זייער שכר .
sachar zeier
reward their

ו דו אבער, ווען דו טוסט תפילה, גיי אריין אין דיין
dain in arain gei tefillah tust du ven ober du
your in into go prayer you do you when but you

חדרל , און פארשליס די טיר, און *זיי מתפלל צו
tsu mispalel zai un tir di farshlis un cheiderl
to prayer make and door the shut and inner little room

דיין פאטער, וואס איז פארבארגן, און דיין פאטער, וואס זעט אין
in zet vos foter dain un farborgen iz vos foter dain
in sees who Father your and hidden is who Father your

פארבארגעניש, וועט דיר פארגעלטן. ז און תפילה טוענדיק, זאלט
zolt tuendik tefillah un fargeltn dir vet farborgenish
shall doing pray and repay you will secret

איר נישט פלאפלען ווי די גוים ; מחמת זיי מיינען, אז
az meinen zei machmas Goyim di vi plaplen nisht ir
that think they because non-Jews the like babble not you

דורך א סך ווערטער זייערע, וועלן זיי דערהערט ווערן .
veren derhert zei velen zeiere verter sach a durch
become heard they will their words many a through

ח דעריבער זייט נישט גלייך ווי זיי ! מחמת ה' , אייער
eier Hashem machmas zei vi glaich nisht zait deriber
your Hashem because them as like not be therefore

פאטער, ווייסט וואס איר באדארפט, איידער איר בעט אים.
im bet ir eider badarft ir vos veist foter
him ask you before need you what knows Father

ט דעריבער זאלט איר אזוי תפילה טאן:
ton tefillah azoi ir zolt deriber
do prayer in this way you shall therefore

אונדזער פאטער, וואס דו ביסט אין הימל ,
himel in bist du vos foter undzer
heaven in are you who Father our

געהייליקט זאל ווערן דיין נאמען.
nomen dain veren zol geheilikt
Name your to be shall holy

your Name). 10 Tavo
malchutechah *(Thy Kingdom*
come) Ye'aseh rtzonechah
(Thy will be done) kmoh
vaShomayim ken ba'aretz
(on earth as it is in heaven).
11 Es lechem chukeinu ten
lanu hayom *(Give us today*
our daily bread), 12 u-slach
lanu es chovoteinu kaasher
salachnu *(and forgive us*
our debts as we forgive) gam
anachnu lachayaveinu *(also*
our debtors). 13 V'al tvi'einu
lidey nisayon *(And lead us*
not into temptation), ki im
chaltzeinu min harah *(but*
deliver us from evil). 14 For
if you give men mechila
(pardon, forgiveness) for their
chattaim *(sins)*, so also your
Av sh'ba'Shomayim will
give selicha *(forgiveness)* to
you.

י' זאל דיין מלכות קומען .
kumen Malchus dain zol
to come kingdom of your shall

זאל דיין רצון געשען ,
geshen ratson dain zol
to happen will your shall

ווי אין הימל , אזוי אויך אויף דער ערד .
erd der oif oich azoi himel in vi
earth the on also just as heaven in as

י"א אונדזער טעגלעך ברויט גיב אונדז היינט.
haint undz gib broit teglech undzer
today us give bread daily our

י"ב און פארגיב אונדז אונדזערע חובות ,
choives undzere undz fargib un
debt our us forgive and

ווי אויך מיר האבן פארגעבן די , וואס זענען אונדז שולדיק.
shuldik undz zenen vos di fargeben hoben mir oich vi
in debt to us are who the forgiven have we also as

י"ג און ברענג אונדז נישט צו קיין נסיון ,
nesoien kein tsu nisht undz breng un
temptation any to not us bring and

נאר *זיי אונדז מציל פון שלעכטס
shlechts fun matsl undz zai nor
evil from save us be but

(מחמת דיין איז דאס מלכות ,
Malchus dos iz dain machmas
kingdom of the is yours because

און די מאכט, און די הערלעכקייט,
herlechkeit di un macht di un
glory the and power the and

אויף אייביק! אמן .)
Omein eibik oif
Amen eternal on

י"ד מחמת אויב איר פארגיט די מענטשן זייערע פעלערן, וועט
vet felern zeiere mentshn di fargit ir oib machmas
will lack their people the forgive you if because

אייער הימלישער פאטער אייך אויך פארגעבן.
fargeben oich aich foter himlisher eier
forgive also you Father heavenly your

15 But if you do not give men mechila *(forgiveness)*, neither will your chattaim receive selicha from your Av.

טו ווען אבער איר פארגיט די מענטשן נישט, וועט אייער פאטער
foter eier vet nisht mentshn di fargit ir ober ven
Father your will not people the forgive you however when

אייך אויך נישט פארגעבן אייערע עבירות .
aveires eiere fargeben nisht oich aich
transgressions your forgive not also you

16 And whenever you undergo a tzom *(fast)*, don't be like the sullen tzevuim *(hypocrites)*, for they disfigure their faces to parade their tzom *(fast)*. Omein, truly I say to you, they have received their sachar *(reward)*.

טז און ווען איר פאסט, זאלט איר נישט זיין ווי די צבועקעס,
tsvuakes di vi zain nisht ir zolt fast ir ven un
hypocrites the as be not you shall fast you when and

מיט א זויער פנים ; מחמת זיי פארפינסטערן זייערע פנימער ,
penemer zeiere farfinstern zei machmas ponem zoier a mit
faces their make bitter they because face sour a with

כדי זיך צו באווייזן פאר מענטשן, אז זיי פאסטן.
fasten zei az mentshn far bavaizen tsu zich k'de
fast they that people before show to themselves so that

באמת זאג איך אייך, זיי האבן שוין זייער שכר .
sachar zeier shoin hoben zei aich ich zog be'emes
reward their already have they you I tell in truth

17 But when you undergo a tzom, anoint your rosh with shemen and wash your face,

יז דו אבער , ווען דו פאסט, זאלב דיר דעם קאפ מיט אייל, און
un eil mit kop dem dir zalb fast du ven ober du
and oil with head the you anoint fast you when however you

וואש דיר אפ דאס פנים ;
ponem dos op dir vash
face the up you wash

18 so that your tzom is concealed from Bnei Adam but not from your Av Asher b'Seter *(Father Who is in Secret)*. And your Av HaRoeh b'seter *(Father the One seeing in secret)* will give you sachar.

יח כדי זאלסט נישט געזען ווערן פון מענטשן, אז דו פאסט,
fast du az mentshn fun veren gezen nisht zolst k'de
fast you that people by become seen not you shall so that

נאר פאר דיין פאטער, וואס איז פארבארגן; און דיין פאטער, וואס
vos foter dain un farborgen iz vos foter dain far nor
who Father your and concealed is who Father your for only

זעט אין פארבארגעניש, וועט דיר פארגעלטן .
fargeltn dir vet farborgenish in zet
render payment you will secrecy in sees

19 Do not store up for yourselves otzarot *(treasures)* on haaretz, where moth and rust destroy and where ganavim *(thieves)* break in and steal.

יט זאמלט אייך נישט איין קיין אוצרות אויף דער ערד, וואו
vu erd der oif oitserot kein ein nisht aich zamlt
where earth the on treasures any one not you collect

מילב און זשאווער פארדארבן, און וואו גנבים גראבן אונטער
unter groben ganovem vu un fardarbn zhaver un milb
under dig thieves where and corrupt rust and moth

און גנבענען אוועק.
avek ganvenen un
away steal and

20 But zahmlet aich *(collect for yourselves)* otzarot *(treasures)* in Shomayim, where neither moth nor rust destroys; neither do ganavim break in and steal.

21 For where your otzar is, there also will be your lev.

22 The eye is the menorah of the basar. Therefore, if your eye is unblurred, then your whole basar will be lighted.

23 But if yours is the ayin horo, your kol basar is choshech; if ohr choshech, great choshech!

24 No one is able to serve two adonim *(masters)*. For either he will have sinah *(hatred)* for the one and ahavah *(love)* for the other, or he will be devoted to the one and despise the other. You cannot serve Hashem and Mammon *(Money)*.

25 Therefore, I say to you, Do not have a LEV ROGEZ *(anxious heart)* about your life, what you might wear or what you might drink, nor for your basar, what you might put on. Is not life

כ נאר זאמלט אייך איין אוצרות אין הימל , וואו נישט די מילב
milb di nisht vu himel in oitserot ein aich zamlt nor
moth the not where heaven in treasures one you collect but

נישט דער זשאווער פארדארבן, און וואו גנבים גראבן נישט
nisht groben ganovem vu un fardarbn zhaver der nisht
not dig thieves where and corrupt rust the not

אונטער און גנבענען נישט אוועק .
avek nisht ganvenen un unter
went away not steal and under

כא מחמת וואו דיין אוצר איז, דארט וועט אויך דיין הארץ
harts dain oich vet dort iz oitser dain vu machmas
heart your also will there is treasure your where because

זיין . כב דאס ליכט פון דעם גוף איז דאס אויג.
oig dos iz guf dem fun licht dos zain
eye the is body the of light the be

כג אויב דעריבער דיין אויג איז געזונט , וועט דיין גאנצער גוף זיין
zain guf gantser dain vet gezunt iz oig dain deriber oib
be body entire your will healthy is eye your therefore if

ליכטיק. ווען אבער דיין אויג איז בייז, וועט דיין גאנצער גוף
guf gantser dain vet beiz iz oig dain ober ven lichtik
body entire your will evil is eye your however when light

זיין פינסטער. דעריבער אויב דאס ליכט, וואס איז אין דיר, איז
iz dir in iz vos licht dos oib deriber finster zain
is you in is which light the if therefore dark be

פינסטער, ווי גרויס איז די חושך ! כד קיינער קען נישט דינען
dinen nisht ken keiner choishech di iz grois vi finster
serve not can no one darkness the is great how dark

צוויי הארן ; מחמת אדער ער וועט דעם איינעם פיינט האבן, און
un hoben faint einem dem vet er oder machmas harn tsvei
and have hatred one the will he or because masters two

ליב האבן דעם אנדערן, אדער ער וועט זיך האלטן ביי איינעם,
einem bai halten zich vet er oder andern dem hoben lib
one by hold himself will he or other the have love

און דעם אנדערן פאראכטן. איר קענט נישט דינען ה׳ און
un Hashem dinen nisht kent ir farachten andern dem un
and Hashem serve not can you scorn other the and

ממון . כה דערפאר זאג איך אייך: זארגט נישט פאר אייער לעבן,
leben eier far nisht zorgt aich ich zog derfar mamon
live your for not worry you I say therefore money

more than okhel *(food)* and basar more than malbush *(clothing)*?

וואס איר זאלט עסן , אדער וואס איר זאלט טרינקען; און אויך נישט
nisht oich un trinken zolt ir vos oder esen zolt ir vos
not also and drink shall you who or to eat shall you what

פאר אייער גוף , וואס איר זאלט אנטאן. צי איז דען נישט דאס לעבן
leben dos nisht den iz tsi onton zolt ir vos guf eier far
life the not then is put on shall you what body your for

מער ווי די שפייז, און דער גוף מער ווי די קליידונג?
kleidung di vi mer guf der un shpaiz di vi mer
clothing the than more body the and food the than more

26 Look to the OPH HASHOMAYIM *(birds of heaven)*, for they do not sow nor reap nor gather into storehouses, and your Av sh'ba'Shomayim feeds them. Are you yourselves not worth more than they?

כו קוקט אויף די פייגל פון הימל , אז זיי זייען נישט, און
un nisht zaien zei az himel fun feigel di oif kukt
and not sow they that heaven of birds the on look

שניידן נישט, און זאמלען אויך נישט אין שייערס אריין; און אייער
eier un arain shaiers in nisht oich zamlen un nisht shnaiden
your and inside barns in not also gather and not reap

הימלישער פאטער שפייזט זיי . צי זענט איר דען נישט פיל מער
mer fil nisht den ir zent tsi zei shpaizt foter himlisher
more much not then you are them feeds Father heavenly

ווערט ווי זיי ?
zei vi vert
they than worth

27 And who among you by a LEV ROGEZ is able to add to his life span one cubit?

כז און ווער פון אייך זארגנדיק, קען צולייגן אן *אייל צו זיין
zain tsu ell an tsuleigen ken zorgendik aich fun ver un
his to cubit a add can worrying you of who and

געוואוקס?
gevuks
stature

28 And why have a LEV ROGEZ *(anxious heart)* about malbush *(clothing)*? Observe the lilies of the field, how they grow. They do not labor nor spin.

כח און פארוואס זארגט איר זיך וועגן א מלבוש ? לערנט
lernt malbesh a vegen zich ir zorgt farvos un
teach clothing a about yourselves you worry why and

זיך אראפ פון די ליליעס פון פעלד, ווי זיי וואקסן; זיי
zei vaksen zei vi feld fun lilies di fun arop zich
they grow they how field of lilies the from down yourselves

ארבעטן נישט און שפינען נישט;
nisht shpinen un nisht arbeten
not spin and not work

29 But I say to you that not even Sh'lomo HaMelech in all his kavod *(glory)* was clothed as one of these.

כט איך זאג אייך אבער , אז שלמה מיט זיין גאנצער פראכט איז
iz pracht gantser zain mit Shloime az ober aich zog ich
is glory whole his with Shloime that however you say I

נישט געווען אזוי אנגעטאן, ווי איינע פון די דאזיקע.
dozike di fun eine vi ongeton azoi geven nisht
these the of one as dressed in this way was not

[30] And if Hashem thus clothes the grass of the field that exists today and tomorrow is thrown into a furnace, how much more will he clothe you, you ones of little emunah?

ל און אויב ה׳ קליידט אזוי אָן דאס גראז פון
fun graz dos on azoi kleidt Hashem oib un
of grass the without in this way puts clothes Hashem if and

פעלד, וואס היינט איז עס דא , און צומארגנס ווערט עס געווארפן
gevorfen es vert tsumorgens un do es iz haint vos feld
thrown it is tomorrow and here it is today which field

אין אויוון אריין, וועט ער דען נישט פיל מער אייך (קליידן), איר
ir kleiden aich mer fil nisht den er vet arain oiven in
you clothe you more much not then he will into furnace in

קליינגלויביקע?
kleingloibike
small believer

[31] Therefore, do not have a LEV ROGEZ, saying, What might we eat? or What might we drink? or With what might we clothe ourselves?

לא דעריבער זאלט איר נישט זארגן, אזוי צו זאגן : וואס וועלן מיר
mir velen vos zogen tsu azoi zorgen nisht ir zolt deriber
we will what say to so worry not you shall therefore

עסן , אדער וואס וועלן מיר טרינקען, אדער מיט וואס וועלן מיר
mir velen vos mit oder trinken mir velen vos oder esen
we will what with or drink we will what or to eat

זיך קליידן?
kleiden zich
clothe ourselves

[32] For all these things the Goyim strive. For your Av sh'ba'Shomayim bavorn *(anticipates)* that you need all these things.

לב מחמת די גויים זוכן דאס אלץ; יא, אייער הימלישער
himlisher eier yo alts dos zuchen Goyim di machmas
heavenly your yes all this seek non-Jews the because

פאטער ווייסט, אז איר נויטיקט זיך אין דעם אלעם.
alem dem in zich noitikt ir az veist foter
all the in self need you that know Father

[33] But seek first the Malchut Hashem and the Tzidkat Hashem, and all these things will be added to you.

לג זוכט אבער צום אלעמערשטן זיין מלכות , און זיין
zain un Malchus zain alemershtn tsum ober zucht
his and kingdom of his first to the however seek

גערעכטיקייט; און דאס אלץ וועט אייך צוגעגעבן ווערן. לד זארגט
zorgt veren tsugegeben aich vet alts dos un gerechtikeit
worry to be given you will all the and righteousness

[34] Therefore, do not have a LEV ROGEZ for tomorrow, for makhar *(tomorrow)* will care for itself. Each day has enough tzoros of its own.

זשע נישט אויף מארגן ; מחמת דער מארגנדיקער טאג וועט
vet tog morgendiker der machmas morgen oif nisht zhe
will day tomorrow's the because tomorrow about not then

זארגן פאר זיך אליין. דער טאג האט גענוג זיין אייגן בייז.
beiz eigen zain genug hot tog der alein zich far zorgen
evil own its enough has day the alone itself for worry

7 Judge not lest you be judged.

ז משפט נישט, כדי איר זאלט נישט געמשפט ווערן.
veren gemishpet nisht zolt ir k'de nisht mishpot
to be judged not shall you in order that not judge

[2] For with what gezar din *(verdict)* you judge, you will be judged, and with what measure you measure, it will be measured to you.

ב מחמת מיט וואס פאר א משפט איר אורטיילט, וועט איר
ir vet urteilt ir mishpot a far vos mit machmas
you will sentence you judgment a for what with because

געמשפט ווערן, און מיט וועלכער מאס איר מעסט , וועט
vet mest ir mos velcher mit un veren gemishpet
will measure you measure of which with and to be judged

אייך געמאסטן ווערן.
veren gemastn aich
to be measured you

[3] And why do you see the speck in the eye of your Ach, but you do not consider the beam in your own eye.

ג און וואס זעסטו דאס שפענדל אין דיין ברודערס אויג, אבער
ober oig bruder's dain in shfendl dos zestu vos un
but eye brother's your in splinter the do you see why and

דעם קלאץ, וואס איז אין דיין אויג, באמערקסטו נישט?
nisht bamerkstu oig dain in iz vos klats dem
not you notice eye your in is which beam the

[4] Or how will you say to your Ach, Let me take the speck out from your eye! And, hinei! The beam is in your own eye!

ד אדער ווי אזוי קענסטו זאגן צו דיין ברודער: לאז מיך
mich loz bruder dain tsu zogen kenstu azoi vi oder
me let brother your to say you can in this way as or

ארויסנעמען דאס שפענדל פון דיין אויג; און זע , דער קלאץ איז
iz klats der ze un oig dain fun shfendl dos aroisnemen
is beam the look and eye your from splinter the remove

אין דיין אויג?
oig dain in
eye your in

[5] Tzevua *(hypocrite)*, first take the beam out of your eye, and then you will see clearly enough to take out the speck from the eye of your Ach.

[6] Do not give the kodesh to kelevim nor throw your pearls before chazirim, lest they will trample them with their feet and turn around and tear you into pieces.

ה דו צבועק , ווארף צום ערשט ארויס דעם קלאץ פון דיין
dain fun klats dem arois ersht tsum varf tsvuak du
your from log the out first to the throw hypocrite you

אויג; און דעמאלט וועסטו זען קלאר ארויסצונעמען דאס שפענדל
shfendl dos aroistsunemen klor zen vestu demolt un oig
splinter the to take out clearly see will you then and eye

פון דיין ברודערס אויג. ו גיט נישט דאס הייליקע צו די הינט, און
un hint di tsu heilike dos nisht git oig bruder's dain fun
and dogs the to holy the not give eye brother's your from

ווארפט נישט אייערע פערל פאר די חזירים , טאמער וועלן זיי
zei velen tomer chazeirem di far ferl eiere nisht varft
they will in case swine the before pearls your not throw

זיי צעטרעטן מיט זייערע פיס, און אומקערנדיק זיך אייך
aich zich umkerndik un fis zeiere mit tsetretn zei
you themselves returning and feet their with trample them

צערייסן .
tsereisn
tear apart

7 Keep asking and it shall be given to you; keep searching and you shall find; keep knocking and the delet shall be opened to you.

8 For everyone asking receives, and the one searching finds, and to the one knocking the delet will be opened.

ז בעט, און עס וועט אייך געגעבן ווערן; זוכט, און איר וועט
vet ir un zucht veren gegeben aich vet es un bet
will you and seek to be given you will it and ask

געפינען; קלאפט אָן , און עס וועט אייך אויפגעמאכט ווערן !
veren oipgemacht aich vet es un on klapt gefinen
become open you will it and onwards knock find

ח מחמת יעדער , וואס בעט, באקומט; און דער, וואס זוכט ,
zucht vos der un bakumt bet vos yeder machmas
seeks who the and receives asks who everyone because

געפינט; און דעם , וואס קלאפט אָן , וועט אויפגעמאכט
oipgemacht vet on klapt vos dem un gefint
opened will onwards knocks who the one and finds

ווערן .
veren
become

9 Or what man is there among you the ben of whom will ask for lechem *(bread)*, and he will give him a stone.

ט אדער וועלכער מענטש צווישן אייך איז עס, וואס, אויב זיין זון
zun zain oib vos es iz aich tsvishen mentsh velcher oder
son his if who it is you among man which or

זאל אים בעטן ברויט, וועט ער אים געבן א שטיין?
shtein a geben im er vet broit beten im zol
stone a give him he will bread ask him shall

10 Or if he asks for a dag *(fish)*, will give him a nachash *(snake)*?

11 Therefore, if you, being ra'im *(evil ones)*, know to give matanot tovot *(good gifts)* to your yeladim, how much more does your Av sh'ba'Shomayim give hatov *(the good)* to the ones asking Him.

12 Therefore, everything that you wish Bnei Adam do for you, thus also you do for them. For this is the Torah and the Neviim.

י אדער אויב ער זאל בעטן א פיש, וועט ער דען אים געבן א שלאנג?
shlang a geben im den er vet fish a beten zol er oib oder
snake a give him then he will fish a ask shall he if or

יא אויב דעריבער איר, זייענדיק שלעכט, ווייסט צו געבן גוטע גאב
gob gute geben tsu veist shlecht zeiendik ir deriber oib
gifts good give to know evil being you therefore if

צו אייערע קינדער, וויפל מער וועט אייער פאטער, וואס איז אין
in iz vos foter eier vet mer vifl kinder eiere tsu
in is who Father your will more how children your to

הימל , געבן גוטס צו די , וואס בעטן אים? יב דעריבער אלץ, וואס
vos alts deriber im beten vos di tsu guts geben himel
which all therefore him ask who the to good give heaven

איר ווילט, אז די מענטשן זאלן אייך טאן, טוט אויך אזוי פאר
far azoi oich tut ton aich zoln mentshn di az vilt ir
for that way also do do you should people the that want you

זיי ; מחמת דאס דאזיקע איז די תורה און די נביאים .
neviim di un toire di iz dozike dos machmas zei
prophets the and law the is these that because them

[13] Enter through the derech *(way)* of the shaar hatzarut *(gate of narrowness)*, for wide is the delet and broad is the rekhov *(street)* leading to Avaddon *(destruction, hell, Abaddon)*, and rabbim *(many)* are they who enter through it.

יג גייט אריין דורך דעם ענגן טויער; ווייל גערױם איז דאס
dos iz geram vail toier engn dem durch arain geit
the is spacious because gate narrow the through in go

טויער, און אויסגעברייטערט דער וועג, וואס פירט צו פארדארבונג,
fardarbung tsu firt vos veg der oisgebreitert un toier
corruption to leads which way the broad and gate

און א סך זענען עס , וואס גייען אריין דורך דעם דאזיקן .
dozikn dem durch arain geien vos es zenen sach a un
same one that through in go who there are many a and

[14] But tzar *(narrow)* is the delet and constricted is the Derech *(Way)* that leads to Chayyim *(life)* and few are the ones finding it.

יד ווי ענג איז אבער דאס טויער, און שמאל דער וועג, וואס
vos veg der shmal un toier dos ober iz eng vi
which way the narrow and gate that however is tight how

פירט צום לעבן, און ווייניק זענען די , וואס געפינען אים.
im gefinen vos di zenen veinik un leben tsum firt
it find who those are few and life to the leads

[15] Beware of the neviei hasheker *(false prophets)*, who come to you in the malbush *(clothing)* of kevasim *(sheep)*, but within are ravenous ze'evim *(wolves)*.

טו היט זיך פאר די פאלשע נביאים , וואס קומען צו אייך
aich tsu kumen vos neviim falshe di far zich hit
you to to come who prophets false the for self beware

אין קליידער פון שאף, אינעווייניק אבער זענען זיי פארצוקנדיקע
fartsukndike zei zenen ober ineveinik shof fun kleider in
devouring they are however inside sheep of clothing in

וועלף .
velf
wolves

[16] By their perot *(fruits)* you will have da'as of them. Surely grapes are not gathered from thorns nor figs from thistles, are they?

טז פון זייערע פירות זאלט איר זיי דערקענען. צי קלויבט מען
men kloibt tsi derkenen zei ir zolt peires zeiere fun
one gather does recognize them you shall fruit their from

דען וויינטרויבן פון דערנער, אדער פייגן פון שטעכלקעס?
shtechlkes fun faign oder derner fun veintroibn den
thistles from figs or thorns from grapes then

[17] So every etz tov *(good tree)* produces pri tov *(good fruit)*, but the etz nishchat *(corrupt tree)* produces pri rah.

יז אזוי א גיט יעדער גוטער בוים ארויס גוטע פירות; דער
der peires gute arois boim guter yeder git a azoi
the fruit good out tree good every yields a in this way

פארפוילטער בוים אבער גיט ארויס שלעכטע פירות.
peires shlechte arois git ober boim farfoilter
fruit bad out yields however tree bad

[18] An etz tov is not able to produce pri rah nor is an etz nishchat able to produce pri tov.

יח א גוטער בוים קען נישט ברענגען קיין שלעכטע פירות, און א
a un peires shlechte kein brengen nisht ken boim guter a
a and fruit bad any bring not can tree good a

פארפוילטער בוים נישט ברענגען קיין גוטע פירות.
peires gute kein brengen nisht boim farfoilter
fruit good any bring not tree bad

19 Kol etz *(every tree)* not producing pri tov is cut off and is thrown into HaEish *(the Fire)*.

20 Therefore, by their perot *(fruits)* you shall have da'as of them.

21 Not all the ones saying to me, Adoneinu, Adoneinu, will enter the Malchut HaShomayim, but the one doing the ratzon Avi sh'ba'Shomayim *(the will of my Father in Heaven)*.

22 Many will say to me on that Day, Adoneinu, Adoneinu, did we not speak as neviim in your Name? Did we not cast out shedim *(evil spirits, demons)* in your Name? Did we not accomplish many niflaot *(miracles)* in your Name?

23 And then I will tell them to their face, I never had da'as of you. Depart from me, you workers of mufkarut *(lawlessness)*.

24 Therefore, everyone who hears these devarim *(words)* of mine and does them, is like a chacham *(wise man)* who built his bais *(house)* upon the Tzur *(Rock)*.

יט יעדער בוים, וואס גיט נישט ארויס קיין גוטע פירות, ווערט
vert peires gute kein arois nisht git vos boim yeder
become fruit good any out not gives which tree every

אפגעהאקט , און געווארפן אין פייער אריין.
arain feier in gevorfen un opgehakt
into fire in thrown and chopped down

כ דעריבער זאלט איר זיי דערקענען פון זייערע פירות. כא נישט
nisht peires zeiere fun derkenen zei ir zolt deriber
not fruit their from recognize them you shall therefore

יעדער איינער, וואס זאגט צו מיר, האר, האר, וועט אריינגיין אין
in araingein vet har har mir tsu zogt vos einer yeder
in enter will L-rd L-rd me to says who one every

מלכות השמים , נאר דער , וואס טוט דעם רצון פון מיין
main fun ratson dem tut vos der nor hashomaiem Malchus
my of will of the does who the one but heaven kingdom of

פאטער, וואס איז אין הימל .
himel in iz vos foter
heaven in is who Father

כב א סך וועלן זאגן צו מיר אין יענעם טאג: האר, האר, צי האבן
hoben tsi har har tog yenem in mir tsu zogen velen sach a
have did L-rd L-rd day that in me to say will many a

מיר דען נישט אין דיין נאמען נבואות געזאגט, און אין דיין
dain in un gezogt nevues nomen dain in nisht den mir
your in and said prophecies Name your in not then we

נאמען ארויסגעטריבן בייזע גייסטער, און אין דיין נאמען געטאן א
a geton nomen dain in un geister beize aroisgetriben nomen
a done Name your in and spirits evil cast out Name

סך וואונדער?
vunder sach
wonders many

כג און דעמאלט וועל איך מודה זיין פאר זיי : איך האב אייך
aich hob ich zei far zain moide ich vel demolt un
you have I them before be confess I will then and

קיינמאל נישט געקענט; אוועק פון מיר, איר, וואס טוט רשעות .
rishut tut vos ir mir fun avek gekent nisht keinmol
wickedness do who you me from go known not never

כד דעריבער יעדער איינער, וואס הערט די דאזיקע ווערטער מיינע,
maine verter dozike di hert vos einer yeder deriber
my words these the hears who one every therefore

און טוט זיי , וועט זיין געגליכן צו א מאן א חכם , וואס האט
hot vos chochem a man a tsu geglichen zain vet zei tut un
has who wise a man a to compared be will them does and

געבויט זיין הויז אויף דעם פעלדזן.
feldzn dem oif hoiz zain geboit
rock the on house his built

25 And the geshem *(rain)* came down, the floods arrived, and the winds blew and beat against that bais, and it did not fall, for it had been founded upon the Tzur *(Rock).*

כה און דער פלאצרעגן איז געפאלן, און די וואסער שטורמען זענען
zenen storms vaser di un gefalen iz platsregen der un
are floods water the and fell is downpour the and

געקומען, און דיווינטן האבן געבלאזן, און האבן אנגעגריפן
ongegripen hoben un geblozen hoben vintn di un gekumen
struck against have and blown have winds the and come

יענע הויז ; און עס איז נישט איינגעפאלן; מחמת עס איז געווען
geven iz es machmas eingefalen nisht iz es un hoiz yene
was is it because fell not is it and house that

געגרינדעט אויף דעם פעלדזן.
feldzn dem oif gegrindet
rock the on founded

26 And everyone hearing these words of mine and not doing them is like the shoteh *(fool)*, who built his bais upon the sand.

כו און יעדער איינער, וואס הערט די דאזיקע ווערטער מיינע, און
un maine verter dozike di hert vos einer yeder un
and my words these the hears who one every and

טוט זיי נישט, וועט זיין געגליכן צו א מאן א *נאר, וואס
vos nar a man a tsu geglichen zain vet nisht zei tut
who fool a husband a to compared be will not them does

האט געבויט זיין הויז אויפן זאמד.
zamd oifen hoiz zain geboit hot
sand on the house his built has

27 And the geshem *(rain)* came down, and the floods arrived, and the winds blew and beat against that bais, and it fell, and gadolah was the mapalah *(fall, downfall, defeat)* of it.

כז און דער פלאצרעגן איז געפאלן, און די וואסער שטורמען זענען
zenen storms vaser di un gefalen iz platsregen der un
are storms water the and fell is pelting rain the and

געקומען, און די ווינטן האבן געבלאזן, און האבן געשטויסן אויף
oif geshtoisen hoben un geblozen hoben vintn di un gekumen
upon beat have and blown have winds the and come

יענעם הויז ; און עס איז איינגעפאלן, און דער צואמענברוך דערפון
derfun tsuamenbruch der un eingefalen iz es un hoiz yenem
of it break down the and collapse is it and house that

28 And it came about when Rebbe, Melech HaMoshiach finished these divrei torah *(words of teaching)*, the multitudes were filled with fear and wonder at his torah.

איז געווען גרויס. כח און עס איז געשען , ווען יהושע / ישוע*
Yeshua Yehoshua ven geshen iz es un grois geven iz*
Yeshua Yehoshua when happened is it and great was is

האט געענדיקט די דאזיקע ווערטער, האבן די המונים מענטשן
mentshn hamonim di hoben verter dozike di geendikt hot
people crowds of the have words these the finished has

געשטוינט איבער זיין לערנונג.
lernung zain iber geshtoint
teaching his over astounded

29 For his ministry of moreh *(teacher)* was as one having samchut *(authority)* and not as their Sofrim *(scribes, torah teachers, rabbonim)*.

כט מחמת ער האט זיי געלערנט ווי איינער, וואס האט מאכט,
macht hot vos einer vi gelernt zei hot er machmas
power had who one as taught them has he because

און נישט ווי זייערע סופרים.
soifrem zeiere vi nisht un
scribes their as not and

8 And when Rebbe, Melech HaMoshiach came down from the mountain, many multitudes followed him.

ח און ווען ער איז אראפגעשטיגן פון בארג , האבן אים
im hoben barg fun aropgeshtigen iz er ven un
him have mountain from come down is he when and

נאכגעפאלגט גרויסע המונים מענטשן,
mentshn hamonim groise nochgefolgt
people crowds of great followed

2 And an ish metzorah *(a leper)* there was who approached him and fell down before Rebbe, Melech HaMoshiach, saying, Adoneinu, if you choose, you can make me tahor *(clean)*.

ב און זע , א מצורעדיקער איז געקומען און איז אנידערגעפאלן
anidergefalen iz un gekumen iz metsoirediker a ze un
fell down is and come is leper a look and

פאר אים, און האט געזאגט: האר, אויב דו ווילסט, קענסטו מיך
mich kenstu vilst du oib har gezogt hot un im far
me you can want you if L-rd said has and him before

ריין מאכן .
machen rein
make clean

3 And, having stretched out his hand, Rebbe, Melech HaMoshiach touched him, saying, I am willing. Be made tahor. And immediately he was.

ג און ער האט אויסגעשטרעקט די האנט, און האט אים אנגערירט,
ongerirt im hot un hant di oisgeshtrekt hot er un
touched him has and hand the stretched out has he and

אזוי צו זאגן : איך וויל ; *זיי געריייניקט! און גלייך
glaich un gereinikt zai vil ich zogen tsu azoi
immediately and cleansed be do want I say to in this way

איז ער ריין געווארן פון זיין צרעת .
tsará'at zain fun gevoren rein er iz
leprosy his of become clean he is

4 And Rebbe, Melech HaMoshiach says to him, See that you tell no one, but go and show yourself to the kohen and offer the korban

ד און יהושע / ישוע* זאגט צו אים: היט דיך, אז דו זאלסט
zolst du az dich hit im tsu zogt Yeshua Yehoshua un*
you shall you that you beware him to says Yeshua Yehoshua and

עס קיינעם נישט אויסזאגן; נאר גיי, ווייז דיך צום כהן , און *זיי
zai un koien tsum dich vaiz gei nor oiszogen nisht keinem es
be and kohen to the you show go but tell not anyone it

about which Moshe gave mitzvah as an edut to them.

מקריב דאס קרבן , וואס משה האט געבאטן , פאר אן עדות
eides an far geboten hot Moshe vos korben dos makrev
witness an for command has Moses that sacrifice the offer

צו זיי !
zei tsu
they to

5 Now when Rebbe, Melech HaMoshiach entered into K'far-Nachum, a centurion approached him, begging him

ה און ווי ער איז אריינגעקומען קיין כפר-נחום , איז געקומען צו
tsu gekumen iz K'far-Nachum kein araingekumen iz er vi un
to come is K'far-Nachum to come in is he as and

אים אן אפיציר, און האט אים געבעטן,
gebeten im hot un afitsir an im
begged him has and officer an him

6 and saying, Adoneinu, my servant has been bedridden in the house, paralyzed, in terrible tza'ar.

ו און געזאגט: האר, מיין משרת ליגט פאראליזשירט אין הויז ,
hoiz in paralizhirt ligt meshores main har gezogt un
house in paralyze lies servant my L-rd said and

און האט שרעקלעכע יסורים .
yesurim shrekleche hot un
sufferings terrible has and

7 And Rebbe, Melech HaMoshiach says to him, I am coming. I will bring him refuah *(healing).*

ז און ער זאגט צו אים: איך וועל קומען און אים היילן.
heilen im un kumen vel ich im tsu zogt er un
heal him and to come will I him to says he and

8 The centurion answered, Adoneinu, I am not worthy that you might come under my roof, but only say the dvar, and my servant will receive the refuah *(healing).*

ח דער אפיציר אבער האט ענטפערנדיק געזאגט: האר, איך בין
bin ich har gezogt entferendik hot ober afitsir der
am I L-rd said answering has however officer the

נישט ווערט, אז דו זאלסט אריינקומען אונטער מיין *דאך, נאר
nor dach main unter arainkumen zolst du az vert nisht
but roof my under come in you shall you that worthy not

זאג בלויז א ווארט, און מיין משרת וועט געהיילט ווערן.
veren geheilt vet meshores main un vort a bloiz zog
to be healed will servant my and word a only tell

9 For I also am a man under marut *(authority)*, having soldiers subordinate to myself, and I say to this one, Go! And he goes, and to another, Come! And he comes, and to my servant, Do this! And he does it.

ט מחמת אויך איך בין א מענטש, וואס שטייט אונטער דער
der unter shteit vos mentsh a bin ich oich machmas
the under stands who man a am I also because

ממשלה , האבנדיק אונטער מיר זעלנער, און איך זאג צו דעם: גיי!
gei dem tsu zog ich un zelner mir unter hobendik memshole
go that to say I and soldiers me under having authority

און ער גייט; און צו אן אנדערן: קום אהער! און ער קומט; און צו
tsu un kumt er un aher kum andern an tsu un geit er un
to and comes he and here come other an to and goes he and

מיין קנעכט: טו דאס! און ער טוט עס.
es tut er un dos ah knecht main
it does he and this 15 slaves my

10 And having heard this, Rebbe, Melech HaMoshiach was amazed and said to those who followed him, Omein, I say to you, in no one in Yisroel have I found such great emunah.

י און ווי יהושע / ישוע* האט דאס געהערט, האט ער זיך
zich er hot gehert dos hot Yeshua Yehoshua vi un*
self he has heard this has Yeshua Yehoshua as and

געוואונדערט, און האט געזאגט צו די, וואס האבן נאכגעפאלגט:
nochgefolgt hoben vos di tsu gezogt hot un gevaundert
followed have who the to said has and amazed

באמת זאג איך אייך, ביי קיינעם אין ישראל האב איך אזא
aza ich hob Yisroel in keinem bai aich ich zog be'emes
such I have Israel in no one among you I tell in truth

אמונה נישט געפונען.
gefunen nisht emune
found not faith

11 And I say to you, that many from the mizrach *(east)* and the maarav *(west)* will come and will sit bimesibba *(reclining at tish)* with Avraham and Yitzchak and Ya'akov in the Malchut HaShomayim.

יא און איך זאג אייך: א סך וועלן קומען פון מזרח און פון
fun un mizrech fun kumen velen sach a aich zog ich un
from and east from to come will many a you tell I and

מערב , און וועלן זיך אנידערזעצן מיט אברהם , און מיט
mit un Avraham mit aniderzetsen zich velen un mayrev
with and Avraham with sit down themselves will and west

יצחקן , און מיט יעקבן , אין דעם מלכות השמים .
hashomaiem Malchus dem in Ya'akovn mit un Yitschakn
heaven kingdom of the in Jacob with and Isaac

12 But the Bnei HaMalchut will be thrown out into the outer choshech *(darkness)*, where there will be weeping and grinding of teeth.

יב די קינדער אבער פון דעם מלכות וועלן ארויסגעווארפן
aroisgevorfen velen Malchus dem fun ober kinder di
thrown out will kingdom of the of however children the

ווערן אין דער פינסטערניש אינדרויסן; דארטן וועט זיין דאס קלאגן
klogen dos zain vet dorten indroisen finsternish der in veren
weeping the be will there outside darkness the in to be

און דאס קריצן מיט די ציין .
tsein di mit kritsn dos un
teeth the with gnashing the and

13 And Rebbe, Melech HaMoshiach said to the centurion, Go! According to your bitachon *(trust)*, your emunah *(faith)*, let it be for you. And his servant was given refuah *(healing)* punkt *(exactly)* at that hour.

יג און יהושע / ישוע* האט געזאגט צו דעם אפיציר: גיי, זאל דיר
dir zol gei afitsir dem tsu gezogt hot Yeshua Yehoshua un*
you let go officer the to said has Yeshua Yehoshua and

געשען אזוי, ווי דו האסט געגלויבט! און דער משרת איז
iz meshores der un gegloibt host du vi azoi geshen
is servant the and believed you have you as so happened

געהיילט געווארן אין יענער שעה.
sha'á yener in gevoren geheilt
hour that in become healed

14 When Rebbe, Melech HaMoshiach entered the bais *(house)* of Kefa, he saw the chamot *(mother-in-law, shviger)* bedridden and fever stricken.
15 Rebbe, Melech HaMoshiach touched her hand, and the fever left her. She then began functioning as his mesharetet *(servant, lady minister)*, serving Rebbe, Melech HaMoshiach.
16 And when erev *(evening)* had come, they brought to Rebbe, Melech HaMoshiach many possessed by shedim *(evil spirits, demons)*, and he cast out the shedim with a dvar, and all the cholim *(sick persons)* he healed.

17 Thus was fulfilled what was spoken by Yeshayah the Navi, saying, ACHEN CHOLAYEINU HU NASA UMACHOVEINU SVALAM (Surely he took up our sicknesses and he carried away our sorrows).

18 And when he saw the crowd around him, he gave orders to go over to the other side.

יד און ווען יהושע / ישוע* איז געקומען צו פעטרוסן אין הויז
hoiz in Petrosn tsu gekumen iz Yeshua Yehoshua ven un*
house in Peter to come is Yeshua Yehoshua when and

אריין, האט ער געזען זיין שוויגער ליגן קראנק אויף א קדחת.
kdcht a oif krank lign shviger zain gezen er hot arain
fever a on sick lying mother-in-law his seen he has into

טו און ער האט אנגערירט איר האנט, און דאס פיבער האט זי
zi hot fiber dos un hant ir ongerirt hot er un
her has fever the and hand her touched has he and

פארלאזן; און זי איז אויפגעשטאנען, און האט אים באדינט.
badint im hot un oifgeshtanen iz zi un farlozen
served him has and stand up again is she and leave

טז און ווען עס איז געווארן אוונט , האט מען געברענגט צו אים א
a im tsu gebrengt men hot ovent gevoren iz es ven un
a him to brought they has evening become is it when and

סך באזעסענע מיט בייזע גייסטער, און ער האט ארויסגעטריבן די
di aroisgetriben hot er un geister beize mit bazesene sach
the cast out has he and spirits evil with demoniacs many

גייסטער מיט א ווארט, און אלע קראנקע געהיילט;
geheilt kranken ale un vort a mit geister
cured sick all and word a with spirits

יז כדי עס זאל דערפילט ווערן, וואס עס איז געזאגט געווארן
gevoren gezogt iz es vos veren derfilt zol es k'de
become said is it what to be fulfilled shall it so that

דורך ישעיה הנביא , אזוי צו זאגן : ער אליין האט
hot alein er zogen tsu azoi hanovi Yeshayah durch
has himself he say to so the prophet Isaiah through

אוועקגענומען אונדזערע קראנקייטן, און געטראגן די לאסט פון
fun last di getrogen un krankeitn undzere avekgenumen
of burden the carried and diseases our taken away

אונדזערע ווייטאקן. (ישעיהו נג, ד.)
d ng Yeshayah veitakn undzere
4 53 Yeshayah pains our

יח און אז יהושע / ישוע* האט געזען א המון מענטשן ארום
arum mentshn hamon a gezen hot Yeshua Yehoshua az un*
around people crowd a seen has Yeshua Yehoshua as and

זיך , האט ער באפוילן אוועקצופארן אויף דער אנדערער
anderer der oif avektsuforen bafoilen er hot zich
to the other the on depart commanded he has Himself

*זייט ים .
*yam *zait*
sea side of

19 A sofer *(scribe, torah teacher)* approached Rebbe, Melech HaMoshiach and said, Rebbe, I will follow you wherever you go.

יט און א סופר איז געקומען, און האט צו אים געזאגט: רבי , איך
ich Rebbe gezogt im tsu hot un gekumen iz sofer a un
I Rebbe said him to has and come is scribe a and

וועל דיר נאכפאלגן, וואו דו וועסט נאר גיין .
gein nor vest du vu nochfolgen dir vel
go only you will you where follow you will

20 And Rebbe, Melech HaMoshiach says to him, Foxes have holes and the OPH HASHOMAYIM *(birds of heaven)* have nests, but the Bar Enosh does not have a place where he may lay his head.

כ און יהושע / ישוע* זאגט צו אים: די פוקסן האבן היילן, און
un heilen hoben fuksn di im tsu zogt Yeshua Yehoshua un*
and caves have foxes the him to says Yeshua Yehoshua and

די פייגל פון הימל —נעסטן; דער בר אנש אבער האט נישט,
nisht hot ober Enosh Bar der nestn himel fun feigel di
not has however of Man Son the nests heaven of birds the

וואו דעם קאפ אנידערצולייגן .
anidertsuleigen kop dem vu
to lay down head the where

21 And another of Moshiach's talmidim said to him, Adoneinu, allow me first to go and bury my father.

כא און אן אנדערער פון די תלמידים האט צו אים געזאגט: האר,
har gezogt im tsu hot talmidim di fun anderer an un
L-rd said him to has disciples the of another an and

גיב מיר רשות קודם כל אוועקצוגיין און קובר צו זיין מיין
main zain tsu kubr un avektsugein kol koidem rashut mir gib
my be to bury and go away all before permission me give

פאטער.
foter
Father

22 But Rebbe, Melech HaMoshiach says to him, Follow me, and permit the mesim *(spiritually dead ones without hitkhadshut, spiritually unregenerate ones)* to bury their own mesim *(deceased ones, niftarim)*.

כב יהושע / ישוע* אבער זאגט צו אים: פאלג דו מיר נאך; און
un noch mir du folg im tsu zogt ober Yeshua Yehoshua*
and after me you follow him to says however Yeshua Yehoshua

לאז די מתים קובר זיין זייערע מתים .
meisem zeiere zain kubr meisem di loz
the dead their them bury the dead the let

23 And when he embarked into the sirah, Moshiach's talmidim followed him.

כג און ער איז איינגעשטיגן אין דעם שיפל, און זיינע תלמידים
talmidim zaine un shifel dem in aingeshtigen iz er un
disciples his and boat the in got into is he and

האבן אים נאכגעפאלגט.
nochgefolgt im hoben
followed him have

24 And hinei! a great storm came up on the lake, so that the sirah *(boat)* was about to be covered by the waves. But Rebbe, Melech HaMoshiach was sleeping.

כד און זע , עס איז געווארן א גרויסער שטורמווינט אויפן ים ,
yam oifen shtu'remvint groiser a gevoren iz es ze un
sea on the windstorm greater a become is it look and

אז דאס שיפל איז אזש באדעקט געווארן פון די כוואליעס; ער
er chvalyes di fun gevoren badekt azh iz shifel dos az
he waves the of become covered almost is boat the that

אבער איז געשלאפן.
geshlafen iz ober
sleep is however

25 And Moshiach's talmidim approached and woke him, saying, Adoneinu, hoshieinu! We are perishing!

כה און זיי זענען געקומען צו אים, און האבן אים אויפגעוועקט ,
oifgevekt im hoben un im tsu gekumen zenen zei un
raised up again him have and him to come are they and

אזוי צו זאגן : האר, ראטעווע; מיר קומען אום!
um kumen mir rateve har zogen tsu azoi
over to come we save L-rd say to so

26 And Rebbe, Melech HaMoshiach says to them, Why are you fearful, you ones of little emunah? Then, arising, Rebbe, Melech HaMoshiach rebuked the winds and the sea. And there was a great calm.

כו און ער זאגט צו זיי : וואס זענט איר אזוי אנגעשראקן, איר
ir angeshrokn azoi ir zent vos zei tsu zogt er un
you frightened so you are why them to says he and

קליינגלויביקע? דאן איז ער אויפגעשטאנען, און האט אנגעשריגן
ongeshrigen hot un oifgeshtanen er iz dan kleingloibike
rebuked has and stand up again he is then small believer

די ווינטן און דעם ים ; און עס איז געווארן א גרויסע שטילקייט.
shtilkeit groise a gevoren iz es un yam dem un vintn di
quietness great a become is it and sea the and winds the

27 And the men were astonished, saying, What sort of man is this!? That even the winds and the sea obey him!

כז און די מענטשן האבן זיך געוואונדערט, און האבן
hoben un gevaundert zich hoben mentshn di un
have and amazed themselves have people the and

געזאגט: וואס איז דאס פאר א מאן, אז סיי די ווינטן סיי דער
der sei vintn di sei az man a far dos iz vos gezogt
the and winds the both that man a for this is what said

ים געהארכן אים?
im gehorchn yam
him obey sea

28 And when Rebbe, Melech HaMoshiach came to the other side of the lake, in the land of the people of Gadara, he was met by two men possessed by shedim

כח און ווען ער איז געקומען אויף יענער *זייט ים אין דעם
*dem in yam *zait yener oif gekumen iz er ven un*
the in sea side the other on come is he when and

לאנד פון די גדריים , זענען אים אנטקעגנגעלאפן צוויי באזעסענע,
bazesene tsvei antkegengelafen im zenen Gadareim di fun land
demoniacs two him are Gadarenes the of land

(demons); these men were coming out of the kevarim *(tombs)* of the burial caves and were so dangerous no one could pass by on that road.

וואס זענען ארויסגעקומען אויס די קברים, זייער געפערלעכע ,
vos zenen aroisgekumen ois di kvorem zeier geferleche
who are come out out the tombs very dangerous ones

אז קיינער האט נישט געקענט פארבייגיין דורך יענעם וועג.
az keiner hot nisht gekent farbaigein durch yenem veg
that no one has not be able to pass by through that way

29 And they screamed, saying, Mah lanu valach, Ben HaElohim? *(What to us and to you, Ben HaElohim?)* Have you come here to torture us before the time?

כט און זע , זיי האבן א געשריי געטאן, אזוי צו זאגן : וואס האבן
un ze zei hoben a geshrei geton azoi tsu zogen vos hoben
and look they have a shout done so to say what have

מיר מיט דיר, דו זון פון דער אויבערשטער? ביסטו אהערגעקומען
mir mit dir du zun fun der Oibershter bistu ahergekumen
we with you you son of the Most High did you come here

אונדז פייניקן פאר דער צייט?
undz painiken far der tsait
us to torment before the time

30 Now there was feeding far away from them a large herd of chazirim *(swine)*.

ל און פונדערווייטנס פון זיי האט זיך געפאשעט א גרויסע
un fundervaitns fun zei hot zich gefashet a groise
and from a distance from them has themselves feeding a great

סטאדע חזירים .
stade chazeirem
herd swine

31 And the shedim begged him, saying, If you cast us out, send us into the herd of chazirim.

לא און די בייזע גייסטער האבן אים געבעטן, אזוי צו זאגן : אויב דו
un di beize geister hoben im gebeten azoi tsu zogen oib du
and the evil spirits have him begged so to say if you

טרייבסט אונדז ארויס, שיק אונדז אריין אין דער סטאדע חזירים !
traibst undz arois shik undz arain in der stade chazeirem
are casting us out send us into in the herd swine

32 And Rebbe, Melech HaMoshiach said to them, Go away! So the shedim, coming out, went away into the chazirim. And, hinei, all the herd of chazirim rushed down the bank into the lake, and they perished in the water.

לב און ער האט צו זיי געזאגט: גייט! און זיי זענען ארויסגעגאנגען,
un er hot tsu zei gezogt geit un zei zenen aroisgegangen
and he has to they said go and they are gone out

און זענען אוועק אין די חזירים אריין; און זע , די גאנצע
un zenen avek in di chazeirem arain un ze di gantse
and are went away in the swine into and look the whole

סטאדע האט זיך א ריס אראפ געטאן פון דער משופעדיקייט
stade hot zich a ris arop geton fun der mshufedikeit
herd has themselves a tear down done of the steep slope

אין ים אריין, און זענען אומגעקומען אין די וואסערן.
in yam arain un zenen umgekumen in di vasern
in sea into and are perish in the waters

[33] And the herdsmen of the chazirim fled, and, having gone away into the town, they told the whole story of what had happened to the men possessed by shedim.

לג די פאסטוכער אבער זענען אנטלאפן, און זענען אריין אין
in arain zenen un antlofen zenen ober fastucher di
in into are and fled are however swineherds the

שטאט, און האבן אלץ דערציילט, און וואס (עס האט פאסירט)
fasirt hot es vos un dertseilt alts hoben un shtot
happened had it what and reported all have and city

מיט די באזעסענע.
bazesene di mit
demoniacs the with

[34] And hinei! The whole town came out to meet Rebbe, Melech HaMoshiach. And seeing him, they begged him to depart from their area.

לד און זע , די גאנצע שטאט איז ארויסגעגאנגען אנטקעגן
antkegen aroisgegangen iz shtot gantse di ze un
meet went out is city whole the look and

יהושען / ישוען* ; און דער זעענדיק אים, האבן זיי אים געבעטן,
gebeten im zei hoben im zeendik der un Yeshuan Yehoshuan*
begged him they have him seeing the and Yeshua Yehoshua

אז ער זאל אוועקגיין פון זייער גבול .
gbul zeier fun avekgein zol er az
domain their from going away shall he that

9 And, having embarked into a sirah *(boat)*, Rebbe, Melech HaMoshiach crossed over and came into his own shtetl.

ט און ער איז איינגעשטיגן אין א שיפל, און איז אריבערגעפארן,
aribergeforen iz un shifel a in aingeshtigen iz er un
cross over is and boat a in step in is he and

און געקומען אין זיין אייגענער שטאט אריין.
arain shtot eigener zain in gekumen un
into city own his in come and

[2] And hinei! They brought to Rebbe, Melech HaMoshiach a paralytic lying upon a mat. Having seen their emunah, he said to the paralytic, Chazak! *(Be strong!)* Selicha *(forgiveness)* is granted on your averos *(sins)*!

ב און זע , מען האט געברענגט צו אים א פאראליזשירטן, וואס איז
iz vos paralizhirtn a im tsu gebrengt hot men ze un
is who paralytic a him to brought has they look and

געלעגן אויף א בעט. און ווי יהושע / ישוע* האט געזען זייער
zeier gezen hot Yeshua Yehoshua vi un bet a oif gelegen*
their seen has Yeshua Yehoshua as and bed a on lie

אמונה, האט ער געזאגט צום פאראליזשירטן: *זיי געטרייסט, מיין
main getreist zai paralizhirtn tsum gezogt er hot emune
my comforted be paralytic to the said he has faith

קינד, דיינע זינד זענען דיר פארגעבן געווארן!
gevoren fargeben dir zenen zind daine kind
become forgiven you are sin your child

[3] And hinei! Some of the Sofrim said to themselves, This one commits Chillul Hashem!

ג און זע , אייניקע פון די סופרים האבן זיך געטראכט: דער
der getracht zich hoben soifrem di fun einike ze un
the think themselves have scribes the of some look and

דאזיקער לעסטערט.
lestert doziker
blasphemes this one

4 And Rebbe, Melech HaMoshiach, reading their minds, said, Why are you thinking ra'ah *(evil)* in your levavot *(hearts)*?

ד און זעענדיק זייערע געדאנקען, האט יהושע / ישוע* געזאגט:
gezogt Yeshua Yehoshua hot gedanken zeiere zeendik un*
said Yeshua Yehoshua has thoughts their seeing and

פארוואס טראכט איר בייז אין אייערע הערצער?
hertser eiere in beiz ir tracht farvos
hearts your in evil you think why

5 For which is easier to say, Selicha is granted on your averos! Or...Arise and walk!?

ה מחמת וואס איז לייכטער, צו זאגן: דיינע זינד זענען דיר
dir zenen zind daine zogen tsu laichter iz vos machmas
you are sin your say to easier is what because

פארגעבן געווארן; אדער צו זאגן: שטיי אויף און גיי?
gei un oif shtei zogen tsu oder gevoren fargeben
go and up stand say to or become forgiven

6 But in order that you may have da'as that the Bar Enosh has samchut *(authority)* on earth to pronounce selicha *(forgiveness)* on chattaim *(sins)* — Moshiach then declared to the paralytic, Arise, take up your mat and go to your bais *(house)*.

ו נאר כדי איר זאלט וויסן, אז דער בר אנש האט רשות
rashut hot Enosh Bar der az visen zolt ir k'de nor
authority has of Man Son the that know shall you so that but

אויף דער ערד מוחל צו זיין זינד—זאגט ער דעמאלט צו דעם
dem tsu demolt er zogt zind zain tsu moichl erd der oif
the to then he says sin be to forgive earth the on

פאראליזשירטן—שטיי אויף, נעם דיין בעט און גיי אהיים!
aheim gei un bet dain nem oif shtei paralizhirtn
home go and bed your take up stand paralytic

7 And arising, he went away to his bais.

ז און ער איז אויפגעשטאנען, און איז אוועק אהיים.
aheim avek iz un oifgeshtanen iz er un
home went away is and stand up again is he and

8 And having witnessed this, the multitudes experienced yirat Shomayim and gave kavod to Hashem, who had given such samchut to men.

ח און ווען די המונים מענטשן האבן דאס געזען, האבן זיי
zei hoben gezen dos hoben mentshn hamonim di ven un
they have seen this have people crowds of the when and

זיך געפארכטן, און האבן אפגעגעבן כבוד צו ה׳ , וואס
vos Hashem tsu koved opgegeben hoben un geforchten zich
who Hashem to honor give have and feared themselves

האט געגעבן אזא רשות צו מענטשן.
mentshn tsu rashut aza gegeben hot
man to authority such given has

9 And going away from there, Rebbe, Melech HaMoshiach saw a man called Mattityahu sitting in the tax office. And Rebbe,

ט און ווען יהושע / ישוע* איז פון דארטן ווייטער געגאנגען,
gegangen vaiter dorten fun iz Yeshua Yehoshua ven un*
go farther there from is Yeshua Yehoshua when and

האט ער געזען א מענטשן זיצן ביים הויז פון שטייער, ער האט
hot er shteier fun hoiz baim zitsen mentshn a gezen er hot
was he taxation of house by the sit man a seen he has

Melech HaMoshiach says to him, Follow me. And Mattityahu arose and followed him.

געהייסן מתתיהו , און ער זאגט צו אים: פאלג מיר נאך! און ער
er un noch mir folg im tsu zogt er un Mattityahu geheisen
he and after me follow him to says he and Mattityahu named

איז אויפגעשטאנען, און האט אים נאכגעפאלגט.
nochgefolgt im hot un oifgeshtanen iz
follow him did and stand up again is

10 And it came about that while Rebbe, Melech HaMoshiach was sitting bimesibba *(reclining)* at tish *(table)* in the bais, hinei! Many mochesim *(tax collectors)* and chote'im *(sinners)* came and were sitting bimesibba *(reclining)* at tish *(table)* with Rebbe, Melech HaMoshiach and his talmidim.

י און עס איז געשען , בשעת ער איז געזעסן אין הויז צום
tsum hoiz in gezesen iz er beshas geshen iz es un
to the house in sat is he while happened is it and

טיש, זע , א סך שטייער אויפמאנער און חוטאים זענען
zenen chatoem un oifmaner shteier sach a ze tish
are sinners and collectors tax many a look table

געקומען און האבן זיך אנידערגעזעצט צוזאמען מיט
mit tsuzamen anidergezetst zich hoben un gekumen
with together sat down themselves have and come

יהושען / ישוען* און מיט זיינע תלמידים.
talmidim zaine mit un Yeshuan Yehoshuan*
disciples his with and Yeshua Yehoshua

11 When the Perushim saw this, they were saying to Moshiach's talmidim, Why does your Rebbe eat with the mochesim and the chote'im?

יא און ווען די פרושים האבן עס געזען, האבן זיי געזאגט
gezogt zei hoben gezen es hoben Perushim di ven un
said they have seen it have Pharisees the when and

צו זיינע תלמידים: פארוואס עסט אייער רבי מיט די שטייער
shteier di mit Rebbe eier est farvos talmidim zaine tsu
tax the with Rebbe your eats why disciples his to

אויפמאנער און חוטאים?
chatoem un oifmaner
sinners and collectors

12 But when Rebbe, Melech HaMoshiach heard this, he said, It is not the bariim *(healthy ones)* who have need of a rofeh *(physician)*, but the cholim.

יב ווען אבער ער האט דאס געהערט, האט ער געזאגט: די
di gezogt er hot gehert dos hot er ober ven
the said he has heard this has he however when

געזונטע דארפן נישט האבן קיין רופא , נאר די קראנקע.
kranken di nor rofa kein hoben nisht darfen gezunte
sick the only physician any have not need healthy

13 Go and learn what this means: CHESED CHAFATZTI VLO ZEVACH *(I desire loving kindness and not sacrifice)*, for I have not come to call the

יג גייט און לערנט וואס דאס איז: איך וויל בארעמהארציקייט, און
un baremhartsikeit vil ich iz dos vos lernt un geit
and mercy want I is this what learn and go

נישט קיין קרבן . (הושע ו' ו.) מחמת איך בין נישט געקומען
gekumen nisht bin ich machmas u u, Hoshea korben kein nisht
come not am I because 6 6 Hoshea sacrifice any not

רופן צדיקים , נאר חוטאים.
chatoem nor tsadikim rufen
sinners but righteous call

tzaddikim but the chote'im *(sinners).*

14 Then Yochanan's talmidim approached Rebbe, Melech HaMoshiach, saying, Why do we and the Perushim often undergo tzomot *(fasts)*, but your talmidim do not undergo tzomot?

יד דעמאלט קומען צו אים יוחננס תלמידים, און זאגן :
zogen un talmidim iuchnns im tsu kumen demolt
say and disciples Yochanan's him to to come then

פארוואס פאסטן מיר און די פרושים אפט מאל, דיינע תלמידים
talmidim daine mol oft Perushim di un mir fasten farvos
disciples your time often Pharisees the and we fast why

אבער פאסטן נישט?
nisht fasten ober
not fast however

15 And Moshiach said to them, Surely the Bnei HaChuppah *(wedding invitees)* are not able to act as avelim *(mourners)* as long as the Choson *(Bridegroom)*, is with them. But the days will come when the Choson is taken away from them, and then they will undergo tzomot.

טו און יהושע / ישוע* האט צו זיי געזאגט: צי קענען דען די
di den kenen tsi gezogt zei tsu hot Yeshua Yehoshua un*
the then can said them to did Yeshua Yehoshua and

אונטערפירערס טרויערן, בשעת דער חתן איז מיט זיי ? עס
es zei mit iz chosen der beshas troiern unterfirers
it them with is bridegroom the while mourn bridal parties

וועלן אבער קומען טעג, ווען דער חתן וועט פון זיי
zei fun vet chosen der ven teg kumen ober velen
them from will bridegroom the when days to come however will

אוועקגענומען ווערן, און דעמאלט וועלן זיי פאסטן.
fasten zei velen demolt un veren avekgenumen
fast they will then and to be taken away

16 No one sews a patch of unshrunk cloth on an old garment, for the patch pulls away from the garment, and a worse tear results.

טז און קיינער לייגט נישט קיין לאטע פון נישט איינגעלאפענעם טוך
tuch aeingelafenem nisht fun late kein nisht leigt keiner un
cloth shrink not of patch any not puts no one and

אויף אן אלטן בגד ; מחמת די לאטע רייסט אפ פון דעם
dem fun op reist late di machmas beged alten an oif
the from up rips patch the because garment old an on

קלייד , און עס ווערט אן ערגערער ריס.
ris ergerer an vert es un kleid
tear worse an become it and clothing

17 Neither do men put yayin chadash *(new wine)* into old wineskins; otherwise, the wineskins burst, and the wine is spilled, and the wineskins are ruined. But they pour yayin chadash into new wineskins, and both are preserved.

יז מען גיסט אויך נישט אריין קיין נייעם וויין אין אלטע לאגלען ,
laglen alte in vain neiem kein arain nisht oich gist men
skin-bottle old in wine new any into not also pours one

טאמער פלאצן די לאגלען , און דער וויין גיסט זיך אויס, און די
di un ois zich gist vain der un laglen di flatsn tomer
the and out self spills wine the and skin-bottle the crack lest

לאגלען ווערן פארדארבן; נאר מען גיסט אריין נייעם וויין אין
in vain neiem arain gist men nor fardarbn veren laglen
in wine new in pours one but destroyed become skin-bottle

נייע לאגלען , און ביידע האלטן זיך .
zich halten beide un laglen neie
themselves hold both and skin-bottle new

18 While Rebbe, Melech HaMoshiach was speaking these things to them one of the nichbadim *(dignitaries)* came and fell down before Rebbe, Melech HaMoshiach, saying, The bat *(daughter)* of me has just become niftar *(passed away)*, but come lay your hand upon her and she will live.

יח בעת ער האט דאס צו זיי גערעדט, זע , א שר איז
iz sar a ze geredt zei tsu dos hot er beis
is ruler a look spoken them to this has he while

געקומען, און איז אנידערגעפאלן פאר אים, און האט געזאגט: מיין
main gezogt hot un im far anidergefalen iz un gekumen
my said has and him before fell down is and come

טאכטער איז נאר וואס געשטארבן; נאר קום און לייג דיין האנט
hant dain leig un kum nor geshtorben vos nor iz tochter
hand your lay and come but died what but is daughter

אויף איר, און זי וועט לעבן.
leben vet zi un ir oif
live will she and her on

19 And Rebbe, Melech HaMoshiach got up and, with his talmidim, followed him.

יט און יהושע / ישוע* איז אויפגעשטאנען, און האט אים
im hot un oifgeshtanen iz Yeshua Yehoshua un*
him has and stand up again is Yeshua Yehoshua and

נאכגעפאלגט מיט זיינע תלמידים.
talmidim zaine mit nochgefolgt
disciples his with followed

20 And hinei! An isha *(woman)* hemorrhaging twelve years approached him from behind and touched the garment of Rebbe, Melech HaMoshiach's tzitzit.

כ און זע , א פרוי , וואס האט געהאט א בלוט גאנג צוועלף יאר
yor tsvelf gang blut a gehat hot vos froi a ze un
years twelve went blood a had has who woman a look and

לאנג, איז צוגעקומען פון הינטן, און האט אנגערירט די זוים פון
fun zoim di ongerirt hot un hinten fun tsugekumen iz lang
of hem the touched has and behind from come is long

זיין מלבוש .
malbesh zain
garment his

21 For she was saying to herself, If only I might touch his garment, I will receive refuah *(healing)*.

כא מחמת זי האט צו זיך געזאגט: אויב איך וועל נאר אנרירן
onriren nor vel ich oib gezogt zich tsu hot zi machmas
touch only will I if said herself to has she because

זיין מלבוש , וועל איך געהאלפן ווערן.
veren geholfen ich vel malbesh zain
to be helped I will garment his

22 Turning and seeing her, Rebbe, Melech HaMoshiach said, Chazak, bat *(daughter)* of me! Your emunah has brought you refuah. And the isha was healed from that hour.

כב און יהושע / ישוע* האט זיך אויסגעדרייט און זעענדיק
zeendik un oisgedreit zich hot Yeshua Yehoshua un*
seeing and turned around himself has Yeshua Yehoshua and

זי , האט ער געזאגט: *זיי געטרייסט, מיין טאכטער, דיין אמונה
emune dain tochter main getreist zai gezogt er hot zi
faith your daughter my comforted be said he has her

האט דיך געראטעוועט! און די פרוי איז געזונט געווארן פון
fun gevoren gezunt iz froi di un geratevet dich hot
from become healthy is woman the and saved you has

יענער שעה אָן .
on sha'á yener
without hour that

23 And having come into the bais *(house)* of the nichbad *(dignitary)*, and having seen the flute players and the unruly crowd,

כג און ווען יהושע / ישוע* איז אריינגעקומען אין הויז פון דעם
dem fun hoiz in araingekumen iz Yeshua Yehoshua ven un*
the of house in come in is Yeshua Yehoshua when and

שר , און האט געזען די פלייטשפילער, און דאס געטומל פון
fun getuml dos un fleitshfiler di gezen hot un sar
of commotion the and flute players the seen has and ruler

דעם המון ,
hamon dem
crowd the

24 Rebbe, Melech HaMoshiach was saying, Go away! For the yaldah is not among the mesim — she sleeps! And they were making leitzonus *(mockery, fun)* of Rebbe, Melech HaMoshiach.

כד האט ער געזאגט: גייט אוועק! מחמת דאס מיידעלע איז
iz meidele dos machmas avek geit gezogt er hot
is little girl this because away go said he has

נישט געשטארבן, זי שלאפט נאר. און זיי האבן זיך
zich hoben zei un nor shlaft zi geshtorben nisht
themselves have they and only sleeps she died not

אויסגעלאכט פון אים.
im fun oisgelacht
him at laughed

25 But when the crowd had been put outside, Rebbe, Melech HaMoshiach went in and took the yaldah by the hand and the yaldah was made to stand up alive.

כה ווען אבער דער עולם איז דערווייטערט געווארן, איז ער
er iz gevoren dervaitert iz oilem der ober ven
he is become move away is crowd the however when

אריינגעגאנגען, און האט זי אנגענומען ביי דער האנט; און דאס
dos un hant der bai ongenumen zi hot un araingegangen
this and hand the by taken her has and entered

מיידעלע האט זיך אויפגעהויבן.
oifgehoiben zich hot meidele
begin up self has little girl

26 And this report went out into all that region.

כו און דער דאזיקער שם האט זיך פארשפרייט איבער יענעם
yenem iber farshpreit zich hot Shem doziker der un
that over spread self has name this one the and

גאנצן לאנד.
land gantsn
land entire

27 And as Rebbe, Melech HaMoshiach went on from there, two ivrim *(blind men)* followed him, shouting loudly, Chaneinu, Ben Dovid!

כז און ווען יהושע / ישוע* איז פונדאנען ווייטער געגאנגען,
gegangen vaiter fundanen iz Yeshua Yehoshua ven un*
go farther from there is Yeshua Yehoshua when and

האבן אים נאכגעפאלגט צוויי בלינדע מענטשן, וואס האבן
hoben vos mentshn blinde tsvei nochgefolgt im hoben
have who men the blind two followed him have

געשריגן און געזאגט: דערבארעם דיך אויף אונדז, בן דוד !
Dovid ben undz oif dich derbarem gezogt un geshrigen
Dovid Son of us on you have mercy on said and shout

28 And when Rebbe, Melech HaMoshiach entered the bais *(house)*, the ivrim *(blind men)* approached him, and he says to them, Do you have emunah that I am able to do this? They say to Rebbe, Melech HaMoshiach, Ken, Adoneinu.

כח און ווען ער איז אריינגעקומען אין הויז , זענען די בלינדע
blinde di zenen hoiz in araingekumen iz er ven un
the blind the are house in come in is he when and

צוגעקומען צו אים. און יהושע / ישוע* זאגט צו זיי : גלויבט
gloibt zei tsu zogt Yeshua Yehoshua un im tsu tsugekumen*
believe them to says Yeshua Yehoshua and him to to come

איר, אז איך קען טאן דאס דאזיקע? זאגן זיי צו אים: יא, האר!
har yo im tsu zei zogen dozike dos ton ken ich az ir
L-rd yes him to they say these the do can I that you

29 Then Rebbe, Melech HaMoshiach touched their eyes, saying, According to your emunah, let it be done for you.

כט האט ער דעמאלט אנגערירט זייערע אויגן, און געזאגט:
gezogt un oigen zeiere ongerirt demolt er hot
said and eyes their touched then he has

לויט אייער אמונה, אזוי זאל עס אייך געשען !
geshen aich es zol azoi emune eier loit
happened you it shall so faith your according to

30 And their eyes were opened. Rebbe, Melech HaMoshiach sternly warned them, saying, See to it that no one knows!

ל און זייערע אויגן זענען אויפגעעפנט געווארן. און יהושע / ישוע*
Yeshua Yehoshua un gevoren oifgeefent zenen oigen zeiere un*
Yeshua Yehoshua and become opened are eyes their and

האט זיי שטרענג געווארנט, אזוי צו זאגן : היט אייך, אז
az aich hit zogen tsu azoi gevorent shtreng zei hot
that you beware say to so warned strictly them has

קיינער זאל זיך נישט דערוויסן דערפון .
derfun dervisen nisht zich zol keiner
about this find out not self shall no one

31 But having gone out, they made him known in that entire district.

לא זיי אבער זענען ארויסגעגאנגען, און האבן אים באקאנט
bakant im hoben un aroisgegangen zenen ober zei
famous him have and went out are however they

געמאכט איבער יענעם גאנצן לאנד.
land gantsn yenem iber gemacht
land entire that over made

32 After they had departed, the people brought to him a mute man who was possessed by shedim.

לב אוּן ווען זיי זענען ארויסגעגאנגען, זע , מען האט געברענגט
gebrengt hot men ze aroisgegangen zenen zei ven un
brought has they look went out are they when and

צו אים א שטומען, באזעסן מיט א בייזן *גייסט.
*gaist beizn a mit bazesen shtumen a im tsu
spirit evil a with possessed mute a him to

33 And when the shedim had been cast out by Rebbe, Melech HaMoshiach, the mute man spoke. And the multitudes marveled, saying, Never was anything like this seen in Eretz Yisroel!

לג און נאך דעם ווי דער בייזער *גייסט איז ארויסגעטריבן געווארן,
gevoren aroisgetriben iz *gaist beizer der vi dem noch un
become cast out is spirit evil the as that after and

האט דער שטומער גערעדט. און די המונים מענטשן האבן
hoben mentshn hamonim di un geredt shtumer der hot
were people crowds of the and speak mute the did

געשטוינט, און געזאגט: נאך קיינמאל איז אזעלכעס נישט געזען
gezen nisht azelches iz keinmol noch gezogt un geshtoint
seen not such is never even said and astounded

געווארן אין ישראל!
Yisroel in gevoren
Israel in become

34 But the Perushim said, It was by the Sar HaShedim *(the Prince of Demons)* that this man casts out shedim!

לד די פרושים אבער האבן געזאגט: דורך דעם שר פון די
di fun sar dem durch gezogt hoben ober Perushim di
the of ruler the through said have however Pharisees the

בייזע גייסטער טרייבט ער ארויס די בייזע גייסטער!
geister beize di arois er traibt geister beize
spirits evil the out he casts spirits evil

35 And Rebbe, Melech HaMoshiach went about all the shtetlach and villages exercising the ministry of moreh *(teacher)* in their shuls and of darshan *(preacher)* of the Besuras HaGeulah of the Malchut Hashem and bringing refuah to all the cholim, every machla *(disease)* and every illness.

לה און יהושע / ישוע* איז ארומגעגאנגען איבער אלע שטעט
shtet ale iber arumgegangen iz Yeshua* Yehoshua un
cities of all over walking about is Yeshua Yehoshua and

און דערפער, לערנענדיק אין זייערע שולן , און אויסרופנדיק
oisrufendik un shuln zeiere in lernendik derfer un
proclaiming and synagogues their in teaching villages and

די גוטע בשורה פון דעם מלכות , און היילנדיק יעדע מחלה און
un machle yede heilendik un Malchus dem fun bshurh gute di
and disease every healing and kingdom the of Bsoires good the

יעדע שלאפקייט.
shlafkeit yede
sickness every

36 And looking out on the multitudes, Rebbe, Melech HaMoshiach felt rachmei Shomayim *(heavenly compassion and mercy)* for his people, for they were distressed and weary KATZON ASHER EIN LAHEM ROEH *(like sheep without a shepherd)*.
37 Then Rebbe, Melech HaMoshiach says to his talmidim, The katzir *(harvest)* is indeed great but the kotzerim *(harvesters)* are few.
38 Therefore, offer tefillos to the Adon HaKatzir *(the L-rd of the Harvest)* that He may send out Kotzerim into His Katzir.

10 And summoning his Shneym Asar *(Twelve)* Talmidim, Rebbe, Melech HaMoshiach gave to them samchut *(authority)* over shedim *(unclean spirits)*, so as to cast them out, and samchut *(authority)* to call forth refuah for every machla and every illness.
2 Now of the Shneym Asar Shlichim, the names are these: first, Shim'on, the one being called Kefa, and Andrew his brother, Ya'akov Ben Zavdai and Yochanan his brother,

לו און ווען ער האט געזען די מאסן מענטשן, האט ער אויף זיי
zei oif er hot mentshn masen di gezen hot er ven un
they on he had people crowds of the seen has he when and
גרויס רחמנות געהאט, ווייל זיי זענען געווען פארשמאכט און
un farshmacht geven zenen zei vail gehat rachmones grois
and languishing was are they because had mercy great
פארווארלאזט, ווי שאף, וואס האבן נישט קיין פאסטוך.
fastuch kein nisht hoben vos shof vi farvarlozt
shepherd any not have who sheep like neglected

לז דעמאלט זאגט ער צו זיינע תלמידים: דער שניט איז גרויס, נאר
nor grois iz shnit der talmidim zaine tsu er zogt demolt
but great is harvest the disciples his to he says then
די ארבעטער זענען ווייניק.
veinik zenen arbeter di
few are laborers the

לח בעט זשע דעם האר פון דעם שניט , אז ער זאל ארויסשיקן
aroisshikn zol er az shnit dem fun har dem zhe bet
send out shall he that harvest the of L-rd the then ask
ארבעטער צו זיין שניט !
shnit zain tsu arbeter
harvest his to laborers

י און ער האט גערופן צו זיך זיינע צוועלף תלמידים, און
un talmidim tsvelf zaine zich tsu gerufen hot er un
and disciples twelve his Himself to called has he and
האט זיי געגעבן מאכט איבער אומריינע גייסטער, זיי
zei geister umreine iber macht gegeben zei hot
them spirits spirits over power given they has
ארויסצוטרייבן, און צו היילן יעדע קראנקייט און יעדע שלאפקייט.
shlafkeit yede un krankeit yede heilen tsu un aroistsutraiben
illness every and sickness every heal to and to cast out
ב און אָט די דאזיקע זענען די נעמען פון די צוועלף שליחים:
shlichim tsvelf di fun nemen di zenen dozike di ot un
Shlichim twelve the of names the are these the just and
דער ערשטער שמעון , וואס מען האט אים גערופן פעטרוס,
Petros gerufen im hot men vos Shim'on ershter der
Petros called him has they who Shim'on first the
און זיין ברודער אנדריי; יעקב בן זבדי , און זיין ברודער
bruder zain un Zavdai ben Ya'akov Andrey bruder zain un
brother his and Zavdai Son of Yaakov Andrei brother his and
יוחנן ;
Yochanan
Yochanan

3 Philippos and Bar-Talmai, T'oma and Mattityahu the moches, Ya'akov Ben-Chalfai and Taddai,

ג פיליפוס און בר-תלמי ; תומא און מתתיהו דער שטייער
shteier der Mattityahu un Toma Bar-Talmai un Filipos
tax the Mattityahu and Toma Bar-Talmai and Philip

אויפמאנער; יעקב בן חלפי און תדי ;
Thaddaeus un Chalfai ben Ya'akov oifmaner
Taddai and Chalfai Son of Yaakov collector

4 Shim'on the Zealot and Yehudah from K'riot, who betrayed Rebbe, Melech HaMoshiach.

ד שמעון הקנאי און יהודה איש-קריות , וואס האט אים אויך
oich im hot vos Ish-K'riot Yehude un HaKanai Shim'on
also him did who man from Kriot Yehudah and the Zealot Shim'on

5 These Shneym Asar *(Twelve)* did Rebbe, Melech HaMoshiach send out with the following directives, saying: In the Derech HaGoyim *(Way of the Gentiles, Gentile territory)* do not go, and do not enter into any Shomron town,

פארראטן. ה די דאזיקע צוועלף האט יהושע / ישוע* געשיקט,
geshikt Yeshua Yehoshua hot tsvelf dozike di farraten*
sent Yeshua Yehoshua has twelve these the betray

און האט זיי באפוילן , אזוי צו זאגן :
zogen tsu azoi bafoilen zei hot un
say to so given directive them has and

אויפוועג גוים גיין שומרונים אריינגיין די ;
di araingeinSamaritansgein Goyim veg oif
the enter Samaritans go non-Jewsway on

קיין קיין די איןזאלטאירנישטנישטזאלטאיר פון און פון ,
fun un fun ir zolt nishtnisht ir zolt in di keinkein
of and of you shall not not you shall in the any any

שטאט
shtot
city

6 but go rather to the Seh Oveid Beis Yisroel *(the Lost Sheep of the House of Israel).*

ו נאר גייט ליבער צו די פארלוירענע שעפעלעך פון דעם הויז
hoiz dem fun shefelech farloirene di tsu liber geit nor
house the of sheep lost the to rather go but

ישראל.
Yisroel
Israel

7 And, while going, preach that the Malchut HaShomayim is imminent and miyad.

ז גייט, רופט אויס און זאגט: דאס מלכות השמים איז נאענט!
nent iz hashomaiem Malchus dos zogt un ois ruft geit
near is heaven kingdom of the say and out call go

8 Heal the cholim, raise the mesim, cleanse the metzoraim *(lepers)*, cast out the shedim; freely you received, freely give.

ח היילט די קראנקע, וועקט אויף די טויטע, רייניקט די קרעציקע,
kretsike di reinikt toite di oif vekt kranken di heilt
lepers the cleanse dead the up wake sick the heal

טרייבט ארויס די בייזע גייסטער! אומזיסט האט איר באקומען,
bakumen ir hot umzist geister beize di arois traibt
received you have freely spirits evil the away drive

אומזיסט זאלט איר געבן !
geben ir zolt umzist
give you shall freely

9 Take neither gold nor silver nor copper for your money belts,

ט נעמט נישט קיין גאלד, נישט קיין זילבער, נישט קיין קופער אין
in kufer kein nisht zilber kein nisht gold kein nisht nemt
in copper any not silver any not gold any not take

אייערע גארטלען;
gartlen eiere
belts your

10 nor a schnorrer's *(beggar's)* bag for the road, nor two bekishe, nor sandals, nor a staff, for the oseh hamelachah *(the one doing the work)* is worthy of his lechem.

י נישט קיין זאק אויפן וועג, נישט קיין צוויי העמדער, נישט קיין
kein nisht hemder tsvei kein nisht veg oifen zak kein nisht
any not shirts two any not road for the bag any not

שיך , נישט קיין שטאק; מחמת דער ארבעטער איז ווערט זיין
zain vert iz arbeter der machmas shtak kein nisht shich
his worth is laborer the because staff any not shoes

שפייז.
shpaiz
food

11 And into whichever town or shtetl you enter, inquire who in it is a ben chayil *(son of worthiness)*, and there remain until you leave.

יא און אין וועלכער שטאט אדער *דארף איר קומט אריין, פארשט
*forsht arain kumt ir *dorf oder shtot velcher in un*
search into comes you village or city whatever into and

אויס ווער עס האט די ווערדע אין איר; און דארטן זאלט איר
ir zolt dorten un ir in verde di hot es ver ois
you shall there and it in dignity the has it who out

איינשטיין ביז איר גייט אוועק.
avek geit ir biz ainshtein
away go you until stay

12 And when you enter into the bais *(house)*, give that household your "Shalom"!

יב און אריינקומענדיק אין דעם הויז , זאלט איר עס באגריסן.
bagrisen es ir zolt hoiz dem in arainkumendik un
greet it you shall house the in coming in and

13 And if indeed the bais is a bais chayil *(a house of worthiness)*, let your shalom come upon it; but if it is not a bais chayil, let your shalom return to you.

יג און אויב דאס הויז איז ראוי זאל אייער שלום קומען דערויף,
deroif kumen sholem eier zol ra'úy iz hoiz dos oib un
on it to come peace your shall worthy is house the if and

אויב אבער עס איז נישט ראוי זאל אייער שלום זיך אומקערן
umkeren zich sholem eier zol ra'úy nisht iz es ober oib
return self peace your shall worthy not is it however if

צו אייך.
aich tsu
you to

14 And whoever neither receives you nor listens to your divrei, as you are

יד און ווער עס וועט אייך נישט אויפנעמען, און נישט הערן אייערע
eiere heren nisht un oifnemen nisht aich vet es ver un
your hear not and receive not you will it who and

ווערטער, זאלט איר ארויסגיין פון יענעם הויז אדער יענער שטאט
shtot yener oder hoiz yenem fun aroisgein ir zolt verter
city that or house that from go out you shall words

און אפשאקלען דעם שטויב פון אייערע פיס!
fis eiere fun shtoib dem opshaklen un
feet your from dust the shake off and

leaving and as you go outside of that bais *(house)* or city, then let it be NIER CHATZNO (shake out the fold of the robe), shake off the dust of your feet.

15 Omein, I say to you, it will be more tolerable on Yom HaDin *(the Day of Judgment)* for S'dom and Amora than for that shtetl.

טו באמת זאג איך אייך; עס וועט זיין גרינגער פאר דעם לאנד פון
fun land dem far gringer zain vet es aich ich zog be'emes
of land the for easier be will it you I say truly

סדום און עמורה אינם טאג פון משפט , ווי פאר יענער
yener far vi mishpot fun tog inem Gomora un Sodom
that for than judgment of day in the Gomorrah and Sodom

שטאט.
shtot
city

16 Hinei! I send you as kevesim *(sheep)* in the midst of ze'evim; therefore, have the seichel *(wisdom)* of nachashim *(serpents)* and be tamim *(faultless)* as yonim *(doves)*.

טז זע , איך שיק אייך ווי שאף צווישן וועלף . זייט זשע קלוג ווי
vi klug zhe zait velf tsvishen shof vi aich shik ich ze
as wise then be wolves among sheep like you send I look

די שלאנגען, און אָן פאלשקייט ווי די טויבן.
toibn di vi falshkeit on un shlangen di
doves the as falseness without and snakes the

17 And beware of Bnei Adam, for they will deliver you up to the sanhedriyot *(local councils, bet din courts)* and in their shuls they will subject you to the shot *(whip)*.

יז היט זיך אבער פאר די מענטשן! מחמת זיי וועלן
velen zei machmas mentshn di far ober zich hit
will they because people the before however themselves beware

אייך איבערגעבן צום סנהדרין , און אין זייערע שולן וועלן
velen shuln zeiere in un Sanhedrin tsum ibergeben aich
will synagogues their in and Sanhedrin to the turn over you

זיי אייך שמייסן מיט ריטער;
riter mit shmeisn aich zei
whips with flog you they

18 And before moshelim *(governors)* and also melachim *(kings)* you will be led for my sake, for an edut *(testimony)* to them and to the Goyim.

יח אפילו פאר מושלים און מלכים וועט מען אייך פירן
firen aich men vet Melakhim un mosh'lim far afile
lead you they will kings and rulers before even

צוליב מיר, פאר אן עדות צו זיי און צו די גוים .
Goyim di tsu un zei tsu eides an far mir tsulib
non-Jews the to and them to witness a for me on account of

19 But when they deliver you up, do not be of a LEV ROGEZ *(anxious heart)* worried about how or what you are to say; for it will be given to you in that hour what you are to speak.

יט ווען זיי וועלן אייך אבער איבערגעבן, זאלט איר נישט זארגן,
zorgen nisht ir zolt ibergeben ober aich velen zei ven
worry not you shall give over however you will they when
ווי אזוי אדער וואס איר האט צו רעדן;
reden tsu hot ir vos oder azoi vi
speak to have you who or in this way as

20 For you are not the ones speaking, but the Ruach Avichem *(the Spirit of your Father)* is the one speaking in you.

כ מחמת עס וועט אייך געגעבן ווערן אין יענער שעה, וואס איר
ir vos sha'á yener in veren gegeben aich vet es machmas
you what hour that in to be given you will it because
זאלט רעדן; מחמת נישט איר זענט עס, וואס רעדן , נאר דער
der nor reden vos es zent ir nisht machmas reden zolt
the but speaks who it are you not because speak shall
גייסט פון אייער פאטער איז עס, וואס רעדט דורך אייך.
aich durch redt vos es iz foter eier fun gaist
you through speaks who it is Father your of Spirit

21 And brother will deliver up to death his own brother, even an abba his own yeled. And yeladim will stand up against their horim *(parents)* and put them to death.

כא און א ברודער וועט איבערגעבן א ברודער צום טויט, און א
a un toit tsum bruder a ibergeben vet bruder a un
a and death to the brother a give over will brother a and
פאטער זיין קינד, און קינדער וועלן אויפשטיין קעגן די
di kegen oifshtein velen kinder un kind zain foter
the against standing up again will children and child his Father
עלטערן און וועלן זיי טייטן.
teiten zei velen un elteren
kill them will and parents

22 And you will be under the sinas chinom *(baseless hatred)* of kol Bnei Adam on account of my Name; but the one enduring ad es HaKetz *(until the End)* will receive the Yeshu'at Eloheinu *(the Salvation of our G-d)*.

כב און איר וועט זיין געהאסט פון אלעמען צוליב מיין
main tsulib alemen fun gehast zain vet ir un
my on account of everyone by hated be will you and
נאמען. ווער אבער עס וועט אויסהאלטן ביז צום סוף, דער
der sof tsum biz oishalten vet es ober ver nomen
this one end to the until endure will it however who Name
וועט געראטעוועט ווערן.
veren geratevet vet
to be saved will

23 But when they persecute you in one shtetl, flee to the other; for, omein, I say to

כג און ווען זיי פארפאלגן אייך אין דער דאזיקער שטאט, אנטלויפט
antloift shtot doziker der in aich farfolgen zei ven un
run city this one the in you persecute they when and
אין דער אנדערער אריין. מחמת באמת זאג איך אייך: איר וועט
vet ir aich ich zog be'emes machmas arain anderer der in
will you you I tell in truth because into another the in

you, by no means will you complete the shtetlach of Eretz Yisroel until the Bias HaMoshiach *(Coming of the Moshiach, the Bar Enosh).*

נישט אדורכגיין די שטעט פון ישראל, ביז דער בר אנש וועט
vet Enosh Bar der biz Yisroel fun shtet di adurchgein nisht
will of Man Son the until Israel of cities of the pass through not

קומען .
kumen
to come

[24] A talmid is not above his Rebbe nor an eved *(servant)* above his Baal Bayit *(master).*

כד א תלמיד איז נישט איבער זיין רבין , און א קנעכט
knecht a un Rebn zain iber nisht iz talmid a
slaves a and Rebbe his higher than not is disciple of a

נישט איבער זיין האר.
har zain iber nisht
L-rd his above not

[25] It is enough for the talmid that he be like his Rebbe, and the eved like his Baal Bayit. If they called the Baal Bayit Baal-zibbul, how much more the anashim *(men)* in his bais.

כה עס איז גענוג פאר דעם תלמיד, אז ער זאל זיין ווי זיין
zain vi zain zol er az talmid dem far genug iz es
his like be shall he that disciple the for enough is it

רבי , און דער קנעכט ווי זיין האר . אויב דעם בעל הבית
habeis bel dem oib har zain vi knecht der un Rebbe
of the house owner the if Master his like slaves the and Rebbe

האט מען גערופן בעל-זבול , וויפל מער זיינע בני בית !
beis bnei zaine mer vifl Ba'al-Zibbul gerufen men hot
house sons of his more how much Beelzebul called they has

[26] Therefore, do not fear them; for nothing has been veiled which will not be unveiled; and nothing has been nistar *(hidden)* which will not be made known.

כו דעריבער זאלט איר זיך נישט פארכטן פאר זיי !
zei far forchten nisht zich ir zolt deriber
them before have fear not yourselves you shall therefore

מחמת עס איז נישטא קיין באהאלטענע זאך , וואס וועט נישט
nisht vet vos zach bahaltene kein nishto iz es machmas
not will that thing hidden any there is no is it because

אנטפלעקט ווערן ; און קיין פארבארגענע זאך , וואס וועט נישט
nisht vet vos zach farborgene kein un veren antplekt
not will which thing concealed no and become revealed

באקאנט ווערן .
veren bakant
become made known

[27] What I say to you in the choshech *(darkness)*, you declare in the ohr *(light)*; and what you hear whispered into your ears, shout, preach, from the rooftops.

כז וואס איך זאג אייך אין דער פינסטער, דאס זאלט איר רעדן אינם
inem reden ir zolt dos finster der in aich zog ich vos
in the speak you shall that darkness the in you tell I what

ליכט, און וואס עס ווערט אייך געשעפטשעט אין אויער אריין, דאס
dos arain oier in gesheftshet aich vert es vos un licht
that into ear in whispered you being is what and light

זאלט איר אויסרופן אויף די דעכער .
decher di oif oisrufen ir zolt
rooftops the on call out you shall

28 And do not fear those who kill the basar (flesh), but are unable to kill the nefesh (soul); but rather fear the One who is able to destroy both basar and nefesh in Gehinnom.

כח און פארכט זיך נישט פאר די, וואס טייטן דעם גוף , אבער
ober guf dem teiten vos di far nisht zich forcht un
however body the kill who the before not self be afraid and

האבן נישט קיין קראפט צו טייטן די נשמה ; אמער זאלט איר
ir zolt amer neshome di teiten tsu kraft kein nisht hoben
you shall thus soul the kill to power any not have

זיך פארכטן פאר דעם , וואס איז בכח צו פארדארבן
fardarbn tsu b'koach iz vos dem far forchten zich
destroy to with power is who the one before have fear yourself

סיי די נשמה סיי דעם גוף אין גיהנום .
Gehinnom in guf dem sei neshome di sei
Gehinnom in body the and soul the both

29 Are not two sparrows sold for the least valuable copper coin? And yet not one of them will fall to the ground apart from Avichem!

כט פארקויפט מען דען נישט צוויי פייגעלעך פאר איין פרוטה? און
un prutah ein far feigelech tsvei nisht den men farkoift
and penny one for birds two not then they sell

דאך פאלט נישט קיין איינס פון זיי צו דער ערד אָן אייער
eier on erd der tsu zei fun eins kein nisht falt doch
your without earth the to them of one any not falls yet

פאטער.
foter
Father

30 But, as far as you are concerned, even the hairs of your rosh have been inventoried.

ל ביי אייך אבער זענען אפילו די *האר פון קאפ אלע געציילט.
getseilt ale kop fun hor di afile zenen ober aich bai
counted all head of hair the even are however you with

31 Therefore, al taarotz *(do not be afraid)*! You are of more value than many sparrows!

לא דעריבער זאלט איר נישט מורא האבן; איר זענט ווערט מער ווי
vi mer vert zent ir hoben moire nisht ir zolt deriber
than more worth are you have fear not you shall therefore

א סך פייגעלעך.
feigelech sach a
birds many a

32 Therefore, everyone who shall declare publicly the Ani Maamin hoda'ah of me, before Bnei HaAdam, I will make hoda'ah *(acknowledgment)* of him before Avi sh'ba'Shomayim.

לב ווער זשע עס וועט מיך מתוודה זיין פאר די מענטשן, וועל
vel mentshn di far zain misvade mich vet es zhe ver
will people the before be confess me will it then whoever

איך דעם אויך מתוודה זיין פאר מיין פאטער, וואס איז אין
in iz vos foter main far zain misvade oich dem ich
in is who Father my before be confess also the one I

הימל .
himel
heaven

33 But everyone who makes hakhchashah *(denial)* of me, I also will make hakhchashah *(denial)* of him before Avi sh'ba'Shomayim.

לג ווער אבער עס וועט מיך פארלייקענען פאר די מענטשן, וועל
vel mentshn di far farleikenen mich vet es ober ver
will people the before deny me will it however who

איך דעם אויך פארלייקענען פאר מיין פאטער, וואס איז אין
in iz vos foter main far farleikenen oich dem ich
in is who Father my for deny also the one I

הימל .
himel
heaven

34 Do not think that I have come to bring shalom al haaretz *(peace on the earth)*; I have not come to bring shalom but a cherev *(sword)*.

לד איר זאלט נישט מיינען, אז איך בין געקומען, כדי
k'de gekumen bin ich az meinen nisht zolt ir
in order that come am I that think not shall you

צו ברענגען שלום אויף דער ערד. איך בין נישט געקומען ברענגען
brengen gekumen nisht bin ich erd der oif sholem brengen tsu
bring come not am I earth the on peace bring to

שלום , נאר א שווערד.
shverd a nor sholem
sword a but peace

35 For I came to divide a man against his Av, and a bat against her Em, and a kallah *(bride)* against her chamot *(mother-in-law, shviger)*.

לה מחמת איך בין געקומען אפצושיידן א מענטשן פון זיין
zain fun mentshn a optsusheiden gekumen bin ich machmas
his from person a to separate come am I because

פאטער, און א טאכטער פון איר מוטער, און א שנור
shnur a un muter ir fun tochter a un foter
daughter-in-law a and mother her from daughter a and father

פון איר שוויגער ,
shviger ir fun
mother-in-law her from

36 And the OIYVEI ISH ANSHEI VEITO *(the enemies of a man will be the members of his own household)*.

לו און א מענטשנס שונאים וועלן זיין זיינע אייגענע בני בית .
beis bnei eigene zaine zain velen sonem mentshns a un
house sons of own his be will enemies man's a and

37 The one who has more ahavah *(love)* for a tata *(papa)* or a mama than for me is not worthy of me, and the one who has more ahavah *(love)* for a ben or a bat than me is not worthy of me.

לז ווער עס האט ליב פאטער אדער מוטער מער ווי מיך, דער
der mich vi mer muter oder foter lib hot es ver
this one me than more mother or father love has it who

איז מיך נישט ווערט; און ווער עס האט ליב זון אדער טאכטער
tochter oder zun lib hot es ver un vert nisht mich iz
daughter or son love has it who and worthy not me is

מער ווי מיך, דער איז מיך נישט ווערט.
vert nisht mich iz der mich vi mer
worthy not me is this one me than more

38 The one who does not take up his etz shel mesiros nefesh *(tree of self-sacrifice)* and follow after me, is not worthy of me.

לח און ווער עס נעמט נישט זיין בוים, און פאלגט מיר נאך, איז מיך
mich iz noch mir folgt un boim zain nisht nemt es ver un
me is after me follows and tree his not takes it who and

נישט ווערט.
vert nisht
worthy not

39 The one who has found his nefesh will lose it; the one who has lost his nefesh for my sake will find it.

לט ווער עס געפינט זיין לעבן, דער וועט עס פארלירן; און ווער
ver un farliren es vet der leben zain gefint es ver
who and to lose it will this one life his finds it who

עס פארלירט זיין לעבן פאר מיינעטוועגן, דער וועט עס געפינען.
gefinen es vet der meinetvegn far leben zain farlirt es
find it will this one my sake for life his loses it

40 The one who gives the kabbalat panim *(welcome)* to you gives the Baruch Habah *(welcome)* to me, and the one who gives the Baruch Habah to me gives the Baruch Habah to the One who sent me.

מ דער, וואס נעמט אייך אויף, נעמט מיך אויף; און דער, וואס
vos der un oif mich nemt oif aich nemt vos der
who the and on me takes on you takes who the

נעמט מיך אויף, נעמט אויף דעם. וואס האט מיך געשיקט.
geshikt mich hot vos dem oif nemt oif mich nemt
sent me has the One Who the on takes on me takes

41 The one who gives the Baruch Habah to a navi *(prophet)* in the name of a navi will receive the sachar *(reward)* of a navi, and the one who gives the Baruch Habah to a tzaddik *(righteous man)* in the name of a tzaddik will receive the sachar of a tzaddik.

מא דער , וואס נעמט אויף א נביא אין דעם נאמען פון א נביא ,
novi a fun nomen dem in novi a oif nemt vos der
prophet a of name the in prophet a on takes who the one

וועט באקומען דעם שכר פון א נביא ; און דער, וואס נעמט אויף
oif nemt vos der un novi a fun sachar dem bakumen vet
on takes who the and prophet a of reward the receive will

א צדיק אין דעם נאמען פון א צדיק , וועט ער באקומען דעם
dem bakumen er vet tsadik a fun nomen dem in tsadik a
the receive he will righteous a of name the in righteous a

שכר פון א צדיק . און דער ,
der un tsadik a fun sachar
the one and righteous a of reward

42 And whoever in the name of a talmid gives only a cup of cold water to one of these little ones, omein, I say to you, he will by no means lose his sachar.

מב וואס וועט געבן צו טרינקען איינעם פון די דאזיקע קליינע
kleine dozike di fun einem trinken tsu geben vet vos
small ones these the of one drink to give will who

בלויז א טעפעלע קאלט וואסער אין דעם נאמען פון א תלמיד ,
talmid a fun nomen dem in vaser kalt tefele a bloiz
disciple of a of name the in water cold small cup a only

באמת זאג איך אייך; ער וועט בשום אופן נישט פארלירן זיין
zain farliren nisht oifen beshum vet er aich ich zog be'emes
his to lose not way never will he you I tell in truth

שכר !
sachar
reward

11 And it came about when he finished giving directives to his Shneym Asar Talmidim, he moved on from there, exercising the ministry of moreh *(teacher)* and darshan *(preacher, maggid)* in their shtetlach.

2 Now when Yochanan, in the beit hasohor *(prison)*, heard of the maasei haMoshiach *(works of Moshiach)*, he sent his talmidim to Rebbe, Melech HaMoshiach.

3 They asked him, Tell us. Are you Hu Habah *(He who comes)* or is our chikiah *(wait)* to be for the Bias *(Coming)* of another?

4 And Rebbe, Melech HaMoshiach answered them, saying, Go give the report of what you see and hear to Yochanan:

5 The ivrim *(blind people)* see, the pisechim *(lame people)* walk, the metzoraim *(lepers)* are cleansed, the chereshim *(deaf people)* hear, the mesim are made to stand up alive, and the aniyim *(poor)* have the Besuras HaGeulah preached to them.

יא און עס איז געשען , ווען יהושע / ישוע* האט
hot Yeshua Yehoshua ven geshen iz es un*
has Yeshua Yehoshua when happened is it and
געענדיקט באפעלן זיינע צוועלף תלמידים, איז ער פון
fun er iz talmidim tsvelf zaine bafelen geendikt
from he is disciples twelve his commanded finished
דארטן אוועק צו לערנען און אויסצורופן אין זייערע שטעט .
shtet zeiere in oistsurufen un lernen tsu avek dorten
cities of their in to proclaim and teach to depart there

ב ווען אבער יוחנן האט געהערט אין תפיסה די מעשים
ma'a'sim di tfise in gehert hot Yochanan ober ven
deeds the prison in heard has Yochanan however when
פון דעם משיח , האט ער געשיקט דורך זיינע תלמידים.
talmidim zaine durch geshikt er hot Moshiach dem fun
disciples his through sent he has Moshiach the of

ג און געזאגט צו אים: ביסטו דער , וואס זאל קומען , אדער
oder kumen zol vos der bistu im tsu gezogt un
or to come shall who this One you are him to said and
האבן מיר צו ווארטן אויף אן אנדערן?
andern an oif vartn tsu mir hoben
other an on wait to we have

ד און יהושע / ישוע* האט ענטפערנדיק געזאגט צו זיי : גייט
geit zei tsu gezogt entferendik hot Yeshua Yehoshua un*
go them to said answering has Yeshua Yehoshua and
און דערציילט יוחנן וואס איר הערט און זעט:
zet un hert ir vos Yochanan dertseilt un
sees and hear you what Yochanan tell and

ה בלינדע זען, און לאמע גייען ארום , מצורעדיקע ווערן
veren metsoiredike arum geien lame un zen blinde
become lepers around walk lame and see the blind
געריניקט, און טויבע הערן, און טויטע שטייען אויף, און צו
tsu un oif shteien toite un heren toibe un gereinikt
to and up stand dead and hear deaf and cleansed
ארומעלייט ווערט אנגעזאגט די גוטע בשורה.
bshurh gute di ongezogt vert oremelait
Bsoires good the announced become poor people

6 Ashrey *(Happy)* is the one who does not find a cause of michshol *(falling, stumbling)* in me.

7 As they were leaving, he began to speak to the multitudes about Yochanan, What did you go out into the midbar *(wilderness)* to see? A reed being shaken by the wind?

ו און וואויל איז דעם , וואס וועט נישט שטרויכלען אין מיר! ז און
un mir in shtroichlen nisht vet vos dem iz voil un
and Me in stumble not will who the one is blessed and

בשעת די דאזיקע זענען אוועקגעגאנגען, האט יהושע / ישוע*
Yeshua Yehoshua hot avekgegangen zenen dozike di beshas*
Yeshua Yehoshua has went away are these the while

אנגעהויבן צו זאגן צו די המונים מענטשן וועגן יוחנן :
Yochanan vegen mentshn hamonim di tsu zogen tsu ongehoiben
Yochanan concerning people crowds of the to say to begun

וואס זענט איר ארויסגעגאנגען אין דער מדבר אריין זען? א
a zen arain midbar der in aroisgegangen ir zent vos
a see into wilderness the in go out you did what

שטעקל געשאקלט פון ווינט?
vint fun geshaklt shtekl
wind by shaken reed

8 What did you go out to see? Someone shtats *(imposing, impressive)* in appearance, attired in soft raiment? Hinei, the ones wearing soft raiment are in houses of melachim *(kings)*.

ח נאר וואס דען זענט איר ארויסגעגאנגען זען? א מענטשן אנגעטאן
ongeton mentshn a zen aroisgegangen ir zent den vos nor
dressed man a see went out you are then what but

אין פיינע מלבושים ? זע , די וואס טראגן פיינע מלבושים , זענען
zenen malbushem feine trogen vos di ze malbushem feine in
are clothing fine wear who the look clothing fine in

אין די הייזער פון די מלכים !
Melakhim di fun heizer di in
kings the of houses the in

9 But what did you go out to see? A Navi? Ken, I tell you. And one greater than a Navi.

ט נאר וואס דען זענט איר ארויסגעגאנגען? צו זען א נביא ? יא ,
yo novi a zen tsu aroisgegangen ir zent den vos nor
yes prophet a see to went out you are then what but

איך זאג אייך, און מער ווי א נביא .
novi a vi mer un aich zog ich
prophet a than more and you tell I

10 This is he about whom it has been written, HINNENI SHOLEIACH MALACHI *(Behold, I will send my messenger)* before your face, UPINNAH DERECH LEFANAI *(and he will prepare the way before me)*. 11 Omein, I say to you, of those born

י דאס איז ער, וועגן וועמען עס שטייט געשריבן:
geshriben shteit es vemen vegen er iz dos
written stands it whom concerning he is this

זע , איך שיק מיין שליח פאר דיין פנים ,
ponem dain far Shliach main shik ich ze
face your before Shliach my send I look

ער וועט צוגרייטן דיין וועג פאר דיר. (מלאכי ג׳ א.)
a g, Malachi dir far veg dain tsugreiten vet er
1 3 Malachi you for way your prepare will he

of women, there has not appeared one greater than Yochanan of the tevilah of teshuva, yet the person with the least chashivut in the Malchut HaShomayim is greater than he.

יא באמת זאג איך אייך, עס איז נישט אויפגעשטאנען צווישן
tsvishen oifgeshtanen nisht iz es aich ich zog be'emes
among arisen not is there you I tell in truth

די ילודי אשה קיין גרעסערער ווי יוחנן פון דער
der fun Yochanan vi greserer kein isha yludi di
the of Yochanan than greater any woman mortals born of the

(ירדן) מקווה. דאך איז דער קלענסטער אין דעם מלכות
Malchus dem in klenster der iz doch mkvh Yarden
kingdom of the in smallest the is yet mikveh Yarden

השמים גרעסער ווי ער.
er vi greser hashomaiem
he than greater heaven

12 From the days of Yochanan of the tevilah of teshuva until now, the Malchut HaShomayim has been under violent attack and the violent seize it with coercion.

יב אבער פון די טעג פון יוחנן פון דער (ירדן) מקווה ביז
biz mkvh Yarden der fun Yochanan fun teg di fun ober
until mikveh Yarden the of Yochanan of days the from however

איצט ליידט דאס מלכות השמים געוואלד, און די , וואס
vos di un gevald hashomaiem Malchus dos leidt itst
who the and violence heaven kingdom of the suffers now

טאן געוואלד רייסן עס צו זיך .
zich tsu es reisn gevald ton
themselves to it tear violence do

13 For all the Neviim and the Torah prophesied until Yochanan.

יג מחמת אלע נביאים און די תורה האבן נבואות געזאגט
gezogt nevues hoben toire di un neviim ale machmas
said prophecies have Torah the and prophets all because

ביז יוחנן .
Yochanan biz
Yochanan until

14 And, if you are willing it to be mekabel *(accept, receive)*, he is the “Eliyahu,” who is to come.

יד און אויב איר ווילט עס אננעמען, איז ער אליהו , וואס דארף
dorf vos Eliyahu er iz annemen es vilt ir oib un
must who "Eliyahu" he is accept it want you if and

קומען .
kumen
to come

15 The one having ears, let him hear.

16 But to what will I compare this generation? It is like yeladim sitting in the marketplaces, calling out to one another,

טו ווער עס האט אויערן, דער זאל הערן! טז צו וועמען אבער
ober vemen tsu heren zol der oiern hot es ver
however whom to hear shall this one ears has it who

זאל איך פארגלייכן דאס דאזיקע דור ? עס איז גלייך צו
tsu glaich iz es dor dozike dos farglaichen ich zol
to like is it generation these the compare I shall

קינדער, וואס זיצן אויף די מארקן און רופן צו זייערע
zeiere tsu rufen un markn di oif zitsen vos kinder
their to call and marketplace the in sit who children

חברים ,
chbrim
companions

17 We played the chalil *(flute)* for you, but you did not dance; we sang a kina *(lament, funeral dirge)* for you, and you did not mourn.

יז און זאגן ; מיר האבן געשפילט פאר אייך אויף פייפלעך, און איר
ir un feiflech oif aich far geshpilt hoben mir zogen un
you and flutes on you for played have we say and

האט נישט געטאנצט; מיר האבן געזונגען קלאגלידער, און איר האט
hot ir un klaglider gezungen hoben mir getantst nisht hot
have you and dirges sing have we dance not has

נישט געוויינט!
geveint nisht
wail not

18 For Yochanan came neither eating nor drinking, and they say, He has a shed.

יח מחמת יוחנן איז געקומען, האט נישט געגעסן און נישט
nisht un gegesen nisht hot gekumen iz Yochanan machmas
not and eat not has come is Yochanan because

געטרונקען, און מען זאגט: ער האט א בייזן *גייסט!
**gaist beizn a hot er zogt men un getrunken*
spirit evil a has he says they and drink

19 The Bar Enosh came eating and drinking, and they say, Hinei! A zolel *(glutton)* and a shikkor *(drunkard)*, a friend of mochesim *(tax collectors)* and chote'im *(sinners)*. Yet, Chochmah *(Wisdom)* is vindicated by her ma'asim.

יט דער בר אנש איז געקומען, עסט און טרינקט יא; און מען
men un yo trinkt un est gekumen iz Enosh Bar der
they and yes drinks and eats come is of Man Son the

זאגט: זע , א מענטש א זולל וסובא , א פריינד פון שטייער
shteier fun freind a usuba zull a mentsh a ze zogt
tax of friend a and drunkard glutton a man a look say

אויפמאנער און חוטאים! און דאך איז די חכמה גערעכטפערטיקט
gerechtfertikt chochme di iz doch un chatoem un oifmaner
justified wisdom the is yet and sinners and collectors

פון אירע מעשים .
ma'a'sim ire fun
deeds its by

20 Then he began to reproach the shtetlach *(villages)* in which were accomplished most of his gevurot *(mighty deeds)*, because they did not make teshuva.

כ דעמאלט האט ער אנגעהויבן צו מוסרן די שטעט, אין
in shtet di musrn tsu ongehoiben er hot demolt
in cities of the reproach to begun he has then

וועלכע דאס רוב פון זיינע וואונדער זענען געשען , וויל זיי
zei vail geshen zenen vunder zaine fun rub dos velche
they because happened are wonders his of most of the which

האבן נישט תשובה געטאן.
geton tshuve nisht hoben
done repentance not have

21 Oy l'chah *(Woe to you)*, Korazin! Oy l'chah, Beit-Tzaidah! For if in Tzor and Tzidon were accomplished the gevurot that were accomplished among you, they would have made teshuva long ago in sackcloth and ashes.

כא ווײ צו דיר, כורזין ! ווײ צו דיר, בית-צידה ! ווייל אויב אין
in oib vail Beit-Tzaidah dir tsu vei Chorazin dir tsu vei
in if because Bethsaida you to woe Chorazin you to woe

צור און צידון וואלטן געשען די וואונדער, וואס זענען געשען
geshen zenen vos vunder di geshen volten Tsidon un Tsor
happened are which wonders the happened would Sidon and Tyre

ביי אײַך, וואלטן זיי שוין לאנג צוריק געהאט תשובה געטאן
geton tshuve gehat tsurik lang shoin zei volten aich bai
done repentance have before long already they would you with

אין זאק און אין אש .
ash in un zak in
ashes in and sackcloth in

22 Nevertheless, I say to you, it will be more bearable for Tzor and Tzidon than for you on Yom HaDin.

כב דאך זאג איך אײַך, עס וועט זיין גרינגער פאר צור און צידון אין
in Tsidon un Tsor far gringer zain vet es aich ich zog doch
in Sidon and Tyre for easier be will it you I tell yet

טאג פון משפט , ווי פאר אײַך!
aich far vi mishpot fun tog
you for than judgment of the day

23 And you, K'far-Nachum, were you lifted up as far as Shomayim? You shall be brought down as far as Sheol. For if in S'dom were accomplished the gevurot that were accomplished among you, S'dom would have a sheerit *(remnant)* today!

כג און דו , כפר-נחום , ביז צום הימל וועסטו זיין דערהייכט?
derheicht zain vestu himel tsum biz K'far-Nachum du un
exalted be will you heaven to the up K'far-Nachum you and

ביז צו שאול תחתית וועסטו אראפנידערן . ווייל אויב אין
in oib vail aropnideren vestu tchtit Shoel tsu biz
in if because be brought down will you deepest Sheol to down

סדום וואלטן געשען די וואונדער, וואס זענען געשען אין דיר,
dir in geshen zenen vos vunder di geshen volten Sodom
you in happened are which wonder the happened would Sodom

וואלט זי שטיין געבליבן ביז צום היינטיקן טאג!
tog heintikn tsum biz gebliben shtein zi volt
day today's to the until remain stand it would

24 Nevertheless, I say to you, it will be more bearable for the land of S'dom on Yom HaDin than for you.

כד דאך זאג איך אײַך, אז עס וועט זיין גרינגער פאר דעם לאנד פון
fun land dem far gringer zain vet es az aich ich zog doch
of land the for easier be will it that you I tell yet

סדום אינם טאג פון משפט , ווי פאר דיר!
dir far vi mishpot fun tog inem Sodom
you for than judgment of day in the Sodom

25 At that time, Rebbe, Melech HaMoshiach said, Modeh Ani, Avi, Adon

כה אין יענער צייט האט יהושע / ישוע* ענטפערנדיק געזאגט:
gezogt entferendik Yeshua Yehoshua hot tsait yener in*
said answering Yeshua Yehoshua has time that in

איך לויב דיך, פאטער, האר פון הימל און ערד, אז דו
du az erd un himel fun har foter dich loib ich
you that earth and heaven of L-rd Father you praise I

HaShomayim v'HaAretz, *(I thank you, Father, L-rd of Heaven and Earth)*, because you hid these things from the chachamim *(wise)* and those with seichel, and to them they are nistar *(hidden, esoteric)*, and you made a hisgalus *(revelation)* of them unto ollelim *(infants)*.

האסט פארבארגן די דאזיקע זאכן פון די חכמים און
un chachomem di fun zachn dozike di farborgen host
and wise ones the from things these the hidden you have

נבונים , און זיי אנטפלעקט צו קליינע קינדער!
kinder kleine tsu antplekt zei un nevonim
children small to revealed them and understanding ones

26 Ken, Avi, for thus it was pleasing in your sight.

כו יא, פאטער, ווייל אזוי איז עס געווען וואוילגעפעלן פאר דיר.
dir far voilgefelen geven es iz azoi vail foter yo
you for pleasing was it is so because Father yes

27 All things were given to me by Avi, and no one has daas *(knowledge)* of HaBen except HaAv, nor does anyone have daas of HaAv, except HaBen, and anyone to whom HaBen chooses to unveil him.

כז אלץ איז מיר איבערגעגעבן געווארן פון מיין פאטער, און קיינער
keiner un foter main fun gevoren ibergegeben mir iz alts
no one and Father my from become given over me is all

קען נישט דעם זון אחוץ דער פאטער; און קיינער קען נישט
nisht ken keiner un foter der achuts zun dem nisht ken
not knows no one and Father the except Son the not knows

דעם פאטער אחוץ דער זון , און וועמען דער זון וויל אים מגלה
mglh im vil zun der vemen un zun der achuts foter dem
reveal him wants Son the whom and Son the except Father the

זיין .
zain
his

28 Come to me, all you who are burden-weary and heavy laden, and I will give you Shabbos menuchah.

כח קומט צו מיר אלע, וואס הארעווען שווער און זענען באלאסטעט,
balastet zenen un shver hareven vos ale mir tsu kumt
burdened are and hard toil who all me to come

און איך וועל אייך געבן רו .
ru geben aich vel ich un
rest give you will I and

29 Take my ol *(yoke)* upon you and learn from me, for I am anav *(humble)* and have shiflut *(lowliness)* in lev *(heart)*, and you will find menuchah *(rest, security)* for your nefashot *(souls)*.

כט נעמט מיין יאך אויף זיך , און לערנט פון מיר; ווייל איך
ich vail mir fun lernt un zich oif yach main nemt
I because me of learn and yourself on yoke my takes

בין אן ענו און פון א נידריק געמיט , און איר וועט געפינען
gefinen vet ir un gemit nidrik a fun un enu an bin
find will you and disposition soft a of and meek an am

מנוחה פאר אייערע נשמות.
nshmut eiere far menuche
souls your for rest

30 For my ol *(yoke)* is easy and my burden is light.

ל מחמת מיין יאך איז אנגענעם, און מיין לאסט איז גרינג!
gring iz last main un ongenem iz yach main machmas
easy is burden my and agreeable is yoke my because

12 At that time Rebbe, Melech HaMoshiach went on Shabbos through the grainfields. And his talmidim were hungry and began to pick the heads of wheat and to eat them.

יב אין יענער צייט איז יהושע / ישוע* א שבת געגאנגען
gegangen Shabbos a Yeshua Yehoshua iz tsait yener in*
go Shabbos a Yeshua Yehoshua is time that in

דורך די קארנפעלדער; זיינע תלמידים אבער האט
hot ober talmidim zaine karnfelder di durch
has however disciples his corn fields the through

געהונגערט, און זיי האבן אנגעהויבן אפצורייסן זאנגען , און
un zangen optsureisen ongehoiben hoben zei un gehungert
and ears of corn tear off begun have they and hungry

צו עסן .
esen tsu
to eat to

2 But the Perushim, seeing this, said to Moshiach: Hinei! Your talmidim are doing what is asur on Shabbos!

ב און ווען די פרושים האבן עס געזען, האבן זיי געזאגט צו
tsu gezogt zei hoben gezen es hoben Perushim di ven un
to said they have seen it have Pharisees the when and

אים: זע , דיינע תלמידים טאן, וואס מען טאר שבת נישט טאן!
ton nisht Shabbos tar men vos ton talmidim daine ze im
do not Shabbos must one what do disciples your look him

3 But Moshiach said to them, Have you not read what Dovid HaMelech did when he and those with him were hungry,

ג ער אבער האט צו זיי געזאגט: צי האט איר נישט געלייענט,
geleient nisht ir hot tsi gezogt zei tsu hot ober er
read not you have said them to has however he

וואס דוד האט געטאן, ווען עס האט אים געהונגערט און די , וואס
vos di un gehungert im hot es ven geton hot Dovid vos
who the and hungry him has it when done has Dovid what

זענען געווען מיט אים?
im mit geven zenen
him with was are

4 how he entered into the Beis Hashem and ate the Lechem HaPanim *(the Bread of the Presence)*, which was not mutar *(permissible)* for him to eat nor the ones with him, but only the kohanim?

ד ווי ער איז אריינגעגאנגען אין ה'ס הויז , און זיי האבן
hoben zei un hoiz h,s in araingegangen iz er vi
have they and house Hashem's in entered is he how

געגעסן דאס לחם הפנים , וואס עס איז נישט געווען מותר
mutar geven nisht iz es vos hponim lchm dos gegesen
permitted was not is it which HaPanim Lechem the eat

פאר אים צו עסן , נישט פאר די , וואס זענען געווען מיט אים,
im mit geven zenen vos di far nisht esen tsu im far
him with was are who the for not to eat to him for

אחוץ בלויז פאר די כהנים ?
kohanem di far bloiz achuts
kohenim the for only except

5 Or have you not read in the Torah that on Shabbos the kohanim are mechallel Shabbos in the Beis Hamikdash and yet are blameless?

ה אדער האט איר נישט געלייענט אין דער תורה, אז אלע שבת
Shabbos ale az toire der in geleient nisht ir hot oder
Shabbos every that Torah the in read not you have or

זענען די כהנים מחלל שבת אין בית המקדש , און
un Hamikdash beis in Shabbos mechalel kohanem di zenen
and the holy house in Shabbos desecrating kohenim the are

פארזינדיקן זיך דאך נישט?
nisht doch zich farzindikn
not yet themselves committing sins

6 But I say to you that something greater than the Beis Hamikdash is here.

ו איך זאג אייך אבער , אז דא איז דא איינער, וואס איז גרעסער
greser iz vos einer do iz do az ober aich zog ich
greater is that One there is here that however you tell I

ווי דאס בית המקדש !
Hamikdash beis dos vi
the holy house the than

7 But if you'd had daas what this means, CHESED CHAFATZTI VLO ZEVACH *(I desire mercy and not sacrifice)*, you would not have condemned the innocent.

ז און אויב איר וואלט געוואוסט, וואס עס הייסט: איך באגער
bager ich heist es vos gevust volt ir oib un
desire I means it what known would have you if and

בארעמהארציקייט, און נישט קיין קרבן , וואלט איר נישט
nisht ir volt korben kein nisht un baremhartsikeit
not you would sacrifice any not and mercy

פארמשפט די אומשולדיקע. (הושע ו' ו.)
u u, Hoshea umshuldike di farmishpet
6 6 Hoshea blameless the have condemned

8 For the Bar Enosh *(Moshiach)* is Adon HaShabbos.

ח מחמת דער בר אנש איז האר איבער דעם שבת .
Shabbos dem iber har iz Enosh Bar der machmas
Shabbos the over L-rd is of Man Son the because

9 And having gone from there, he went into their shul.

ט און ער איז אוועק פון דארטן, און איז געגאנגען אין זייער
zeier in gegangen iz un dorten fun avek iz er un
their in go is and there from went away is he and

שול אריין.
arain shul
into synagogue

10 And hinei! There was a man with a withered hand. And they questioned Rebbe, Melech HaMoshiach, asking, Is it mutar *(permissible)* to bring refuah *(healing)* on Shabbos? They

י און זע , דארט איז געווען א מענטש מיט א פארדארטער האנט.
hant fardarter a mit mentsh a geven iz dort ze un
hand withered a with man a was is there look and

און זיי האבן אים געפרעגט, אזוי צו זאגן : מעג מען שבת
Shabbos men meg zogen tsu azoi gefregt im hoben zei un
Shabbos one permitted say to so asked him have they and

היילן? כדי זיי זאלן קענען אים באשולדיקן.
bashuldiken im kenen zoln zei k'de heilen
accuse him be able to should they so that heal

did this in order to bring accusation against him.

11 But Rebbe, Melech HaMoshiach said to them, What man will there be among you, who owns a keves *(lamb)*, and if it falls into a pit on Shabbos, will not take hold of it and lift it out?

יא ער אבער האט צו זיי געזאגט: וועלכער איז דער מענטש
mentsh der iz velcher gezogt zei tsu hot ober er
man the is which one said they to has however he

צווישן אייך, וואס וועט האבן איין שאף, און אויב די דאזיקע וועט
vet dozike di oib un shof ein hoben vet vos aich tsvishen
will this the if and sheep one have would who you among

שבת אריינפאלן אין א גרוב, וועט ער זי דען נישט אנכאפן ,
anchapen nisht den zi er vet grub a in arainfalen Shabbos
grab not then her he will pit a in fall into Shabbos

און ארויסשלעפן?
aroisshlefen un
pull out and

12 Therefore, how much more valuable is a man than a keves. For this reason, it is mutar *(permissible)* on Shabbos to do HaTov.

יב און וויפל איז א מענטש מער ווערט ווי א שאף! דעריבער
deriber shof a vi vert mer mentsh a iz vifl un
therefore sheep a as worth more man a is how much and

מעג מען שבת טאן גוטס.
guts ton Shabbos men meg
good to do Shabbos they permitted

13 Then Rebbe, Melech HaMoshiach says to the man, Stretch out your hand. And the man stretched out his hand. And it was restored to health, as sound as the other hand.

יג דעמאלט זאגט ער צו דעם מענטשן: שטרעק אויס דיין האנט! און
un hant dain ois shtrek mentshn dem tsu er zogt demolt
and hand your out stretch people the to he says then

ער האט זי אויסגעשטרעקט; און זי איז ווידער געווארן געזונט ווי די
di vi gezunt gevoren vider iz zi un oisgeshtrekt zi hot er
the as healthy become again is it and stretched out it has he

אנדערע.
andere
other

14 But the Perushim went out and took counsel against Rebbe, Melech HaMoshiach so that they might destroy him.

יד די פרושים אבער זענען ארויסגעגאנגען, און האבן זיך
zich hoben un aroisgegangen zenen ober Perushim di
themselves have and went out are however Pharisees the

בארא‌טן קעגן אים, ווי אזוי זיי זאלן אים אומברענגען.
umbrengen im zoln zei azoi vi im kegen baratn
destroy him shall they in this way than him against conspired

15 But Rebbe, Melech HaMoshiach, having da'as of this, departed from there. And many multitudes followed Rebbe, Melech

טו יהושע / ישוע* האט זיך אבער דערפון דערוואוסט, און איז
iz un dervust derfun ober zich hot Yeshua Yehoshua*
is and find out of it however self has Yeshua Yehoshua

אוועק פונדאנען; און א סך האבן אים נאכגעפאלגט, און ער
er un nochgefolgt im hoben sach a un fundanen avek
he and followed him have many a and from there went away

האט זיי אלע געהיילט,
geheilt ale zei hot
healed all them has

HaMoshiach, and he brought refuah to them all.
[16] And Rebbe, Melech HaMoshiach warned them that they should not make him manifest.

[17] This was to fulfill what was spoken through Yeshayah HaNavi, saying, [18] HEN AVDI ETMACH BO, BECHIRI RATZTAH NAFSHI, NATATI RUCHI ALAV, MISHPAT LAGOYIM YOTZI, *(Here is my Servant, whom I uphold, my Chosen One in whom my Soul delights, I will put my Spirit on him, he will bring Justice to the Nations)*, [19] LO YITZAK VLO YISSAH VLO YASHMIA BACHUTZ KOLO *(He will not shout nor cry out nor raise the sound of his voice in the street.)* [20] KANEH RATZUTZ LO YISHBOR UFISHTAH CHEHAH LO YECHABENAH LE-EMET YOTZI MISHPAT *(A bruised reed he will not break nor a smoldering wick will he snuff out)* until Rebbe, Melech HaMoshiach leads mishpat *(justice)* to victory. [21] And in his Name, HAGOYIM will put their tikvah *(hope)*.

טז און זיי שטרענג אנגעזאגט, אז זיי זאלן אים נישט מפרסם
mfrsm nisht im zoln zei az ongezogt shtreng zei un
publicize not him shall they that warned strictly them and

זיין ,
zain
be

יז כדי עס זאל דערפילט ווערן , וואס עס איז געזאגט געווארן
gevoren gezogt iz es vos veren derfilt zol es k'de
become said is it what become fulfilled shall it so that

דורך ישעיהו הנביא , אזוי צו זאגן :
zogen tsu azoi hanovi Yeshayah durch
say to so the prophet Yeshayah through

יח זע , מיין קנעכט, וועמען איך האב אויסדערוויילט;
oisderveilt hob ich vemen knecht main ze
chosen have I whom servant my look

מיין געליבטער, אין וועמען מיין נפש האט א וואוילגעפעלן;
voilgefelen a hot nefesh main vemen in gelibter main
well pleased a has soul my whom in beloved my

איך וועל געבן מיין *גייסט אויף אים,
*im oif *gaist main geben vel ich*
him on spirit my give will I

און ער וועט דערקלערן משפט צו די פעלקער.
felker di tsu mishpot derklern vet er un
peoples the to judgment show forth will he and

יט ער וועט זיך נישט קריגן , און וועט
vet un krign nisht zich vet er
will and quarrel, squabble not self will he

אויך נישט שרייען;
shreien nisht oich
shout not also

און קיינער וועט נישט הערן זיין קול אויף די גאסן .
gasn di oif kol zain heren nisht vet keiner un
streets the on voice his hear not will no one and

כ א צעשפאלטן שטעקל וועט ער נישט צעברעכן ,
tsebrechen nisht er vet shtekl tseshfaltn a
break not he will reed split a

און טליענדיקן פלאקס וועט ער נישט אויסלעשן,
oisleshen nisht er vet flaks tliendikn un
extinquish not he will flax smoldering and

ביז ער וועט אויספירן משפט צום זיג .
zig tsum mishpot oisfirn vet er biz
victory to the judgment carry out will he until

כא און אויף זיין נאמען וועלן די גוים האפן.
hofen Goyim di velen nomen zain oif un
hope non-Jews the will Name his on and

(ישעיהו מב, א-ד.)
a-d mb Yeshayah
1-4 42 Yeshayah

22 Then a man, blind and mute, who was possessed by shedim, was brought to Rebbe, Melech HaMoshiach, and he brought refuah to him, so that the mute man was able to speak and to see.

כב דעמאלט האט מען צו אים געברענגט א באזעסענעם מיט א
a mit bazesenem a gebrengt im tsu men hot demolt
a with demoniac a brought him to they has then

בייזן *גייסט, בלינד און שטום, און ער האט אים געהיילט, אז דער
*der az geheilt im hot er un shtum un blind *gaist beizn*
the that healed him has he and mute and blind spirit evil

שטומער האט סיי גערעדט סיי געזען.
gezen sei geredt sei hot shtumer
seen and spoken both has mute

23 And all the multitudes were amazed and they were saying, Surely this is not the Ben Dovid, is he?

כג און די אלע המונים מענטשן האבן געשטוינט, און געזאגט: איז
iz gezogt un geshtoint hoben mentshn hamonim ale di un
is said and astounded have people crowds of all the and

ער נישט אפשר דער בן דוד ?
Dovid ben der efshar nisht er
Dovid Son of the perhaps not he

24 But, having heard this, the Perushim said, This one does not cast out shedim except by Baal-zibbul, the Sar HaShedim *(the Prince of Demons)*.

כד ווען די פרושים אבער האבן עס געהערט, האבן זיי
zei hoben gehert es hoben ober Perushim di ven
they have heard it have however Pharisees the when

געזאגט: ער טרייבט נישט ארויס קיין בייזע גייסטער, אחוץ דורך
durch achuts geister beize kein arois nisht traibt er gezogt
through except spirits evil any out not drives he said

דעם בעל-זבול , דעם שר פון די בייזע גייסטער!
geister beize di fun sar dem Ba'al-Zibbul dem
spirits evil the of ruler the Beelzebul the

25 But having daas of their thoughts, Rebbe, Melech HaMoshiach said to them, Every malchut that is divided against itself is made desolate, and every ir

כה און וויסנדיק זייערע געדאנקען, האט ער צו זיי געזאגט: יעדע
yede gezogt zei tsu er hot gedanken zeiere visendik un
every said them to he has thoughts their knowing and

מלוכה , וואס איז נישט איייניק מיט זיך אליין, ווערט
vert alein zich mit einik nisht iz vos meluche
become alone themselves with united not is which kingdom

(city) and bais *(house)* that is divided against itself will not stand.

פארוויסט; און יעדע שטאט אדער הויז , וואס איז נישט איניק
einik nisht iz vos hoiz oder shtot yede un farvist
united not is which house or city every and destroyed

מיט זיך אליין, וועט נישט בלייבן שטיין .
shtein blaiben nisht vet alein zich mit
standing remain not will alone self with

26 And if HaSatan casts out HaSatan, he is divided against himself. How, therefore, will the Malchut HaSatan stand?

כו און אויב דער שׂטן טרייבט ארויס דעם שׂטן , איז ער נישט איניק
einik nisht er iz Satan dem arois traibt Satan der oib un
united not he is Satan the out casts Satan the if and

מיט זיך אליין: ווי אזוי זשע וועט זיין קעניגרייך האבן א
a hoben kenigreich zain vet zhe azoi vi alein zich mit
a have kingdom his will then in this way than alone self with

קיום ?
kium
existence

27 And if by Baal-zibbul I cast out the shedim, by whom do your banim *(sons)* cast them out? Therefore, they will be your shofetim *(judges)*.

כז און אויב איך טרייב ארויס בייזע גייסטער דורך דעם בעל-זבול ,
Ba'al-Zibbul dem durch geister beize arois traib ich oib un
Beelzebul the through spirits evil out drive I if and

דורך וועמען טרייבן אייערע קינדער זיי ארויס? דערפאר וועלן
velen derfar arois zei kinder eiere traiben vemen durch
will therefore out them children your drive whom through

זיי זיין אייערע שופטים.
shoiftem eiere zain zei
judges your be they

28 But if by the Ruach Hakodesh I cast out the shedim, then upon you the Malchut Hashem has arrived.

כח אויב אבער איך טרייב ארויס די בייזע גייסטער דורך דעם
dem durch geister beize di arois traib ich ober oib
the through spirits evil the out drive I however if

גייסט פון ה׳ , אזוי איז שוין ה׳ס קעניגרייך געקומען צו
tsu gekumen kenigreich h,s shoin iz azoi Hashem fun gaist
to come kingdom Hashem's already is so Hashem of Spirit

אייך.
aich
you

29 Or how is someone able to enter the Bayit HaGibbor and confiscate his furnishings unless he binds the Gibbor first. Then he will plunder the Bayit HaGibbor.

כט אדער ווי אזוי קען עמיצער אריינגיין אין דעם הויז פון
fun hoiz dem in araingein emitser ken azoi vi oder
of house the in enter someone can in this way than or

דעם גיבור , און אוועקרויבן זיינע זאכן , אויב ער וועט נישט
nisht vet er oib zachn zaine avekroibn un giber dem
not will he if things his take away and strong man the

קודם כל בינדן דעם גיבור ? און דעמאלט וועט ער אויסרויבן
oisroibn er vet demolt un giber dem binden kol koidem
plunder he will then and strong man the tie up all before

זיין הויז .
hoiz zain
house his

30 The one not with me is against me. And the one not gathering with me scatters.

[ל] ווער עס איז נישט מיט מיר, דער איז קעגן מיר; און דער ,
der un mir kegen iz der mir mit nisht iz es ver
the one and me against is this one me with not is it who

וואס זאמלט נישט איין מיט מיר, צעשפרייט.
tseshpreit mir mit ein nisht zamlt vos
scatters me with one not collect who

31 Therefore, I say to you, every chet *(sin)* and gidduf *(blasphemy)* will be forgiven men, but whoever commits Chillul Hashem against the Ruach Hakodesh will not be forgiven.

[לא] דערפאר זאג איך אייך: יעדע זינד און לעסטערונג וועט די
di vet lesterung un zind yede aich ich zog derfar
the will blasphemy and sin every you I tell therefore

מענטשן פארגעבן ווערן; נאר די לעסטערונג פון דעם גייסט וועט
vet gaist dem fun lesterung di nor veren fargeben mentshn
will Spirit the of blasphemy the but to be forgiven people

נישט פארגעבן ווערן.
veren fargeben nisht
to be forgiven not

32 And whoever speaks a word against the Bar Enosh will be granted selicha *(forgiveness)*, but whoever speaks against the Ruach Hakodesh, selicha will not be granted him either in the Olam Hazeh or in the Olam Habah.

[לב] און אויב עס וועט ווער זאגן א ווארט קעגן דעם בר אנש ,
Enosh Bar dem kegen vort a zogen ver vet es oib un
of Man Son the against word a say who will it if and

וועט עס אים פארגעבן ווערן; נאר ווער עס וועט רעדן קעגן דעם
dem kegen reden vet es ver nor veren fargeben im es vet
the against speak will it who but to be forgiven him it will

רוח הקודש , וועט עס אים נישט פארגעבן ווערן, נישט אין דער
der in nisht veren fargeben nisht im es vet Hakoidesh ruach
the in not to be forgiven not him it will the Holy Spirit

דאזיקער וועלט, נישט לעולם הבא . [לג] אדער מאכט דעם
dem macht oder haba leoilem nisht velt doziker
the make or which comes the age to not world this one

33 Either make the etz *(tree)* tov *(good)* and its pri *(fruit)* will be tov, or make the etz nishchat *(corrupt)* and its pri will be rah; for by its pri the etz is known.

בוים גוט , און זיין פרוכט גוט ; אדער מאכט דעם בוים שלעכט,
shlecht boim dem macht oder gut frucht zain un gut boim
bad tree the make or good fruit its and good tree

און זיין פרוכט שלעכט! מחמת פון די פירות דערקענט מען דעם
dem men derkent peires di fun machmas shlecht frucht zain un
the one recognizes fruit the by because bad fruit its and

בוים.
boim
tree

34 You banim of nechashim *(sons of snakes)*, how are you able to speak tovot *(good things)*, for out of the abundance of the lev *(heart)* the mouth speaks.

לד איר שלאנגענקינדער, ווי אזוי קענט איר רעדן גוטס,
guts reden ir kent azoi vi shlangenkinder ir
good speak you can in this way than children of snakes you

זייענדיק (אליין) בייז? מחמת פון דער שפע פון דעם הארץ,
harts dem fun shafá der fun machmas beiz alein zeiendik
heart the of abundance the from because evil only being

רעדט דאך דאס מויל .
moil dos doch redt
mouth the yet speaks

35 The ish tov *(good man)* out of the good otzar *(treasure)* brings forth good; and the ish rah out of the evil otzar brings forth evil.

לה דער גוטער מענטש ברענגט ארויס גוטע זאכן פון זיין גוטן
gutn zain fun zachn gute arois brengt mentsh guter der
good his from things good out brings man good the

אוצר , און דער בייזער מענטש ברענגט ארויס בייז פון זיין בייזן
beizn zain fun beiz arois brengt mentsh beizer der un oitser
evil his of evil out brings man evil the and treasure

אוצר .
oitser
treasure

36 But I say to you, that for every careless lashon horah *(evil speech)* that men speak, they will be called to account on the Yom HaDin *(the Day of Judgment)*.

לו איך זאג אייך אבער , אז יעדעס פוסטע ווארט, וואס מענטשן
mentshn vos vort fuste yedes az ober aich zog ich
people that word empty every that however you tell I

וועלן רעדן, וועלן זיי מוזן אפגעבן א חשבון דערפון אינם יום
yom inem derfun Kheshbn a opgeben muzn zei velen reden velen
day in the of it account an give up must they will speak will

הדין .
Hadin
judgment

37 For by your devarim you will be pronounced tzodek *(righteous)*, and by your devarim you will be charged with guilt.

לז מחמת פון דיינע ווערטער וועסטו גערעכטפערטיקט ווערן ,
veren gerechtfertikt vestu verter daine fun machmas
become justified will you words your from because

און פון דיינע ווערטער וועסטו פארמשפט ווערן .
veren farmishpet vestu verter daine fun un
become condemned will you words your of and

38 Then some of the Sofrim and Perushim answered Rebbe, Melech HaMoshiach, saying, Rabbi, we desire to see an ot *(miraculous sign)* from you.

לח דעמאלט האבן אים אייניקע פון די סופרים און פרושים
Perushim un soifrem di fun einike im hoben demolt
Pharisees and scribes the of some him have then

געענטפערט, אזוי צו זאגן : רבי , מיר ווילן זען א צייכן פון
fun tseichen a zen viln mir Rebbe zogen tsu azoi geentfert
from sign a see want we Rebbe say to so answered

דיר!
dir
you

39 But Rebbe, Melech HaMoshiach answered them, Dor rah umnaef *(an evil and adulterous generation)* seeks for an ot *(miraculous sign)*, but no ot will be given it except the ot of Yonah HaNavi.

לט ער אבער האט ענטפערנדיק צו זיי געזאגט: א בייז און
un beiz a gezogt zei tsu entferendik hot ober er
and evil an said them to answering has however he
נואפדיק דור באגערט א צייכן ? און קיין צייכן וועט אים
im vet tseichen kein un tseichen a bagert dor noiefdik
it will sign any and sign a desires generation adulterous
נישט געגעבן ווערן אחוץ דאס צייכן פון יונה הנביא .
hanovi Yonah fun tseichen dos achuts veren gegeben nisht
the prophet Yonah of sign the except to be given not

40 For just as Yonah was in the belly of the great fish SHLOSHAH YAMIM USHLOSHAH LAILAH *(three days and three nights)*, so will be the Bar Enosh *(Moshiach)* in the heart of the earth SHLOSHAH YAMIM USHLOSHAH LAILOT *(three days and three nights)*.

מ ווייל אזוי ווי יונה איז געווען דריי טעג און דריי נעכט
necht drei un teg drei geven iz Yonah vi azoi vail
nights three and days three was is Yonah than in this way because
אין די געדערעם פון דעם ריזנפיש , אזוי וועט דער בר אנש זיין
zain Enosh Bar der vet azoi riznfish dem fun gederem di in
be of Man Son the will so giant fish the of bowels the in
דריי טעג און דריי נעכט אין דעם הארץ פון דער ערד .
erd der fun harts dem in necht drei un teg drei
earth the of heart the in nights three and days three

41 The men of Nineveh will stand up at the Yom HaDin with this generation and they will condemn it, for the men of Nineveh made teshuva at the darshenen *(preaching)* of Yonah, and, hinei, something much greater than Yonah is here.

מא די לייט פון נינוה וועלן אויפשטיין אין דעם משפט
mishpot dem in oifshtein velen ninuh fun lait di
judgment the in standing up again will Nineveh of people the
מיט דעם דאזיקן דור , און וועלן עס פאראורטיילן; ווייל זיי
zei vail farurteiln es velen un dor dozikn dem mit
they because condemn it will and generation this the with
האבן תשובה געטאן אויף יונהס רוף; און זע , א גרעסערער
greserer a ze un ruf Yonah's oif geton tshuve hoben
greater a look and call Yonah's on done repentance have
ווי יונה איז דא דא .
do do iz Yonah vi
here here is Yonah than

42 The Queen of the South will be made to stand up alive at the Yom HaDin with this generation and will condemn it, for she came from the ends of the earth to listen to the chochmah

מב די מלכה פון תימן וועט אויפשטיין אין דעם משפט
mishpot dem in oifshtein vet timn fun malke di
judgment the in standing up again will South of Queen the
מיט דעם דאזיקן דור , און וועט עס פאראורטיילן; ווייל
vail farurteiln es vet un dor dozikn dem mit
because condemn it will and generation this the with
זי איז געקומען פון עק וועלט צו הערן שלמהס חכמה ; און
un chochme Shloimes heren tsu velt ek fun gekumen iz zi
and wisdom Shloime's hear to world ends of come is she

of Sh'lomo and, hinei, something much greater than Sh'lomo is here.

43 Now when the ruach hatameh *(unclean spirit)* goes out from the man, it goes through dry places seeking a manoach *(resting place)* and it does not find one.

44 Then it says, Into my haunt I will return from where I came out. And having come out, it finds the bais standing empty, having been swept and having been put beseder *(in order)*.

45 Then it goes and takes along with itself seven other ruchot more evil than itself and, having entered the residence, it sets up house there, and the last state of that man has become worse than the first. Thus it will be with this evil generation also.

46 While he was still speaking to the multitudes, hinei, Moshiach's Em and achim stood outside, seeking to speak with him.

זע , א גרעסערער ווי שלמה איז דא דא . מג ווען אבער
ober ven do do iz Shloime vi greserer a ze
however when here here is Shloime than greater a look

דער אומריינער *גייסט גייט ארויס פון דעם מענטשן, גייט ער
*er geit mentshn dem fun arois geit *gaist umreiner der*
he goes man the from out goes spirit unclean the

איבער ערטער, וואו עס איז קיין וואסער נישטא , זוכנדיק
zuchendik nishto vaser kein iz es vu erter iber
seeking there is not water any is it where places over

מנוחה , און געפינט נישט.
nisht gefint un menuche
not finds and place of rest

מד זאגט ער דעמאלט; איך וועל מיך אומקערן אין מיין הויז אריין,
arain hoiz main in umkeren mich vel ich demolt er zogt
into house my in return me will I then he says

פונוואנען איך בין ארויסגעגאנגען; און ווען ער קומט, געפינט ער
er gefint kumt er ven un aroisgegangen bin ich funvanen
he finds comes he when and went out am I from where

עס ליידיק , אויסגעקערט, און אויסגעצירט.
oisgetsirt un oisgekert leidik es
decorated and swept unoccupied it

מה דאן גייט ער, און נעמט מיט זיך זיבן אנדערע גייסטער, ערגערע
ergere geister andere ziben zich mit nemt un er geit dan
worse spirits other seven self with takes and he goes then

ווי ער אליין, און זיי גייען אריין און וואוינען דארט; און דער
der un dort voinen un arain geien zei un alein er vi
the and there dwell and into go they and only he than

סוף פון יענעם מענטשן ווערט ערגער ווי דער אנהויב . אָט
ot onhoib der vi erger vert mentshn yenem fun sof
just beginning the than worse become man that of end

אזוי וועט עס זיין מיט דעם דאזיקן בייזן דור .
dor beizn dozikn dem mit zain es vet azoi
generation evil this the with be it will in this way

מו און בשעת ער האט נאך גערעדט צו די המונים מענטשן,
mentshn hamonim di tsu geredt noch hot er beshas un
people crowds of the to spoke to still has he while and

זע , זיין מוטער און זיינע ברידער זענען געשטאנען אינדרויסן, און
un indroisen geshtanen zenen brider zaine un muter zain ze
and outside stand are brothers his and mother his look

האבן באגערט צו רעדן מיט אים.
im mit reden tsu bagert hoben
him with speak to desire have

47 And someone said to Rebbe, Melech HaMoshiach, Hinei! Your Em and your achim have stood outside seeking to speak with you.

מז און עמיצער האט צו אים געזאגט: זע , דיין מוטער און דיינע
daine un muter dain ze gezogt im tsu hot emitser un
your and mother your look said him to has someone and

ברידער שטייען אינדרויסן, און ווילן רעדן מיט דיר.
dir mit reden viln un indroisen shteien brider
you with speak want and outside stand brothers

48 And Rebbe, Melech HaMoshiach said in reply to the one speaking with him, Who is my Em and who are my achim?

מח ער אבער האט ענטפערנדיק געזאגט צו דעם, וואס האט עס
es hot vos dem tsu gezogt entferendik hot ober er
it has who the to said answering has however he

אים געזאגט: ווער איז מיין מוטער, און ווער זענען מיינע ברידער?
brider maine zenen ver un muter main iz ver gezogt im
brothers my are who and mother my is who said him

49 And stretching out his hand upon his talmidim, Rebbe, Melech HaMoshiach said, Hinei, my Em and my achim.

מט און האט אויסגעשטרעקט זיין האנט אויף זיינע תלמידים, און
un talmidim zaine oif hant zain oisgeshtrekt hot un
and disciples his on hand his stretched out has and

געזאגט: זע , מיין מוטער און מיינע ברידער!
brider maine un muter main ze gezogt
brothers my and mother my look said

50 For whoever does the ratzon *(will)* of Avi sh'ba'Shomayim, he is my ach *(brother)* and achot *(sister)* and Em *(Mother)*.

נ מחמת ווער עס וועט טאן דעם רצון פון מיין פאטער, וואס איז
iz vos foter main fun ratson dem ton vet es ver machmas
is who Father my of will the do will it who because

אין הימל , דער זעלביקער איז מיין ברודער, און שוועסטער, און
un shvester un bruder main iz zelbiker der himel in
and sister and brother my is same one the heaven in

מוטער!
muter
mother

13 On that day, having gone out of the bais, Rebbe, Melech HaMoshiach sat beside the lake.

יג אין יענעם טאג איז יהושע / ישוע* ארויסגעגאנגען פון
fun aroisgegangen Yeshua Yehoshua iz tog yenem in*
of went out Yeshua Yehoshua is day that in

הויז , און האט זיך אנידערגעזעצט ביים ים .
yam baim anidergezetst zich hot un hoiz
sea by the sat down self has and house

2 And many multitudes gathered together to him so that he got into a sirah *(boat)* to sit down, and the entire multitude stood along the shore.

ב און גרויסע המונים מענטשן האבן זיך פארזאמלט
farzamlt zich hoben mentshn hamonim groise un
gathered themselves have people crowds of great and

צו אים, אז ער איז איינגעשטיגן אין א שיפל, און האט זיך
zich hot un shifel a in aingeshtigen iz er az im tsu
self has and boat a in step in is he that him to

אנידערגעזעצט; און די גאנצע מאסע מענטשן איז געשטאנען ביים
baim geshtanen iz mentshn mase gantse di un anidergezetst
by the stand is people crowd whole the and sat down

ברעג.
breg
shore

3 And Rebbe, Melech HaMoshiach told them many things in meshalim *(parables)*, saying Hinei! The Sower went out to sow.

ג און ער האט גערעדט צו זיי א סך זאכן מיט משלים , אזוי
azoi mesholem mit zachn sach a zei tsu geredt hot er un
so parables with things many a they to spoken has he and

צו זאגן : זע , דער זייער איז ארויסגעגאנגען צו זייען;
zaien tsu aroisgegangen iz zeier der ze zogen tsu
sow to went out is sower the look say to

4 And while he sowed, on the one hand, this fell along the road, and the birds having come, devoured them.

ד און בשעת ער האט געזייט, איז אביסל (פון דער זריעה)
zrieh der fun abisel iz gezeit hot er beshas un
seeds the of a little is sowing was he while and

געפאלן ביים וועג, און די פייגל זענען געקומען און האבן עס
es hoben un gekumen zenen feigel di un veg baim gefalen
it have and come are birds the and road by the fell

איינגעשלונגען.
eingeshlungen
swallowed up

5 And others fell upon the rocky places, where there is not much soil, and immediately it sprouts on account of the lack of the soil's depth.

ה אן אנדער ביסל איז געפאלן אויף שטייניקע ערטער, וואו עס האט
hot es vu erter shteinike oif gefalen iz bisel ander an
has it where places rocky on fell is little another an

נישט געהאט קיין סך ערד; און עס האט באלד ארויסגעשפראצט,
aroisgeshfratst bald hot es un erd sach kein gehat nisht
sprout out soon has it and earth many any have not

דערפאר וואס עס האט נישט געהאט קיין טיפע ערד;
erd tife kein gehat nisht hot es vos derfar
earth depth any had not has it which for the reason

6 And when the shemesh *(sun)* arose, the zera *(seed)* was scorched, and because it did not have a root, it withered.

ו ווען אבער די זון איז אויפגעגאנגען, איז עס פארוועלקט
farvelkt es iz oifgegangen iz zun di ober ven
withers it is gone up is sun the however when

געווארן, און צוליב דעם וואס עס האט נישט געהאט
gehat nisht hot es vos dem tsulib un gevoren
have not has it which the matter on account of and become

קייןווארצל, איז עס פארדארט געווארן.
gevoren fardart es iz vortsl kein
become withered it is root any

7 And others fell among the thorns, and the thorns grew up and choked them.

ז און אן אנדער ביסל איז געפאלן צווישן די דערנער; און די
di un derner di tsvishen gefalen iz bisel ander an un
the and thorns the among fell is little another an and

דערנער זענען אויפגעוואקסן, און האבן עס דערשטיקט.
dershtikt es hoben un oifgevaksen zenen derner
choke it have and grew are thorns

8 But others fell on the adamah tovah *(good ground)*, and they yielded fruit: the one, one hundred, the other, sixty, the other, thirty.

ח אן אנדער ביסל איז אבער געפאלן אויף דער גוטער ערד ,
erd guter der oif gefalen ober iz bisel ander an
earth good the on fell however is little another an

און עס האט געברענגט פרוכט, איינס הונדערטפאכיק, איינס
eins hundertfachik eins frucht gebrengt hot es un
one hundredfold one fruit brought forth has it and

זעכציקפאכיק, און איינס דרייסיקפאכיק.
dreisikfachik eins un zechtsikfachik
thirty one and sixty

9 The one having oznayim *(spiritual ears)*, let him hear!

ט ווער עס האט אויערן, דער זאל הערן!
heren zol der oiern hot es ver
hear shall this one ears has it who

10 And, approaching, the talmidim said to Rebbe, Melech HaMoshiach, Why in meshalim *(parables)* are you speaking to them?

י און די תלמידים זענען צוגעקומען , און האבן געזאגט צו אים:
im tsu gezogt hoben un tsugekumen zenen talmidim di un
him to said have and come over are disciples the and

פארוואס רעדסטו צו זיי אין משלים ?
mesholem in zei tsu redstu farvos
parables in them to speak why

11 And Rebbe, Melech HaMoshiach answered them, Because to you it has been granted to have daas of the razim *(mysteries)* of the Malchut HaShomayim, but to those it has not been granted.

יא און ער האט ענטפערנדיק געזאגט: ווייל צו אייך איז געגעבן
gegeben iz aich tsu vail gezogt entferendik hot er un
given is you to because said answering has he and

געווארן צו וויסן די סודות פון דעם מלכות השמים ,
hashomaiem Malchus dem fun sudut di visen tsu gevoren
heaven kingdom of the of mysteries the knowledge to become

צו יענע אבער איז עס נישט געגעבן געווארן.
gevoren gegeben nisht es iz ober yene tsu
become given not it is however those to

12 For whoever has, will be given to him, and he will have an abundance. But whoever does not have, even what he has will be taken from him.

יב מחמת ווער עס האט, דעם וועט געגעבן ווערן, און ער וועט
vet er un veren gegeben vet dem hot es ver machmas
will he and to be given will the one has it who because

האבן א שפע ; ווער אבער עס האט נישט, פון דעם וועט
vet dem fun nisht hot es ober ver shafá a hoben
will the one of not has it however who abundance an have

אויך אוועקגענומען ווערן , וואס ער האט יא.
yo hot er vos veren avekgenumen oich
yes has he what become taken away also

13 For this reason in meshalim I am speaking to them, for while seeing they

יג דערפאר רעד איך צו זיי אין משלים ; ווייל זיי קוקן און
un kuken zei vail mesholem in zei tsu ich red derfar
and look they because parables in them to I speak therefore

זען דאך נישט, און הערן און הערן דאך נישט, און פארשטייען אויך
oich farshteien un nisht doch heren un heren un nisht doch zen
also understand and not yet hear and hear and not yet see

נישט.
nisht
not

do not see, and hearing they
do not hear, nor do they
have binah *(understanding).*
14 And in them is fulfilled
the nevuah *(prophecy)*
of Yeshayah HaNavi,
saying, SHIMU SHAMOA
VAL TAVINU UREU RAO
VAL TEIDAU *(In hearing
you will hear and by no
means understand, and
seeing you will see and
by no means perceive).*
15 HASHMEIN LEV HAAM
HAZEH VAZNAV HACHBEID
VEINAV HASHA, PEN
YIREH VEINAV UVEAZNAV
YISHMAH ULEVAVO YAVIN,
VSHAV NRAFAH LOH. *(For
the heart of this people has
been made dull, and [their]
ears are hard of hearing, and
their eyes are shut, lest they
see with the their eyes and
with [their] ears they hear,
and with the lev (heart) they
understand and they turn
and I will give them refuah
[healing]).* 16 But ashrey are
your eyes, for they see, and
your ears, for they hear.

יד און אויף זיי ווערט דערפילט ישעיהוס נבואה , וואס זאגט:
zogt vos nevue Yeshayah's derfilt vert zei oif un
says which prophecy Yeshayah's fulfilled become them on and

מיט די אויערן וועט איר הערן, און נישט פארשטיין ,
farshtein nisht un heren ir vet oiern di mit
understand not and hear you will ears the with

און קוקנדיק וועט איר קוקן , און דאך נישט זען!
zen nisht doch un kuken ir vet kukendik un
see not yet and look you will look and

טו מחמת פעט געווארן איז דאס הארץ פון דעם דאזיקן פאלק ,
folk dozikn dem fun harts dos iz gevoren fet machmas
people this the of heart the is become dull because

און מיט די אויערן הערן זיי שווער,
shver zei heren oiern di mit un
hard they hear ears the with and

און זייערע אויגן האבן זיי צוגעמאכט ;
tsugemacht zei hoben oigen zeiere un
closed they have eyes their and

טאמער וואלטן זיי געזען מיט די אויגן,
oigen di mit gezen zei volten tomer
eyes the with see they would lest

און מיט די אויערן געהערט,
gehert oiern di mit un
hear ears the with and

און מיטן הארצן פארשטאנען,
farshtanen hartsn miten un
understood heart with the and

און זיך אומגעקערט,
umgekert zich un
turn back self and

און איך וואלט זיי געהיילט.
geheilt zei volt ich un
healed they would I and

(ישעיהו ו, ט-י.)
t-i u Yeshayah
9-10 6 Yeshayah

טז אבער וואויל איז אייערע אויגן, ווייל זיי זען; און אייערע
eiere un zen zei vail oigen eiere iz voil ober
your and see they because eyes your is blessed however

אויערן, ווייל זיי הערן.
heren zei vail oiern
hear they because ears

17 For truly I say to you that many Neviim and tzaddikim desired to see what you see, and they did not see, and to hear what you hear, and they did not hear it.

18 You, therefore, listen to the mashal of the sower.

יז מחמת באמת זאג איך אייך, אז א סך נביאים און צדיקים
tsadikim un neviim sach a az aich ich zog be'emes machmas
righteous and prophets many a that you I tell in truth because

האבן געגארט צו זען, וואס איר זעט, און האבן עס נישט געזען; און
un gezen nisht es hoben un zet ir vos zen tsu gegart hoben
and seen not it have and see you what see to desired have

צו הערן, וואס איר הערט, און האבן עס נישט געהערט. יח דעריבער
deriber gehert nisht es hoben un hert ir vos heren tsu
therefore heard not it have and hear you what hear to

זאלט איר הערן דאס משל פון דעם זייער.
zeier dem fun mashal dos heren ir zolt
sower the of parable the hear you shall

19 When anyone hears the Dvar HaMalchut and does not have binah, HaRah *(the Evil one)* comes and seizes that which was sown in his lev *(heart)*. This is the zera *(seed)* sown along the path.

יט ווען עמיצער הערט דאס ווארט פון דעם מלכות , און
un Malchus dem fun vort dos hert emitser ven
and kingdom of the of word the hears someone when

פארשטייט עס נישט, קומט דער נישט גוטער און רייסט אויס דאס,
dos ois reist un guter nisht der kumt nisht es farshteit
that out tears and gooder not the comes not it understands

וואס איז געזייט געווארן אין זיין הארצן. דאס איז דער , וואס איז
iz vos der iz dos hartsn zain in gevoren gezeit iz vos
is who the one is that heart his in become sown is which

געזייט געווארן ביים וועג.
veg baim gevoren gezeit
road by the been sown

20 And the zera sown upon the rocky places is the person listening to the Dvar Hashem and immediately with simcha receives it.

כ און דער , וואס איז געזייט געווארן אויף שטייניקע ערטער, דאס
dos erter shteinike oif gevoren gezeit iz vos der un
that places rocky on been sown is who the one and

איז דער , וואס הערט דאס ווארט, און נעמט עס גלייך אויף
oif glaich es nemt un vort dos hert vos der iz
on immediately it takes and word the hears who the one is

מיט שמחה;
simcha mit
joy with

21 Yet he has no root in himself but is short-lived, and when ES TZARAH comes or persecution on account of the Dvar Hashem, immediately he

כא ער האט אבער נישט קיין שורש אין זיך, נאר איז לפי-שעה .
lepi-sho iz nor zich in shoiresh kein nisht ober hot er
for the hour is but self in root any not however has he

און קומט א צרה אדער רדיפה צוליב דעם ווארט,
vort dem tsulib rdifh oder tsore a kumt un
word the on account of persecution or trouble a comes and

שטרויכלט ער באלד .
bald er shtroichlt
immediately he stumbles

ceases being a maamin Meshichi *(Messianic believer)* and becomes meshummad *(apostate)*, falling away and giving up the faith.

22 And the sown among the thorns is the one hearing the dvar *(word)*, and the rogez HaOlam Hazeh *(the anxiety of this age)* and the mirmah *(deceit)* of riches, choke the Dvar Hashem and it becomes unfruitful.

כב און דער , וואס איז געזייט צווישן די דערנער, דאס איז
iz dos derner di tsvishen gezeit iz vos der un
is that thorns the among sown is which the one and

דער , וואס הערט דאס ווארט, און די זארג פון דער וועלט, און
un velt der fun zorg di un vort dos hert vos der
and world the of worry the and word the hear who the one

די פארפירערישקייט פון עשירות דערשטיקט דאס ווארט, און עס
es un vort dos dershtikt eshires fun farfirerishkeit di
it and word the chokes riches of deception the

בלייבט אָן פירות.
peires on blaibt
fruit without remains

23 And the zera sown upon the adamah tovah *(the good ground)*, this is the one who hears the Dvar Hashem and, understanding, indeed bears pri and, one produces a hundred, the other sixty, the other thirty.

כג דער אבער , וואס איז געזייט אויף דער גוטער ערד , דאס
dos erd guter der oif gezeit iz vos ober der
that ground good the on sown is which however the one

איז דער וואס הערט דאס ווארט, און פארשטייט עס; ער ברענגט
brengt er es farshteit un vort dos hert vos der iz
brings he it understands and word the hears who the one is

שוין יא פירות, און איינער ברענגט הונדערטפאכיק, און איינער
einer un hundertfachik brengt einer un peires yo shoin
one and hundredfold brings one and fruit yes already

זעכציקפאכיק, און איינער דרייסיק .
dreisik einer un zechtsikfachik
thirtyfold one and sixtyfold

24 Another mashal Rebbe, Melech HaMoshiach placed before them, saying, The Malchut HaShomayim is like a man sowing zera tov *(good seed)* in his field.

כד אן אנדער משל האט ער פאר זיי פארגעלייגט, אזוי צו
tsu azoi fargeleigt zei far er hot mashal ander an
to so put before them for he has parable another an

זאגן : דאס מלכות השמים איז גלייך צו א מענטשן, וואס
vos mentshn a tsu glaich iz hashomaiem Malchus dos zogen
who man a to like is heaven kingdom of the say

האט געזייט גוטן זאמען אין זיין פעלד.
feld zain in zamen gutn gezeit hot
field his in seeds good sown has

25 But while men slept, his oyev *(enemy)* came and oversowed weeds in between the wheat and went away.

כה און בשעת די לייט זענען געשלאפן, איז געקומען זיין
zain gekumen iz geshlafen zenen lait di beshas un
his come is asleep are people the while and

שונא און האט פארזייט אומקרויט צווישן דעם ווייץ , און איז
iz un veits dem tsvishen umkroit farzeit hot un soine
is and wheat the among wild grass sown has and enemy

אוועקגעגאנגען.
avekgegangen
went away

26 But when the wheat sprouted and produced pri, then the weeds also appeared.

כו און ווען דאס גראז האט אויפגעשפראצט, און געברענגט
gebrengt un oifgeshfratst hot graz dos ven un
brought forth and sprouted has grass the when and

פרוכט, האט זיך דעמאלט אויך דאס אומקרויט באוויזן .
bavizen umkroit dos oich demolt zich hot frucht
appeared wild grass the also then themselves has fruit

27 So the servants of the Baal Bayit said to him, Adoneinu, did you not sow zera tov *(good seed)* in your field? How then does it have weeds?

כז און די קנעכט פון דעם בעל הבית זענען צוגעגאנגען און
un tsugegangen zenen habeis bel dem fun knecht di un
and went are of the house owner the of servants the and

האבן געזאגט צו אים: האר , צי האסטו דען נישט געזייט גוטע
gute gezeit nisht den hostu tsi har im tsu gezogt hoben
good sown not then you have Master him to said have

זריעה אין דיין פעלד? פונוואנען זשע האט עס אומקרויט?
umkroit es hot zhe funvanen feld dain in zrieh
wild grass it has then from where field your in seeds

28 And he said to them, An oyev did this. So the servants say to him, Do you want us to go and pull them all?

כח ער אבער האט צו זיי געזאגט: דאס האט א מענטש, א
a mentsh a hot dos gezogt zei tsu hot ober er
an man a did this said them to has however he

שונא , געטאן! זאגן די קנעכט צו אים: צי ווילסטו זשע אז מיר
mir az zhe vilstu tsi im tsu knecht di zogen geton soine
we that then you want him to slaves the say done enemy

זאלן גיין און עס אויסרייסן?
oisreisn es un gein zoln
tear out it and go should

29 But he says, No, lest gathering the weeds you should uproot the wheat together with them.

כט זאגט ער: ניין , טאמער, אויסרייסנדיק דאס אומקרויט, וועט
vet umkroit dos oisreisndik tomer nein er zogt
will wild grass the when you tear out lest no he says

איר צוגלייך דערמיט אויך אויסווארצלען דעם ווייץ .
veits dem oisvartslen oich dermit tsugleich ir
wheat the root out also with it the same time you

30 Permit both to grow together until the Katzir *(harvest)*; and in time of the Katzir, I will say to the kotzerim, Collect first the weeds, and bind them into bundles to burn them. But the wheat gather into my storehouse.

ל לאזט ביידע וואקסן צוזאמען ביז צום שניט , און אין דער צייט
tsait der in un shnit tsum biz tsuzamen vaksen beide lozt
time the in and harvest to the until together grow both let

פון שניט וועל איך זאגן צו די שניטער: רייסט צום ערשט אויס
ois ersht tsum reist shniter di tsu zogen ich vel shnit fun
out first to the rip reapers the to say I will harvest of

דאס אומקרויט, און בינדט עס אין בינטלעך, כדי מען זאל עס
es zol men k'de bintlech in es bindt un umkroit dos
it shall they so that bundles in it tie and wild grass the

פארברענען; דעם ווייץ אבער זאמלט איין אין מיין שייער אריין.
arain shaier main in ein zamlt ober veits dem farbrenen
into barn my in one collect however wheat the burn

31 Another mashal Rebbe, Melech HaMoshiach placed before them, saying, The Malchut HaShomayim is like a mustard seed, which a man took and sowed in his field.

לא אן אנדער משל האט ער פאר זיי פארגעלייגט, אזוי
azoi fargeleigt zei far er hot mashal ander an
so put before them for he has parable another an

צו זאגן : דאס מלכות השמים איז גלייך צו א זענעפט
zeneft a tsu glaich iz hashomaiem Malchus dos zogen tsu
mustard a to like is heaven kingdom of the say to

קערנדל, וואס א מענטש האט גענומען , און געזייט אין זיין פעלד.
feld zain in gezeit un genumen hot mentsh a vos kerndl
field his in sown and taken has man a which seed

32 This that is indeed less than all the zeraim *(seeds)*, but when it grows, it is larger than the garden vegetables and it becomes an etz *(tree)*, so that the OPH HASHOMAYIM come and dwell in its branches.

לב דאס איז דאס קלענסטע פון אלע זריעות; נאר ווען עס וואקסט
vakst es ven nor zrieut ale fun klenste dos iz dos
grows it when but seeds all of smallest the is that

אויף, איז עס גרעסער ווי אלע קרייטעכצער, און עס ווערט א
a vert es un kreitechtser ale vi greser es iz oif
a become it and herbs all than greater it is up

בוים, אז די פייגל פון הימל קומען און מאכן זיך נעסטן אין
in nestn zich machen un kumen himel fun feigel di az boim
in nests self make and to come heaven of birds the that tree

זיינע צווייגן .
tsvaign zaine
branches its

33 Another mashal Rebbe, Melech HaMoshiach spoke to them. The Malchut HaShomayim is like seor *(leaven)*, which having taken, a woman hid in three satas of wheat flour until the whole was leavened.

לג אן אנדער משל האט ער צו זיי געזאגט: דאס מלכות
Malchus dos gezogt zei tsu er hot mashal ander an
kingdom of the said them to he has parable another an

השמים איז גלייך צו זויערטייג , וואס א פרוי האט
hot froi a vos zoierteig tsu glaich iz hashomaiem
has woman a which sour dough to likened is heaven

גענומען , און באהאלטן אין דריי מאס זעמל מעל, ביז
biz mel zeml mos drei in bahalten un genumen
until flour roll measures three in hid and taken

34 All these things Rebbe, Melech HaMoshiach spoke in meshalim to the multitudes. And apart from meshalim Rebbe, Melech HaMoshiach did not speak to them:

עס וועט אינגאנגצן אדורכגעזויערט ווערן . לד דאס אלץ האט
hot alts dos veren adurchgezoiert aingangtsn vet es
has all this become leavened totally will it

יהושע / ישוע* גערעדט צו די המונים מענטשן אין משלים ;
mesholem in mentshn hamonim di tsu geredt Yeshua Yehoshua*
parables in people crowds of the to spoken Yeshua Yehoshua

און אָן א משל האט ער צו זיי גארנישט גערעדט,
geredt gornisht zei tsu er hot mashal a on un
spoken nothing they to he has parable a without and

35 So that might be fulfilled what was spoken through the Navi, saying, EFTCHA VMASHAL PI AVIAH CHIDOT *(I will open my mouth with parables, I will utter things having been hidden)* from the foundation of the world *(Ps 78:2).*

לה כדי עס זאל דערפילט ווערן , וואס איז געזאגט געווארן
gevoren gezogt iz vos veren derfilt zol es k'de
become said is what become fulfilled shall it so that

דורך דעם נביא , אזוי צו זאגן :
zogen tsu azoi novi dem durch
say to so prophet the through

איך וועל אויפעפענען מיין מויל אין משלים ;
mesholem in moil main oifefenen vel ich
parables in mouth my open will I

איך וועל ארויסרעדן רעטענישן פון פארצייטנס .
fartseitns fun retenishn aroisredn vel ich
ancient days from riddles pronounce will I

(תהלים עח, ב.)
b ech Tehilim
2 78 Psalms

36 Then having sent away the multitudes, Rebbe, Melech HaMoshiach came into the bais *(house).* And Moshiach's talmidim approached him, saying, Explain to us the mashal of the weeds of the field.

לו דעמאלט האט ער אוועקגעשיקט די המונים מענטשן, און איז
iz un mentshn hamonim di avekgeshikt er hot demolt
is and people crowds of the sent away he has then

אריינגעגאנגען אין הויז . און זיינע תלמידים זענען געקומען צו אים,
im tsu gekumen zenen talmidim zaine un hoiz in araingegangen
him to come are disciples his and house in entered

און האבן געזאגט: באשייד אונדז דאס משל פון דעם אומקרויט
umkroit dem fun mashal dos undz basheid gezogt hoben un
wild grass the of parable the us explain said have and

פון פעלד.
feld fun
field of

37 And answering, Rebbe, Melech HaMoshiach said, The Sower of the zera tov is the Bar Enosh *(Moshiach).*

לז און ער האט ענטפערנדיק געזאגט: דער , וואס זייט דעם גוטן
gutn dem zait vos der gezogt entferendik hot er un
good the sows who the one said answering has he and

זאמען, איז דער בר אנש ;
Enosh Bar der iz zamen
of Man Son the is seed

38 The field is HaOlam Hazeh. And the zera tov, the good seed, these are the Bnei HaMalchut, and the weeds, these are the bnei HaRah *(sons of the Evil one)*.

לח און דאס פעלד איז די וועלט; און דער גוטער זאמען, דאס זענען
zenen dos zamen guter der un velt di iz feld dos un
are this seeds good the and world the is field the and

די קינדער פון דעם מלכות ; דאס אומקרויט אבער זענען די
di zenen ober umkroit dos Malchus dem fun kinder di
the are however wild grass the kingdom of the of children the

קינדער פון דעם נישט גוטן;
gutn nisht dem fun kinder
good not the of children

39 And the Oyev *(the Enemy)* sowing them is HaSatan. And the Katzir *(Harvest)*, this is HaKetz HaOlam *(the end of the age)*. And the kotzerim *(reapers, harvesters)* are malachim *(angels)*.

לט און דער שונא , וואס האט עס געזייט, איז דער שׂטן ; און
un Satan der iz gezeit es hot vos soine der un
and Satan the is sown it has who enemy the and

דער שניט איז דער קץ פון דער וועלט; און די שניטער זענען
zenen shniter di un velt der fun kets der iz shnit der
are reapers the and world the of end the is harvest the

מלאכים .
malochem
angels

40 As the weeds are pulled up and gathered and are consumed with Eish *(Fire)*, so also it will be at the Ketz HaOlam.

מ דעריבער ווי מען רייסט אויס דאס אומקרויט און מען פארברענט
farbrent men un umkroit dos ois reist men vi deriber
burns one and wild grass the out tears one how therefore

עס אין פייער, וועט עס אויך אזוי זיין ביים קץ פון דער וועלט.
velt der fun kets baim zain azoi oich es vet feier in es
world the of end at the be so also it will fire in it

41 The Bar Enosh will send forth his malachim, and they will pull up and gather out of the Moshiach's Malchut all the things making meshummad *(apostate)* and the ones who are without gezetz *(law)* and antinomian.

מא דער בר אנש וועט ארויסשיקן זיינע מלאכים , און זיי וועלן
velen zei un malochem zaine aroisshikn vet Enosh Bar der
will they and angels his send out will of Man Son the

איינזאמלען פון זיין מלכות אלע מכשולים און
un mchshulim ale Malchus zain fun ainzamlen
and things that cause stumbling all kingdom of his from gather

די , וואס טאן רשעות ,
rishut ton vos di
wickedness do who those

42 And Moshiach's malachim will throw them into the furnace of Eish; there will be weeping and grinding of teeth.

מב און וועלן זיי ווארפן אין דעם אויוון פון פייער אריין; דארטן
dorten arain feier fun oiven dem in varfen zei velen un
there into fire of furnace the into cast them will and

וועט זיין דאס קלאגן און קריצן מיט די ציין .
tsein di mit kritsn un klogen dos zain vet
teeth the with gnashing and weeping the be will

43 Then the tzaddikim will shine as the shemesh *(sun)* in the Malchut of their Father. The one having oznayim *(spiritual ears)*, let him hear.

מג דעמאלט וועלן די צדיקים לויכטן ווי די זון אין דעם קעניגרייך
kenigreich dem in zun di vi loichtn tsadikim di velen demolt
kingdom the in sun the like shine righteous the will then

פון זייער פאטער. ווער עס האט אויערן, דער זאל הערן.
heren zol der oiern hot es ver foter zeier fun
hear shall this one ears has it who Father their of

44 The Malchut HaShomayim is like otzar *(treasure)* hidden in the field, which, having found, a man hid. And from the simcha he experienced, he goes away and sells everything he has and buys that field.

מד דאס מלכות השמים איז גלייך צו א פארבארגענעם
farborgenem a tsu glaich iz hashomaiem Malchus dos
secret a to like is of heaven kingdom of the

אוצר אין א פעלד; וואס א מענטש האט געפונען, און פארבארגן;
farborgen un gefunen hot mentsh a vos feld a in oitser
hidden and found had man a which field a in treasure

און פאר פרייד גייט ער און פארקויפט אלץ, וואס ער האט, און
un hot er vos alts farkoift un er geit freid far un
and has he that all sells and he goes joy for and

קויפט יענץ פעלד.
feld yents koift
field that buys

45 Again, the Malchut HaShomayim is like a merchant searching for fine pearls.

מה ווידער איז דאס מלכות השמים גלייך
glaich hashomaiem Malchus dos iz vider
like heaven kingdom of the is again

צו א סוחר , וואס זוכט שיינע פערל.
ferl sheine zucht vos suchr a tsu
pearls beautiful seeks who merchant a to

46 And having found one precious peninah *(pearl)*, he went away and liquidated everything he had and acquired it.

מו און ווען ער האט געפונען איינע, א זייער טייערע פערל, איז ער
er iz ferl teiere zeier a eine gefunen hot er ven un
he is pearl expensive very a one found has he when and

געגאנגען און פארקויפט אלץ, וואס ער האט געהאט, און האט זי
zi hot un gehat hot er vos alts farkoift un gegangen
it has and had has he what all sell and go

געקויפט.
gekoift
buy

47 Again, the Malchut HaShomayim is like a reshet *(net)* having been cast into the lake, a reshet collecting and gathering dagim *(fish)* of all descriptions,

מז ווידער איז דאס מלכות השמים גלייך צו א נעץ, וואס
vos nets a tsu glaich hashomaiem Malchus dos iz vider
which net a to like heaven kingdom of the is again

איז אראפגעלאזט געווארן אין ים אריין, און וואס פאנגט פון אלע
ale fun fangt vos un arain yam in gevoren aropgelozt iz
all of catch which and into sea in become lowered is

מינים.
minim
kind

48 which, when this reshet *(net)* was filled, they hoisted it upon the shore, sat down, collected the tov *(good)* into a creel, and the rah *(evil)*, they threw out.

מח וואס , ווען זי איז געווארן פול, האט מען זי ארויסגעצויגן אויפן
oifen aroisgetsoign zi men hot ful gevoren iz zi ven vos
on the drew out it they had full become is it when which
ברעג, און מען האט זיך אנידערגעזעצט, און געזאמלט די
di gezamlt un anidergezetst zich hot men un breg
the gathered and sat down themselves has they and shore
גוטע מינים אין געפעסן אריין, די שלעכטע אבער האט מען
men hot ober shlechte di arain gefesn in minim gute
they had however bad the into vessels in kind good
אוועקגעווארפן.
avekgevorfen
thrown out

49 Thus it will be at HaKetz HaOlam Hazeh *(The End of This World)*. The malachim will go out and they will separate the resha'im from among the tzaddikim.

מט אָט אזוי וועט עס זיין ביים קץ פון דער וועלט. די
di velt der fun kets baim zain es vet azoi ot
the world the of end at the be it will in this way just
מלאכים וועלן ארויסגיין, און וועלן אפשיידן די רשעים פון
fun reshoiem di opsheiden velen un aroisgein velen malochem
from unrighteous the separate will and go out will angels
צווישן די צדיקים ,
tsadikim di tsvishen
righteous the among

50 And they will throw the resha'im into the furnace of Eish. In that place there will be weeping and gnashing of teeth.

נ און זיי ווארפן אין דעם אויוון פון פייער אריין. דארטן וועט זיין
zain vet dorten arain feier fun oiven dem in varfen zei un
be will there into fire of furnace the in cast they and
דאס קלאגן און קריצן מיט די ציין .
tsein di mit kritsn un klogen dos
teeth the with gnashing and weeping the

51 Did you have binah of all these things? They say to Rebbe, Melech HaMoshiach, Ken.

נא האט איר דאס אלץ פארשטאנען? זאגן זיי צו אים: יא !
yo im tsu zei zogen farshtanen alts dos ir hot
yes him to they say understood all this you has

52 So Rebbe, Melech HaMoshiach said to them, Therefore, every sofer *(scribe, torah teacher, rabbi)* who becomes a talmid of the Malchut HaShomayim is like a man a Baal Bayit, who takes out of his otzar

נב און ער האט צו זיי געזאגט: דערפאר איז יעדער איינער סופר,
sofer einer yeder iz derfar gezogt zei tsu hot er un
scribe one every is therefore said they to has he and
וואס איז געלערנט צום מלכות השמים , גלייך צו א
a tsu glaich hashomaiem Malchus tsum gelernt iz vos
a to like heaven kingdom of to the taught is who
מענטשן א בעל הבית , וואס ברענגט ארויס פון זיין אוצר
oitser zain fun arois brengt vos habeis bel a mentshn
treasure his of out brings who of the house owner an man
נייע און אלטע זאכן .
zachn alte un neie
things old and new

(treasure), chadashot *(new things)* and also yeshanot *(old things)*.

53 And it came about when Rebbe, Melech HaMoshiach finished these meshalim, that he went away from there.

נג און עס איז געשען , ווען יהושע / ישוע* האט געענדיקט
geendikt hot Yeshua Yehoshua ven geshen iz es un*
finished has Yeshua Yehoshua when happened is it and

די דאזיקע משלים , איז ער פון דארטן אוועק .
avek dorten fun er iz mesholem dozike di
went away there from he is parables these the

54 And having come into Moshiach's shtetl, he began ministering as a moreh *(teacher)* in their shul, so that they were amazed and said, From where did this chochmah come to this one, this chochmah and these moftim *(miracles, wonders, omens)*?

נד און איז געקומען אין זיין לאנד אריין, און האט זיי געלערנט אין
in gelernt zei hot un arain land zain in gekumen iz un
in taught them has and into land his into come is and

זייער שול , אז זיי האבן געשטוינט און געזאגט: פונוואנען
funvanen gezogt un geshtoint hoben zei az shul zeier
from where said and astounded have they that synagogue their

האט ער די דאזיקע חכמה , און די וואונדער?
vunder di un chochme dozike di er hot
wonders the and wisdom these the he has

55 Is this not the ben hanaggar *(the carpenter's son)*? Is not his Em called Miryam? And are not his achim Ya'akov, Yosef, Shim'on and Yehuda?

נה איז ער דען נישט דעם סטאליערס זון ? הייסט דען נישט זיין
zain nisht den heist zun stolier's dem nisht den er iz
his not then called son carpenter's the not then he is

מוטער מרים און זיינע ברידער יעקב און יוסף און שמעון און
un Shim'on un Yosef un Ya'akov brider zaine un Miryam muter
and Shim'on and Yosef and Yaakov brothers his and Miryam mother

יהודה ?
Yehude
Yehudah

56 And are not his achayot *(sisters)* with us? From where, therefore, came to this one all these things?

נו און זענען דען נישט אלע זיינע שוועסטער ביי אונדז? פונוואנען
funvanen undz bai shvester zaine ale nisht den zenen un
from where us with sisters his all not then are and

זשע קומט צו אים דאס אלץ?
alts dos im tsu kumt zhe
all this him to comes then

57 And they were taking offense at Rebbe, Melech HaMoshiach. But Rebbe, Melech HaMoshiach said to

נז און זיי זענען ניכשל געווארן אין אים. יהושע / ישוע* אבער
ober Yeshua Yehoshua im in gevoren nichshl zenen zei un*
however Yeshua Yehoshua him in become are they and

האט צו זיי געזאגט: קיין נביא איז נישט אָן כבוד, אחוץ
achuts koved on nisht iz novi kein gezogt zei tsu hot
except honor without not is prophet no said them to has

אין זיין פאטערלאנד, און אין זיין אייגן הויז !
hoiz eigen zain in un faterland zain in
house own his in and fatherland his in

them, A Navi *(prophet)* is not without honor except in his hometown and in his bais.

58 And Rebbe, Melech HaMoshiach did not accomplish in that place many moftim, because of their lack of emunah *(faith)* and bitachon *(trust)*.

נח און ער האט דארטן נישט געטאן קיין סך וואונדער צוליב
un er hot dorten nisht geton kein sach vunder tsulib
and he has there not done any many wonders on account of

זייער אומגלויבן.
zeier umgloiben
their lack of faith

14 At that time reports about Rebbe, Melech HaMoshiach came to the oznayim *(ears)* of Herod the Tetrarch.

יד אין יענער צייט האט הורדוס דער טעטראַרך געהערט פון
in yener tsait hot Hordos der tetrarch gehert fun
in that time has Herod the Tetrarch heard of

ישועס שם,
Yeshua's Shem
Yeshua name

2 And he said to his servants, This one is Yochanan of the tevilah of teshuva. He has had his Techiyah *(Resurrection)* from HaMesim *(the Dead)* and for this reason the moftim *(wonders)* are working in him.

ב און האט געזאגט צו זיינע דינער : דאס איז יוחנן פון דער
un hot gezogt tsu zaine diner dos iz Yochanan fun der
and has said to his servants that is Yochanan of the

(ירדן) מקווה; ער איז אויפגעשטאנען פון די טויטע; און
Yarden mkvh er iz oifgeshtanen fun di toite un
Yarden mikveh he is stand up again from the dead and

דערפאר ווירקן אזוי די כוחות אין אים.
derfar virkn azoi di chuchut in im
therefore work in this way the powers in him

3 For Herod had Yochanan arrested and bound him and threw him into the beit hasohar *(prison)*, on account of Herodias, the wife of his brother Philippos.

ג מחמת הורדוס האט דעם יוחנן געפאנגען גענומען, און אים
machmas Hordos hot dem Yochanan gefangen genumen un im
because Herod has that Yochanan captive taken and him

געבונדן , און איינגעזעצט אין תפיסה, צוליב הורודיה, דאס
gebunden un aingezetst in tfise tsulib Herodias dos
bound and put in prison on account of Herodias the

ווייב פון זיין ברודער פיליפוס.
vibe fun zain bruder Filipos
wife of his brother Philip

4 For Yochanan kept on saying to him, It is asur for you to have her.

ד מחמת יוחנן האט צו אים געזאגט: דו טארסט זי נישט
machmas Yochanan hot tsu im gezogt du tarst zi nisht
because Yochanan has to him said you allowed her not

האבן.
hoben
have

5 And [although] Herod was desiring to kill Yochanan, he feared the crowd, because they considered Yochanan a Navi.

ה און ער האט אים געוואלט טייטן, און האט זיך געפארכטן פאר
far geforchten zich hot un teiten gevolt im hot er un
before afraid self has and to kill wanted him has he and

דעם המון , ווייל מען האט אים געהאלטן פאר א נביא .
novi a far gehalten im hot men vail hamon dem
prophet a for held him had they because crowd the

6 Now at the yom huledet celebration of Herod, it came about that the daughter of Herodias danced before them and Herod was pleased.

ו נאר ווען מען האט געפייערט הורדוסנס געבוירנטאג, האט
hot geboirntag Hordosn's gefeiert hot men ven nor
has birthday Herod's celebrate has they when but

הורודיהס טאכטער געטאנצט פאר די געסט און איז הורדוסן
Hordosn iz un gest di far getantst tochter Herodias'
Herod is and guests the for dance daughter Herodias's

וואוילגעפעלן.
voilgefelen
well pleased

7 Herod, therefore, with a shevuah, promised to give to her whatever she might ask.

ז דערפאר האט ער צוגעזאגט מיט א שבועה, איר צו געבן , וואס
vos geben tsu ir sh'vu'a a mit tsugezogt er hot derfar
what give to you oath an with promise he did therefore

זי וועט פארלאנגען.
farlangen vet zi
request would she

8 So she, prompted by her mother, said, Give to me here upon a serving tray the rosh *(head)* Yochanan of the tevilah of teshuva.

ח און ווייל זי איז געווען פון פריער אנגערעדט פון איר
ir fun angeredt frier fun geven iz zi vail un
her from instructed previously from was is she because and

מוטער, האט זי געזאגט: גיב מיר דא אויף א טעלער יוחנן פון
fun Yochanan teler a oif do mir gib gezogt zi hot muter
of Yochanan plate a on here we give said she has mother

דער (ירדן) מיקווהס קאפ.
kop mikvhs Yarden der
head Yarden the

9 And, although grieving, the king commanded [it] to be given, on account of the shevuot *(oaths)* and the fellow muzmanim *(guests)*.

ט און דער קעניג איז טרויעריק געווארן; נאר צוליב די
di tsulib nor gevoren troierik iz kenig der un
the on account of but become grieved is king the and

שבועות און די געסט, האט ער באפוילן עס זאל געגעבן ווערן.
veren gegeben zol es bafoilen er hot gest di un shvues
to be given shall it commanded he has guests the and oaths

10 And he sent and had Yochanan beheaded in the beit hasohar.

י און ער האט געשיקט, און געלאזט יוחנן אפהאקן דעם קאפ
kop dem ophakn Yochanan gelozt un geshikt hot er un
head the chop off Yochanan permitted and send did he and

אין תפיסה.
tfise in
prison in

11 And the rosh Yochanan of the tevilah of teshuva was brought upon a serving tray, and it was presented to the girl and she presented it to her mother.

יא און זיין קאפ איז געברענגט געווארן אויף א טעלער, און געגעבן
gegeben un teler a oif gevoren gebrengt iz kop zain un
given and plate a on become brought is head his and

געווארן דעם מיידל, און זי האט אים געברענגט צו איר מוטער.
muter ir tsu gebrengt im hot zi un meidl dem gevoren
mother her to brought him has she and girl the become

12 And Yochanan's talmidim approached and carried away the niftar *(deceased person)* and buried him. Then they went and reported [it] to Rebbe, Melech HaMoshiach.

יב און זיינע תלמידים זענען געקומען, און האבן גענומען דעם גוף ,
guf dem genumen hoben un gekumen zenen talmidim zaine un
body the taken have and come are disciples his and

און אים קובר געווען; און זענען געגאנגען און האבן עס דערציילט
dertseilt es hoben un gegangen zenen un geven kubr im un
report it have and go are and was bury him and

יהושען / ישוען* .
Yeshuan Yehoshuan*
Yeshua Yehoshua

13 And when he heard [this], he withdrew from there in a sirah *(boat)* to a desolate place by himself. And when the multitudes heard [this], they followed Rebbe, Melech HaMoshiach by land from the shtetlach.

יג און ווי יהושע / ישוע* האט דאס געהערט, איז ער פון דארטן
dorten fun er iz gehert dos hot Yeshua Yehoshua vi un*
there of he is heard this has Yeshua Yehoshua as and

אוועק אין א שיפל, אויף א מדבריותדיק ארט איינער אליין.
alein einer ort mdbriutdik a oif shifel a in avek
alone all place of desert-like a on boat a in went away

און ווען די המונים מענטשן האבן עס געהערט, האבן זיי אים
im zei hoben gehert es hoben mentshn hamonim di ven un
him they have heard it have people crowds of the when and

נאכגעפאלגט צופוס פון די שטעט.
shtet di fun tsufus nochgefolgt
towns the from on foot followed

14 And having gone out, Rebbe, Melech HaMoshiach saw a great multitude, and Rebbe, Melech HaMoshiach felt rachmei shomayim *(heavenly compassion)* for them and brought refuah *(healing)* to their cholim.

יד און ער איז ארויסגעקומען, און האט געזען א גרויסן המון
hamon groisn a gezen hot un aroisgekumen iz er un
crowd great a seen has and come out is he and

מענטשן, און זיך דערבארעמט אויף זיי און געהיילט זייערע
zeiere geheilt un zei oif derbaremt zich un mentshn
their healed and them on had compassion self and people

קראנקע.
kranken
sick

15 Now when erev *(evening)* came, Moshiach's talmidim

טו און אנטקעגן אוונט זענען די תלמידים געקומען צו אים, און
un im tsu gekumen talmidim di zenen ovent antkegen un
and him to come disciples the are evening towards and

האבן געזאגט; דאס איז א וויסט ארט , און די שעה איז שוין
shoin iz sha'á di un ort vist a iz dos gezogt hoben
already is hour the and place of desolate a is this said have

came to him, saying,
This place is desolate and the time is late. Dismiss the multitude, so that, having gone into the shtetlach, they may buy for themselves okhel *(food)*.
16 But Rebbe, Melech HaMoshiach said to them, They have no need to go away. You yourselves give them something to eat.

17 But Moshiach's talmidim say to him, We do not have here anything except five loaves and of dagim *(fish)*, only two.

18 But Rebbe, Melech HaMoshiach said, Bring them here to me.
19 And having commanded the multitudes to recline on the grass and having taken the five loaves and the two dagim, and having looked up to Shomayim, Rebbe, Melech HaMoshiach said a bracha over the okhel, and having offered the betziat halechem *(the breaking of the bread)*, Rebbe, Melech HaMoshiach gave the lechem to the talmidim, and Moshiach's talmidim served the lechem to the multitudes.

פארביי; לאז דעריבער אפ די מאסן מענטשן, כדי זיי זאלן
zoln zei k'de mentshn masen di op deriber loz farebei
should they so that people crowds of the off therefore let passed

גיין אין די דערפער אריין, און זיך קויפן שפייז.
shpaiz koifen zich un arain derfer di in gein
food buy themselves and into villages the in go

טז יהושע / ישוע* אבער האט צו זיי געזאגט: זיי האבן
hoben zei gezogt zei tsu hot ober Yeshua Yehoshua*
have they said them to has however Yeshua Yehoshua

נישט נייטיק אוועקצוגיין; גיט איר זיי צו עסן !
esen tsu zei ir git avektsugein neitik nisht
to eat to them you give go away need not

יז זאגן זיי צו אים: מיר האבן דא גארנישט אחוץ פינף לעבלעך
leblech finf achuts gornisht do hoben mir im tsu zei zogen
loaves five except nothing here have we him to they say

ברויט, און צוויי פיש.
fish tsvei un broit
fish two and bread

יח און ער האט געזאגט: ברענגט זיי אהער צו מיר.
mir tsu aher zei brengt gezogt hot er un
we to here them bring said has he and

יט און ער האט באפוילן די המונים מענטשן זיך
zich mentshn hamonim di bafoilen hot er un
themselves people crowds of the commanded has he and

אנידערצוזעצן אויפן גראז; און האט גענומען די פינף לעבלעך
leblech finf di genumen hot un graz oifen anidertsuzetsen
loaves five the taken has and grass on the sit

ברויט, און די צוויי פיש, האט ארויפגעבליקט צום הימל און
un himel tsum aroifgeblikt hot fish tsvei di un broit
and heaven to the he looked up has fish two the and bread

געמאכט א ברכה , און האט צעבראכן און געגעבן די תלמידים
talmidim di gegeben un tsebrachen hot un broche a gemacht
disciples the given and break has and blessing a made

די ברויטן, און די תלמידים צו די מאסן מענטשן.
mentshn masen di tsu talmidim di un broitn di
people crowds of the to disciples the and loaves the

20 And everyone ate and they were satisfied, and they took away shirayim *(Rebbe's remainders, leftovers)*, shneym asar *(twelve)* baskets full.

כ און אלע האבן געגעסן, און זענען זאט געווארן, און זיי האבן
hoben zei un gevoren zat zenen un gegesen hoben ale un
have they and become sated are and eaten have all and

אויפגעהויבן, וואס איז איבערגעבליבן פון די ברעקלעך , צוועלף
tsvelf breklech di fun ibergebliben iz vos oifgehoiben
twelve broken pieces the of left over is what picked up

קערב פול.
ful kerb
full baskets

21 And the ones eating were about chamesh elafim *(five thousand)* men, apart from the nashim and yeladim.

כא און די , וואס האבן געגעסן, זענען געווען אן ערך פינף
finf erech an geven zenen gegesen hoben vos di un
five about an was are eaten have who those and

טויזנט מענער, אחוץ פרויען און קינדער.
kinder un froien achuts mener toizent
children and women besides men thousand

22 And immediately Rebbe, Melech HaMoshiach compelled the talmidim to board a sirah *(boat)* and to go on ahead of him to the other side until he might send away the multitudes.

כב און ער האט גלייך געצוואונגען די תלמידים
talmidim di getsvungen glaich hot er un
disciples the compel immediately has he and

איינצושטייגן אין דעם שיפל, און אריבערצופארן פאר אים אויף
oif im far aribertsuforen un shifel dem in aintsushtaigen
on him before to go across and boat the in step in

יענער *זייט ים , ביז ער וועט אפלאזן די המונים מענטשן.
*mentshn hamonim di oplozn vet er biz yam *zait yener*
people crowds of the dismiss will he until sea side of the other

23 And having sent away the multitudes, Rebbe, Melech HaMoshiach went up to the mountain by himself to daven. Now when erev had come, he was alone there.

כג און ווען ער האט געהאט אוועקגעשיקט די מאסן , איז ער
er iz masen di avekgeshikt gehat hot er ven un
he is crowds of the sent away had has he when and

ארויפגעגאנגען אויפן בארג , כדי אליין תפילה צו טאן; און
un ton tsu tefillah alein k'de barg oifen aroifgegangen
and do to prayer alone so that mountain on the went up

ווען עס איז געווארן אוונט , איז ער דארטן געווען איינער אליין.
alein einer geven dorten er iz ovent gevoren iz es ven
alone all was there he is evening become is it when

24 Now the sirah *(boat)*, being tossed by the waves for the wind was against them, was by this time many stadia distant from the land.

כד דאס שיפל אבער איז שוין געווען א סך מיילן פון דער
der fun meiln sach a geven shoin iz ober shifel dos
the from miles many a was already is however boat the

יבשה , הארט געשטויסן פון די כוואליעס; מחמת דער ווינט איז
iz vint der machmas chvalyes di fun geshtoisen hart yaboshe
is wind the because waves the of tossed hard land

געווען אנטקייגן.
antkegen geven
against was

25 Now in the fourth watch of the night *(between three o'clock and six o'clock in the morning)*, Rebbe, Melech HaMoshiach came to them, walking on the lake.
26 But Moshiach's talmidim, having seen him walking on the lake, were terribly shaken, saying, It is a ruach refaim *(an apparition)*! From pachad they cried out.

27 And immediately Rebbe, Melech HaMoshiach spoke to them, saying, Chazak! Ani Hu. *(I am he)* Do not be afraid.
28 And Kefa said in reply to Rebbe, Melech HaMoshiach, Adoni, if it is really you, command me to come to you al pnei hamayim *(on the surface of the waters)*.
29 And Rebbe, Melech HaMoshiach said, Boh! *(Come!)* And having gone down from the sirah *(boat)*, Kefa walked al pnei hamayim *(on the surface of the waters)* and came toward him.

כה און אין דעם פערטן משמר פון דער נאכט איז ער געקומען צו
tsu gekumen er iz nacht der fun mishmar fertn dem in un
to come he is night the of watch fourth the in and

זיי , גייענדיק אויפן ים .
yam oifen geiendik zei
sea on the walking them

כו און ווי די תלמידים האבן אים דערזען ארומגיין אויפן
oifen arumgein derzen im hoben talmidim di vi un
on the walking caught sight of him have disciples the as and

ים , האבן זיי זיך דערשראקן, און געזאגט: עס איז א
a iz es gezogt un dershroken zich zei hoben yam
an is it said and terrified themselves they have sea

געשפענסט! און האבן געשריגן אויס מורא.
moire ois geshrigen hoben un geshfenst
fear out shout they shouted have and apparition

כז יהושע / ישוע* אבער האט גלייך צו זיי גערעדט,
geredt zei tsu glaich hot ober Yeshua Yehoshua*
spoken them to immediately has however Yeshua Yehoshua

אזוי צו זאגן : זייט געטרייסט! איך בין עס; האט נישט קיין מורא!
moire kein nisht hot es bin ich getreist zait zogen tsu azoi
fear any not has it am I comforted be say to so

כח פעטרוס אבער האט ענטפערנדיק צו אים געזאגט: האר, אויב
oib har gezogt im tsu entferendik hot ober Petros
if L-rd said him to answering has however Petros

דו ביסט עס, באפעל מיך קומען צו דיר אויפן וואסער!
vaser oifen dir tsu kumen mich bafel es bist du
water on the you to to come me command it are you

כט און ער האט געזאגט: קום ! און פעטרוס איז אראפגעגאנגען
aropgegangen iz Petros un kum gezogt hot er un
went down is Petros and come said has he and

פון שיפל, און איז געגאנגען אויפן וואסער, און געקומען צו
tsu gekumen un vaser oifen gegangen iz un shifel fun
to come and water on the go is and boat from

יהושען / ישוען* .
Yeshuan Yehoshuan*
Yeshua Yehoshua

30 And seeing the strong wind, Kefa was afraid, and having begun to sink, Kefa cried out, saying, Azreini! Adoni, hoshieini! *(Help! L-rd, save me!)*

ל און ווי ער האט געזען דעם שטארקן ווינט, האט ער זיך
zich er hot vint shtarkn dem gezen hot er vi un
self he has wind strong the seen has he than and

דערשראקן, און אנהויבנדיק זיך צו טרענקען, האט ער א געשריי
geshrei a er hot trenken tsu zich onhoibendik un dershroken
shout a he has drown to self beginning and terrified

געטאן, אזוי צו זאגן: האר, ראטעווע מיך!
mich rateve har zogen tsu azoi geton
me save L-rd say to so done

31 And immediately Rebbe, Melech HaMoshiach, having stretched out *(his)* hand, took hold of Kefa and says to him, One of little emunah, why did you doubt?

לא און יהושע / ישוע* האט גלייך אויסגעשטרעקט זיין
zain oisgeshtrekt glaich hot Yeshua Yehoshua un*
his stretched out immediately has Yeshua Yehoshua and

האנט, האט אים אנגעכאפט, און זאגט צו אים: דו קליינגלויביקער,
kleingloibiker du im tsu zogt un ongechapt im hot hant
small believer you him to says and seize him has hand

פארוואס האסטו געצווייפלט?
getsveiflt hostu farvos
doubt you have why

32 And as they were going up into the sirah *(boat)*, the wind became still.

לב און ווען זיי זענען איינגעשטיגן אין שיפל, האט דער ווינט
vint der hot shifel in aingeshtigen zenen zei ven un
wind the has boat in step in are they when and

אויפגעהערט.
oifgehert
cease

33 And the ones in the sirah *(boat)* fell down before Rebbe, Melech HaMoshiach, saying, Beemes *(Actually)* you are the Ben HaElohim!

לג און די, וואס זענען געווען אין שיפל, האבן זיך געבוקט
gebukt zich hoben shifel in geven zenen vos di un
worshiped themselves have boat in was are who the and

צו אים, און געזאגט: דו ביסט באמת ה'ס זון!
zun h,s be'emes bist du gezogt un im tsu
Son Hashem's in truth are you said and him to

34 And having crossed over, they came onto the land at Gennesaret.

לד און זיי זענען אריבערגעפארן, און זענען געקומען צום לאנד
land tsum gekumen zenen un aribergeforen zenen zei un
land to the come are and cross over are they and

גניסרת .
gnisrt
Gennesaret

35 And having recognized him, the men of that place sent into all the surrounding region around, and they brought to Rebbe,

לה און ווי די לייט פון יענעם ארט האבן אים דערקענט, האבן
hoben derkent im hoben ort yenem fun lait di vi un
have recognized him have place of that of people the as and

זיי געשיקט אין יענער גאנצער געגנט ארום , און געברענגט צו
tsu gebrengt un arum gegent gantser yener in geshikt zei
to brought and around region whole that in sent they

אים אלע קראנקע;
kranken ale im
sick all him

Melech HaMoshiach all the
cholim,
36 and they were appealing
to him that they might
touch even the Moshiach's
tzitzit on his garment,
and all who did, received
Moshiach's refuah *(healing).*

לו און האבן אים געבעטן, אז זיי זאלן בלויז אנרירן די זוים פון
fun zoim di onriren bloiz zoln zei az gebeten im hoben un
of hem the touch only should they that begged him have and
זיין מלבוש; און אלע, וואס האבן אנגערירט, זענען גאנץ געזונט
gezunt gants zenen ongerirt hoben vos ale un malbesh zain
healthy totally are touched have who all and clothing his
געווארן.
gevoren
become

15 Then Perushim and Sofrim
(rabbonim) from
Yerushalayim approach
Rebbe, Melech HaMoshiach,
saying,
2 Why do your talmidim
transgress the Masoret
HaZekenim *(the Tradition*
of the Elders)? For they do
not do the netilat yadayim
before meals.

טו דעמאלט קומען צו יהושען / ישוען* פרושים און
un Perushim Yeshuan Yehoshuan tsu kumen demolt*
and Pharisees Yeshua Yehoshua to to come then
סופרים פון ירושלים , אזוי צו זאגן:
zogen tsu azoi Yerushalayim fun soifrem
say to so Yerushalayim of scribes

ב פארוואס זענען דיינע תלמידים עובר אויף דער מסורה פון די
di fun mesoire der oif eubr talmidim daine zenen farvos
the of tradition the on violating disciples your are why
זקנים? מחמת זיי וואשן זיך נישט די הענט, ווען זיי
zei ven hent di nisht zich vashn zei machmas zkeinem
they when hands the not themselves wash they because elders
עסן ברויט.
broit esen
bread to eat

3 But Rebbe, Melech
HaMoshiach, in reply to
them, said, Why [do] also
you transgress the mitzvat
Hashem for the sake of your
own masoros?
4 For Hashem has said,
KABED ES AVICHA VES
IMMECHA *(honor your*
father and your mother), and
MKALEL AVIV VIMMO MOT

ג ער אבער האט ענטפערנדיק צו זיי געזאגט: פארוואס זענט
zent farvos gezogt zei tsu entferendik hot ober er
are why said them to answering has however he
איר אויך עובר ה׳ס געבאט צוליב אייער מסורה?
mesoire eier tsulib gebot h,s eubr oich ir
tradition your on account of command Hashem's violating also you

ד מחמת ה׳ האט געזאגט: דו זאלסט אפגעבן כבוד דיין
dain koved opgeben zolst du gezogt hot Hashem machmas
your honor give you shall you said has Hashem because
פאטער און דיין מוטער! און: ווער עס פלוכט פאטער אדער מוטער,
muter oder foter flucht es ver un muter dain un foter
mother or father curse it who and mother your and father
דער זאל געטייט ווערן.
veren geteit zol der
to be killed should this one

YUMAT *(the one cursing his father and mother, to die he must die).*

5 But you say, Whoever says to his abba or his em, whatever support you might have had from me, [it is] a gift.

ה און איר זאגט: ווער עס וועט זאגן צום פאטער אדער צו דער
der tsu oder foter tsum zogen vet es ver zogt ir un
the to or father to the say will it who say you and

מוטער: דאס איז א קרבן , וואס דו וואלסט פון מיר געקענט
gekent mir fun valst du vos korben a iz dos muter
be able to me from would you which sacrifice a is this mother

נהנה זיין ,
zain nhnh
be partake

6 By no means does [anyone who says this] honor his abba or em. And you nullify the Dvar Hashem on account of your masoros.

ו דער איז מער נישט מחויב אפצוגעבן כבוד זיין פאטער
foter zain koved optsugeben m'khuyav nisht mer iz der
father his honor to give obligated not more is this one

אדער זיין מוטער. און איר האט אפגעשאפט ה׳ס ווארט
vort h,s opgeshaft hot ir un muter zain oder
word Hashem's cancelled have you and mother his or

דורך אייער מסורה .
mesoire eier durch
tradition your through

7 You tzevuim, well did Yeshayah give a dvar hanevuah concerning you, saying, 8 YAAN KI NIGASH HAAM HAZEH BEFIV UVISHFATAV KI-BDUNI VLIBO RICHAK MIMENI, *(This people with their lips honor me, but their heart is far away from me)*, 9 VATEHI YIRATAM OTI MITZVAT ANASHIM MELUMADAH *(and in vain do they worship me, teaching as doctrines the mitzvot of [mere] men).*

ז איר צבועקעס! וואויל האט ישעיה אויף אייך נבואות געזאגט,
gezogt nevues aich oif Yeshayah hot voil tsvuakes ir
said prophecies you on Isaiah has well hypocrites you

אזוי צו זאגן :
zogen tsu azoi
say to so

ח דאס דאזיקע פאלק גיט מיר אפ כבוד מיט די ליפן;
lifn di mit koved op mir git folk dozike dos
lips the with honor up me give people these the

אבער זייער הארץ איז ווייט פון מיר.
mir fun vait iz harts zeier ober
me from distant is heart their however

ט אומזיסט איז זייער יראה פאר מיר,
mir far yirah zeier iz umzist
me for reverence their is in vain

ווייל זיי לערנען ווי מצוות מענטשלעכע לערעס.
leres mentshleche mitsvos vi lernen zei vail
teach human commandments as teach they because

(ישעיהו כט, יג.)
yg cht Yeshayah
13 29 Yeshayah

10 And having summoned the multitude, Rebbe, Melech HaMoshiach said to them, Listen and understand!

י און ער האט גערופן צו זיך דעם המון מענטשן, און צו זיי
zei tsu un mentshn hamon dem zich tsu gerufen hot er un
them to and people crowd the self to called has he and

געזאגט: הערט, און פארשטייט!
farshteit un hert gezogt
understand and hear said

11 It is not the thing entering into the mouth that makes the man tameh *(unclean)*, but the thing going out from the mouth, this makes the man tameh.

יא נישט דאס, וואס גייט אריין אין מויל , מאכט דעם מענטשן
mentshn dem macht moil in arain geit vos dos nisht
people the make mouth in into goes which that not

טמא ; נאר דאס, וואס קומט ארויס פון מויל , דאס דאזיקע
dozike dos moil fun arois kumt vos dos nor tome
these the mouth of out comes which that but impure

מאכט טמא דעם מענטשן.
mentshn dem tome macht
person the impure makes

12 Then Moshiach’s talmidim approached and say to him, Do you know that the Perushim took offense when they heard [this] dvar?

יב דעמאלט זענען די תלמידים געקומען, און געזאגט צו אים: ווייסט,
veist im tsu gezogt un gekumen talmidim di zenen demolt
know him to said and come disciples the are then

אז די פרושים האבן געשטרויכלט הערנדיק דאסווארט?
vort dos herendik geshtroichlt hoben Perushim di az
word that on hearing stumbled have Pharisees the that

13 But Rebbe, Melech HaMoshiach, in reply, said, Every plant which Avi sh'ba'Shomayim did not plant will be uprooted.

יג ער אבער האט ענטפערנדיק געזאגט: יעדע פלאנץ, וואס מיין
main vos flants yede gezogt entferendik hot ober er
my which plant every said answering has however he

הימלישער פאטער האט נישט געפלאנצט, וועט אויסגעווארצלט
oisgevartslt vet geflantst nisht hot foter himlisher
uprooted will planted not has Father heavenly

ווערן.
veren
to be

14 Leave them. They are blind morei derech *(guides, teachers)* of [the] blind. And if the ivver *(blind man)* leads the ivrim *(blind)*, both will fall into a pit.

יד לאזט זיי גיין! זיי זענען בלינדע פירער פון בלינדע . און
un blinde fun firer blinde zenen zei gein zei lozt
and the blind of guide the blind are they go them let

ווען א בלינדער פירט א בלינדן , וועלןביידע ארייןפאלן אין גרוב
grub in arainfalen beide velen blinden a firt blinder a ven
pit in fall into both will blind man a leads blind man a when

אריין.
arain
into

15 And Kefa said in reply to Rebbe, Melech HaMoshiach, Explain to us the mashal.

טו און פעטרוס האט ענטפערנדיק געזאגט צו אים: לייג אונדז אויס
ois undz leig im tsu gezogt entferendik hot Petros un
out us explain him to said answering has Petros and

דאס משל !
mashal dos
parable the

16 And Rebbe, Melech HaMoshiach said, Are you still devoid of binah *(understanding)*?

טז ער אבער האט געזאגט: זענט איר אויך נאך אָן
on noch oich ir zent gezogt hot ober er
without yet also you are said has however he

פארשטאנד ?
farshtand
understanding

17 Do you not have daas that everything which enters into the mouth goes into the stomach and passes into a latrine?

יז צי זעט איר דען נישט איין, אז אלץ , וואס גייט אריין אין
in arain geit vos alts az ein nisht den ir zet tsi
in into goes which everything that one not then you see

מויל , נידערט אראפ אין בויך , און ווערט ארויסגעווארפן אין
in aroisgevorfen vert un boich in arop nidert moil
in pitched on out become and stomach in down lowers mouth

בית הכסא אריין?
arain hakisei beis
into sewer house

18 But the things coming out from the mouth come out from the lev *(heart)*, which makes tameh.

יח די זאכן אבער וואס קומען ארויס פון מויל קומען אויסן
oisn kumen moil fun arois kumen vos ober zachn di
out to come mouth of out to come which however things the

הארצן ארויס; און זיי מאכן דעם מענטשן טמא .
tome mentshn dem machen zei un arois hartsn
impure person the make they and out heart

19 For out of the lev comes evil machshavot *(thoughts)*: retzichot *(murders)*, niufim *(adulteries)*, zenunim *(fornications)*, genevot *(thefts)*, eduyot sheker *(false testimonies)*, giddufim *(revilements)*.

יט מחמת פון הארצן קומען ארויס בייזע מחשבות ,
machshoves beize arois kumen hartsn fun machmas
thoughts evil out to come heart from because

מערדערייען, ניאופים, זנות , גניבות , פאלש עדות זאגן ,
zogen eides falsh ganeives znus niufim merdereien
saying witness false thefts fornication adultery murder

לעסטערונגען.
lesterungen
blasphemies

20 These are the things making the man tameh, but eating with hands lacking the netilat yadayim *(ritual of the washing of the hands)*, this does not make the man tameh.

כ די דאזיקע זאכן זענען עס, וואס זענען מטמא דעם מענטשן;
mentshn dem mtma zenen vos es zenen zachn dozike di
people the defiling are which it are things these the

אבער צו עסן מיט אומגעוואשענע הענט מאכט דעם מענטשן
mentshn dem macht hent umgevashene mit esen tsu ober
person the makes hands unwashed with to eat to however

נישט טמא . כא און יהושע / ישוע* איז ארויסגעגאנגען פון
fun aroisgegangen iz Yeshua Yehoshua un tome nisht*
from went out is Yeshua Yehoshua and impure not

דארטן, און איז אוועק אין די געגנטן פון צור און צידון .
Tsidon un Tsor fun gegentn di in avek iz un dorten
Sidon and Tyre of regions the in went away is and there

21 And having gone from that place, Rebbe, Melech HaMoshiach withdrew into the districts of Tzor and Tzidon.

22 And a woman from Kena'an came out from those regions, and was shouting, Have mercy on me, Adoni, Ben Dovid! My bat is in torment possessed by shedim.

כב און זע , א כנענישע פרוי איז ארויסגעקומען פון יענע
yene fun aroisgekumen iz froi Kena'anishe a ze un
those from come out is woman Canaanite a look and

גרענעצן, און האט געשריגן , אזוי צו זאגן : האר, בן דוד ,
Dovid ben har zogen tsu azoi geshrigen hot un grenetsn
Dovid Son of L-rd say to so shouted has and borders

דערבארם דיך אויף מיר! מיין טאכטער ווערט ביטער געפלאגט
geplogt biter vert tochter main mir oif dich derbarem
plagued bitter become daughter my me on you have mercy

פון א בייזן *גייסט!
**gaist beizn a fun*
spirit evil a from

23 But Rebbe, Melech HaMoshiach did not answer her a word. And Moshiach’s talmidim having approached, were asking him, saying, Send her away; she shouts after us.

כג ער אבער האט איר נישט געענטפערט קיין ווארט. און זיינע
zaine un vort kein geentfert nisht ir hot ober er
his and word any answered not her has however he

תלמידים זענען צוגעגאנגען און האבן אים געבעטן, אזוי צו זאגן :
zogen tsu azoi gebeten im hoben un tsugegangen zenen talmidim
say to so asked him have and went over are disciples

שיק זי אוועק; ווייל זי שרייט אונדז נאך!
noch undz shreit zi vail avek zi shik
after us crying out she because away her send

24 But, Rebbe, Melech HaMoshiach said in reply, I was not sent except to the Seh Oveid Beis Yisroel *(the Lost Sheep of the House of Israel).*

כד ער אבער האט ענטפערנדיק געזאגט: איך בין נישט געשיקט
geshikt nisht bin ich gezogt entferendik hot ober er
sent not am I said answering has however he

געווארן אחוץ צו די פארלוירענע שעפעלעך פון דעם הויז ישראל.
Yisroel hoiz dem fun shefelech farloirene di tsu achuts gevoren
Israel house the of sheep lost the to except been

25 But she came and fell down before him, saying, Adoni, azreini *(L-rd, help me).*

כה זי איז אבער געקומען, און אנידערגעפאלן פאר אים, און
un im far anidergefalen un gekumen ober iz zi
and him before fell down and come however is she

געזאגט: האר, העלף מיר!
mir helf har gezogt
me help L-rd said

26 But, Rebbe, Melech HaMoshiach said in reply, It is not good to take the lechem of the Banim and throw it to the kelevim *(dogs)*.

כו און ער האט ענטפערנדיק געזאגט: עס איז נישט שיין אוועקצונעמען
avektsunemen shein nisht iz es gezogt entferendik hot er un
to take away fair not is it said answering has he and

דאס ברויט פון די קינדער און עס צו ווארפן פאר די הינטלעך!
hintlech di far varfen tsu es un kinder di fun broit dos
dogs the before throw to it and children the from bread the

27 But she said, Ken, Adoni, but even the kelevim eat the crumbs falling from the tish *(table)* of their masters.

כז און זי האט געזאגט: יא, האר; מחמת אפילו די הינטלעך
hintlech di afile machmas har yo gezogt hot zi un
dogs the even because L-rd yes said has she and

עסן פון די ברעקלעך , וואס פאלן אראפ פון זייערע הארנס
harns zeiere fun arop falen vos breklech di fun esen
Master's their of down fall which broken pieces the from to eat

טיש.
tish
table

28 Then, in reply, Rebbe, Melech HaMoshiach said to her, O woman, great [is] your emunah. Let it be done for you as you wish. And the bat *(daughter)* of her was given refuah *(healing)* at that very hour.

כח דעמאלט האט יהושע / ישוע* ענטפערנדיק צו איר געזאגט:
gezogt ir tsu entferendik Yeshua Yehoshua hot demolt*
said her to answering Yeshua Yehoshua has then

אשה , דיין אמונה איז גרויס; זאל דיר געשען אזוי ווי דו ווילסט!
vilst du vi azoi geshen dir zol grois iz emune dain isha
will you as just to happen you let great is faith your woman

און איר טאכטער איז געהיילט געווארן פון יענער שעה אָן .
on sha'á yener fun gevoren geheilt iz tochter ir un
without hour that from become healed is daughter her and

29 And having passed over from that place, Rebbe, Melech HaMoshiach came beside Lake Kinneret, and having gone up the mountain, Rebbe, Melech HaMoshiach was sitting there.

כט און יהושע / ישוע* איז אוועק פון דארטן, און איז
iz un dorten fun avek iz Yeshua Yehoshua un*
is and there from went away is Yeshua Yehoshua and

געקומען צום ים פון גליל; און איז ארויפגעגאנגען אויפן
oifen aroifgegangen iz un Galil fun yam tsum gekumen
on the went up is and Galil of sea to the come

בארג , און זיך דארט אנידערגעזעצט.
anidergezetst dort zich un barg
sat down there self and mountain

30 And great multitudes approached Rebbe, Melech HaMoshiach, having with them pisechim *(lame)*, ivrim *(blind)*, the crippled, the

ל און עס זענען געקומען צו אים גרויסע המונים מענטשן, וואס
vos mentshn hamonim groise im tsu gekumen zenen es un
who people crowds of great him to come are it and

האבן געהאט מיט זיך לאמע, בלינדע , שטומע, קאליקעס,
kalikes shtume blinde lame zich mit gehat hoben
lame mute the blind lame themselves with have did

mute, and many others, and they laid them at Moshiach's feet, and Rebbe, Melech HaMoshiach gave the cholim *(sick persons)* refuah *(healing)*.

און א סך אנדערע; און האבן זיי אנידערגעווארפן פאר
far anidergevorfen zei hoben un andere sach a un
before throw down themselves them have and others many a and

זיינע פיס, און ער האט זיי געהיילט;
geheilt zei hot er un fis zaine
healed them did he and feet his

31 The result was that the multitude was astounded, witnessing mute people speaking, cripples made whole, the pisechim *(lame)* walking, and the ivrim *(blind people)* seeing, and they gave kavod to Elohei Yisroel.

לא אז דער המון האט זיך געוואונדערט, זעענדיק, אז
az zeendik gevaundert zich hot hamon der az
that seeing amazed themselves has crowd the so that

די שטומע רעדן, די קאליקעס זענען געזונט, און די לאמע גייען
geien lame di un gezunt zenen kalikes di reden shtume di
walk lame the and whole are lame the speak mute the

ארום , און די בלינדע זען; און זיי האבן אפגעגעבן א שבח
shevech a opgegeben hoben zei un zen blinde di un arum
praise a offer up have they and see the blind the and around

צו דעם ג-ט פון ישראל.
Yisroel fun Hashem dem tsu
Israel of G-d the to

32 And Rebbe, Melech HaMoshiach, having summoned his talmidim, said, I have rachmei shomayim for the multitudes, for already shloshah yamim *(three days)* they remain with me and they do not have anything they may eat, and I do not want to send them away famished, lest they might faint on the way.

לב און יהושע / ישוע* האט צו זיך גערופן זיינע תלמידים,
talmidim zaine gerufen zich tsu hot Yeshua Yehoshua un*
disciples his called self to has Yeshua Yehoshua and

און געזאגט: איך בין אינערלעך גערירט איבער דעם המון מענטשן,
mentshn hamon dem iber gerirt inerlech bin ich gezogt un
people crowd the over moved inwardly am I said and

ווייל זיי זענען שוין דריי טעג מיט מיר און האבן נישט וואס
vos nisht hoben un mir mit teg drei shoin zenen zei vail
what not have and me with days three already are they because

צו עסן ; און איך וויל נישט זיי אוועקשיקן פאסטנדיק, טאמער
tomer fastendik avekshiken zei nisht vil ich un esen tsu
lest fasting send away them not want I and to eat to

וועלן זיי אויסגיין אויפן וועג.
veg oifen oisgein zei velen
way on the faint they will

33 And Moshiach's talmidim say to him, From where bamidbar *(in the wilderness)* is there enough lechem for us to feed such a vast multitude?

לג און די תלמידים זאגן צו אים: פונוואנען זאלן מיר נעמען
nemen mir zoln funvanen im tsu zogen talmidim di un
take we shall from where him to say disciples the and

אין דער מדבר אזויפיל ברויט, אזש צו זעטיקן אזא מאסע
mase aza zetikn tsu azh broit azoifil midbar der in
crowd such a satisfy to even to bread so much desert the in

מענטשן?
mentshn
people

34 And he says to them, How much lechem, how many loaves do you have? And they said, Sheva, and a few dagim.

לד און יהושע / ישוע* זאגט צו זיי : וויפל לעבלעך ברויט
broit leblech vifl zei tsu zogt Yeshua Yehoshua un*
bread loaves how much them to says Yeshua Yehoshua and

האט איר? און זיי האבן געזאגט: זיבן , און אייניקע קליינע
kleine einike un ziben gezogt hoben zei un ir hot
small some and seven said have they and you have

פישלעך.
fishlech
little fish

35 And when Rebbe, Melech HaMoshiach gave the command for the multitude to recline on the ground,

לה און ער האט באפוילן דעם המון זיך אנידערצוזעצן אויף
oif anidertsuzetsen zich hamon dem bafoilen hot er un
on sit down themselves crowd the order did he and

דער ערד ;
erd der
ground the

36 Rebbe, Melech HaMoshiach took the loaves numbering sheva and the dagim, and, making a bracha, Rebbe, Melech HaMoshiach offered the betziat halechem *(the breaking of the bread)* and served them to the talmidim, and Moshiach's talmidim served them to the multitudes.

לו און גענומען די זיבן לעבלעך ברויט און די פיש; האט געמאכט
gemacht hot fish di un broit leblech ziben di genumen un
made had fish the and bread loaves seven the took and

א ברכה און זיי צובראכן, און געגעבן צו די תלמידים, און
un talmidim di tsu gegeben un tsubrachn zei un broche a
and disciples the to gave and broke up them and blessing a

די תלמידים צו די מאסן מענטשן.
mentshn masen di tsu talmidim di
people crowds of the to disciples the

37 And everyone ate and they were satisfied, and the Rebbe's farbrengen shirayim were numbering sheva baskets full.

לז און אלע האבן געגעסן, און זענען זאט געווארן; און וואס איז
iz vos un gevoren zat zenen un gegesen hoben ale un
is what and become sated are and eaten have all and

איבערגעבליבן פון די ברעקלעך האט מען אויפגעהויבן, זיבן
ziben oifgehoiben men hot breklech di fun ibergebliben
seven picked up they has broken pieces the from left over

גרויסע קערב .
kerb groise
baskets large

38 And the ones eating were arbaat elafim *(four thousand)* men, not counting nashim and yeladim.

לח און די , וואס האבן געגעסן, זענען געווען פיר טויזנט מענער,
mener toizent fir geven zenen gegesen hoben vos di un
men thousand four was are eaten have who those and

אחוץ פרויען און קינדער.
kinder un froien achuts
children and women besides

39 And having sent away the multitudes, Rebbe, Melech HaMoshiach embarked in the sirah *(boat)*, and came to the region of Magadan.

לט און ער האט אוועקגעשיקט די המונים , און איז איינגעשטיגן אין
in aingeshtigen iz un hamonim di avekgeshikt hot er un
in step into is and crowds the send away did he and

שיפל, און געקומען צו די גרענעצן פון מגדון .
Magadan fun grenetsn di tsu gekumen un shifel
Magadan of borders the to come and boat

16 And the Perushim and Tzedukim approached, to test Rebbe, Melech HaMoshiach, asking him to present them with an ot *(sign)* from Shomayim.

טז און די פרושים און צדוקים זענען געקומען, כדי
k'de gekumen zenen Tsedukim un Perushim di un
in order that come are Sadducees and Pharisees the and

אים אויסצופרואוון, און האבן פארלאנגט, אז ער זאל
zol er az farlangt hoben un oistsupruven im
shall he that asked have and test him

זיי ווייזן אן אות מן השמים .
hashomaiem mn os an vaizen zei
heaven from sign an to show them

2 But in reply, Rebbe, Melech HaMoshiach said to them, When it is erev, you say, It will be fair weather, for the sky is fiery red.

ב ער אבער האט ענטפערנדיק צו זיי געזאגט: אין אוונט זאגט
zogt ovent in gezogt zei tsu entferendik hot ober er
say evening in said them to answering has however he

איר; עס וועט זיין שיין וועטער, מחמת דער הימל רויטלט
roitlt himel der machmas veter shein zain vet es ir
turning red sky the because weather fair be will it you

זיך ?
zich
self

3 And in the boker *(morning)* you say, There will be stormy weather today, for the sky is overcast fiery red and threatening. You have daas to distinguish the signs of the appearance of the sky, but you can't discern the signs of the times?

ג און אינדערפרי : היינט וועט זיין שטורמדיק, מחמת דער
der machmas shtu'remdik zain vet haint inderfri un
the because storming be will today in the morning and

הימל רויטלט זיך און איז טריב . דאס אויסזען פון הימל
himel fun oiszen dos trib iz un zich roitlt himel
sky of appearance the gloomy is and self turning red sky

פארשטייט איר אונטערצושיידן; נאר די צייכנס פון דער צייט
tsait der fun tseichens di nor untertsusheiden ir farshteit
time the of signs the but to differentiate you understand

קענט איר נישט!
nisht ir kent
not you can

4 A dor rah umnaef *(an evil and adulterous generation)* demands an ot *(sign)*, and no

ד א בייז און נואפדיק דור פארלאנגט א צייכן ; און קיין
kein un tseichen a farlangt dor noiefdik un beiz a
any and sign a demands generation adulterous and evil a

צייכן וועט אים נישט געגעבן ווערן, אחוץ דאס צייכן פון
fun tseichen dos achuts veren gegeben nisht im vet tseichen
of sign the except to be given not it will sign

יונה . און ער האט זיי איבערגעלאזט, און איז אוועקגעגאנגען.
avekgegangen iz un ibergelozt zei hot er un Yonah
went away is and left them has he and Yonah

ot will be given it except the ot of Yonah HaNavi. And having left them, Rebbe, Melech HaMoshiach went away.

5 When the Moshiach's talmidim arrived at the other side, they had forgotten to take lechem.

ה און די תלמידים זענען אריבערגעקומען אויף יענער *זייט
*zait yener oif aribergekumen zenen talmidim di un
side of the other on came over are disciples the and

ים און האבן פארגעסן מיטצונעמען ברויט.
broit mittsunemen fargesen hoben un yam
bread take along forgotten have and sea

6 But Rebbe, Melech HaMoshiach said to them, Take special precaution against the chametz *(swelling leaven)* of the Perushim and Tzedukim.

ו און יהושע / ישוע* האט צו זיי געזאגט: גיט אכטונג און
un achtung git gezogt zei tsu hot Yeshua* Yehoshua un
and attention give said them to has Yeshua Yehoshua and

היט זיך פארן זויערטייג פון די פרושים און צדוקים .
Tsedukim un Perushim di fun zoierteig foren zich hit
Sadducees and Pharisees the of sour dough before themselves beware

7 But they began reasoning among themselves, saying, We took no lechem.

ז און זיי האבן עס איבערגעלייגט צווישן זיך , און געזאגט:
gezogt un zich tsvishen ibergeleigt es hoben zei un
said and themselves among reasoned it have they and

דאס איז ווייל מיר האבן נישט מיטגענומען קיין ברויט.
broit kein mitgenumen nisht hoben mir vail iz dos
bread any take along not have we because is this

8 But Rebbe, Melech HaMoshiach, aware of their machshavot *(thoughts)*, said, You men of little emunah, why do you reason among yourselves that you have no lechem?

ח און ווען יהושע / ישוע* האט זיך דערוואוסט, האט ער
er hot dervust zich hot Yeshua* Yehoshua ven un
he has find out self has Yeshua Yehoshua when and

געזאגט: אָ איר קליינגלויביקע, וואס רעדט איר צווישן זיך ,
zich tsvishen ir redt vos kleingloibike ir o gezogt
yourselves among you speaks what small believer you o said

ווייל איר האט נישט קיין ברויט?
broit kein nisht hot ir vail
bread any not have you because

9 Do you not yet have binah or remember the five loaves of the chamesh elafim *(five thousand)*, and how many baskets full you took up?

ט פארשטייט איר נאך נישט, און געדענקט איר נישט די
di nisht ir gedenkt un nisht noch ir farshteit
the not you remember and not yet you understand

(פארברענגען מיט) פינף ברויט פון די פינף טויזנט , און וויפל
vifl un toizent finf di fun broit finf mit farbrengen
how many and thousand five the of bread five with spend

קערב איר האט אויפגעהויבן?
oifgehoiben hot ir kerb
picked up have you baskets

10 Or the shevah loaves of the arbaat elafim *(four thousand)*, and how many large baskets full you took up?

י אויך נישט די זיבן ברויט פאר די פיר טויזנט , און
un toizent fir di far broit ziben di nisht oich
and thousand four the for bread seven the not also

וויפל גרויסע (רביס שיריים) קערב איר האט
hot ir kerb shireim rbis groise vifl
have you baskets Rebbe's divine leftovers Rebbe's great how much

אויפגעהויבן?
oifgehoiben
picked up

11 How is it that you do not chap *(grasp mentally)* that I did not speak to you concerning lechem? But beware of the chametz *(swelling, all-permeating leaven)* of the Perushim and Tzedukim.

יא ווי קומט עס, וואס איר פארשטייט נישט, אז איך האב נישט
nisht hob ich az nisht farshteit ir vos es kumt vi
not have I that not understand you that it comes how

גערעדט צו אייך פון ברויט? היט אייך אבער פארן זויערטייג
zoierteig foren ober aich hit broit fun aich tsu geredt
sour dough before however you beware bread of you to spoken

פון די פרושים און צדוקים .
Tsedukim un Perushim di fun
Sadducees and Pharisees the of

12 Then Moshiach's talmidim understood that Rebbe, Melech HaMoshiach did not say to beware of the chametz of the lechem, but of the chametz of the teaching of the Perushim and the Tzedukim.

יב דעמאלט האבן זיי איינגעזען אז ער האט נישט געזאגט, זיי
zei gezogt nisht hot er az aingezen zei hoben demolt
they said not has he that understand they have then

זאלן זיך היטן פארן זויערטייג פון ברויט, נאר פאר
far nor broit fun zoierteig foren hiten zich zoln
before but bread of sour dough before beware themselves should

דעם פלפול פון די פרושים און צדוקים .
Tsedukim un Perushim di fun flful dem
Sadducees and Pharisees the of casuistic hairsplitting the

13 Now, having arrived in the district of Caesarea Philippi, Rebbe, Melech HaMoshiach began asking his talmidim, saying, Who do men say that [I] the Bar Enosh am?

יג און ווען יהושע / ישוע* איז געקומען אין די געגנטן פון
fun gegentn di in gekumen iz Yeshua Yehoshua ven un*
of regions the in come is Yeshua Yehoshua when and

קסריה פון פיליפוס, האט ער געפרעגט זיינע תלמידים, אזוי צו
tsu azoi talmidim zaine gefregt er hot Filipos fun ksrih
to so disciples his asked he has Philippi of Caesarea

זאגן : ווער, זאגן די מענטשן, אז דער בר אנש איז?
iz Enosh Bar der az mentshn di zogen ver zogen
is of Man Son the that people the says who say

14 And Moshiach's talmidim said, Some say Yochanan of the tevilah of teshuva, and others say, Eliyahu HaNavi, but still others say,

יד און זיי האבן געזאגט: אייניקע (זאגן) יוחנן פון דער
der fun Yochanan zogen einike gezogt hoben zei un
the of Yochanan say some said have they and

(ירדן) מקווה; אנדערע אבער , אליהו ; נאך אנדערע
andere noch Eliyahu ober andere mkvh Yarden
others yet "Eliyahu" however other mikveh Yarden

ירמיהו , אדער איינער פון די נביאים .
neviim di fun einer oder Yirmeyah
prophets the of one or Yirmeyah

Yirmeyah or one of the Neviim.

15 He says to them, But you, who do you consider me to be?

16 And, Shim'on Kefa said in reply, You are the Rebbe, Melech HaMoshiach, the Ben Elohim Chayyim!

17 And Rebbe, Melech HaMoshiach said in reply to him, Ashrey atah *(happy are you)*, Shim'on Bar-Yonah, because basar vadahm *(flesh and blood)* did not give you this hisgalus *(revelation)*, but Avi sh'ba'Shomayim.

18 And I also say to you that you are Shim'on Kefa and upon this TSUR I will build my Kehillah, my Chavurah *(the Community of Moshiach)* and the shaarei Sheol *(gates of Sheol)* shall not overpower it.

19 I will give you the maftechot Malchut HaShomayim *(keys of the Kingdom of Heaven)*; and whatever you shall bind as asur *(prohibited)* on haaretz shall be bound as asur *(prohibited)* in Shomayim, and whatever you shall

טו זאגט ער צו זיי : און ווער, זאגט איר, אז איך בין?
bin ich az ir zogt ver un zei tsu er zogt
am I that you say who and them to he says

טז האט שמעון פעטרוס ענטפערנדיק געזאגט: דו ביסט דער
der bist du gezogt entferendik Petros Shim'on hot
the are you said answering Petros Shim'on has
משיח , דער זון פון דעם לעבעדיקן ג-ט !
Hashem lebedikn dem fun zun der Moshiach
G-d living the of Son the Moshiach

יז און יהושע / ישוע* האט ענטפערנדיק צו אים געזאגט: אז
az gezogt im tsu entferendik hot Yeshua Yehoshua un*
that said him to answering has Yeshua Yehoshua and
וואויל איז דיר, שמעון בר-יונה ; ווייל בשר ודם האט
hot v'dam basar vail Bar-Yonah Shim'on dir iz voil
has and blood flesh because Bar Yonah Shim'on you are blessed
עס דיר נישט אנטפלעקט, נאר מיין פאטער, וואס איז אין הימל !
himel in iz vos foter main nor antplekt nisht dir es
heaven in is who Father my but revealed not you this

יח און איך זאג דיר אויך: דו ביסט פעטרוס, און אויף דעם דאזיקן
dozikn dem oif un Petros bist du oich dir zog ich un
this the on and Petros are you also you tell I and
פעלדזן וועל איך בויען מיין קהלה; און די טויערן פון שאול תחתית
tchtit Shoel fun toiern di un kehile main boien ich vel feldzn
deepest Sheol of gates the and kehile my build I will rock
וועלן זי נישט בייקומען.
baikumen nisht zi velen
defeat not it will

יט און דיר וועל איך געבן די שליסלען פון דעם מלכות
Malchus dem fun shlislen di geben ich vel dir un
kingdom of the of keys the give I will you and
השמים ; און וואס דו וועסט אסרן אויף דער ערד, דאס וועט
vet dos erd der oif aseren vest du vos un hashomaiem
will that earth the on forbid you will you what and heaven
זיין אסור אין הימל ; און וואס דו וועסט מתיר זיין אויף
oif zain mater vest du vos un himel in oser zain
on be permit you will you what and heaven in forbidden be
דער ערד, דאס וועט זיין מותר אין הימל .
himel in mutar zain vet dos erd der
heaven in permitted be will that earth the

loose as mutar *(permitted)* on haaretz shall be loosed as mutar *(permitted)* in Shomayim.

[20] Then Rebbe, Melech HaMoshiach gave the directive to his talmidim that they should tell no one that he was the Rebbe, Melech HaMoshiach.

[21] From that point he began to explain to his talmidim that it was necessary that Rebbe, Melech HaMoshiach go to Yerushalayim, and suffer many things from the Zekenim *(Elders)*, and the Rashei Hakohanim *(the Chief Priests)* and the Sofrim *(Scribes)* and it was necessary for Moshiach to be killed and have his histalkus *(passing)*, that he would undergo the Techiyas HaMoshiach *(Resurrection of Moshiach)* on Yom HaShlishi.

[22] And Kefa took him aside and began to rebuke him, saying, Chas vshalom *(G-d forbid)*! Adoni, this shall never happen to you!

[23] But Rebbe, Melech HaMoshiach turned and

כ דעמאלט האט ער געבאטן זיינע תלמידים, דאס זיי זאלן קיינעם
keinem zoln zei dos talmidim zaine geboten er hot demolt
anyone should they that disciples his ordered he has then

נישט אויסזאגן, אז ער איז דער משיח .
Moshiach der iz er az oiszogen nisht
Moshiach the is he that tell not

כא פון דעמאלט אן האט יהושע / ישוע* המשיח
HaMoshiach Yeshua Yehoshua hot an demolt fun*
the Moshiach Yeshua Yehoshua has on then from

אנגעהויבן צו ווייזן זיינע תלמידים, אז ער מוז גיין קיין
kein gein muz er az talmidim zaine vaizen tsu ongehoiben
to go must he that disciples his to show to begun

ירושלים , אוןליידן א סך פון די זקנים און הויפט
hoipt un zkeinem di fun sach a leiden un Yerushalayim
chief and elders the from many a to suffer and Yerushalayim

כהנים און סופרים, און געטייט ווערן, און דעם דריטן טאג
tog dritn dem un veren geteit un soifrem un kohanem
day third the and to be killed and scribes and kohenim

אויפשטיין .
oifshtein
stand up again

כב און פעטרוס האט אים גענומען אויף א זייט, און האט אנגעהויבן
ongehoiben hot un zait a oif genumen im hot Petros un
begun has and side a on taken him has Petros and

צו שרייען אויף אים, אזוי צו זאגן : שוין דיך, האר! דאס דאזיקע
dozike dos har dich shoin zogen tsu azoi im oif shreien tsu
these the L-rd you now say to so him on shout to

זאל דיר נישט געשען !
geshen nisht dir zol
to happen not you shall

כג ער אבער האט זיך אויסגעדרייט און געזאגט צו פעטרוסן:
Petrosn tsu gezogt un oisgedreit zich hot ober er
Petros to said and turn around self has however he

אוועק פון מיר, שׂטן, דו ביסט א מכשול פאר מיר;
mir far mchshul a bist du Satan mir fun avek
me for stumbling block a are you Satan Me from away

said to Kefa, Get behind me, HaSatan! You are a michshol *(stumbling block)* to me; for you are not setting your mind on the things of Hashem, but the things of Bnei Adam!

ווייל דו האסט נישט אין זינען דאס, וואס געהערט צו
tsu gehert vos dos zinen in nisht host du vail
to belongs which that mind in not you have you because

ה׳ , נאר דאס, וואס געהערט צו מענטשן! כד דעמאלט האט
hot demolt mentshn tsu gehert vos dos nor Hashem
has then man to belongs which that only Hashem

24 Then Rebbe, Melech HaMoshiach said to his talmidim, If anyone wishes to come after me, let him turn in hinnazrut *(self-denial)*, and take up his etz shel mesiros nefesh *(tree of self-sacrifice)*, and follow me.

יהושע / ישוע* געזאגט צו זיינע תלמידים! אויב עמיצער וויל
vil emitser oib talmidim zaine tsu gezogt Yeshua Yehoshua*
wants someone if disciples his to said Yeshua Yehoshua

מיר נאכגיין , זאל ער זיך אליין פארלייקענען, און נעמען זיין
zain nemen un farleikenen alein zich er zol nochgein mir
his take and deny alone himself he let follow me

בוים, און מיר נאכפאלגן!
nochfolgen mir un boim
follow me and tree

25 For whoever wishes to save his nefesh shall lose it; but whoever loses his nefesh on account of me shall find it.

כה מחמת ווער עס וויל מציל זיין זיין לעבן, דער וועט עס
es vet der leben zain zain matsl vil es ver machmas
it will this one life his be save wants it who because

פארלירן; ווער אבער עס פארלירט זיין לעבן צוליב מיר,
mir tsulib leben zain farlirt es ober ver farliren
me on account of life his loses it however who to lose

דער וועט עס געפינען.
gefinen es vet der
find it will this one

26 For what will a man be benefited if he acquires the whole world and forfeits his neshamah, or what will a man give in exchange for his neshamah?

כו מחמת וואס וועט עס העלפן א מענטשן, אויב ער זאל געווינען
gevinen zol er oib mentshn a helfen es vet vos machmas
gain shall he if people a help it will what because

די גאנצע וועלט, און פארלירן זיין לעבן? אדער וואס קען א מענטש
mentsh a ken vos oder leben zain farliren un velt gantse di
man a can what or life his to lose and world whole the

געבן אויסצולייזן זיין לעבן?
leben zain oistsuleizn geben
life his redeem give

27 For the Bar Enosh is about to come in the kavod of his Av with his malachim and will then recompense every man according to his ma'asim.

כז מחמת דער בר אנש וועט קומען אין דער הערלעכקייט פון
fun herlechkeit der in kumen vet Enosh Bar der machmas
of glory the in to come will of Man Son the because

זיין פאטער מיט זיינע מלאכים ; און דעמאלט וועט ער פארגעלטן
fargeltn er vet demolt un malochem zaine mit foter zain
repay he will then and angels his with Father his

יעדן איינעם לויט זיינע מעשים .
ma'a'sim zaine loit einem yedn
deeds his according to one every

[28] Omein, I say to you, there are some of those who are standing here who shall not taste death until they see the Bias of the Bar Enosh coming in his Malchut.

כח באמת זאג איך אייך, אז אייניקע פון די, וואס שטייען דא ,
do shteien vos di fun einike az aich ich zog be'emes
here stand who the of some that you I tell in truth

וועלן נישט פארזוכן דעם טעם פון טויט, ביז זיי וועלן זען דעם
dem zen velen zei biz toit fun tem dem farzuchen nisht velen
the see will they until death of taste the taste not will

בר אנש קומען אין זיין מלכות .
Malchus zain in kumen Enosh Bar
kingdom of his in to come of Man Son

17 And after shisha yamim *(six days)*, Rebbe, Melech HaMoshiach took Kefa, Ya'akov and Yochanan his brother; he brings them up to a high mountain in yechidus.

יז און אין זעקס טעג ארום נעמט יהושע / ישוע* מיט זיך
zich mit Yeshua Yehoshua nemt arum teg zeks in un*
self with Yeshua Yehoshua takes around days six in and

פעטרוסן, און יעקבן , און זיין ברודער יוחנן , און פירט
firt un Yochanan bruder zain un Ya'akovn un Petrosn
leads and Yochanan brother his and Ya'akov and Petros

זיי אליין ארויף אויף א הויכן בארג .
barg hoichn a oif aroif alein zei
mountain high a on up alone them

[2] And Rebbe, Melech HaMoshiach was transfigured before them, and Moshiach's face shone like the shemesh *(sun)*, and his garments became brilliant like the ohr.

ב און ער איז פארענדערט געווארן פאר זיי , און זיין פנים האט
hot ponem zain un zei far gevoren farendert iz er un
did face his and them before become changed is he and

געלויכטן ווי די זון , און זיינע מלבושים זענען געווארן *ווייס ווי
*vi *veis gevoren zenen malbushem zaine un zun di vi geloichtn*
as white become are clothing his and sun the like shine

דאס ליכט.
licht dos
light the

[3] And hinei! There appeared before them Moshe Rabbenu and Eliyahu HaNavi conferring with Rebbe, Melech HaMoshiach.

ג און זע , משה און אליהו האבן זיך באוויזן צו זיי ,
zei tsu bavizen zich hoben Eliyahu un Moshe ze un
them to appear themselves have Eliyahu and Moses look and

רעדנדיק מיט אים.
im mit redendik
him with speaking

[4] And Kefa said in reply to Rebbe, Melech HaMoshiach, Adoni, it is good for us to be here. If you wish, I will make shalosh sukkot here:

ד און פעטרוס האט ענטפערנדיק געזאגט צו יהושען / ישוען* :
Yeshuan Yehoshuan tsu gezogt entferendik hot Petros un*
Yeshua Yehoshua to said answering has Petros and

האר, עס איז גוט פאר אונדז דא צו זיין ! אויב דו ווילסט, וועל
vel vilst du oib zain tsu do undz far gut iz es har
will want you if be to here us for good is it L-rd

one for you, and one for Moshe Rabbenu, and one for Eliyahu HaNavi.

איך דא מאכן דריי געצעלטן; איינס פאר דיר, און איינס פאר
far eins un dir far eins getseltn drei machen do ich
for one and you for one tents three make here I

משהן , און איינס פאר אליהו .
Eliyahu far eins un Moshen
Eliyahu for one and Moses

5 While he was speaking, hinei! A brightly shining anan *(cloud)* overshadowed them, and hinei! A bat kol *(a voice from heaven)* out of the anan was saying, This is My Ben ahuvi *(beloved Son)* with whom I am well-pleased. Listen to him.

ה און בשעת ער האט נאך גערעדט, זע , א ליכטיקער וואלקן האט
hot valkn lichtiker a ze geredt noch hot er beshas un
has cloud bright a look speaking still was he while and

זיי באשאטנט; און זע , א קול אויס דעם וואלקן האט געזאגט:
gezogt hot valkn dem ois kol a ze un bashatnt zei
said has cloud the out of voice a look and overshadow them

דאס איז מיין געליבטער זון , אין וועמען איך האב א וואוילגעפעלן;
voilgefelen a hob ich vemen in zun gelibter main iz dos
well pleased a have I whom in Son beloved my is this

אים זאלט איר הערן!
heren ir zolt im
hear you shall him

6 And having heard this, the talmidim fell on their faces and were filled with pachad.

ו און ווי די תלמידים האבן עס געהערט, זענען זיי אנידערגעפאלן
anidergefalen zei zenen gehert es hoben talmidim di vi un
fell down they are heard it have disciples the as and

אויף זייערע פנימער, און האבן זיך זייער געפארכטן.
geforchten zeier zich hoben un penemer zeiere oif
afraid very themselves have and faces their on

7 And Rebbe, Melech HaMoshiach came to them, and touched them, and said, Arise, and do not be afraid.

ז און יהושע / ישוע* איז צוגעגאנגען און האט זיי אנגערירט
ongerirt zei hot un tsugegangen iz Yeshua Yehoshua un*
touched them has and go over is Yeshua Yehoshua and

און געזאגט: שטייט אויף, און האט נישט קיין מורא!
moire kein nisht hot un oif shteit gezogt un
fear any not have and up stand said and

8 And lifting their eyes, they saw no one except only Rebbe, Melech HaMoshiach himself, alone.

ח און ווען זיי האבן אויפגעהויבן זייערע אויגן, האבן זיי קיינעם
keinem zei hoben oigen zeiere oifgehoiben hoben zei ven un
anyone they have eyes their lift up have they when and

נישט געזען, אחוץ יהושען / ישוען* אליין.
alein Yeshuan Yehoshuan achuts gezen nisht*
alone Yeshua Yehoshua except seen not

9 And as Moshiach's talmidim were coming down from the mountain,

ט און בשעת זיי זענען אראפגעגאנגען פון בארג , האט
hot barg fun aropgegangen zenen zei beshas un
has mountain from went down are they while and

יהושע / ישוע* זיי באפוילן, אזוי צו זאגן : זאגט קיינעם נישט
nisht keinem zogt zogen tsu azoi bafoilen zei Yeshua Yehoshua*
not anyone tell say to so ordered them Yeshua Yehoshua

Rebbe, Melech HaMoshiach gave them this directive saying, Tell the mareh *(vision)* to no one until the Bar Enosh has undergone the Techiyas HaMoshiach.

פון דער זעאונג, ביז דער בר אנש איז אויפגעשטאנען פון די
di fun oifgeshtanen iz Enosh Bar der biz zeung der fun
the from stand up again is of Man Son the until vision the of

טויטע.
toite
dead

10 And Moshiach's talmidim asked him, saying, Why then do the Sofrim say that it is necessary for Eliyahu HaNavi to come first?

'און די תלמידים האבן אים געפרעגט, אזוי צו זאגן: און פארוואס
farvos un zogen tsu azoi gefregt im hoben talmidim di un
why and say to so asked him have disciples the and

זאגן די סופרים, אז אליהו דארף צום ערשט קומען?
kumen ersht tsum dorf Eliyahu az soifrem di zogen
to come first to the must "Eliyahu" that scribes the say

11 And Rebbe, Melech HaMoshiach said in reply, Eliyahu HaNavi does indeed have his coming and will restore all things.

יא ער אבער האט ענטפערנדיק געזאגט: אליהו קומט טאקע,
take kumt Eliyahu gezogt entferendik hot ober er
actually comes "Eliyahu" said answering has however he

און וועט אלץ צוריקשטעלן;
tsurikshteln alts vet un
restore all will and

12 But I say to you, that Eliyahu has come already, and they did not have daas of him, but did to him whatever they willed. So also the Bar Enosh is about to suffer by them.

יב נאר איך זאג אייך, אז אליהו איז שוין געקומען, און זיי
zei un gekumen shoin iz Eliyahu az aich zog ich nor
they and come already is "Eliyahu" that you tell I but

האבן אים נישט דערקענט, נאר געמאכט מיט אים, וואס זיי
zei vos im mit gemacht nor derkent nisht im hoben
they what him with did only recognized not him have

האבן געוואלט. אָט אזוי וועט אויך דער בר אנש האבן צו
tsu hoben Enosh Bar der oich vet azoi ot gevolt hoben
to have of Man Son the also will in this way just wanted have

ליידן פון זיי.
zei fun leiden
them from suffering

13 Then the Moshiach's talmidim had binah that he spoke to them about Yochanan of the tevilah of teshuva.

יג דעמאלט האבן די תלמידים פארשטאנען, אז ער האט גערעדט
geredt hot er az farshtanen talmidim di hoben demolt
spoken has he that understand disciples the did then

צו זיי וועגן יוחנן פון דער (ירדן) מקווה.
mkvh Yarden der fun Yochanan vegen zei tsu
mikveh Yarden the of Yochanan about them to

14 And when they came to the multitude, a man came up to Rebbe, Melech HaMoshiach, falling down before him.

יד און ווען זיי זענען געקומען צו דעם המון עם , איז
iz em hamon dem tsu gekumen zenen zei ven un
is people crowd the to come are they when and

געקומען צו אים א מענטש, וואס איז אנידערגעפאלן פאר אים אויף
oif im far anidergefalen iz vos mentsh a im tsu gekumen
on him before fell down is who man a him to come

די קני ,
kni di
knee the

15 And the man said, Adoni, grant rachamim *(mercy)* on this ben *(son)* of mine, for he is an epileptic, and suffers horribly; for often he falls into the eish, and often into the mayim.

טו און געזאגט: האר, דערבארם דיך אויף מיין זון ; ווייל ער
er vail zun main oif dich derbarem har gezogt un
he because son my on you have mercy on L-rd said and

איז א חולי-נופל, און ליידט שווער; מחמת אפטמאל פאלט ער אין
in er falt optmol machmas shver leidt un chuli-nufl a iz
in he falls often because hard suffers and epileptic a is

פייער אריין, און אפטמאל אין וואסער אריין.
arain vaser in optmol un arain feier
into water in often and into fire

16 And I brought him to your talmidim, and they could not give him refuah.

טז און איך האב אים געברענגט צו דיינע תלמידים, און זיי האבן
hoben zei un talmidim daine tsu gebrengt im hob ich un
have they and disciples your to brought him have I and

אים נישט געקענט אויסהיילן.
oisheilen gekent nisht im
heal be able to not him

17 And Rebbe, Melech HaMoshiach said in reply, O perverted generation without emunah, how long shall I be with you? How long shall I put up with you? Bring him here to me.

יז און יהושע / ישוע* האט ענטפערנדיק געזאגט: אָ אומגלויביק
umgloibik o gezogt entferendik hot Yeshua Yehoshua un*
faithless o said answering has Yeshua Yehoshua and

און פארקרימט דור ! ווילאנג זאל איך זיין ביי אייך?
aich bai zain ich zol vilang dor farkrimt un
you with be I shall how long generation perverse and

ווילאנג זאל איך אייך דערטראגן? ברענגט אים אהער צו מיר!
mir tsu aher im brengt dertrogen aich ich zol vilang
me to here him bring bear you I shall how long

18 And Rebbe, Melech HaMoshiach rebuked it, and the shed came out of him, and the bocher received his refuah that hour.

יח און יהושע / ישוע* האט אנגעשריגן אויף אים, און דער בייזער
beizer der un im oif ongeshrigen hot Yeshua Yehoshua un*
evil the and him on rebuked has Yeshua Yehoshua and

גייסט איז פון אים ארויס, און דאס יינגל איז געזונט געווארן פון
fun gevoren gezunt iz yingel dos un arois im fun iz gaist
from become healthy is boy the and out him from is Spirit

יענער שעה אָן .
on sha'á yener
without hour that

19 Then the talmidim came to Rebbe, Melech HaMoshiach in a yechidus *(private meeting with the Rebbe)*, and said, Why were we not able to cast it out?

20 And Rebbe, Melech HaMoshiach said to them, On account of your little emunah, for, omein, I say to you, if you have emunah as a mustard seed, you shall say to this mountain, Move from here, and it shall be moved; and nothing shall be impossible for you.

21 But this kind do not come out except by tefillah and tzom.

22 And as they were gathering together in the Galil, Rebbe, Melech HaMoshiach said to them, The Bar Enosh is about to be handed over, even betrayed, into the hands of Bnei Adam.

יט דעמאלט זענען די תלמידים צוגעגאנגען צו יהושען / ישוען* ,
Yeshuan Yehoshuan tsu tsugegangen talmidim di zenen demolt*
Yeshua Yehoshua to went over disciples the are then

ווען זיי זענען געווען מיט אים אליין, און האבן געזאגט: פארוואס
farvos gezogt hoben un alein im mit geven zenen zei ven
why said have and alone him with was are they when

זענען מיר נישט געווען ביכולת אים ארויסצוטרייבן?
aroistsutraiben im bichult geven nisht mir zenen
to cast out him able was not we are

כ און ער זאגט צו זיי : צוליב אייער קליינגלויביקייט!
kleingloibikeit eier tsulib zei tsu zogt er un
lack of faith your on account of them to says he and

מחמת באמת זאג איך אייך: אויב איר וואלט געהאט אמונה ווי
vi emune gehat volt ir oib aich ich zog be'emes machmas
as faith have would you if you I tell in truth because

א זענעפט קערנדל, וואלט איר געזאגט צו דעם דאזיקן בארג :
barg dozikn dem tsu gezogt ir volt kerndl zeneft a
mountain this the to have said you would seed mustard a

הויב דיך אויף פונדאנען דארטן אהין! און ער וואלט זיך
zich volt er un ahin dorten fundanen oif dich hoib
himself would he and here there from here on you begin

אויפגעהויבן, און קיין זאך וואלט נישט געווען אוממעגלעך פאר
far ummeglech geven nisht volt zach kein un oifgehoiben
for impossible have been not would thing any and picked up

אייך.
aich
you

כא (דער דאזיקער מין אבער גייט נישט ארויס אחוץ דורך
durch achuts arois nisht geit ober min doziker der
through except out not goes however kind this one the

תפילה און פאסטן.) כב און בשעת זיי זענען ארומגעגאנגען אין
in arumgegangen zenen zei beshas un fasten un tefillah
in walking about are they while and fasting and prayer

גליל, האט יהושע / ישוע* צו זיי געזאגט: דער בר אנש וועט
vet Enosh Bar der gezogt zei tsu Yeshua Yehoshua hot Galil*
will of Man Son the said them to Yeshua Yehoshua has Galil

איבערגעגעבן ווערן אין הענט פון מענטשן;
mentshn fun hent in veren ibergegeben
men of hands in become turned over

23 And they will kill him, and Rebbe, Melech HaMoshiach will have a histalkus *(passing)* and will undergo the Techiyas HaMoshiach on the Yom HaShlishi. And Moshiach’s talmidim were deeply moved with agmat nefesh *(grief)*.

כג און זיי וועלן אים טייטן, און דעם דריטן טאג וועט ער
er vet tog dritn dem un teiten im velen zei un
he will day third the and kill him will they and
אויפשטיין . און זיי זענען געווארן זייער באטריבט.
batribt zeier gevoren zenen zei un oifshtein
grieved very become are they and standing up again

24 And when they had come to K'far-Nachum, those who collected the two drachma tax approached Kefa, and said, Does your rebbe not pay the two drachma tax?

כד און ווען זיי זענען געקומען קיין כפר-נחום , זענען די
di zenen K'far-Nachum kein gekumen zenen zei ven un
the are K'far-Nachum to come are they when and
איינמאנער פון דעם האלבן שקל צוגעקומען צו פעטרוסן, און
un Petrosn tsu tsugekumen shkl halbn dem fun ainmoner
and Petros to come shekel half the of collector
געזאגט: אייער רבי צאלט נישט דעם האלבן שקל ?
shkl halbn dem nisht tsolt Rebbe eier gezogt
shekel half the not pay Rebbe your said

25 Kefa said, Ken. And when Kefa came into the bais *(house)*, Rebbe, Melech HaMoshiach anticipated Kefa with this question, What think you, Shim'on? From whom do the melechei haaretz *(kings of the earth)* collect customs or poll tax, from their banim *(sons)* or from zarim *(strangers)*?

כה זאגט ער: יא! און ווען ער איז אריינגעקומען אין הויז , איז
iz hoiz in araingekumen iz er ven un yo er zogt
is house in come in is he when and yes he says
יהושע / ישוע* אים אנטקעגנגעקומען, זאגנדיק: וואס מיינסטו ,
meinstu vos zogendik antkegengekumen im Yeshua* Yehoshua
you think what saying met coming him Yeshua Yehoshua
שמעון ? די מלכים פון דער ערד, פון וועמען נעמען זיי
zei nemen vemen fun erd der fun Melakhim di Shim'on
they take whom of earth the of kings the Shim'on
שטייערן אדער צינזן ? פון זייערע קינדער, אדער פון פרעמדע?
fremde fun oder kinder zeiere fun tsinzn oder shteiern
strangers from or children their from tribute or taxes

26 And upon Kefa’s saying, From zarim, Rebbe, Melech HaMoshiach said to Kefa, Veha raya *(consequently)*, the banim are patur *(exempt, free)*.

כו און ווען ער האט געזאגט: פון פרעמדע, האט יהושע / ישוע*
Yeshua* Yehoshua hot fremde fun gezogt hot er ven un
Yeshua Yehoshua has strangers of said has he when and
צו אים געזאגט: אזוי זענען די קינדער פריי!
frei kinder di zenen azoi gezogt im tsu
free children the are thus said him to

[27] But, lest we give them offense, go to the yam *(sea)*, and cast in a hook, and take the first dag *(fish)* that comes up; and when you open its mouth, you will find a stater *(coin)*. Take that and give it to them for you and for me.

כז נאר כדי מיר זאלן נישט זיין קיין מכשול פאר זיי ,
zei far mchshul kein zain nisht zoln mir k'de nor
them for stumbling block any be not should we so that but

גיי צום ים , און וואַרף אַריין אַ ווענטקע , און נעם דעם ערשטן
ershtn dem nem un ventke a arain varf un yam tsum gei
first the take and fishing rod a in throw and sea to the go

פיש, וואָס וועט אַרויפקומען; און ווען דו וועסט אויפעפענען זיין
zain oifefenen vest du ven un aroifkumen vet vos fish
its open will you when and come up will which fish

מויל , וועסטו געפינען אַ זילבערנע מטבע (אַ סטאַטער); נעם זי,
zi nem stater a matbeie zilberne a gefinen vestu moil
it take stater a coin silver a find will you mouth

און גיב זי פאַר מיר און פאַר דיר.
dir far un mir far zi gib un
you for and me for it give and

18

18 At that time, the talmidim approached Rebbe, Melech HaMoshiach with this she'elah saying, Who then is greatest in the Malchut HaShomayim?

יח אין יענער שעה זענען די תלמידים געקומען צו
tsu gekumen talmidim di zenen sha'á yener in
to come disciples the are hour that in

יהושען / ישוען* , און געזאָגט: ווער איז אינדעראמתן
inderamten iz ver gezogt un Yeshuan Yehoshuan*
in the truth is who said and Yeshua Yehoshua

דער גרעסטער אין דעם מלכות השמים ?
hashomaiem Malchus dem in grester der
heaven kingdom of the in greatest the

[2] And having called a yeled to himself, he set him before them,

ב און ער האָט גערופן צו זיך אַ קינד, און האָט עס געשטעלט אין
in geshtelt es hot un kind a zich tsu gerufen hot er un
in stood it has and child a self to called has he and

זייער מיט ,
mit zeier
midst their

[3] and said, Omein, I say to you, unless you change inwardly and have a complete turn around and become like yeladim, you shall never enter the Malchut HaShomayim.

ג און געזאָגט: באמת זאָג איך אייך: אויב איר וועט זיך נישט
nisht zich vet ir oib aich ich zog be'emes gezogt un
not yourselves will you if you I tell in truth said and

אומקערן, און ווערן ווי די קינדער, וועט איר בשום אופן נישט
nisht oifen beshum ir vet kinder di vi veren un umkeren
not way never you will children the like become and turn back

אַריינגיין אין דעם מלכות השמים !
hashomaiem Malchus dem in araingein
heaven kingdom of the in enter

[4] Therefore, whoever humbles himself as this yeled, he is the greatest in the Malchut HaShomayim.

[5] And whoever receives one such yeled in my Name receives me.

[6] But whoever causes a michshol *(stumbling block)* for one of these little ones, who have emunah in me, it is better for him that a heavy millstone be hung around his neck, and that he be drowned in the depth of the sea.

[7] Oy lOlam *(Woe to the World)* because of its michsholim *(stumbling blocks)*! For it is inevitable that michsholim come; but oy to that man through whom the michshol comes.

[8] And if your hand or your foot causes a michshol for you, cut it off, and throw it from you. It is better for you to enter Chayyim crippled or as one of the pisechim *(lame)*, than, having two hands and two feet, to be

ד דעריבער ווער עס וועט זיך אליין דערנידעריקן ווי דאס דאזיקע
dozike dos vi derniderikn alein zich vet es ver deriber
these the like lower alone self will it who therefore

קינד, דער איז דער גרעסטער אין מלכות השמים . ה און
un hashomaiem Malchus in grester der iz der kind
and heaven kingdom of in greatest the is this one child

ווער עס וועט אויפנעמען איין קינד אזעלכעס אין מיין נאמען,
nomen main in azelches kind ein oifnemen vet es ver
Name my in such child one receive will it who

דער נעמט מיך אויף.
oif mich nemt der
on Me takes this one

ו ווער אבער עס וועט פארפירן צום שטרויכלען איינס פון די
di fun eins shtroichlen tsum farfiren vet es ober ver
the of ones stumbling unto mislead will it however who

דאזיקע קליינע , וואס גלויבן אין מיר, איז בעסער פאר אים וואלט
volt im far beser iz mir in gloiben vos kleine dozike
would him for better is Me in believe who small ones these

עס געווען, אז א גרויסער מילשטיין וואלט אנגעהאנגען געווארן אויף
oif gevoren ongehangen volt milshtein groiser a az geven es
on become hanged would millstone great a that be it

זיין האלדז, און ער וואלט דערטרונקען געווארן אין דער טיפעניש פון
fun tifenish der in gevoren dertrunken volt er un haldz zain
of depth the in become drown would he and neck his

ים . ז וויי צו דער וועלט מחמת די מכשולים ! מחמת
machmas mchshulim di machmas velt der tsu vei yam
because stumbling blocks these because of world the to woe sea

שטרויכלונגען מוזן קומען ; נאר וויי איז צו דעם מענטשן, דורך
durch mentshn dem tsu iz vei nor kumen muzn shtroichlungen
through person that to is woe but to come must temptations

וועמען דאס מכשול קומט!
kumt mchshul dos vemen
comes stumbling block the whom

ח און אויב דיין האנט אדער דיין פוס פארפירט דיך צום
tsum dich farfirt fus dain oder hant dain oib un
to the you misleads foot your or hand your if and

שטרויכלען, האק אים אפ, אוןווארף אים אוועק פון דיר! עס איז
iz es dir fun avek im varf un op im hak shtroichlen
is it you from away it throw and off it chop stumbling

בעסער פאר דיר אריינצוגיין אין דעם לעבן *לאם אדער הינקענדיק,
*hinkendik oder *lam leben dem in araintsugein dir far beser*
limping or lame life the in to enter you for better

cast into the Eish Olam *(Eternal Fire).*

ווי צו האבן ביידע הענט אדער ביידע פיס און געווארפן צו ווערן
veren tsu gevorfen un fis beide oder hent beide hoben tsu vi
to be to thrown and feet both or hands both have to than

אין דעם אייביקן פייער אריין.
arain feier eibikn dem in
into fire eternal the in

9 And if your eye causes a michshol for you, pluck it out and throw it from you. It is better for you to enter Chayyim one-eyed than, having two eyes, to be cast into the Gehinnom HaEish.

10 See to it that you do not look down on one of these little ones, for I say to you that their malachim which are in Shomayim continually behold the face of Avi sh'ba'Shomayim *(my Father who is in Heaven).*

ט און אויב דיין אויג פארפירט דיך צום שטרויכלען, רייס עס ארויס
arois es reis shtroichlen tsum dich farfirt oig dain oib un
out it rip stumbling to the you misleads eye your if and

אוןווארף עס אוועק פון דיר! עס איז בעסער פאר דיר אריינצוגיין
araintsugein dir far beser iz es dir fun avek es varf un
to enter you for better is it you from away it throw and

אין דעם לעבן מיט איין אויג, ווי צו האבן צוויי אויגן און געווארפן
gevorfen un oigen tsvei hoben tsu vi oig ein mit leben dem in
thrown and eyes two have to than eye one with life the in

צו ווערן אין דעם גיהנום פון פייער. י גיט אכטונג , אז איר
ir az achtung git feier fun Gehinnom dem in veren tsu
you that attention give fire of Gehinnom the in to be to

זאלט נישט מבזה זיין קיין איינס פון די דאזיקע קליינע !
kleine dozike di fun eins kein zain mevaze nisht zolt
little ones these the of one even be degrade not shall

מחמת איך זאג אייך, אז זייערע מלאכים אין הימל זען תמיד
tomed zen himel in malochem zeiere az aich zog ich machmas
always see heaven in angels their that you tell I because

דאס פנים פון מיין פאטער, וואס איז אין הימל .
himel in iz vos foter main fun ponem dos
heaven in is who Father my of face the

11 For the Bar Enosh came to save that which was lost.

יא (מחמת דער בר אנש איז געקומען, כדי צו ראטעווען
rateven tsu k'de gekumen iz Enosh Bar der machmas
save to in order come is of Man Son the because

דאס, וואס איז פארלוירן געגאנגען.)
gegangen farloiren iz vos dos
gone lost is which that

12 What do you think? If any man owns a hundred kevesim *(sheep)* and one of them has gone astray, does he not leave the ninety-nine on the hillsides and go and search for the one that is straying?

יב וואס מיינט איר? ווען א געוויסער מאן האט הונדערט שאף,
shof hundert hot man geviser a ven ir meint vos
sheep hundred has man certain a when you think what

און איינע פון זיי וועט פארבלאנדזשען, צי וועט ער דען נישט
nisht den er vet tsi farblandzhen vet zei fun eine un
not then he will get lost will them of one and

איבערלאזן די ניין און ניינציק אויף די בערג , און גיין
gein un berg di oif neintsik un nein di iberlozen
go and mountains the on ninety and nine the leave

זוכן די פארבלאנדזשעטע?
farblandzhete di zuchen
stray one the search for

[13] And if it turns out that he finds it, beemes I say to you, he has more simcha *(joy)* over it than over the ninety-nine which have not gone astray.

יג און ווען עס טרעפט זיך, אז ער געפינט זי, באמת זאג איך
ich zog be'emes zi gefint er az zich treft es ven un
I tell in truth it finds he that self happens it when and

אייך, ער פריידט זיך מער מיט איר, ווי מיט די ניין און
un nein di mit vi ir mit mer zich freidt er aich
and nine the with than her with more himself rejoices he you

ניינציק, וואס זענען נישט פארבלאנדזשעט געווארן.
gevoren farblandzhet nisht zenen vos neintsik
become gone astray not are who ninety

[14] Thus it is not the ratzon Hashem, the will of your Av sh'ba'Shomayim, that one of these little ones perish.

יד אָט אזוי איז עס אויך נישט דער רצון פאר אייער פאטער,
foter eier far ratson der nisht oich es iz azoi ot
Father your of will the not also it is in this way just

וואס איז אין הימל , אז איינס פון די דאזיקע קליינע זאל
zol kleine dozike di fun eins az himel in iz vos
shall little ones these the of one that heaven in is who

פארלוירן גיין.
gein farloiren
go lost

[15] And if your Ach b'Moshiach sins against you, go and reprove him in private, just between the two of you; if he listens to you, you have gained your Ach b'Moshiach.

טו ווען דיין ברודער וועט זינדיקן (קעגן דיר), זאלסטו גיין ,
gein zolstu dir kegen zindikn vet bruder dain ven
go shall you you against sin will brother your when

און אים זאגן מוסר בלויז צווישן דיר און אים אליין.
alein im un dir tsvishen bloiz muser zogen im un
alone him and you between only reprove say him and

[16] But if he does not listen to you, take one or two more Achim b'Moshiach with you, so that by the PI SHNAYIM SHLOSHAH EDIM *(by the mouth of two or three witnesses)* every word shall be established.

טז וועט ער דיך הערן, האסטו געוואונען דיין ברודער. אויב אבער
ober oib bruder dain gevaunen hostu heren dich er vet
however if brother your won you have hear you he will

ער וועט נישט הערן, זאלסטו נעמען מיט דיר נאך איינעם אדער
oder einem noch dir mit nemen zolstu heren nisht vet er
or one yet you with take shall you hear not will he

צוויי, כדי פון דעם מויל פון צוויי עדות אדער דריי זאל
zol drei oder eides tsvei fun moil dem fun k'de tsvei
shall three or witnesses two of mouth the from so that two

יעדע זאך פעסטגעשטעלט ווערן .
veren festgeshtelt zach yede
become confirmed thing every

17 But if he refuses to listen to them, speak to the shtiebel kehillah, and if he even refuses to hear the kehillah, let him be to you as the Goy *(heathen, pagan)* and the moches *(tax-collector).*

יז און אויב ער וועט זיי נישט הערן, זאג עס צו דער קהלה. ווען
ven kehile der tsu es zog heren nisht zei vet er oib un
when kehile the to it tell hear not them will he if and

אבער ער וויל די קהלה אויך נישט הערן, זאל ער זיין פאר דיר
dir far zain er zol heren nisht oich kehile di vil er ober
you for be he shall hear not also kehile the will he however

ווי א גוי און דער שטייער אויפמאנער.
oifmaner shteier der un goi a vi
collector tax the and gentile a as

18 Omein, I say to you, whatever you bind as asur *(prohibited)* on haaretz will have been bound in Shomayim, and whatever you permit as mutar on haaretz is mutar *(permitted)* in Shomayim.

יח באמת זאג איך אייך, וואס איר וועט אסרן אויף דער ערד , דאס
dos erd der oif aseren vet ir vos aich ich zog be'emes
that earth the on forbid will you what you I tell in truth

וועט זיין אסור אין הימל , און וואס איר וועט מתיר זיין אויף
oif zain mater vet ir vos un himel in oser zain vet
on be permit will you what and heaven in forbidden be will

דער ערד, דאס וועט זיין מותר אין הימל .
himel in mutar zain vet dos erd der
heaven in permitted be will that earth the

19 Again, omein, I say to you, that if two of you will be in agreement about anything on haaretz that you petition for, it will be done for them by Avi sh'ba'Shomayim.

יט ווייטער זאג איך אייך, אויב צוויי פון אייך וועלן מסכים זיין אויף
oif zain maskem velen aich fun tsvei oib aich ich zog vaiter
on be agree will you of two if you I tell further

דער ערד וואס שייך וועלכע עס איז זאך , אויף וואס זיי ווילן
viln zei vos oif zach iz es velche shayech vos erd der
want they what on thing is it which concerning what earth the

בעטן, וועט עס זיי געטאן ווערן פון מיין פאטער, וואס איז אין
in iz vos foter main fun veren geton zei es vet beten
in is who Father my of to be done them it will ask

הימל .
himel
heaven

20 For where two or three are gathered as a Chavurah and are a Kehillah in my name, there I am in the midst of them.

כ מחמת וואו צוויי אדער דריי זענען פארזאמלט אין מיין
main in farzamlt zenen drei oder tsvei vu machmas
my in gathered are three or two where because

נאמען, דארט בין איך צווישן זיי .
zei tsvishen ich bin dort nomen
them among I am there Name

21 Then, having approached, Kefa said to Rebbe, Melech HaMoshiach: Adoni, how often will my brother sin against me and I will grant to him selicha *(forgiveness)*? As many as shevah *(seven)* times?

כא דעמאלט איז פעטרוס צוגעגאנגען צו אים, און געזאגט; האר,
har gezogt un im tsu tsugegangen Petros iz demolt
L-rd said and him to go over Petros is then

וויפל מאל, ווען מיין ברודער זינדיקט קעגן מיר, דארף איך
ich dorf mir kegen zindikt bruder main ven mol vifl
I must me against sins brother my when times how many

אים מוחל זיין? צי ביז צום זיבעטן מאל?
mol zibetn tsum biz tsi zain moichl im
time seventh to the until be forgive him

22 Rebbe, Melech HaMoshiach says to Kefa, I do not say to you as many as shevah, but as many as shivim *(seventy)* times shevah.

כב זאגט יהושע / ישוע* צו אים: איך זאג דיר נישט, ביז צום
tsum biz nisht dir zog ich im tsu Yeshua Yehoshua zogt*
to the until not you tell I him to Yeshua Yehoshua says

זיבעטן מאל; נאר, ביז צום זיבעציקסטן מאל זיבעטן מאל!
mol zibetn mol zibetsikstn tsum biz nor mol zibetn
times seven time to the until but time seventh

23 Therefore, the Malchut HaShomayim is like a melech, a king, who wished to settle accounts with his servants.

כג דערפאר איז דאס מלכות השמים געגליכן צו א מלך ,
Melech a tsu geglichen hashomaiem Malchus dos iz derfar
king a to likened heaven kingdom of the is therefore

וואס האט געוואלט מאכן א חשבון מיט זיינע קנעכט.
knecht zaine mit Kheshbn a machen gevolt hot vos
servant his with account a settle wanted had who

24 And having begun to settle accounts, a debtor owing ten thousand talents *(i.e., 60,000,000 denarii)* was brought to the melech.

כד און ווי ער האט אנגעהויבן צו רעכענען, האט מען געברענגט
gebrengt men hot rechenen tsu ongehoiben hot er vi un
bring they did calculate to begun has he as and

פאר אים איינעם, וועלכער איז שולדיק געווען צען טויזנט
toizent tsen geven shuldik iz velcher einem im far
thousand ten was held accountable is who one him before

טאלאנטן.
talantn
talents

25 And, as this debtor did not have the means to pay what was owed his adon, the king commanded that he and his wife and children and everything he possessed be sold and the debt repaid.

כה און ווייל ער האט נישט געהאט צו באצאלן, האט זיין האר
har zain hot batsolen tsu gehat nisht hot er vail un
L-rd his has pay to had not has he because and

באפוילן, אז מען זאל אים פארקויפן מיט זיין ווייב און קינדער
kinder un vibe zain mit farkoifen im zol men az bafoilen
children and wife his with sell him shall they that ordered

און אלץ, וואס ער האט, און עס זאל באצאלט ווערן .
veren batsolt zol es un hot er vos alts un
become paid shall it and had he that all and

26 Therefore, crying out for rachamim *(mercy)* and falling down before him, the servant said, Have savlanut *(patience)* with me and I will pay back to you everything!

כו דאן איז דער קנעכט אנידערגעפאלן און האט זיך געבוקט צו
tsu gebukt zich hot un anidergefalen knecht der iz dan
to paid homage self has and fell down servant the is then

אים, אזוי צו זאגן : האב געדולד מיט מיר, און איך וועל דיר אלץ
alts dir vel ich un mir mit geduld hob zogen tsu azoi im
all you will I and me with patience have say to so him

באצאלן!
batsolen
pay

27 And out of rachamanut *(compassion)*, the adon of that servant pardoned him and forgave the choiv *(debt)*.

כז און דער האר פון יענעם קנעכט האט זיך דערבארמט אויף אים,
im oif derbaremt zich hot knecht yenem fun har der un
him on compassion self has servant that of L-rd the and

און האט אים געלאזט גיין , און אים מוחל געווען דעם חוב .
choiv dem geven moichl im un gein gelozt im hot un
debt the was forgiven him and go let him did and

28 Then the debtor went out and found one of the other fellow servants who happened to owe the debtor one hundred denarii. And seizing and choking the servant, the debtor said, Repay what you owe me!

כח ווען אבער יענער קנעכט איז ארויסגעגאנגען, האט ער געפונען
gefunen er hot aroisgegangen iz knecht yener ober ven
find he did went out is servant that however when

איינעם פון זיינע מיטקנעכט, וואס איז אים שולדיק געווען
geven shuldik im iz vos mitknecht zaine fun einem
was held accountable him is who co-servants his of one

הונדערט דינרים; און ער האט אים אנגעכאפט, און האט אים
im hot un ongechapt im hot er un dinrim hundert
him did and seize him did he and denarii hundred

געווערגן, און געזאגט: באצאל, וואס דו ביסט שולדיק !
shuldik bist du vos batsol gezogt un gevergn
held accountable are you what pay said and choke

29 And, falling down, the servant said to the debtor, Have savlanut *(patience)* with me and I will repay you.

כט דאן איז זיין מיטקנעכט אנידערגעפאלן פאר זיינע פיס, און
un fis zaine far anidergefalen mitknecht zain iz dan
and feet his before fall down co-servant his is then

האט אים געבעטן, אזוי צו זאגן : האב געדולד מיט מיר, און איך
ich un mir mit geduld hob zogen tsu azoi gebeten im hot
I and me with patience have say to so beg him did

וועל דיר באצאלן!
batsolen dir vel
pay you will

30 But the debtor was not willing. Then the debtor went and threw the servant

ל ער אבער האט נישט געוואלט, נאר איז אוועקגעגאנגען און האט
hot un avekgegangen iz nor gevolt nisht hot ober er
has and went away is but want not did however he

אים אריינגעווארפן אין תפיסה, ביז ער וועט האבן באצאלט, וואס
vos batsolt hoben vet er biz tfise in araingevorfen im
what paid have will he until prison in thrown him

ער איז שולדיק געווען.
geven shuldik iz er
was held accountable is he

into the beit hasohar *(prison)* until he should repay the debt.

31 Therefore, when the man's fellow servants saw what had taken place, great was their agmat nefesh *(grief)*, and they went and reported to their adon all that had taken place.

לא דעריבער ווען זיינע מיטקנעכט האבן געזען, וואס דא איז
iz do vos gezen hoben mitknecht zaine ven deriber
is here what seen had co-servants his when therefore

געשען , האבן זיי זיך שטארק מצער געווען , און זענען
zenen un geven mtser shtark zich zei hoben geshen
are and become distress strong self they have happened

געקומען און דערציילט זייער האר אלץ, וואס האט פאסירט.
fasirt hot vos alts har zeier dertseilt un gekumen
occurred has that all L-rd their report and come

32 Then having summoned the debtor, his adon said to him, Wicked servant, all that choiv *(debt)* I forgave you, because you begged me.

לב דעמאלט האט זיין האר אים גערופן צו זיך , און זאגט צו אים:
im tsu zogt un zich tsu gerufen im har zain hot demolt
him to says and self to called him L-rd his did then

דו געמיינער קנעכט! יענעם גאנצן חוב האב איך דיר פארגעבן,
fargeben dir ich hob choiv gantsn yenem knecht gemeiner du
forgiven you I have debt entire that servant wicked you

ווייל דו האסט מיך געבעטן;
gebeten mich host du vail
asked me you have you because

33 Was it not necessary also for you to have rachamim *(mercy)* upon your fellow servant?

לג האסטו דען נישט אויך געדארפט רחמנות האבן אויף דיין
dain oif hoben rachmones gedarft oich nisht den hostu
your on to have mercy ought also not then did you

מיטקנעכט, ווי איך האב אויף דיר רחמנות געהאט?
gehat rachmones dir oif hob ich vi mitknecht
had mercy you on did I as co-servant

34 And in charon af *(wrath)*, his adon handed the debtor over to the keepers of the beit hasohar until the debtor should repay the entire choiv *(debt)*.

לד און זיין האר איז צארנדיק געווארן, און האט אים איבערגעגעבן
ibergegeben im hot un gevoren tsorendik iz har zain un
handed over him had and become furious is L-rd his and

צו די פייניקער , ביז ער וועט באצאלן אלץ, וואס ער איז אים
im iz er vos alts batsolen vet er biz painiker di tsu
him does he which all pay will he until tormentors the to

שולדיק .
shuldik
held accountable

35 Thus also Avi sh'ba'Shomayim will do to you, unless you grant

לה פונקט אזוי וועט אויך מיין הימלישער פאטער טאן צו אייך,
aich tsu ton foter himlisher main oich vet azoi funkt
you to do Father heavenly my also will thus exactly

ווען איר וועט נישט מוחל זיין יעדער איינער דעם ברודער זיינעם
zainem bruder dem einer yeder zain moichl nisht vet ir ven
his brother the one every be forgive not will you when

פון אייערע הערצער.
hertser eiere fun
hearts your from

selicha *(forgiveness)*, each one to his brother from your lev *(heart)*.

19

And it came to pass when Rebbe, Melech HaMoshiach finished these devarim, he departed from the Galil and came into the regions of Yehudah east of the Yarden River.

יט

און עס איז געשען , ווען יהושע / ישוע* האט
hot Yeshua Yehoshua ven geshen iz es un*
has Yeshua Yehoshua when happened is it and

געענדיקט די דאזיקע ווערטער, האט ער זיך אויפגעהויבן
oifgehoiben zich er hot verter dozike di geendikt
get up Himself he has words these the finished

און איז אוועק פון גליל, און איז געקומען אין דעם גבול פון
fun gbul dem in gekumen iz un Galil fun avek iz un
of boundary the in come is and Galil from went away is and

יהודה , אויף יענער *זייט ירדן .
*Yarden *zait yener oif Yehude*
Yarden side of the other on Yehudah

2 And a great multitude followed Rebbe, Melech HaMoshiach, who brought refuah *(healing)* to them there.

ב און גרויסע המונים מענטשן האבן אים נאכגעפאלגט, און ער
er un nochgefolgt im hoben mentshn hamonim groise un
he and followed him have people crowds of great and

האט זיי דארט געהיילט.
geheilt dort zei hot
healed there them has

3 And the Perushim approached him with a she'elah to test him, and they asked him, Is it mutar *(permissible)* for a man to give a get *(divorce)* to his wife for any and every reason?

ג און פרושים זענען געקומען צו אים, האבן אים אויסגעפרואווט,
oisgepruvt im hoben im tsu gekumen zenen Perushim un
putting to test him have him to come are Pharisees and

און געזאגט: צי מעג מען זיך גטן מיטן ווייב צוליב
tsulib vibe miten gten zich men meg tsi gezogt un
on account of wife with the divorce self one permitted said and

יעדער סיבה?
sibh yeder
cause every

4 But Rebbe, Melech HaMoshiach said in reply, Have you not read that HaBoreh *(The Creator, Yotzer)* bereshis *(in the beginning)* created them zachar *(male)* and nekevah *(female)*?

ד ער אבער האט ענטפערנדיק געזאגט: האט איר דען נישט
nisht den ir hot gezogt entferendik hot ober er
not then you has said answering has however he

געלייענט, אז דער בורא האט אין אנהויב זיי באשאפן זכר
zachar bashafen zei onhoib in hot bura der az geleient
male created them beginning in has Creator the that read

און נקבה ,
nkbh un
female and

5 And he said, AL KEN, YAAZAV ISH ES AVIV V'ES IMMO V'DAVAK B'ISHTO V'HAYU L'VASAR ECHAD *(a man will leave his father and his mother and will be joined to his isha (wife), and the two will be one flesh).*

ה און געזאגט: דערפאר וועט א מענטש פארלאזן דעם פאטער און
un foter dem farlozen mentsh a vet derfar gezogt un
and father the leave man a will therefore said and

די מוטער, און זיך באהעפטן מיט זיין ווייב; און די צוויי וועלן
velen tsvei di un vibe zain mit baheften zich un muter di
will two the and wife his with united himself and mother the

ווערן איין פלייש? אזוי זענען זיי שוין מער נישט קיין צוויי,
tsvei kein nisht mer shoin zei zenen azoi fleish ein veren
two any not longer now they are thus flesh one become

נאר איין פלייש.
fleish ein nor
flesh one but

6 So they are no longer shnayim *(two)* but basar echad *(one flesh)*. Therefore, whatever Hashem joined together, let no man divide asunder.

ו דעריבער וואס ה׳ האט מזווג געווען, דאס זאל קיין מענטש
mentsh kein zol dos geven mzvg hot Hashem vos deriber
man any shall this was united has Hashem what therefore

נישט צעשיידן.
tsesheidn nisht
separate not

7 They say to him, Why then did Moshe Rabbenu give the mitzvah to give the get, the sefer keritut, and send her away?

ז זאגן זיי צו אים: און פארוואס האט משה געבאטן איר צו געבן
geben tsu ir geboten Moshe hot farvos un im tsu zei zogen
give to her ordered Moses has why and him to they say

א גט , און זי אוועקצושיקן?
avektsushiken zi un get a
send away her and divorce certicate a

8 He says to them, Moshe, because of your hardness of heart, permitted you to give the get to your wives; but from bereshis *(in the beginning)*, however, it was not so.

ח זאגט ער צו זיי : משה האט אייך דערלויבט צו גטן אייערע
eiere gten tsu derloibt aich hot Moshe zei tsu er zogt
your divorce to permission you has Moses them to he says

ווייבער, מחמת דער הארטקייט פון אייער הארץ; פון אנהויב
onhoib fun harts eier fun hartkeit der machmas veiber
beginning from heart your of hardness the because wives

איז עס אבער נישט אזוי געווען.
geven azoi nisht ober es iz
was that way not however it is

9 But I say to you that whoever, the case of zenut *(fornication)* being excepted, gives the get to his wife and marries another, is guilty of niuf *(adultery)*.

ט און איך זאג אייך: ווער עס גט זיך מיט זיין ווייב, אחוץ
achuts vibe zain mit zich get es ver aich zog ich un
except wife his with self divorces it who you tell I and

צוליב זנות , און האט חתונה מיט אן אנדערער,
anderer an mit chasuna hot un znus tsulib
another an with marry has and fornication on account of

דער איז מזנה ; און ווער עס האט חתונה מיט א
a mit chasuna hot es ver un mizane iz der
a with marry has it who and committing adultery is this one

10 Moshiach's talmidim say to him, If thus is the case of the man with the wife, nikhnas l'chuppah *(to be wed)* is not advantageous.

גרושה , דער איז מזנה . ' זאגן די תלמידים צו
tsu talmidim di zogen mizane iz der grushe
to disciples the say committing adultery is this one divorcee

אים: אויב די זאך איז אזוי צווישן מאן און ווייב, טויג
toig vibe un man tsvishen azoi iz zach di oib im
is good wife and husband among in this way is thing the if him

נישט חתונה צו האבן.
hoben tsu chasuna nisht
have to wedding not

11 But Rebbe, Melech HaMoshiach said to them, Not everyone is able to accept this dvar torah, but rather those to whom it has been given.

י״א ער אבער האט צו זיי געזאגט: נישט אלע קענען מקבל זיין
zain mekabl kenen ale nisht gezogt zei tsu hot ober er
be accept can all not said them to has however he

דאס דאזיקע ווארט, נאר זיי , וועמען עס איז געגעבן געווארן.
gevoren gegeben iz es vemen zei nor vort dozike dos
become given is it to whom those only word these the

12 For there are sarisim *(eunuchs)* who from the womb of their Em were born thus, and there are sarisim who were made sarisim by men, and there are sarisim who make sarisim of themselves for the sake of the Malchut HaShomayim. The one able to receive this, let him receive it.

י״ב מחמת עס זענען פאראן סריסים, וואס זענען אזוי
azoi zenen vos srisim faran zenen es machmas
in this way are who eunuchs there are there because

געבוירן געווארן פון זייער מוטערס לייב; און עס זענען פאראן
faran zenen es un laib muters zeier fun gevoren geboiren
there are it and body mothers their from become born

סריסים, וואס זענען מסרס געווארן פון מענטשן; און עס זענען
zenen es un mentshn fun gevoren mesares zenen vos srisim
are it and people of become castrate are who eunuchs

פאראן סריסים, וואס האבן זיך אליין מסרס געווען צוליב
tsulib geven mesares alein zich hoben vos srisim faran
on account of was castrate alone self have who eunuchs there

דעם מלכות השמים . ווער עס קען עס מקבל זיין, דער
der zain mekabl es ken es ver hashomaiem Malchus dem
this one be received it can it who heaven kingdom of the

זאל עס מקבל זיין!
zain mekabl es zol
be received it shall

13 Then yeladim were brought to Rebbe, Melech HaMoshiach that he might place his hands on them and say a bracha. However, Moshiach's talmidim rebuked them.

י״ג דעמאלט האט מען געברענגט קינדער צו אים, אז ער זאל
zol er az im tsu kinder gebrengt men hot demolt
shall he that him to children brought they has then

ארויפלייגן די הענט אויף זיי , און זאגן א תפילה; די תלמידים
talmidim di tefillah a zogen un zei oif hent di aroifleigen
disciples the prayer a say and them on hands the lay

אבער האבן אנגעשריגן אויף זיי .
zei oif ongeshrigen hoben ober
them on rebuked have however

14 But he said, Permit the yeladim to come to me, and forbid them not, for of such is the Malchut HaShomayim.

יד יהושע / ישוע* אבער האט געזאגט: לאזט די קינדער קומען
kumen kinder di lozt gezogt hot ober Yeshua Yehoshua*
to come children the allow said has however Yeshua Yehoshua

צו מיר, און שטערט זיי נישט; מחמת צו אזעלכע געהערט דאס
dos gehert azelche tsu machmas nisht zei shtert un mir tsu
the belongs such to because not them hinder and Me to

מלכות השמים .
hashomaiem Malchus
heaven kingdom of

15 And having placed his hands on the yeladim, Rebbe, Melech HaMoshiach departed from there.

טו און ער האט ארויפגעלייגט די הענט אויף זיי , און איז
iz un zei oif hent di aroifgeleigt hot er un
is and them on hands the laid has he and

אוועקגעגאנגען פון דארטן.
dorten fun avekgegangen
there from went away

16 And one, having approached Rebbe, Melech HaMoshiach, said, Rebbe, what mitzvah, what good may I do that I may have Chayyei Olam?

טז און זע , איינער איז געקומען צו אים, און געזאגט: רבי ,
Rebbe gezogt un im tsu gekumen iz einer ze un
Rebbe said and him to come is one look and

וואס פאר א גוטס זאל איך טאן, כדי איך זאל האבן אייביק
eibik hoben zol ich k'de ton ich zol guts a far vos
eternal have shall I so that do I shall good thing a for what

לעבן?
leben
life

17 And Rebbe, Melech HaMoshiach said to him, Why do you ask me about the good? There is only One who is good, nu? But if you wish to enter into Chayyim *(Life)*, do not fail to be shomer mitzvot.

יז און ער האט צו אים געזאגט: וואס פרעגסטו מיך וועגן דעם גוטן?
gutn dem vegen mich fregstu vos gezogt im tsu hot er un
good the about me you ask why said him to has he and

נאר איינער איז דער גוטער ! אויב אבער דו ווילסט אריינגיין אין
in araingein vilst du ober oib guter der iz einer nor
in go in want you however if good one the is one only

דעם לעבן, האלט די מצוות !
mitsvos di halt leben dem
commandments the observe life the

18 He says to Rebbe, Melech HaMoshiach, Which mitzvah? And Rebbe, Melech HaMoshiach said, LO TIRTZACH, LO TINAF,

יח זאגט ער צו אים: וועלכע? און יהושע / ישוע* האט געזאגט:
gezogt hot Yeshua Yehoshua un velche im tsu er zogt*
said has Yeshua Yehoshua and which him to he says

זאלסט נישט טייטן, זאלסט נישט נואפן , זאלסט נישט
nisht zolst nuafn nisht zolst teiten nisht zolst
not you shall commit adultery not you shall to kill not you shall

גנבענען , זאלסט נישט זאגן פאלש עדות ,
eides falsh zogen nisht zolst ganvenen
witness false say not you shall steal

LO TIGNOV, LO TAANEH VREIACHAH ED SHAKER, (You shall not murder, commit adultery, steal, bear false witness),

19 KABEID ES AVICHA VES IMMECHA, V'AHAVTA L'REACHA KAMOCHA (Honor your father and your mother, and you shall love your neighbor as yourself).

20 The bocher *(bachelor, young man)* says to Rebbe, Melech HaMoshiach, I was shomer mitzvot and frum in all these things, so where do I still fall short?

21 Rebbe, Melech HaMoshiach said to him, If you wish to be tamim *(perfect)*, if you wish to have shelemut *(perfection, completeness)*, then go and sell your possessions and give to the aniyim *(poor)* and you will have otzar *(treasure)* in Shomayim. Then come and follow me.

22 But having heard the divrei Moshiach, the young man went away with agmat nefesh *(grief)*, for he was having many possessions.

יט זאלסט אפגעבן כבוד דעם פאטער און די מוטער, און: דו
du un muter di un foter dem koved opgeben zolst
you and mother the and Father the honor give you shall

זאלסט ליב האבן דיין חבר ווי דיך אליין!
alein dich vi chaver dain hoben lib zolst
alone you as neighbor your have love you shall

כ זאגט צו אים דער בחור : דאס אלץ האב איך אפגעהיטן; וואס
vos opgehiten ich hob alts dos bchur der im tsu zogt
what kept I have all this young man the him to says

פעלט מיר נאך?
noch mir felt
still I lack

כא האט יהושע / ישוע* צו אים געזאגט: אויב דו ווילסט זיין
zain vilst du oib gezogt im tsu Yeshua Yehoshua hot*
be want you if said him to Yeshua Yehoshua has

שלמותדיק, גיי, פארקויף דיין רכוש , און גיב עס צו ארומעלייט,
oremelait tsu es gib un rchush dain farkoif gei shlmutdik
poor people to it give and property your sell go perfected

און דו וועסט האבן אן אוצר אין הימל ; און קום , פאלג מיר
mir folg kum un himel in oitser an hoben vest du un
Me follow come and heaven in treasure a have you will you and

נאך.
noch
after

כב ווי אבער דער בחור האט געהערט דאס דאזיקע ווארט,
vort dozike dos gehert hot bchur der ober vi
word these the heard has young man the however as

איז ער אוועקגעגאנגען א טרויעריקער; מחמת ער האט געהאט א
a gehat hot er machmas troieriker a avekgegangen er iz
a had has he because sad person a went away he is

גרויס פארמעגן .
farmegen grois
possessions great

23 And he said to his talmidim, Omein, I say to you that an oisher with difficulty will enter into the Malchut HaShomayim.

כג און יהושע / ישוע* האט געזאגט צו זיינע תלמידים: באמת
be'emes talmidim zaine tsu gezogt hot Yeshua Yehoshua un*
in truth disciples his to said has Yeshua Yehoshua and

זאג איך אייך: עס איז שווער פאר אן עושר אריינצוגיין אין דעם
dem in araintsugein eushr an far shver iz es aich ich zog
the in go in rich an for difficult is it you I tell

מלכות השמים .
hashomaiem Malchus
heaven kingdom of

24 And again I say to you, it is easier for a camel to go through the eye of a needle than for an oisher to enter into the Malchut HaShomayim.

כד און ווידער זאג איך אייך: א קעמל קען לייכטער אריינגיין דורך
durch araingein laichter ken kemel a aich ich zog vider un
through go in easier can camel a you I tell again and

דעם לאך פון א נאדל, ווי א רייכער אין דעם קעניגרייך פון
fun kenigreich dem in raicher a vi nodel a fun loch dem
of kingdom the in rich man a than needle a of eye the

ה׳ !
Hashem
Hashem

25 And when Moshiach's talmidim heard this, they were exceedingly astounded, saying, Who then is able to receive the Yeshu'at Eloheinu?

כה און ווען די תלמידים האבן דאס געהערט, זענען זיי שטארק
shtark zei zenen gehert dos hoben talmidim di ven un
strong they are heard this have disciples the when and

נשתומם געווארן, און האבן געזאגט: ווער זשע קען דערלייזט ווערן?
veren derleizt ken zhe ver gezogt hoben un gevoren nshtumm
to be save can then who said have and become amazed

26 And having looked upon them, Rebbe, Melech HaMoshiach said to them, With Bnei Adam it is impossible; but with Hashem all things are possible.

כו און יהושע / ישוע* האט אויף זיי געקוקט און געזאגט צו
tsu gezogt un gekukt zei oif hot Yeshua Yehoshua un*
to said and looked them on has Yeshua Yehoshua and

זיי : ביי מענטשן איז דאס דאזיקע אוממעגלעך; ביי ה׳
Hashem bai ummeglech dozike dos iz mentshn bai zei
Hashem with impossible these the is man with them

אבער איז אלץ מעגלעך.
meglech alts iz ober
possible all is however

27 Then Kefa said in reply to him, Hinei! We have left everything and followed you! Where does that leave us?

כז דעמאלט האט פעטרוס ענטפערנדיק צו אים געזאגט: זע , מיר
mir ze gezogt im tsu entferendik Petros hot demolt
we look said him to answering Petros has then

האבן אלץ פארלאזן, און דיר נאכגעפאלגט; וואס וועלן מיר האבן
hoben mir velen vos nochgefolgt dir un farlozen alts hoben
have we will what followed you and deserted all have

דערפאר?
derfar
therefore

[28] And Rebbe Melech HaMoshiach said to them, Omein, I say to you, that you, the ones having followed me, when the Briah *(Creation)* becomes Chadasha *(New)*, when the Bar Enosh sits upon his Kisei Kavod *(Throne of Glory)*, you also will sit upon the Shneym Asar Kisot *(Twelve Thrones)* judging the Shneym Asar Shivtei Yisroel.

כח און יהושע / ישוע* האט צו זיי געזאגט: באמת זאג איך
ich zog be'emes gezogt zei tsu hot Yeshua Yehoshua un*
I tell in truth said them to has Yeshua Yehoshua and

אייך, אז איר, וואס האבן מיר נאכגעפאלגט, וועט אין דער נייער
neier der in vet nochgefolgt mir hoben vos ir az aich
new the in will followed me have who you that you

וועלט, ווען דער בר אנש וועט זיצן אויף זיין כסא הכבוד ,
hakoved kisei zain oif zitsen vet Enosh Bar der ven velt
glory throne of his on sit will of Man Son the when world

אויך זיצן אויף צוועלף טראנען און משפטן די צוועלף שבטים
shbtim tsvelf di mishpeten un tronen tsvelf oif zitsen oich
tribes twelve the judge and thrones twelve on sit also

פון ישראל.
Yisroel fun
Israel of

[29] And anyone who left bais or achim or achayot or Abba or Em or banim or sadot *(fields)* on account of me and my Name *(Yehoshua, Yeshua)*, will receive a hundred times over and will inherit Chayyei Olam.

כט און יעדער איינער, וואס האט פארלאזט הייזער אדער ברידער
brider oder heizer farlozt hot vos einer yeder un
brothers or houses left has who one every and

אדער שוועסטער אדער פאטער אדער מוטער אדער קינדער אדער
oder kinder oder muter oder foter oder shvester oder
or children or mother or Father or sisters or

פעלדער צוליב מיין נאמען, וועט א סך מאל מער
mer mol sach a vet nomen main tsulib felder
more times many a will Name my on account of fields

באקומען, און ירשענען דאס אייביקע לעבן.
leben eibike dos yarshenen un bakumen
life eternal the inherit and received

[30] And many who are Rishonim *(first ones)* will be Acharonim *(last ones)*, and the Acharonim, Rishonim.

ל נאר א סך ערשטע וועלן זיין לעצטע, און לעצטע—ערשטע.
ershte letste un letste zain velen ershte sach a nor
first last and last be will first many a but

20 The Malchut HaShomayim is like a man, the Baal Bayit, who went out early in the boker, to hire poalim *(workers)* for his kerem.

ב ווייל דאס מלכות השמים איז גלייך צו א מענטשן,
mentshn a tsu glaich iz hashomaiem Malchus dos vail
man a to like is heaven kingdom of the because

א בעל הבית , וואס איז ארויסגעגאנגען זייער פרי צו
tsu peire zeier aroisgegangen iz vos habeis bel a
to early very went out is who of the house owner an

דינגען ארבעטער פאר זיין וויינגארטן.
vaingorten zain far arbeter dingen
vineyard his for workers hire

2 And having agreed with the poalim to salary them a denarius for their day's pay, the Baal Bayit sent them into his kerem.

ב און נאך דעם ווי ער האט מסכים געווען מיט די ארבעטער פאר
far arbeter di mit geven maskem hot er vi dem noch un
for laborers the with was agreed had he as that after and

א דינר דעם טאג, האט ער זיי געשיקט אין זיין וויינגארטן
vaingorten zain in geshikt zei er hot tog dem dinar a
vineyard his in sent them he has day for the denarius a

אריין.
arain
into

3 And having gone out around the third hour, the Baal Bayit saw others loitering in the marketplace,

ג און ער איז ארויסגעגאנגען ארום דער דריטער שעה, און האט
hot un sha'á driter der arum aroisgegangen iz er un
has and hour third the around went out is he and

געזען אנדערע שטיין אויפן מארק ליידיק;
leidik mark oifen shtein andere gezen
idle marketplace in the standing others seen

4 and he said to those, You go also into the kerem. And whatever is right, this is what your pay will be.

ד און האט צו יענע געזאגט: גייט איר אויך אין וויינגארטן אריין, און
un arain vaingorten in oich ir geit gezogt yene tsu hot un
and into vineyard in also you go said those to has and

וואס איז רעכט, וועל איך אייך געבן!
geben aich ich vel recht iz vos
give you I will right is what

5 And they left. And again, having gone out around the sixth and the ninth hour, the Baal Bayit did the same thing.

ה און זיי זענען געגאנגען און ער איז ווידער ארויסגעגאנגען ארום
arum aroisgegangen vider iz er un gegangen zenen zei un
around went out again is he and went are they and

דער זעקסטער און ניינטער שעה, און האט דאס זעלביקע געטאן.
geton zelbike dos hot un sha'á neinter un zekster der
done same thing this has and hour ninth and sixth the

6 And around the eleventh hour, having gone out, the Baal Bayit found others standing around, and he says to them, Why have you been standing here all the day not working?

ו און ארום דער עלפטער שעה איז ער ארויסגעגאנגען, און האט
hot un aroisgegangen er iz sha'á elfter der arum un
has and went out he is hour eleventh the around and

געפונען אנדערע שטיין און זאגט צו זיי: וואס שטייט איר דא
do ir shteit vos zei tsu zogt un shtein andere gefunen
here you stand why them to said and standing others found

ליידיק דעם גאנצן טאג?
tog gantsn dem leidik
day entire the idle

7 The idle workers say to the Baal Bayit, Because no one hired us. The Baal Bayit says to them, You go also into the kerem.

ז זאגן זיי צו אים: ווייל קיינער האט אונדז נישט געדונגען:
gedungen nisht undz hot keiner vail im tsu zei zogen
hired not us has no one because him to they say

זאגט ער צו זיי: גייט איר אויך אין וויינגארטן אריין.
arain vaingorten in oich ir geit zei tsu er zogt
into vineyard in also you go them to he says

8 And when erev had come, another man, the owner of the kerem, says to his foreman, Call the poalim and give to them the wage, beginning with the acharonim and going to the rishonim.

ח און ווען עס איז געווארן אוונט , זאגט דער האר פון דעם
dem fun har der zogt ovent gevoren iz es ven un
the of L-rd the says evening become is it when and

ווייגארטן צו זיין אפוטרופוס: רוף די ארבעטער, און צאל אויס
ois tsol un arbeter di ruf oputrufus zain tsu vaingorten
out pay and laborers the call foreman his to vineyard

דעם לוין , אנהויבנדיק פון די לעצטע ביז צו די ערשטע.
ershte di tsu biz letste di fun onhoibendik loin dem
first the to until last the from beginning wages the

9 And the ones that came around the eleventh hour each received a denarius.

ט און עס זענען געקומען די , וואס זענען געדונגען געווארן ארום
arum gevoren gedungen zenen vos di gekumen zenen es un
around become hired are who the come are there and

דער עלפטער שעה, און האבן באקומען יעדער איין דינר .
dinar ein yeder bakumen hoben un sha'á elfter der
denarius one each one received have and hour eleventh the

10 And when the rishonim came, they were under the impression that they would receive a larger sum; instead, they themselves each received a denarius.

י און ווען די ערשטע זענען געקומען, האבן זיי געמיינט, אז זיי
zei az gemeint zei hoben gekumen zenen ershte di ven un
they that thought they have come are first the when and

וועלן באקומען מער; און זיי אליין האבן אויך באקומען יעדער
yeder bakumen oich hoben alein zei un mer bakumen velen
each one received also have alone they and more received will

איין דינר .
dinar ein
denarius one

11 And when they received the denarius, they were complaining against the Baal Bayit,

יא און ווען זיי האבן עס גענומען, האבן זיי געמורמלט אויף
oif gemurmlt zei hoben genumen es hoben zei ven un
at murmured they have taken it have they when and

דעם בעל הבית ,
habeis bel dem
of the house owner the

12 saying, These acharonim worked one hour, and you made them equal to us, the ones having endured the burden and the heat of the whole day.

יב אזוי צו זאגן : די דאזיקע לעצטע האבן געארבעט נאר איין שעה,
sha'á ein nor gearbet hoben letste dozike di zogen tsu azoi
hour one only worked have last these the say to so

און דו האסט זיי גלייך געשטעלט מיט אונדז, וואס האבן
hoben vos undz mit geshtelt glaich zei host du un
have who us with placed equally them you have you and

דערטראגן די לאסט און היץ פון דעם טאג.
tog dem fun hits un last di dertrogen
day the of heat and burden the carried

13 But the Baal Bayit said in reply to one of them, Chaver, I am not cheating you. Did you not agree that I would pay you the usual day's wage, a denarius?

יג ער אבער האט ענטפערנדיק צו איינעם פון זיי געזאגט:
gezogt zei fun einem tsu entferendik hot ober er
said them of one to answering has however he

מיין פריינד, איך טו דיר נישט קיין עוולה. האסטו דען נישט
nisht den hostu avle kein nisht dir ah ich freind main
not then have you wrong any not you do I friend my

איינגעשטימט מיט מיר פאר איין דינר ?
dinar ein far mir mit aingeshtimt
denarius one for me with agreed

14 Take what belongs to you, your denarius, and go. But it is my ratzon, my good pleasure, to give to this one who is last also what I gave to you.

יד נעם דאס דייניקע , און גיי; איך וויל אבער געבן דעם דאזיקן
dozikn dem geben ober vil ich gei un dainike dos nem
this the give however will I go and that is yours this take

לעצטן אזויפיל וויפל דיר.
dir vifl azoifil letstn
you how much how many last one

15 Or is it not allowable for me to do what I wish with the things that are mine? Or do you look with a jealous ayin horo upon my goodness?

טו טאר איך דען נישט טאן מיט מיין אייגנס, וואס איך וויל ? אדער
oder vil ich vos eigns main mit ton nisht den ich tar
or want I what own my with do not then I may

איז דיין אויג שלעכט, ווייל איך בין גוט ?
gut bin ich vail shlecht oig dain iz
good am I because evil eye your is

16 Thus the Rishonim will be Acharonim, and the Acharonim will be Rishonim. For the invited ones are many, but the nivcharim *(chosen ones)* are few.

טז אָט אזוי וועלן די לעצטע זיין ערשטע, און די
di un ershte zain letste di velen azoi ot
the and first be last the will in this way just

ערשטע—לעצטע.
letste ershte
last first

17 And going up to Yerushalayim, Rebbe, Melech HaMoshiach took the Shneym Asar Talmidim aside in a yechidus and, on the way, Rebbe, Melech HaMoshiach said to them,

יז און ווען יהושע / ישוע* האט געהאלטן ביים ארויפגיין
aroifgein baim gehalten hot Yeshua Yehoshua ven un*
going up at in the process has Yeshua Yehoshua when and

קיין ירושלים , האט ער גענומען די צוועלף אליין אויף א זייט,
zait a oif alein tsvelf di genumen er hot Yerushalayim kein
side a on alone twelve the taken he has Yerushalayim to

און אויפן וועג צו זיי געזאגט:
gezogt zei tsu veg oifen un
said them to road on the and

18 Hinei! We are going up to Yerushalayim, and the Bar Enosh will be handed over to the Rashei Hakohanim and the Sofrim *(scribes, torah teachers, or rabbonim)*, and they will condemn him to death.

יח זע , מיר גייען ארויף קיין ירושלים ; און דער בר אנש
Enosh Bar der un Yerushalayim kein aroif geien mir ze
of Man Son the and Yerushalayim to up are going we look

וועט איבערגעגעבן ווערן צו די הויפט כהנים און סופרים; און
un soifrem un kohanem hoipt di tsu veren ibergegeben vet
and scribes and kohenim chief the to to be turned over will

זיי וועלן אים פארמשפטן צום טויט,
toit tsum farmishpeten im velen zei
death to the condemn him will they

19 And they will hand Rebbe, Melech HaMoshiach over to the Goyim in order to mock and to whip and to hang him up TALUI AL HAETZ *(being hanged on the Tree)*, and after his histalkus *(passing)*, on the Yom HaShlishi *(Third Day)* there will be Techiyas HaMoshiach.

יט און אים איבערגעבן צו די גויים צו פארשפאטן, און שמייסן,
shmeisn un farshfatn tsu Goyim di tsu ibergeben im un
flog and mock to non-Jews the to turn over him and

און אויפהענגען אויף דער בוים, און דעם דריטן טאג וועט ער
er vet tog dritn dem un boim der oif oifhengen un
he will day third the and tree the on hanged up and

אויפשטיין .
oifshtein
standing up again

20 Then the Em of Zavdai's banim, along with the sons, approached Rebbe, Melech HaMoshiach and, prostrating herself before him, she made a bakosha *(request)* of him.

כ דעמאלט איז צוגעקומען צו אים די מוטער פון זבדיס
Zavdai's fun muter di im tsu tsugekumen iz demolt
Zebedee's of mother the him to come over is then

קינדער מיט אירע זין , האט זיך געבוקט, און עפעס
epes un gebukt zich hot zin ire mit kinder
something and bow themselves has sons her with children

פארלאנגט פון אים.
im fun farlangt
him from they asked

21 And Rebbe, Melech HaMoshiach said to her, What do you wish? She says to Rebbe, Melech HaMoshiach, Say that these, my two banim, may sit, one on your right, the other on your left, in your Malchut.

כא און ער האט צו איר געזאגט: וואס באגערסטו? זאגט זי צו אים:
im tsu zi zogt bagerstu vos gezogt ir tsu hot er un
him to she said do you wish what said her to has he and

זאג, אז די דאזיקע ביידע זין מיינע זאלן זיצן איינער אויף
oif einer zitsen zoln maine zin beide dozike di az zog
on one sit shall my sons both these the that say

דיין רעכטער *זייט, און איינער אויף דיין לינקער *זייט אין דיין
*dain in *zait linker dain oif einer un *zait rechter dain*
your in side left your on one and side right your

מלכות .
Malchus
kingdom of

22 And Rebbe, Melech HaMoshiach said in reply, You do not have daas of what you are asking. Are you able to drink the Kos which I am about to drink? They say, We are able.

כב יהושע / ישוע* האט אבער ענטפערנדיק געזאגט: איר ווייסט
veist ir gezogt entferendik ober hot Yeshua* Yehoshua
know you said answering however has Yeshua Yehoshua

נישט, וואס איר בעט! צי קענט איר דען טרינקען דעם כוס, וואס
vos kos dem trinken den ir kent tsi bet ir vos nisht
which cup the drink then you can ask you what not

איך גיי טרינקען? זאגן זיי צו אים: מיר קענען!
kenen mir im tsu zei zogen trinken gei ich
can we him to they said drink go I

23 Moshiach says to them, Indeed, you will drink my Kos, but to sit on the right and on the left of me, this is not mine to grant, but it is for those for whom it has been prepared by my Av.

כג זאגט ער צו זיי : מיין כוס וועט איר טאקע טרינקען; נאר צו
tsu nor trinken take ir vet kos main zei tsu er zogt
to but drink really you will cup my them to he says

זיצן אויף מיין רעכטער *זייט, און אויף מיין לינקער *זייט, איז
iz *zait linker main oif un *zait rechter main oif zitsen
is side left my on and side right my on sit

נישט מיין זאך צו געבן; עס איז נאר פאר די , פאר וועמען עס
es vemen far di far nor iz es geben tsu zach main nisht
it whom for those for only is it give to thing my not

איז צוגעגרייט געווארן פון מיין פאטער.
foter main fun gevoren tsugegreit iz
Father my by become prepared is

24 And having heard this, HaAsarah *(The Ten)* became indignant about the two achim *(brothers)*.

כד און ווען די צען האבן דאס געהערט, זענען זיי געווארן אין
in gevoren zei zenen gehert dos hoben tsen di ven un
in become they are heard this have ten the when and

כעס אויף די צוויי ברידער.
brider tsvei di oif ches
brothers two the at anger

25 But Rebbe Melech HaMoshiach, having summoned them, said, You have daas that those who have the rule over the Goyim domineer them like tyrants.

כה און יהושע / ישוע* האט זיי צוגערופן , און געזאגט: איר
ir gezogt un tsugerufen zei hot Yeshua* Yehoshua un
you said and call over them has Yeshua Yehoshua and

ווייסט, אז די שרים פון די גויים הערשן איבער זיי , און די
di un zei iber hershn Goyim di fun shrim di az veist
the and them over rule non-Jews the of rulers the that know

גרויסע לייט טאן איבער זיי געוועלטיקן.
geveltikn zei iber ton lait groise
dominate them over do people great

26 But it will not be thus among you. For whoever wishes to be gadol among you will become your mesharet *(servant, minister)*.

כו אזוי זאל עס נישט זיין צווישן אייך, נאר ווער צווישן
tsvishen ver nor aich tsvishen zain nisht es zol azoi
among whoever only you among be not it shall in this way

אייך עס וועט וועלן זיין גרויס, דער זאל זיין אייער משרת ;
meshores eier zain zol der grois zain velen vet es aich
servant your be shall this one great his want will he you

27 And whoever wishes among you to be rishon *(first)* will be your eved *(servant).*

כז און ווער עס וויל צווישן אייך זיין א ראש, דער זאל זיין
zain zol der rosh a zain aich tsvishen vil es ver un
be shall this one chief a his you among wants it who and

אייער קנעכט.
knecht eier
servant your

28 Just as the Bar Enosh did not come to be served *(to be ministered to)*, but to serve *(to minister)*, and to give his neshamah *(his nefesh)*, as a kofer *(ransom, pedut)* LARABBIM *(for the sake of many, for the Geulah Redemption of many).*

כח גלייך ווי דער בר אנש איז נישט געקומען באדינט צו ווערן,
veren tsu badint gekumen nisht iz Enosh Bar der vi glaich
to be to served come not is of Man Son the as likened

נאר צו דינען, און צו געבן זיין לעבן ווי אן אויסלייזונג פאר א
a far oisleizung an vi leben zain geben tsu un dinen tsu nor
a for redemption a as life his give to and serve to but

סך .
sach
many

29 And, as they were going out from Yericho, a great multitude followed Rebbe, Melech HaMoshiach.

כט און בשעת זיי זענען ארויסגעגאנגען פון יריחו , האט אים
im hot Yericho fun aroisgegangen zenen zei beshas un
him has Yericho from going out are they while and

נאכגעפאלגט א גרויסער המון מענטשן.
mentshn hamon groiser a nochgefolgt
people crowd of very large a followed

30 And hinei! Two ivrim *(blind men)*, sitting beside the road, having heard that Rebbe, Melech HaMoshiach is passing by, shouted, crying out, Adoneinu, Ben Dovid, chaneinu, yhi chasedcha aleinu *(have mercy on us)*!

ל און זע , צוויי בלינדע זענען געזעסן ביים וועג; ווי זיי האבן
hoben zei vi veg baim gezesen zenen blinde tsvei ze un
have they as road by the sitting are blind men two look and

געהערט, אז יהושע / ישוע* גייט פארביי, האבן זיי א
a zei hoben farebei geit Yeshua Yehoshua az gehert*
a they have by is going Yeshua Yehoshua that heard

געשריי געטאן, אזוי צו זאגן : האר, בן דוד , דערבארעם דיך
dich derbarem Dovid ben har zogen tsu azoi geton geshrei
you have mercy on Dovid Son of L-rd say to so done shout

אויף אונדז!
undz oif
us on

31 However, the crowd rebuked the two ivrim, that they be silent, but they shouted even more, saying Chaneinu, Adoneinu Ben Dovid!

לא דער המון אבער האט געשריגן אויף זיי , אז זיי זאלן
zoln zei az zei oif geshrigen hot ober hamon der
should be they that them at shouted has however crowd the

שווייגן. און זיי האבן נאך מער געשריגן , אזוי צו זאגן : האר,
har zogen tsu azoi geshrigen mer noch hoben zei un shvaign
L-rd say to so shouted more even have they and silent

בן דוד , דערבארעם דיך אויף אונדז!
undz oif dich derbarem Dovid ben
us on you have mercy on Dovid Son of

32 And having stopped, Rebbe, Melech HaMoshiach called to them and said, What do you wish that I should do for you?

לב און יהושע / ישוע* האט זיך אפגעשטעלט, און זיי
un Yehoshua Yeshua hot zich opgeshtelt un zei*
and Yehoshua Yeshua has himself stood still and them

גערופן, און געזאגט: וואס ווילט איר, אז איך זאל טאן פאר אייך?
gerufen un gezogt vos vilt ir az ich zol ton far aich
called and said what wish you that I should do for you

33 They say to Rebbe, Melech HaMoshiach: Adoneinu, that our eyes may be opened!

לג זאגן זיי צו אים: אז אונדזערע אויגן זאלן געעפנט ווערן!
zogen zei tsu im az undzere oigen zoln geefent veren
say they to him that our eyes should opened to be

34 And having been filled with rachmei shomayim *(heavenly mercy, compassion)*, he touched their eyes, and immediately their eyes were opened and they followed Rebbe, Melech HaMoshiach.

לד און יהושע / ישוע* האט זיך דערבארעמט אויף זיי , און
un Yehoshua Yeshua hot zich derbaremt oif zei un*
and Yehoshua Yeshua has himself had compassion on them and

אנגערירט זייערע אויגן, און פלוצלונג זענען זיי זעענדיק געווארן,
ongerirt zeiere oigen un plutslung zenen zei zeendik gevoren
touched their eyes and suddenly are they seeing become

און האבן אים נאכגעפאלגט.
un hoben im nochgefolgt
and have him followed

21

21 When they came near to Yerushalayim and arrived at Beit-Pagey on the Mount of Olives, then Rebbe, Melech HaMoshiach sent two talmidim,

כא און ווען זיי האבן זיך דערנענטערט צו
un ven zei hoben zich dernentert tsu
and when they have themselves come near to

ירושלים , און זענען געקומען קיין בית-פגי , ביים
Yerushalayim un zenen gekumen kein Beit-Pagey baim
Yerushalayim and are come to Beit-Pagey by the

הר הזיתים, האט יהושע / ישוע* דעמאלט געשיקט צוויי פון
hr hzitim hot Yehoshua Yeshua demolt geshikt tsvei fun*
Mount of Olives has Yehoshua Yeshua then sent two of

זיינע תלמידים,
zaine talmidim
his disciples

2 saying to them, Go into the shtetl ahead of you, and immediately you will find a donkey having been tied and a colt with her; untie them and bring them to me.

ב און געזאגט צו זיי : גייט אריין אין דעם *דארף, וואס ליגט
*un gezogt tsu zei geit arain in dem *dorf vos ligt*
and said to them go into in the village which lies

אנטקעגנאיבער אייך, און תיכף וועט איר געפינען אן אייזל
antkegeniber aich un teikef vet ir gefinen an eizl
opposite you and immediately will you find an donkey

אנגעבונדן , און א יונג אייזעלע ביי איר, בינדט זיי אויף,
ongebunden un a yung eizele bai ir bindt zei oif
tied up and a young small donkey with her untie them on

און ברענגט זיי צו מיר.
un brengt zei tsu mir
and bring them to me

3 And if anyone should say to you anything, you say, HaAdon has need of them. And he will send them immediately.

4 And this took place in order that might be fulfilled the thing spoken by the Navi *(Prophet)*, saying:
5 IMRU LBAT TZIYON! *(Tell the Daughter of Zion!)* Hinei! Your Melech comes, ANI VROCHEV AL CHAMOR VAL AYIR BEN ATONOT *(poor, humble and riding on a donkey and upon a colt, the foal of donkeys)*. 6 And having accomplished just what Rebbe, Melech HaMoshiach had commanded them,

7 they brought the donkey and the colt and they put their garments upon them, and Rebbe, Melech HaMoshiach sat upon them.

ג און אויב עמיצער וועט אייך עפעס זאגן , זאלט איר זאגן : דער
der zogen ir zolt zogen epes aich vet emitser oib un
the say you shall say something you will someone if and

האר דארף זיי האבן; און ער וועט זיי גלייך שיקן .
shiken glaich zei vet er un hoben zei dorf har
send immediately them will he and has them need L-rd

ד און דאס דאזיקע איז געשען , כדי עס זאל דערפילט ווערן,
veren derfilt zol es k'de geshen iz dozike dos un
to be fulfilled shall it so that happened is these the and

וואס עס איז געזאגט געווארן דורך דעם נביא , אזוי צו זאגן :
zogen tsu azoi novi dem durch gevoren gezogt iz es vos
say to so prophet the through become said is it what

ה זאגט דער טאכטער פון ציון :
Tsien fun tochter der zogt
Zion of daughter the says

זע , דיין מלך קומט צו דיר,
dir tsu kumt Melech dain ze
you to comes king your look

אן ענו , און רייטנדיק אויף אן אייזל ,
eizl an oif reitndik un enu an
donkey an on riding and meek person an

און אויף אן אייזעלע , דאס יונגע פון אן אייזל .
eizl an fun yunge dos eizele an oif un
donkey an of young the small donkey an on and

(ישעיהו סב, יא; זכריה ט, ט.)
t t Zecharyah yo sb Yeshayah
9 9 Zechariah 11 62 Yeshayah

ו און די תלמידים זענען געגאנגען, און האבן געטאן ווי
vi geton hoben un gegangen zenen talmidim di un
what done have and go did disciples the and

יהושע / ישוע* האט זיי באפוילן ,
bafoilen zei hot Yeshua Yehoshua*
give directive them did Yeshua Yehoshua

ז און האבן געברענגט דאס אייזל מיט דעם אייזעלע , און
un eizele dem mit eizl dos gebrengt hoben un
and small donkey the with donkey the bring did and

אויף זיי ארויפגעלייגט די מלבושים ; און ער האט זיך
zich hot er un malbushem di aroifgeleigt zei oif
himself did he and clothing the did place them on

ארויפגעזעצט אויף זיי .
zei oif aroifgezetst
them on sit up

8 And the very large multitudes spread out their garments on the road, and others were cutting lulavim from the trees, and were spreading them out on the road.

9 And the multitudes going before him and the multitudes following after him were crying out, saying, HOSHAN NAH *(Save now)* to Ben Dovid! BARUCH HABAH B'SHEM ADONOI! Hoshannah in the Highest!
10 And when Rebbe, Melech HaMoshiach had entered into Yerushalayim, the whole city was stirred, saying, Who is this!?!

ח און דאס רוב פון דעם המון האבן אויסגעשפרייט זייערע
zeiere oisgeshpreit hoben hamon dem fun rub dos un
their spread out did crowd the of most of the and

מלבושים אויפן וועג; און אנדערע האבן אפגעבראכן צווייגן
tsvaign opgebrachen hoben andere un veg oifen malbushem
branches break off did others and road on the clothing

פון די ביימער,
beimer di fun
trees the from

ט און זיי פאנאנדערגעלייגט אויפן וועג. און די המונים , וואס
vos hamonim di un veg oifen fanandergeleigt zei un
who crowds the and road on the spread them and

זענען געגאנגען פארויס פאר אים, און וואס האבן נאכגעפאלגט,
nochgefolgt hoben vos un im far forois gegangen zenen
followed have who and him before ahead walking were

האבן געשריגן , אזוי צו זאגן :
zogen tsu azoi geshrigen hoben
say to so shouted have

הושענא לבן דוד !
Dovid l'ben heshaine
Dovid to Ben blessed is the

געלויבט זאל זיין דער ,
der zain zol geloibt
the one be shall blessed

וואס קומט אין דעם נאמען פון דעם האר.
har dem fun nomen dem in kumt vos
L-rd the of Name the in comes who

הושענא במרומים !
b'meromim heshaine
highest blessed is the

(תהלים קיח, כה, כו.)
chu chh kich Tehilim
26 25 118 Psalms

י און ווען ער איז אריינגעגאנגען קיין ירושלים , איז די גאנצע
gantse di iz Yerushalayim kein araingegangen iz er ven un
whole the is Yerushalayim to entered is he when and

שטאט אויפגערודערט געווארן, און געזאגט: ווער איז דאס דער
der dos iz ver gezogt un gevoren oifgerudert shtot
the this is who said and become stirred up city

דאזיקער?
doziker
this one

11 And the multitudes were saying, This is Yehoshua HaNavi! From Natzeret in the Galil.

יא די המונים אבער האבן געזאגט: דאס איז דער נביא
di hamonim ober hoben gezogt dos iz der novi
the crowds however have said this is the prophet

יהושע / ישוע* פון נצרת , אין גליל.
Yehoshua Yeshua fun Natseret in Galil*
Yehoshua Yeshua from Natseret in Galil

12 And Rebbe, Melech HaMoshiach arrived at the Beis Hamikdash and expelled the ones selling and buying in the Beis Hamikdash. And he turned over the tishen *(tables)* of the machalifei hakesafim *(money changers)* and the chairs of those selling the yonim *(doves).*

יב און יהושע / ישוע* איז אריינגעגאנגען אין בית המקדש ,
un Yehoshua Yeshua iz araingegangen in beis Hamikdash*
and Yehoshua Yeshua is went in in Beis HaMikdash

און האט ארויסגעטריבן אלע וואס האבן פארקויפט און געקויפט
un hot aroisgetriben ale vos hoben farkoift un gekoift
and did drive out all who did sell and buy

אין בית המקדש , און איבערגעקערט די טישן פון די
in beis Hamikdash un ibergekert di tishn fun di
in Beis HaMikdash and overturned the tables of the

געלטבייטער , און די בענק פון די , וואס האבן פארקויפט
geltbeiter un di benk fun di vos hoben farkoift
money changers and the benches of those who did sell

טויבן;
toibn
doves

13 And Rebbe, Melech HaMoshiach says to them, It has been written, BEITI BEIT TEFILLAH YIKAREI *(My House shall be called a House of Prayer)*, but you are making it into a MEARAT PARITZIM *(den of robbers).*

14 And ivrim *(blind persons)* and pisechim *(lame persons)* came to Rebbe, Melech HaMoshiach in the Beis Hamikdash, and he brought refuah to them.

יג און זאגט צו זיי : עס שטייט געשריבן: מיין הויז וועט גערופן
un zogt tsu zei es shteit geshriben main hoiz vet gerufen
and says to them it stands written my house will called

ווערן א בית תפילה! (ישעיהו נו, ז; ירמיהו ז, יא.) איר
veren a beis tefillah Yeshayah nu z Yirmeyah z yo ir
to be a house prayer Yeshayah 56 7 Yirmeyah 7 11 you

אבער האט עס געמאכט פאר א הייל פון גזלנים . יד און עס זענען
ober hot es gemacht far a heil fun gzlnim un es zenen
however have it made for a den of robbers and it are

געקומען צו אים בלינדע און לאמע אין בית המקדש , און ער
gekumen tsu im blinde un lame in beis Hamikdash un er
come to him blind men and lame in Beis HaMikdash and he

האט זיי געהיילט.
hot zei geheilt
did them healed

15 And the Rashei Hakohanim and the Sofrim

טו ווי אבער די הויפט כהנים און די סופרים האבן געזען די
vi ober di hoipt kohanem un di soifrem hoben gezen di
as however the chief kohenim and the scribes have seen the

וואונדער, וואס ער האט געטאן, און די קינדער שרייען אין בית
vunder vos er hot geton un di kinder shreien in beis
wonders which he has done and the children shout in Beis

were indignant, having seen the niflaot *(wonders)* which Rebbe, Melech HaMoshiach accomplished and the yeladim shouting in the Beis Hamikdash, Hoshannah to the Ben Dovid.

המקדש און זאגן : הושענא לבן דוד , זענען זיי צארנדיק
tsorendik zei zenen Dovid l'ben heshaine zogen un Hamikdash
furious they are Dovid to Ben blessed is the say and HaMikdash

געווארן,
gevoren
become

16 And they said to Moshiach, Do you hear what these are saying? And Rebbe, Melech HaMoshiach says to them, Ken. Have you never read, MIPI OLLELIM V'YONKIM YISSADETAH OZ *(From the lips of children and infants You ordained strength, praise)*?

טז און האבן צו אים געזאגט: דו הערסט, וואס זיי זאגן ? און
un zogen zei vos herst du gezogt im tsu hoben un
and say they what hear you said him to have and

יהושע / ישוע* זאגט צו זיי : יא ! צי האט איר קיינמאל נישט
nisht keinmol ir hot tsi yo zei tsu zogt Yeshua Yehoshua*
not never you has yes them to says Yeshua Yehoshua

געלייענט: אויס דעם מויל פון קינדער און זייגעדיקע האסטו
hostu zeigedike un kinder fun moil dem ois geleient
you have suckling and children of mouth the out read

צוגעגרייט לויב ? (תהלים ח, ג.)
g ch Tehilim loib tsugegreit
3 8 Psalms praise prepared

17 And having left them, he went out of the city to Beit-Anyah *(Bethany)* and spent the night there.

יז און האט זיי פארלאזט, און איז ארויסגעגאנגען אויסער דער
der oiser aroisgegangen iz un farlozt zei hot un
the beyond gone out is and leave them did and

שטאט קיין בית-היני . און דארטן איבערגענעכטיקט.
ibergenechtikt dorten un Beit-Anyah kein shtot
slept over there and Beit-Anyah to city

18 Now going up early into the city, he was hungry.

יח און אינדערפרי , אומקערנדיק זיך אין שטאט אריין, איז ער
er iz arain shtot in zich umkerndik inderfri un
he is into city in self returning in the morning and

הונגעריק געווארן.
gevoren hungerik
become hungry

19 And observing the etz teenah *(fig tree)* on the way, he went up to it and found nothing on it, except leaves, and he says to it, No longer from you will there ever be pri *(fruit)*! And the etz teenah withered then and there.

יט און זעענדיק אן איינציקן פייגנבוים ביים וועג, און איז צוגעגאנגען
tsugegangen iz un veg baim faignboim eintsikn an zeendik un
went over is and road by the fig tree single an seeing and

צו אים, און האט גארנישט געפונען אויף אים אחוץ בלעטער אליין;
alein bleter achuts im oif gefunen gornisht hot un im tsu
only leaves except it on find nothing did and it to

און ער זאגט צו אים: עס זאל מער נישט וואקסן אויף דיר קיין
kein dir oif vaksen nisht mer zol es im tsu zogt er un
any you on grow not more shall it it to says he and

פירות ביז אויף אייביק! און דער פייגנבוים איז באלד פארדארט
fardart bald iz faignboim der un eibik oif biz peires
withered soon is fig tree the and eternal on until fruit

20 And observing this, the talmidim were astounded, saying, How did the etz teenah instantly wither?

געוואָרן. כ און ווען די תלמידים האָבן עס געזען, האָבן זיי
zei hoben gezen es hoben talmidim di ven un gevoren
they did see it did disciples the when and become

זיך געוואונדערט, און געזאָגט: ווי איז דער פֿייגנבוים אַזוי
azoi faignboim der iz vi gezogt un gevaundert zich
so fig tree the is how said and were amazed themselves

פּלוצלונג פֿאַרטריקנט געוואָרן!
gevoren fartriknt plutslung
become wither suddenly

21 And he said in reply, Omein, I say to you, if you have emunah and do not doubt, not only will you do what was done to the etz teenah, but also if you say to this mountain, Be lifted up and be thrown into the sea, it will happen.

כא יהושע / ישוע* אָבער האָט ענטפֿערנדיק צו זיי געזאָגט:
gezogt zei tsu entferendik hot ober Yeshua Yehoshua*
said them to answering has however Yeshua Yehoshua

באמת זאָג איך אײַך: ווען איר זאָלט האָבן אמונה, און נישט
nisht un emune hoben zolt ir ven aich ich zog be'emes
not and faith have shall you when you I say in truth

צווייפֿלען, וועט איר טאָן נישט נאָר דאָס מיט דעם פֿייגנבוים, נאָר
nor faignboim dem mit dos nor nisht ton ir vet tsveiflen
but fig tree the with that only not do you will doubt

אַפֿילו אויב איר וועט זאָגן צו דעם דאָזיקן באַרג : הייב דיך
dich heib barg dozikn dem tsu zogen vet ir oib afile
yourself pick mountain this the to say will you if even

אויף און וואַרף דיך אין ים אַרײַן, וועט עס געשען .
geshen es vet arain yam in dich varf un oif
happened it will into sea in yourself throw and up

22 And, when you daven, all things whatever for which you may make techinnah *(petition, supplication)* with emunah, you will receive.

כב און אַלץ, וואָס איר וועט בעטן אין תפֿילה, אויב איר וועט גלויבן ,
gloiben vet ir oib tefillah in beten vet ir vos alts un
believe will you if prayer in ask will you which all and

וועט איר עס באַקומען.
bakumen es ir vet
received it you will

23 And after Rebbe, Melech HaMoshiach had gone into the Beis Hamikdash, while he was bringing forth his torah, the Rashei Hakohanim and the Zekenim of the people approached him, saying, By

כג און ווען ער איז געקומען אין בית המקדש אַרײַן, זענען
zenen arain Hamikdash beis in gekumen iz er ven un
are into HaMikdash house in come is he when and

די הויפּט כהנים און די זקנים פֿון דעם פֿאָלק צוגעגאַנגען צו
tsu tsugegangen folk dem fun zkeinem di un kohanem hoipt di
to went over people the of elders the and kohenim chief the

אים, בשעת ער האָט געלערנט, און האָבן געזאָגט: מיט וואָס פֿאַר אַ
a far vos mit gezogt hoben un gelernt hot er beshas im
a for what with said have and taught has he while him

what samchut *(authority)* do you do these things? And who granted you this samchut?

רשות טוסטו די דאזיקע זאכן ? און ווער האט דיר געגעבן
gegeben dir hot ver un zachn dozike di tustu rashut
given you has who and things these the do you do authority

דעם דאזיקן רשות ?
rashut dozikn dem
authority this the

24 And Rebbe, Melech HaMoshiach said in reply to them, I also will ask you a question, which, if you will tell me, I also will tell you by what samchut I do these things...

כד און יהושע / ישוע* האט ענטפערנדיק צו זיי געזאגט: איך
ich gezogt zei tsu entferendik hot Yeshua Yehoshua un*
I said them to answering has Yeshua Yehoshua and

וועל אייך אויך פרעגן איין זאך , וואס אויב איר וועט מיר זאגן ,
zogen mir vet ir oib vos zach ein fregen oich aich vel
tell me will you if which thing one ask also you want

וועל איך אייך אויך זאגן מיט וואס פאר א רשות איך טו די
di ah ich rashut a far vos mit zogen oich aich ich vel
the do I authority a for what with tell also you I will

דאזיקע זאכן .
zachn dozike
things these

25 The tevilah in the mikveh mayim of Yochanan, it was from where, from Shomayim or from Bnei Adam? And they were discussing it among themselves, saying, If we say, From Shomayim, he will say to us, Why then do you not believe him?

כה יוחננס מקווה — פון וואנען איז געווען? פון הימל אדער
oder himel fun geven iz vanen fun mkvh iuchnns
or heaven from was is where from mikveh Yochanan's

פון מענטשן? און זיי האבן עס איבערגעלייגט צווישן זיך ,
zich tsvishen ibergeleigt es hoben zei un mentshn fun
themselves among discussed this have they and men from

אזוי צו זאגן : ווען מיר זאגן : פון הימל , וועט ער זאגן צו
tsu zogen er vet himel fun zogen mir velen zogen tsu azoi
to say he will heaven from say we will say to so

אונדז: טא פארוואס האט איר אים נישט געגלויבט?
gegloibt nisht im ir hot farvos ta undz
believe not him you did why then us

26 But if we say, From Bnei Adam, we fear the multitude, for everyone considers Yochanan a Navi.

כו ווען מיר אבער זאגן : פון מענטשן, מוזן מיר מורא האבן
hoben moire mir muzn mentshn fun zogen ober mir velen
have fear we must men from say however we will

פאר דעם המון ? מחמת אלע האלטן יוחנן פאר א נביא .
novi a far Yochanan halten ale machmas hamon dem far
prophet a for Yochanan hold all because crowd the before

27 And in reply to him, they said, We do not have daas. And Rebbe, Melech HaMoshiach said to them, Neither will I tell you by

כז און זיי האבן ענטפערנדיק געזאגט צו יהושען / ישוען* : מיר
mir Yeshuan Yehoshuan tsu gezogt entferendik hoben zei un*
we Yeshua Yehoshua to said answering have they and

ווייסן נישט! האט ער אויך צו זיי געזאגט, זאג איך אייך אויך
oich aich ich zog gezogt zei tsu oich er hot nisht veisn
also you I say said them to also he has not know

what samchut I do these things.

[28] What do you think? A man had two banim *(sons)*. And having approached the rishon *(first)*, the man said, Beni *(my son)*, go today and work in the kerem *(vineyard)*.

[29] But the first son said in reply, I will not. But later, having changed his mind, he went.

[30] And having approached the other son, the man spoke similarly. But the second son, in reply, said, I will go, Adoni. Yet he did not go.

[31] Which of the two did the ratzon haAv *(the will of the Father)*? They say, The rishon *(the first)*. Rebbe, Melech HaMoshiach says to them, Omein, I say to you, that the mochesim *(tax-collectors)* and the zonot *(prostitutes)* are going in ahead of you into the Malchut Hashem.

נישט, מיט וואס פאר א רשות איך טו די דאזיקע זאכן . [כח] וואס
vos zachn dozike di ah ich rashut a far vos mit nisht
what things these the do I authority a for what with not

אבער מיינט איר? א מענטש האט געהאט צוויי קינדער; און ער איז
iz er un kinder tsvei gehat hot mentsh a ir meint ober
is he and children two had has man a you think however

צוגעגאנגען צו דעם ערשטן, און געזאגט: מיין קינד, גיי ארבעט
arbet gei kind main gezogt un ershtn dem tsu tsugegangen
work go child my said and first the to went over

היינט אין וויינגארטן.
vaingorten in haint
vineyard in today

[כט] און ער האט ענטפערנדיק געזאגט: אָט בין איך, האר! און איז
iz un har ich bin ot gezogt entferendik hot er un
does and L-rd I am here said answering has he and

נישט געגאנגען!
gegangen nisht
go not

[ל] און ער איז צוגעגאנגען צו דעם צווייטן און האט געזאגט דאס
dos gezogt hot un tsveitn dem tsu tsugegangen iz er un
the said has and second the to went over is he and

זעלביקע . דער אבער האט געזאגט: איך וויל נישט!
nisht vil ich gezogt hot ober der zelbike
not will I said has however this one same thing

[לא] דערנאך האט ער חרטה געהאט, און איז געגאנגען. ווער פון די
di fun ver gegangen iz un gehat charote er hot dernoch
the of which go is and had regret he did then

ביידע האט געטאן דעם פאטערס רצון ? זאגן זיי : דער לעצטער.
letster der zei zogen ratson foters dem geton hot beide
last the they say will father's the done has both

זאגט יהושע / ישוע* צו זיי : באמת זאג איך אייך, אז די
di az aich ich zog be'emes zei tsu Yeshua Yehoshua zogt*
the that you I say in truth them to Yeshua Yehoshua says

שטייער אויפמאנער און די זונות גייען אריין פאריס פאר
far forois arain geien zunut di un oifmaner shteier
before ahead into go prostitutes the and collectors tax

אייך אין דעם קעניגרייך פון ה׳ .
Hashem fun kenigreich dem in aich
Hashem of kingdom the in you

32 For Yochanan of the tevilah of teshuva came to you in the Derech Tzidkat Hashem *(Way of Righteousness)*, and you did not believe him. But the mochesim and the zonot believed him. But you, even after you saw, did not change your mind and believe him.

לב מחמת יוחנן איז געקומען צו אייך אויף דעם וועג פון
fun veg dem oif aich tsu gekumen iz Yochanan machmas
of way the on you to come is Yochanan because

גערעכטיקייט און איר האט נישט געגלויבט אין אים. די שטייער
shteier di im in gegloibt nisht hot ir un gerechtikeit
tax the him in believed not have you and righteousness

אויפמאנער אבער און די זונות האבן אים יא געגלויבט,
gegloibt yo im hoben zunut di un ober oifmaner
believed yes him have prostitutes the and however collectors

און איר, הגם איר האט עס געזען, האט אפילו שפעטער נישט
nisht shpeter afile hot gezen es hot ir hagam ir un
not later even have see it did you although you and

חרטה געהאט, כדי אים צו גלויבן.
gloiben tsu im k'de gehat charote
believe to him so that had regret

33 Listen to another mashal. There was a man, a Baal Bayit, who planted a kerem *(vineyard)*. And he put a fence around it, and he dug a yekev *(winepress)* in it, and built a migdal *(tower)* and leased it to koremim *(vine-keepers)* and departed.

לג הערט אן אנדער משל: עס איז געווען א מענטש, א בעל
bel a mentsh a geven iz es mashal ander an hert
owner a man a was is it parable another an hear

הבית , וואס האט געפלאנצט א ווייגארטן, און האט אים
im hot un vaingorten a geflantst hot vos habeis
it has and vineyard a planted has who of the house

ארומגערינגלט מיט א צוים, און געגראבן א קעלטער אין אים, און
un im in kelter a gegroben un tsoim a mit arumgeringlt
and it in winepress a dug and fence a with encircled

געבויט א טורם, און האט אים פארדינגען צו גערטנער , און
un gertner tsu fardingen im hot un turm a geboit
and wine gardeners to let out it has and tower a built

איז אוועקגעפארן.
avekgeforen iz
depart does

34 And when the time of the Katsir *(Harvest)* came, the Baal Bayit sent his servants to the koremim to receive the pri *(fruit)*.

לד און ווען עס האט זיך דערנענטערט די צייט פון פירות, האט
hot peires fun tsait di dernentert zich hot es ven un
has fruit of time the come closer self has it when and

ער געשיקט זיינע קנעכט צו די גערטנער אפצונעמען זיינע
zaine optsunemen gertner di tsu knecht zaine geshikt er
his collect wine gardeners the to servants his sent he

פרוכטן.
fruchtn
fruit

35 And the koremim, having seized his servants, one they beat, another they killed, and another they stoned.

לה און די גערטנער האבן גענומען זיינע קנעכט , און איינעם
einem un knecht zaine genumen hoben gertner di un
one and servants his taken have wine gardeners the and

געשלאגן , און אן אנדערן געטייט, און א דריטן געשטייניקט.
geshteinikt dritn a un geteit andern an un geshlogen
they stoned third a and killed other an and they beat up

36 And the Baal Bayit sent other servants, more than the rishonim *(first ones)*, and the koremim did the same thing to them.

לו ער האט ווידער געשיקט אנדערע קנעכט , מער ווי די ערשטע;
ershte di vi mer knecht andere geshikt vider hot er
first the than more servants other sent again has he

און זיי האבן מיט זיי געטאן דאס זעלביקע.
zelbike dos geton zei mit hoben zei un
same the done them with have they and

37 Lemaskana *(finally, at last)*, the Baal Bayit sent to the koremim his Ben, saying, They will respect my Ben.

לז דערנאך האט ער געשיקט צו זיי זיין זון , און האט געזאגט:
gezogt hot un zun zain zei tsu geshikt er hot dernoch
said has and son his them to sent he has then

זיי וועלן זיך שעמען פאר מיין זון ,
zun main far shemen zich velen zei
son my before be ashamed self will they

38 And when the koremim saw the Ben, they said among themselves, This is the Bechor *(Firstborn)*, the Yoresh *(Heir)*. Come, let us kill him and let us take possession of his bechorah *(inheritance)*.

לח די גערטנער אבער , ווי זיי האבן אים דערזען ,
derzen im hoben zei vi ober gertner di
caught sight of him have they as however wine gardeners the

האבן געזאגט צווישן זיך : דאס איז דער יורש; קומט, לאמיר
lomir kumt yursh der iz dos zich tsvishen gezogt hoben
let us come heir the is this themselves among said have

אים טייטן, און צונעמען זיין ירושה .
yerushe zain tsunemen un teiten im
inheritance his take away and kill him

39 And having seized the Ben, they threw the Ben out of the kerem and they killed him.

לט און האבן אים גענומען, און ארויסגעווארפן אינדרויסן פון
fun indroisen aroisgevorfen un genumen im hoben un
of outside threw and taken him have and

וויינגארטן, און געטייט.
geteit un vaingorten
killed and vineyard

40 Therefore, when the Baal HaKerem *(Owner of the Vineyard)* comes, what will he do to those koremim *(vine keepers)*?

מ ווען דעריבער דער האר פון דעם וויינגארטן וועט קומען , וואס
vos kumen vet vaingorten dem fun har der deriber ven
what to come will vineyard the of L-rd the therefore when

זשע וועט ער טאן צו יענע גערטנער ?
gertner yene tsu ton er vet zhe
wine gardeners those to do he will then

41 They say to Rebbe, Melech HaMoshiach, Those resha'im *(evil-doers)* the Baal HaKerem will bring to a terrible mavet, and the Kerem the Baal HaKerem will lease to other koremim, who will render unto the Baal HaKerem the PRI B'ITO *(fruit in its season)*.

42 Rebbe, Melech HaMoshiach says to them, Have you never heard in the Kitvei Hakodesh *(Holy Scriptures)*, EVEN MAASU HABONIM HAYTAH LEROSH PINAH; MEIES HASHEM HAYTAH ZOT HI NIFLAT BEINEINU *(The Stone which the Builders rejected, this one has become Head of the Corner; this came about from the L-rd, and it is marvelous in our eyes)*? 43 For this reason, I say to you, the Malchut Hashem will be taken from you and it will be given to a people that produces its pri.

מא זאגן זיי צו אים: ער וועט די רשעים אומברענגען אויף
oif umbrengen reshoiem di vet er im tsu zei zogen
on destroy ung-dly the will he him to they say

א שרעקלעכן אופן, און דעם ווײַנגארטן פארדינגען צו אנדערע
andere tsu fardingen vaingorten dem un oifen shreklechn a
other to let out vineyard the and way terrible a

גערטנער , וואס וועלן אים אפגעבן די פירות אין זייערע זמנים .
zmnim zeiere in peires di opgeben im velen vos gertner
seasons their in fruit the return him will who wine gardeners

מב זאגט יהושע / ישוע* צו זיי : האט איר קיינמאל נישט
nisht keinmol ir hot zei tsu Yeshua Yehoshua zogt*
not never you have them to Yeshua Yehoshua said

געלייענט אין די כתובים :
chtubim di in geleient
Scriptures the in read

דער שטיין, וואס די בוימייסטערס האבן פארווארפן,
farvarfen hoben boimeisters di vos shtein der
rejected have builders the which stone the

איז געווארן צום הויפט פונם ווינקל.
vinkl funem hoipt tsum gevoren iz
corner of the head to the become is

פונם האר (ה׳) איז דאס געשען ,
geshen dos iz Hashem har funem
happened this is Hashem L-rd from the

און עס איז א וואונדער אין אונדזערע אויגן?
oigen undzere in vunder a iz es un
eyes our in wonder a is it and

(תהלים קיח, כב, כג.)
chg chb kich Tehilim
23 22 118 psalms

מג דערפאר זאג איך אייך: דאס קעניגרייך פון ה׳ וועט
vet Hashem fun kenigreich dos aich ich zog derfar
will Hashem of kingdom the you I say therefore

אוועקגענומען ווערן פון אייך, און געגעבן ווערן צו א פאלק,
folk a tsu veren gegeben un aich fun veren avekgenumen
people a to to be given and you from to be taken away

וואס ברענגט זיינע פירות.)
peires zaine brengt vos
therefore fruit its brings forth which

44 And the one having fallen on this EVEN (Stone) will be

מד און ווער עס פאלט אויף דעם דאזיקן שטיין, דער וועט צעשמעטערט

ווערן; אויף וועמען אבער ער וועט פאלן, וועט ער אים צעמאלן.)

crushed; and it will crush anyone on whom it falls.

45 And having heard Moshiach's mashal, the Rashei Hakohanim and the Perushim understood that he spoke about them.

46 And seeking to arrest him, they were afraid of the multitudes, vi-bahlt *(since)* the multitudes considered him a Navi.

22 And, in response, Rebbe, Melech HaMoshiach again spoke in meshalim *(parables)* to them, saying,

2 The Malchut HaShomayim is like a man, a Melech *(King)*, who prepared a feast for the chasunoh *(wedding)* of Bno.

3 And the Melech sent out his servants to summon the Bnei HaChuppah *(wedding invitees)* to the chasunoh, and they did not want to come.

4 Again, the Melech sent out other servants, saying, Tell the Bnei HaChuppah, the

מה און ווען די הויפט כהנים און די פרושים האבן געהערט
gehert hoben Perushim di un kohanem hoipt di ven un
heard have Pharisees the and kohenim chief the when and

זיינע משלים , האבן זיי פארשטאנען, אז ער רעדט וועגן זיי .
zei vegen redt er az farshtanen zei hoben mesholem zaine
them about speaks he that understood they have parables his

מו און האבן געזוכט אים צו כאפן , און האבן זיך געפארכטן
geforchten zich hoben un chapen tsu im gezucht hoben un
afraid themselves have and arrest to him sought have and

פאר די המונים מענטשן, ווייל מען האט אים געהאלטן פאר
far gehalten im hot men vail mentshn hamonim di far
for held him has they because people crowds of the before

א נביא .
novi a
prophet a

כב און יהושע / ישוע* האט ענטפערנדיק ווידער צו זיי
zei tsu vider entferendik hot Yeshua Yehoshua un*
them to again answering has Yeshua Yehoshua and

גערעדט אין משלים , אזוי צו זאגן :
zogen tsu azoi mesholem in geredt
say to so parables in spoke

ב דאס מלכות השמים איז געגליכן צו א מענטשלעכן
mentshlechn a tsu geglichen iz hashomaiem Malchus dos
human a to compared is heaven kingdom of the

קעניג, וואס האט געמאכט א חתונהמאלצייט פאר זיין זון ,
zun zain far chtunhmaltseit a gemacht hot vos kenig
son his for wedding feast a made has who king

ג און געשיקט זיינע קנעכט רופן די פארבעטענע צו דער חתונה ;
chasuna der tsu farbetene di rufen knecht zaine geshikt un
wedding the to invited the to call servants his sent and

און זיי האבן נישט געוואלט קומען .
kumen gevolt nisht hoben zei un
to come want not did they and

ד האט ער נאכאמאל געשיקט אנדערע קנעכט , אזוי צו זאגן : זאגט
zogt zogen tsu azoi knecht andere geshikt nochamol er hot
says say to so servants other sent again he has

די פארבעטענע: זע , איך האב צוגעגרייט מיין סעודה; מיינע אקסן
oksen maine sude main tsugegreit hob ich ze farbetene di
oxen my feast my prepared have I look invited the

wedding invitees, Hinei! My Seudah I have prepared, my oxen and fattened calves have been slaughtered, and everything is ready: Come to the chasunoh!

און געשטאפטע קעלבער זענען שוין געשאכטן , און אלץ
alts un geshochten shoin zenen kelber geshtopte un
all and kosher slaughtered already are calves fatted and

איז פארטיק; קומט אויף דער חתונה !
chasuna der oif kumt fartik iz
wedding the on come prepared is

5 But the Bnei HaChuppah, the chasunoh invitees, having treated it all as a mere trifle, departed, one to his farmer's field, one to his business.

ה זיי אבער האבן זיך דערפון גארנישט געמאכט, נאר
nor gemacht gornisht derfun zich hoben ober zei
only made nothing about this themselves have however they

זענען געגאנגען, איינער אין זיין פעלד אריין, און אן אנדערער צו
tsu anderer an un arain feld zain in einer gegangen zenen
to another an and into field his in one go did

זיין מסחר ;
mschr zain
business his

6 Meanwhile, the others seized the Mesharetim HaMelech *(Ministers of the King)* and abused them and killed them.

ו און די איבריקע האבן געכאפט זיינע קנעכט , זיי מיאוס
mius zei knecht zaine gechapt hoben ibrike di un
ugly they servants his seized have remaining those and

באהאנדלט און געטייט.
geteit un bahandlt
killed and treated

7 So the Melech was angry and, having sent his armies, the King destroyed those ratzchaniyot *(murderers)*, and their city he burned.

ז און דער קעניג איז צארנדיק געווארן; און האט געשיקט זיינע
zaine geshikt hot un gevoren tsorendik iz kenig der un
his sent has and become furious is king the and

חיילות, און אומגעברענגט יענע רוצחים , און זייער שטאט
shtot zeier un rutschim yene umgebrengt un cheilut
city their and murderers those killed and armies

פארברענט .
farbrent
he did burn down

8 Then the King says to his ministers, The chasunoh is ready, but the invited ones were not worthy.

ח דאן זאגט ער צו זיינע קנעכט : די חתונה איז גרייט , די
di greit iz chasuna di knecht zaine tsu er zogt dan
the prepared is wedding the servants his to he says then

פארבעטענע אבער זענען עס נישט ווערט געווען.
geven vert nisht es zenen ober farbetene
were worthy not it are however invited

9 Therefore, go to the intersections of the streets, and, whoever you find, invite as muzmanim *(guests)* to the chasunoh.

ט גייט זשע אהין אויף די גאסן , וואו די וועגן שיידן זיך ,
zich sheidn vegen di vu gasn di oif ahin zhe geit
themselves part ways the where streets the on here then go

און וויפל איר וועט געפינען, זאלט איר פארבעטן אויף דער
der oif farbetn ir zolt gefinen vet ir vifl un
the on invite you shall find will you as many as and

חתונה .
chasuna
wedding

10 And having gone out to the highways, those ministers congregated everyone they found, rah and tov, and the chasunoh was filled with muzmanim *(guests)*.

י און יענע קנעכט זענען ארויסגעגאנגען אויף די גאסן , און האבן
hoben un gasn di oif aroisgegangen zenen knecht yene un
have and streets the on go out did servants those and

איינגעזאמלט אלע, וועמען זיי האבן געפונען, סיי שלעכטע סיי
sei shlechte sei gefunen hoben zei vemen ale eingezamlt
and bad both found have they whom all gathered

גוטע, און דער חתונה זאל איז פול געווארן מיט געסט. יא נאר
nor gest mit gevoren ful iz zol chasuna der un gute
but guests with become full be shall wedding the and good

11 And the Melech, having entered to see the ones sitting bimesibba *(reclining at tish)*, spotted there a man lacking the attire proper for the chasunoh.

ווען דער קעניג איז אריינגעקומען געזען די געסט, האט ער
er hot gest di gezen araingekumen iz kenig der ven
he has guests the seen come in is king the when

דערזען דארטן א מענטשן, וואס איז נישט געווען אנגעטאן אין
in ongeton geven nisht iz vos mentshn a dorten derzen
in dressed was not is who man a there caught sight of

א חתונה מלבוש ;
malbesh chasuna a
garment wedding a

12 And the Melech says to him, Chaver, how did you get in here, not having the attire proper for the chasunoh? But the man had nothing to say.

יב און ער זאגט צו אים: פריינד, וויאזוי ביסטו אריינגעקומען
araingekumen bistu vi azoi freind im tsu zogt er un
come in you are how friend him to says he and

אהער, נישט האבנדיק קיין חתונה מלבוש ? און ער איז געבליבן
gebliben iz er un malbesh chasuna kein hobendik nisht aher
remain is he and garment wedding any having not here

שטום .
shtum
unable to speak

13 Then the King said to the servants, Bind him feet and hands and expel him into the outer choshech, where there will be weeping and grinding of teeth.

יג דעמאלט האט דער קעניג געזאגט צו די באדינער: בינדט אים
im bindt badiner di tsu gezogt kenig der hot demolt
him bind servants the to said king the has then

הענט און פיס, און ווארפט אים ארויס אין דער אויסערסטער
oiserster der in arois im varft un fis un hent
outer the in out him throw and feet and hands

פינסטערניש! דארט וועט זיין דאס קלאגן און קריצן מיט די
di mit kritsn un klogen dos zain vet dort finsternish
the with gnashing and weeping the be will there darkness

ציין .
tsein
teeth

14 For the invited ones are many, but the nivcharim *(chosen ones)* are few.

יד מחמת א סך זענען גערופן, ווייניקע אבער אויסדערוויילט.
oisderveilt ober veinike gerufen zenen sach a machmas
chosen however a few called are many a because

15 Then, having departed, the Perushim took counsel together so that they might entrap Yehoshua in his own words.

טו דעמאלט זענען די פרושים געגאנגען, און האבן זיך
zich hoben un gegangen Perushim di zenen demolt
themselves have and go Pharisees the are then

געהאלטן אן עצה , ווי אזוי זיי זאלן אים פאנגען מיט א
a mit fangen im zoln zei azoi vi eitse an gehalten
a with capture him should they in this way than counsel an held

ווארט.
vort
word

16 And they are sending to Rebbe, Melech HaMoshiach their talmidim with the Herodians, saying, Rabbi, we know that you are an ehrliche Yid *(a good Jew)* and of the Derech Hashem you give Divrei Torah in Emes, and you show no deference to flesh, for you are impartial toward Bnei Adam.

טז און זיי שיקן צו אים זייערע תלמידים מיט הורדוסנס לייט ,
lait Hordosn's mit talmidim zeiere im tsu shiken zei un
people Herod's with disciples their him to send they and

אזוי צו זאגן : רבי , מיר ווייסן, אז דו ביסט ווארהאפטיק, און
un varhaftik bist du az veisn mir Rebbe zogen tsu azoi
and truthful are you that know we Rebbe say to so

אז דו לערנסט באמת דעם וועג פון ה׳ , און פרעגסט
fregst un Hashem fun veg dem be'emes lernst du az
shows deference and Hashem of way the in truth teach you that

נישט נאך קיינעם; מחמת דו ביסט נישט נושא פנים קיין
kein ponem nusha nisht bist du machmas keinem noch nisht
any faces favoring not are you because anyone after not

מענטשן.
mentshn
people

17 Therefore, tell us what to you seems right: is it mutar *(permissible)* to pay poll tax to Caesar or not?

יז זאג זשע אונדז, וואס מיינסטו : מעג מען געבן דעם קיסר
Caesar dem geben men meg meinstu vos undz zhe zog
emperor the give one permitted you think what us then tell

מס , אדער נישט?
nisht oder mas
not or tax

18 But he, having known their rah *(evil)*, said to them, Why do you test me, tzevuim?

יח יהושע / ישוע* האט אבער פארשטאנען זייער בייזוויליקייט,
beizvilikeit zeier farshtanen ober hot Yeshua Yehoshua*
malice their understood however has Yeshua Yehoshua

און האט געזאגט: וואס פרואווט איר מיך אויס, צבועקעס?
tsvuakes ois mich ir pruvt vos gezogt hot un
hypocrites out me you putting to test why said has and

19 Show me the coin of the poll tax. And they brought to Rebbe, Melech HaMoshiach a denarius.

יט ווייזט מיר די מטבע פון מס! און זיי האבן אים געברענגט א
a gebrengt im hoben zei un mas fun matbeie di mir vaizt
a brought him have they and tax of coin the me show

דינר .
dinar
denarius

20 And Rebbe, Melech HaMoshiach says to them, Whose image is this and whose title?

כ און ער זאגט צו זיי : וועמעס איז דאס בילד און די אויפשריפט?
oifshrift di un bild dos iz vemes zei tsu zogt er un
title the and image the is whose them to said he and

21 They say to him, Caesar’s. Then Rebbe, Melech HaMoshiach says to them, Give, therefore, unto Caesar the things of Caesar, and the things of Hashem, give unto Hashem.

כא זאגן זיי ; דעם קיסרס . זאגט ער דעמאלט צו זיי : גיט זשע
zhe git zei tsu demolt er zogt Caesar's dem zei zogen
then give them to then he says emperor's the they say

אפ דעם קיסר , וואס איז דעם קיסרס ; און צו ה׳ , וואס עס
es vos Hashem tsu un Caesar's dem iz vos Caesar dem op
is what Hashem to and Caesar's the is what Caesar the back

געהערט צו ה׳ !
Hashem tsu gehert
Hashem to belonging

22 And having heard this, they were amazed and, having left Rebbe, Melech HaMoshiach, they went away.

כב און ווען זיי האבן דאס געהערט, האבן זיי זיך
zich zei hoben gehert dos hoben zei ven un
themselves they were heard this have they when and

געוואונדערט, האבן אים פארלאזט, און זענען אוועקגעגאנגען.
avekgegangen zenen un farlozt im hoben gevaundert
went away are and left him have amazed

23 On that day some Tzedukim *(Sadducees)* who say there is no Techiyas HaMesim approached Rebbe, Melech HaMoshiach. And they interrogated Rebbe, Melech HaMoshiach,

כג אין יענעם טאג זענען געקומען צו אים צדוקים , וואס זאגן ,
zogen vos Tsedukim im tsu gekumen zenen tog yenem in
say who Sadducees him to come are day that in

אז עס איז נישטא קיין תחית המתים , און האבן
hoben un hameisem tchiyes kein nishto iz es az
have and the dead ones resurrection of any is no is there that

אים געפרעגט,
gefregt im
asked him

24 Saying, Rabbi, Moshe Rabbenu said that if someone dies, not having banim, his brother shall marry his isha *(wife)* to raise up zera *(seed)* for his brother.

כד אזוי צו זאגן : רבי , משה האט געזאגט: ווען עמיצער
emitser ven gezogt hot Moshe Rebbe zogen tsu azoi
someone when said has Moses Rebbe say to so

וועט שטארבן, נישט האבנדיק קיין קינדער, זאל זיין ברודער
bruder zain zol kinder kein hobendik nisht shtarben vet
brother his shall children any having not die will

מיבם-זיין זיין ווייב, און אויפשטעלן זאמען צו זיין ברודער.
bruder zain tsu zamen oifshtelen un vibe zain meyabem zain
brother his for seeds raise up and wife his meyabem zain

25 Now there were among us shiva achim *(seven*

כה און ביי אונדז זענען געווען זיבן ברידער. און דער ערשטער
ershter der un brider ziben geven zenen undz bai un
first the and brothers seven was are us among and

האט חתונה געהאט און איז געשטארבן, און וויל ער האט
hot er vail un geshtorben iz un gehat chasuna hot
has he because and died is and had marry has

brothers), and the first, having married, died. And not having zera *(offspring)*, left his isha to his brother.

נישט געהאט קיין זאמען, האט ער איבערגעלאזט זיין ווייב צו זיין
zain tsu vibe zain ibergelozt er hot zamen kein gehat nisht
his to wife his leave he has seeds any had not

ברודער.
bruder
brother

26 Likewise, also the second brother, and the third, up to the seventh.

כו דעסגלייכן אויך דער אנדערער און דער דריטער, ביז צום
tsum biz driter der un anderer der oich desglaichen
to the until third the and next the also likewise

זיבעטן.
zibetn
seventh

27 And last of all, the isha died.

כז צולעצט, נאך אלע, איז די פרוי געשטארבן.
geshtorben froi di iz ale noch tsuletst
died wife the is all after lastly

28 In the Techiyas HaMesim, therefore, she will be the wife of which of the seven? For all had her.

29 And Rebbe, Melech HaMoshiach said in reply to them, You are in error, not having known the Kitvei Hakodesh or the gevurat Hashem *(power of G-d)*.

כח דעריבער, ביי תחית המתים , וועמעס ווייב פון
fun vibe vemes hameisem tchiyes bai deriber
of wife whose the dead ones resurrection of at therefore

די זיבן וועט זי זיין? מחמת אלע האבן זי דאך
doch zi hoben ale machmas zain zi vet ziben di
after all her did all because be she will seven the

געהאט. כט יהושע / ישוע* אבער האט ענטפערנדיק צו זיי
zei tsu entferendik hot ober Yeshua Yehoshua gehat*
them to answering has however Yeshua Yehoshua have

געזאגט: איר בלאנדזשעט, ווייל איר קענט נישט די כתבי
Kitvei di nisht kent ir vail blondzshet ir gezogt
scriptures the neither know you because wrong you said

(הקודש), און אויך נישט די קראפט פון ה׳ .
Hashem fun kraft di nisht oich un Hakoidesh
Hashem of power the not also and the Holy

30 For in the Techiyas HaMesim they neither marry nor are given in marriage, but are like the malachim in Shomayim.

ל מחמת ביי תחית המתים נישט מען האט חתונה ,
chasuna hot men nisht hameisem tchiyes bai machmas
marriage have one not the dead ones resurrection of in because

נישט מען מאכט חתונה , נאר מען איז ווי מלאכים אין הימל .
himel in malochem vi iz men nor chasuna macht men nisht
heaven in angels like is one but marry makes one not

31 But concerning the Techiyas HaMesim, have you not read the thing spoken to you by Hashem, saying,

לא און וואס שייך תחית המתים , האט איר דען
den ir hot hameisem tchiyes shayech vos un
then you have the dead ones resurrection of concerning what and

נישט געלייענט, וואס עס איז געזאגט געווארן צו אייך פון ה׳ ,
Hashem fun aich tsu gevoren gezogt iz es vos geleient nisht
Hashem from you to become said is there what read not

אזוי צו זאגן :
zogen tsu azoi
say to so

32 ANOCHI ELOHEI AVRAHAM ELOHEI YITZCHAK VEELOHEI Ya'akov *(I am the G-d of Avraham, the G-d of Yitzchak, and the G-d of Ya'akov)*? Hashem is not the G-d of the Mesim *(dead ones)* but the G-d of the Chayyim *(living)*.

לב איך בין דער ג-ט פון אברהם, און דער ג-ט פון יצחק ,
Yitschak fun Hashem der un Avraham fun Hashem der bin ich
Yitschak of G-d the and Avraham of G-d the am I

און דער ג-ט פון יעקב ? ער איז נישט דער ג-ט פון
fun Hashem der nisht iz er Ya'akov fun Hashem der un
of G-d the not is he Yaakov of G-d the and

טויטע , נאר פון לעבעדיקע .
lebedike fun nor toite
the living ones of but the dead ones

33 And having heard this, the multitudes were amazed at Moshiach’s torah *(teaching)*.

לג און ווי די המונים מענטשן האבן דאס געהערט, האבן זיי
zei hoben gehert dos hoben mentshn hamonim di vi un
they were heard this have people crowds of the as and

געשטוינט איבער זיין תורה .
toire zain iber geshtoint
teaching his over astounded

34 But the Perushim, having heard that he silenced the Tzedukim, assembled together,

לד און ווען די פרושים האבן געהערט, אז ער האט די
di hot er az gehert hoben Perushim di ven un
the has he that heard have Pharisees the when and

צדוקים פארשטאפט דאס מויל , האבן זיי זיך
zich zei hoben moil dos farshtopt Tsedukim
themselves they have mouth the stopped Sadducees

פארזאמלט;
farzamlt
gathered

35 And one of them, a Baal Torah *(learned Torah scholar, a Ben Torah)*, tried to trip up Rebbe, Melech HaMoshiach with a she'elah *(question)*:

לה און איינער פון זיי , א תלמיד חכם , האט אים
im hot chochem talmid a zei fun einer un
him has wisdom disciple of a them of one and

אויסגעפרואווט און געפרעגט:
gefregt un oisgepruvt
asked and put to the test

36 Rabbi, which mitzvah is gedolah *(great)* in the Torah?

לו רבי , וועלבע מצווה איז די גרעסטע אין דער תורה?
toire der in greste di iz mtsvh velche Rebbe
Torah the in greatest the is commandment which Rebbe

37 And Rebbe, Melech HaMoshiach gave this teshuva *(answer)* to the Baal Torah, V'AHAVTAH ES ADONOI ELOHEICHA B'CHOL LEVAVCHA UVECHOL NAFSHECHA UVECHOL MODECHA *(And thou shalt love the L-rd thy G-d with all thy heart and with all thy soul and with all thy might).*

לז און ער האט צו אים געזאגט: דו זאלסט ליב האבן דעם האר
har dem hoben lib zolst du gezogt im tsu hot er un
L-rd the have love you shall you said him to has he and

דיין ג-ט פון דיין גאנצן הארצן, און מיט דיין גאנצער
gantser dain mit un hartsn gantsn dain fun Hashem dain
whole your with and heart whole your from G-d your

נשמה , און מיט דיין גאנצן פארשטאנד . (דברים ו, ה.)
h u Devarim farshtand gantsn dain mit un neshome
5 6 Deuteronomy understanding whole your with and soul

38 This is the gedolah and rishonah mitzvah.

לח דאס איז די גרעסטע און די ערשטע מצווה .
mtsvh ershte di un greste di iz dos
commandment first the and greatest the is the

39 And the second mitzvah is like it: V'AHAVTA L'REACHA KAMOCHA *(And thou shalt love thy neighbor as thyself).*

לט אן אנדערע, וואס איז גלייך צו דער , איז: דו זאלסט ליב
lib zolst du iz der tsu glaich iz vos andere an
love should you is this one to like is which other an

האבן דיין חבר , ווי דיך אליין. (ויקרא יט, יח.)
yh yt Vayikra alein dich vi chaver dain hoben
15 19 Leviticus alone you as neighbor your have

40 On these two mitzvot hang the entire Torah and the Neviim.

מ אויף די דאזיקע צוויי מצוות הענגט די גאנצע תורה, און
un toire gantse di hengt mitsvos tsvei dozike di oif
and Torah whole the hang commandments two these the on

די נביאים .
neviim di
prophets the

41 And, the Perushim, having been assembled, Rebbe, Melech HaMoshiach confronted with this she'elah,

מא און בשעת די פרושים האבן זיך פארזאמלט, האט
hot farzamlt zich hoben Perushim di beshas un
has gathered themselves have Pharisees the while and

יהושע / ישוע* זיי געשטעלט א קשיא ,
kashie a geshtelt zei Yeshua Yehoshua*
question a stood them Yeshua Yehoshua

42 Saying, What do you think concerning the Rebbe, Melech HaMoshiach? Whose Ben is he? The

מב אזוי צו זאגן : וואס דענקט איר וועגן דעם משיח ? וועמעס זון
zun vemes Moshiach dem vegen ir denkt vos zogen tsu azoi
son whose Moshiach the about you think what say to so

איז ער? זאגן זיי צו אים דודס .
Dovid's im tsu zei zogen er iz
Dovid's him to they say he is

Perushim gave this teshuva *(answer)* to him: Ben Dovid.
43 Moshiach says to them, How then can Dovid, in the Ruach Hakodesh, call Rebbe, Melech HaMoshiach Adon? ...saying 44 NEUM HASHEM LADONI, SHEV LIMINI AD ASHIT OYVECHA HADOM LERAGLECHA *(Utterance of Hashem to my L-rd, Sit at My right hand until I make your enemies a footstool for your feet).* 45 Therefore, if Dovid calls him Adon, how is Rebbe, Melech HaMoshiach [merely] Ben Dovid?

מג זאגט ער צו זיי : ווי אזוי זשע רופט אים דוד דורך
durch Dovid im ruft zhe azoi vi zei tsu er zogt
through Dovid him calls then in this way than them to he says

דעם רוח (הקודש) האר, ווען ער זאגט:
zogt er ven har Hakoidesh ruach dem
says he when L-rd the Holy Spirit the

מד דער האר האט געזאגט צו מיין האר:
har main tsu gezogt hot har der
L-rd my to said has L-rd the

זעץ דיך אויף מיין רעכטער *זייט,
**zait rechter main oif dich zets*
side right my on you sit

ביז איך וועל לייגן דיינע פיינט
faint daine leigen vel ich biz
enemies your put will I until

ווי א פוסבענקעלע פאר דיינע פיס?
fis daine far fusbenkele a vi
feet your for footstool a as

(תהלים קי, א.)
a ki Tehilim
1 110 Psalms

מה און ווען דוד רופט אים האר, ווי אזוי זשע איז ער
er iz zhe azoi vi har im ruft Dovid ven un
he is then in this way than L-rd him calls Dovid when and

זיין זון ?
zun zain
son his

46 And no one was able to give an answer to him, nor did anyone dare to pose another she'elah *(question)* to Rebbe, Melech HaMoshiach from that day on.

מו און קיינער האט אים נישט געקענט ענטפערן קיין ווארט. און
un vort kein entfern gekent nisht im hot keiner un
and word any to answer be able to not him has no one and

עס האט זיך שוין קיינער אויך מער נישט אונטערגעשטעלט
untergeshtelt nisht mer oich keiner shoin zich hot es
dare not more also no one now themselves has it

פון יענעם טאג אָן אים עפעס צו פרעגן.
fregen tsu epes im on tog yenem fun
ask to something him onwards day that from

23 Then Rebbe Melech HaMoshiach spoke to

כג דעמאלט האט יהושע / ישוע* גערעדט צו די המונים
hamonim di tsu geredt Yeshua Yehoshua hot demolt*
crowds of the to spoken Yeshua Yehoshua has then

מענטשן און צו זיינע תלמידים,
talmidim zaine tsu un mentshn
disciples his to and people

the multitudes and to his Talmidim,

2 Saying, Upon the Kisei Moshe *(Chair of Moses)* sit the Sofrim and the Perushim.

ב אזוי צו זאגן: די סופרים און די פרושים האבן זיך
zich hoben Perushim di un soifrem di zogen tsu azoi
themselves have Pharisees the and scribes the say to so

אנידערגעזעצט אויף משהס שטול.
shtul Moshe's oif anidergezetst
seat Moses' on sat down

3 Therefore, everything whatever they may tell you, be frum and be shomer, but according to their ma'asim *(works)* do not be shomer, for they do not practice what they preach.

ג דעריבער אלץ, וואס זיי וועלן אייך זאגן, זאלט איר טאן און
un ton ir zolt zogen aich velen zei vos alts deriber
and do you shall say you will they what all therefore

אפהיטן; טוט אבער נישט לויט זייערע מעשים; מחמת
machmas ma'a'sim zeiere loit nisht ober tut ophiten
because deeds their according to not however do observe

זיי זאגן, און טאן נישט.
nisht ton un zogen zei
not do and say they

4 And they tie up heavy loads, hard to bear, and they place them upon the shoulders of men, but they, with so much as a finger, are not willing to lift the oppressive burdens.

ד זיי בינדן שווערע לאסטן און לייגן זיי אויף מענטשנס
mentshns oif zei leigen un lastn shvere binden zei
man's on them put and burdens heavy bind they

שולטערן; אליין אבער ווילן זיי די דאזיקע אפילו מיט
mit afile dozike di zei viln ober alein shultern
with even these the they the will however themselves shoulders

דעם פינגער נישט אנרירן.
onriren nisht finger dem
touch not finger the

5 And all their ma'asei hamitzvot *(works of the commandments)* they do in order to be seen by Bnei Adam, for they broaden their tefillin and lengthen their tzitziyot,

ה און אלע זייערע מעשים טאן זיי, כדי פון לייטן געזען צו
tsu gezen laitn fun k'de zei ton ma'a'sim zeiere ale un
to seen people of so that they do deeds their all and

ווערן. מחמת זיי מאכן ברייט זייערע תפילין, און לאנג די
di lang un tefillin zeiere breit machen zei machmas veren
the long and tefillin their wide make they because to be

ציצית,
tsitsiyot
tzitziyot

6 and they love the places of honor at the seudot *(banquet dinners)*, and the shuls,

ו און האבן ליב דאס ארט אויבנאן אויף סעודות, און די ערשטע
ershte di un sudes oif oibnon ort dos lib hoben un
first the and feasts on at the head seats the love have and

ערטער אין שול,
shul in erter
synagogue in seats

7 And the Birkat Shalom greetings in the market places, and to be called by Bnei Adam, Rebbe.

ז און דאס שלום אפגעבן אויף די מערקפלעצער, און פון לייטן
laitn fun un merkfletser di oif opgeben sholem dos un
people from and marketplaces the on greetings peace the and

גערופן צו ווערן רבי !
Rebbe veren tsu gerufen
Rebbe to be to called

8 But you are not to have pretentious titles like Rebbe, for One is your Rebbe, and all of you are Achim b'Moshiach.

ח איר אבער זאלט זיך נישט רופן רבי , מחמת איינער
einer machmas Rebbe rufen nisht zich zolt ober ir
one because Rebbe call not yourselves shall however you

איז אייער רבי , און איר אלע זענט ברידער.
brider zent ale ir un Rebbe eier iz
brothers are all you and Rebbe your is

9 And do not refer to anyone in the Olam Hazeh as your Abba, for One is your Av sh'ba'Shomayim.

ט און רופט נישט קיינעם אויף דער ערד אייער פאטער; מחמת
machmas foter eier erd der oif keinem nisht ruft un
because Father your earth the on anyone not call and

איינער איז אייער פאטער, וואס איז אין הימל .
himel in iz vos foter eier iz einer
heaven in is who Father your is one

10 Neither be called Moreinu, for One is your Moreh *(teacher)* the Rebbe, Melech HaMoshiach.

י איר זאלט זיך אויך נישט רופן מדריכים ; ווייל איינער איז
iz einer vail madrichim rufen nisht oich zich zolt ir
is one because guides call not also yourselves shall you

אייער מדריך , דער משיח .
Moshiach der madrich eier
Moshiach the guide your

11 And the greatest among you will be your eved mesharet *(servant, minister)*.
12 But whoever will lift up himself will be humbled, and whoever will humble himself will be lifted up.

יא דער גרעסטער צווישן אייך זאל זיין אייער משרת .
meshores eier zain zol aich tsvishen grester der
servant your his shall you among greatest the

יב און ווער עס וועט זיך אליין דערהייבן , דער וועט
vet der derheichen alein zich vet es ver un
will this one elevate alone himself will it who and

דערנידעריקט ווערן; און ווער עס וועט זיך אליין דערנידעריקן,
dernideriken alein zich vet es ver un veren dernideriket
lower alone self will it who and to be humbled

13 But oy to you, Sofrim and Perushim, tzevuim *(hypocrites)*, for in front of Bnei Adam you shut the Malchut HaShomayim. You do not go in yourselves, and the ones entering, you do not permit to enter.

דער וועט דערהייבט ווערן. יג וויי איז אבער צו אייך, סופרים
soifrem aich tsu ober iz vei veren derheicht vet der
Scribes you to however is woe to be exalted will this one

און פרושים , צבועקעס! אז איר פארשליסט דאס מלכות
Malchus dos farshlist ir az tsvuakes Perushim un
kingdom of the locks up you that hypocrites Pharisees and

השמים פאר די מענטשן. ווארום איר גייט נישט אריין, און
un arain nisht geit ir vorem mentshn di far hashomaiem
and inside not go you because people the for heaven

די ארײנקומענדיקע לאזט איר נישט ארײנגיין.
araingein nisht ir lozt arainkumendike di
go in not you allow entering those

[14] Oy to you, Sofrim and Perushim, tzevuim! You devour the batim of almanot and for the sake of chashuve *(importance)* appearance you make long tefillot; therefore your gezar din *(verdict)* will be more severe. [15] Oy to you, Sofrim and Perushim, tzevuim. You travel over the sea and the dry land for the giyyur *(proselytization)* of one proselyte; then, when he becomes one, you make him twice as much a son of Gehinnom as you.

[16] Oy to you, morei derech ivrim *(blind guides)*, the, ones saying, Whoever swears by the Beis Hamikdash, it is a worthless shevuah *(oath)*: but whoever swears by the gold of the Beis Hamikdash, he is obligated.

יד (וויי איז צו אייך, סופרים און פרושים, צבועקעס! אז איר
ir az tsvuakes Perushim un soifrem aich tsu iz vei
you that hypocrites Pharisees and Scribes you to is woe

שלינגט איין די הייזער פון די אלמנות, און פאר אן אויסרייד דאוונט
davent oisreid an far un almones di fun heizer di ein shlingt
daven pretext an for and widows the of houses the one swallow

איר לאנג. דערפאר וועט איר באקומען א הארבער משפט .)
mishpot harber a bakumen ir vet derfar lang ir
judgment greater a received you will therefore long you

טו וויי איז צו אייך, סופרים און פרושים, צבועקעס! אז איר
ir az tsvuakes Perushim un soifrem aich tsu iz vei
you that hypocrites Pharisees and Scribes you to is woe

פארט ארום איבער ים און יבשה, כדי צו מאכן א
a machen tsu k'de yaboshe un yam iber arum
a make to in order that land and sea over around travel

גר; און ווען ער ווערט עס שוין, מאכט איר אים פאר א בן
ben a far im ir macht shoin es vert er ven un gr
Son of a to be him you make at last one become he when and ger

גיהנום טאפלט מער ווי איר זענט אליין. טז וויי איז צו אייך,
aich tsu iz vei alein zent ir vi mer taflt Gehinnom
you to is woe yourself are you than more twice Gehinnom

בלינדע מנהיגים, וואס זאגן: ווער עס שווערט ביים היכל,
Heichal baim shvert es ver zogen vos manhigem blinde
Heikhal by the swear it whoever say who leaders the blind

איז עס גארנישט; אבער ווער עס שווערט ביים גאלד פון היכל,
Heichal fun gold baim shvert es ver ober gornisht es iz
temple of gold by the swear it who however nothing it is

דער איז חייב.
HTML clipboard mise iz der
liable is this one

[17] Ivrim! *(blind ones)*, for which is greater, the gold or the Beis Hamikdash which gives the gold its kedushah *(holiness, sanctity)*?

יז איר נאראנים און בלינדע; מחמת וואס איז גרעסער, דאס
dos greser iz vos machmas blinde un naronem ir
the greater is what because blind men and fools you

גאלד אדער דער היכל, וואס הייליקט דאס גאלד?
gold dos heilikt vos Heichal der oder gold
gold the makes sacred which Heikhal the or gold

18 And whoever swears by the Mizbeach *(altar)*, it is worthless; but whoever swears by the korban upon it, he is obligated.

יח און: ווער עס שווערט ביים מזבח , דאס איז גארנישט; ווער
ver gornisht iz dos mizbeiech baim shvert es ver un
who nothing is this altar by the swears it who and

אבער עס שווערט ביים קרבן , וואס ליגט דערויף, דער איז
iz der deroif ligt vos korben baim shvert es ober
is this one thereon lies which sacrifice by the swear it however

חייב .
HTML clipboard mise
liable

19 Ivrim, blind ones, for which is greater, the korban or Mizbeach which gives the korban its kedushah *(holiness, sanctity)*?

יט איר בלינדע ! מחמת וואס איז גרעסער, דאס קרבן אדער
oder korben dos greser iz vos machmas blinde ir
or sacrifice the greater is what because blind men you

דער מזבח , וואס הייליקט דאס קרבן ?
korben dos heilikt vos mizbeiech der
sacrifice the makes sacred who altar the

20 Therefore, the one having sworn by the Mizbeach swears by it and everything upon it.

כ דעריבער ווער עס שווערט ביים מזבח , דער שווערט ביי
bai shvert der mizbeiech baim shvert es ver deriber
by swears this one altar by the swears it who therefore

אים און ביי אלעם, וואס איז אויף אים.
im oif iz vos alem bai un im
it on is which all by and it

21 And the one having sworn by the Beis Hamikdash swears by it and by everything indwelling it.

כא און ווער עס שווערט ביים היכל , דער שווערט ביי אים, און
un im bai shvert der Heichal baim shvert es ver un
and it by swears this one Heikhal by the swears it who and

ביי דעם, וואס וואוינט דרינען.
drinen voint vos dem bai
inside dwells which the by

22 And the one having sworn by Shomayim swears by the kes malchut of Hashem and by the One sitting upon the kes malchut.

כב און ווער עס שווערט ביים הימל , דער שווערט ביי ה׳ס
h,s bai shvert der himel baim shvert es ver un
Hashem's by swears this one heaven by the swears it who and

כסא הכבוד און ביי דעם, וואס זיצט דערויף.
deroif zitst vos dem bai un hakoved kisei
thereon seated which that by and of glory throne of

23 Oy to you, Sofrim and Perushim, tzevuim, for you give maasros *(tithe)* of mint and dill and cumin, and you have neglected the matters

כג וויי איז צו אייך, סופרים און פרושים , צבועקעס! אז איר
ir az tsvuakes Perushim un soifrem aich tsu iz vei
you that hypocrites Pharisees and Scribes you to is woe

גיט אפ מעשר פון דער מיענטע און דעם דיל און דעם קימל,
kiml dem un dil dem un miente der fun meshr op git
cumin the and dill the and mint the of tithe back give

און פארנאכלעסיקט די שווערערע זאכן פון דער תורה: דאס
dos toire der fun zachn shverere di farnachlesikt un
the Torah the of things more difficult the ignored and

of the Torah of greater consequence: mishpat, chesed, and emunah. These things it was necessary to do and those not to neglect.

משפט און דעם חסד און די אמונה! די דאזיקע זאכן האט
hot zachn dozike di emune di un chesed dem un mishpot
have things these the faith the and grace the and judgment

איר געדארפט טאן, און יענע נישט פארנאכלעסיקן.
farnachlesikn nisht yene un ton gedarft ir
neglecting not those and do needed you

24 Morei derech ivrim *(blind guides)*, the ones that strain out a gnat and swallow a camel.

כד איר בלינדע פירער, וואס *זייען דורך די מוק, און שלינגען
*shlingen un muk di durch *zaien vos firer blinde ir*
swallow and gnat the out filter who guide the blind you

אראפ דאס קעמל.
kemel dos arop
camel the down

25 Oy to you, Sofrim and Perushim, tzevuim, you cleanse the outside of the kos *(cup)* and the dish, but inside they are full of chamdanut *(greed)* and taavanut *(lust)*.

כה וויי איז צו אייך, סופרים און פרושים , צבועקעס! אז
az tsvuakes Perushim un soifrem aich tsu iz vei
that hypocrites Pharisees and Scribes you to is woe

איר מאכט ריין דאס אויסנווייניקסטע פון דעם בעכער און דער
der un becher dem fun oisnveinikste dos rein macht ir
the and goblet the of outside the clean make you

שיסל, פון אינעווייניק אבער זענען זיי פול מיט גזלה און נישט
nisht un gzlh mit ful zei zenen ober ineveinik fun shisl
not and dish with full they are however inside of bowl

איינגעהאלטנקייט.
aingehaltenkeit
restraint

26 Blind Parush, first cleanse the inside of the kos, that perhaps also the outside may become clean.

כו דו בלינדער פרוש , רייניק קודם כל דאס אינעווייניקסטע פון
fun ineveinikste dos kol koidem reinik Parush blinder du
of inside the all before cleanse pharisee blind man you

דעם בעכער, כדי אויך דאס אויסנווייניקסטע זאל ווערן ריין .
rein veren zol oisnveinikste dos oich k'de becher dem
clean to be shall the outside the also so that goblet the

27 Oy to you, Sofrim and Perushim, tzevuim, for you are like kevarim *(graves)* having been whitewashed, which on the outside indeed appear ois vaist *(ostensibly)* shein *(beautiful)*, but on the inside are full of the unclean bones of the mesim *(dead ones)* and every trayfnyak.

כז וויי איז צו אייך, סופרים און פרושים , צבועקעס! אז איר
ir az tsvuakes Perushim un soifrem aich tsu iz vei
you that hypocrites Pharisees and Scribes you to is woe

זענט גלייך צו געקאלעכטע קברים, וואס פון אויסנווייניק
oisnveinik fun vos kvorem gekalechte tsu glaich zent
the outside from which graves chalk white washed to like are

זען זיי אויס שיין , פון אינעווייניק אבער זענען זיי פול מיט
mit ful zei zenen ober ineveinik fun shein ois zei zen
with full they are however inside from beautiful out they see

ביינער פון מתים , און יעדער אומריינקייט.
umreinkeit yeder un meisem fun beiner
impurity every and the dead of bones

28 Thus on the outside you indeed appear tzaddikim *(righteous ones)* to Bnei Adam, but on the inside you are full of tzeviut *(hypocrisy)* and you are lawlessly against the Torah.

כח אָט אזוי ווייזט איר זיך ארויס פון דרויסן ווי צדיקים פאר די
di far tsadikim vi droisn fun arois zich ir vaizt azoi ot
the for righteous as toward from out self you appears so just

מענטשן, פון אינעווייניק אבער זענט איר פול מיט צביעות און
un tsbieut mit ful ir zent ober ineveinik fun mentshn
and hypocrisy with full you are however inside from people

רשעות .
rishut
wickedness

29 Oy to you, Sofrim and Perushim, tzevuim, for you build kevarim of the Neviim and decorate matsevot *(gravestones)* of the tzaddikim,

כט וויי איז צו אייך, סופרים און פרושים , צבועקעס! אז איר
ir az tsvuakes Perushim un soifrem aich tsu iz vei
you that hypocrites Pharisees and Scribes you to is woe

בויט אויף די קברים פון די נביאים , און באצירט די מצבות
mtsbut di batsirt un neviim di fun kvorem di oif boit
gravestones the decorate and prophets the of tombs the on build

פון די צדיקים ,
tsadikim di fun
righteous the of

30 And you say, If we were in the yamim *(days)* of Avoteinu *(our Fathers)*, we would not have been shuttafim *(partners)* with them in the dahm haNeviim *(blood of the Prophets)*.

ל און זאגט: אויב מיר וואלטן געלעבט אין די טעג פון אונדזערע
undzere fun teg di in gelebt volten mir oib zogt un
our of days the in lived would we if say and

עלטערן, וואלטן מיר זיך נישט באטייליקט מיט זיי אין
in zei mit bateilikt nisht zich mir volten elteren
in them with have participated not ourselves we would parents

דעם בלוט פון די נביאים .
neviim di fun blut dem
prophets the of blood the

31 Therefore, you are edim *(witnesses)* against yourselves that you are the banim *(sons)* of the ratzchaniyot *(murderers)* of the Neviim.

לא אזוי זענט איר עדות צו זיך אליין, אז איר זענט קינדער פון
fun kinder zent ir az alein zich tsu eides ir zent azoi
of children are you that alone self to witness you are so

די נביאים מערדער .
merder neviim di
murderers prophets the

32 And you fill up the measure of your Avot.

לב און איר מאכט פול די מאס פון אייערע עלטערן!
elteren eiere fun mos di ful macht ir un
parents your of measure of the full make you and

33 Snakes, you banim of nachashim, how can you escape the Yom HaDin of Gehinnom?

לג איר שלאנגען! גזע פון צפעונים! ווי אזוי וועט איר אנטרינען
antrinen ir vet azoi vi tsfeunim fun gze shlangen ir
escape you will so than vipers of brood snakes you

פון דעם משפט פון גיהנום ?
Gehinnom fun mishpot dem fun
Gehinnom of judgment the from

34 For this reason hinei! I send to you Neviim and Chachamim and Sofrim, some of whom you will kill and some you will make talui al haetz *(being hanged on the Tree)* and some you will subject to the shot *(whip)* in your shuls, and you will drive them out from city to city,

לד דערפאר, זע , איך שיק צו אייך נביאים און חכמים , און
un chachomem un neviim aich tsu shik ich ze derfar
and wise men and prophets you to send I look therefore

סופרים; א טייל פון זיי וועט איר טייטן און לאזן אויפהענגען אויף
oif oifhengen lozen un teiten ir vet zei fun teil a soifrem
on hanged up let and kill you will them of part a scribes

דער בוים; און א טייל פון זיי וועט איר שלאגן מיט ריטער אין
in riter mit shlogen ir vet zei fun teil a un boim der
in scourges with beat up you will them of part a and tree the

אייערע שולן , און פארפאלגן פון שטאט צו שטאט;
shtot tsu shtot fun farfolgen un shuln eiere
city to city from persecute and synagogues your

35 So that upon you may come all the dahm naki *(innocent blood)* shed upon the earth from the blood of Hevel to the blood of Zecharyah son of Barachiah, whom you murdered between the Heikhal and the Mizbeach.

לה כדי עס זאל קומען אויף אייך דאס גאנצע רעכטפארטיקע
rechtfartike gantse dos aich oif kumen zol es k'de
entire the you on to come shall it so that

בלוט, וואס איז פארגאסן געווארן אויף דער ערד, פון דעם בלוט
blut dem fun erd der oif gevoren fargosen iz vos blut
blood the from earth the on been shed is which blood

פון הבל דעם צדיק ביז צום בלוט פון זכריה בן
ben Zecharyah fun blut tsum biz tsadik dem Hevel fun
Son of Zechariah of blood to the until righteous the Hevel of

ברכיה , וועמען איר האט געהרגעט צווישן דעם
dem tsvishen geharget hot ir vemen Barachiah
the between kill did you whom Berechiah [2 Chron 24:20-22]

היכל און דעם מזבח .
mizbeiech dem un Heichal
altar the and Heikhal

36 Omein, I say to you, that all these things will come upon this generation.

לו באמת זאג איך אייך, דאס אלץ וועט קומען אויף דעם דאזיקן
dozikn dem oif kumen vet alts dos aich ich zog be'emes
this very the on to come will all this you I say in truth

דור .
dor
generation

37 Yerushalayim, Yerushalayim, the ones that kill the Neviim and stone those having been sent to you! How often have I wanted to gather your yeladim, as a hen gathers her chickens under her

לז ירושלים , ירושלים , וואס הרגעסט די נביאים , און
un neviim di hrgest vos Yerushalayim Yerushalayim
and prophets the kills which Yerushalayim Yerushalayim

שטייניקסט די , וואס זענען געשיקט צו דיר! וויפל מאל האב
hob mol vifl dir tsu geshikt zenen vos di shteinikst
have times how many you to sent are who those stones

wings, but you were not willing!

איך געוואלט איינזאמלען דיינע קינדער, ווי א הון זאמלט איין
ein zamlt hun a vi kinder daine ainzamlen gevolt ich
together collect hen a like children your gather wanted I

אירע עופהלעך אונטער די פליגל, און איר האט נישט געוואלט.
gevolt nisht hot ir un fligl di unter eufhlech ire
wanted not has you and wings the under chickens her

38 Hinei! Look! KI LECHARBAH YIH'YEH HABEIT HAZEH *(for this House will become a ruin).*

לח זע , אייער הויז וועט אייך איבערגעלאזט ווערן פארוויסט.
farvist veren ibergelozt aich vet hoiz eier ze
desolate to be left you will house your look

39 For I say to you, by no means will you see me from now until you say, BARUCH HABAH B'SHEM ADONOI.

לט מחמת איך זאג אייך: פון איצט אָן וועט איר מיך מער
mer mich ir vet on itst fun aich zog ich machmas
more me you will without now from you tell I because

נישט זען, ביז איר וועט זאגן :
zogen vet ir biz zen nisht
say will you until see not

ברוך הבא בשם ה׳ !
Hashem bshm haba bruch
Hashem in Name is he who comes in blessed

24 And having exited from the Beis Hamikdash, Rebbe, Melech HaMoshiach departed, and his talmidim approached to show him the buildings of the Beis Hamikdash.

כד און יהושע / ישוע* איז ארויסגעגאנגען פון בית
beis fun aroisgegangen iz Yeshua Yehoshua un*
Beis of went out is Yeshua Yehoshua and

המקדש , און איז אוועקגעגאנגען; און זיינע תלמידים
talmidim zaine un avekgegangen iz un Hamikdash
disciples his and went away is and HaMikdash

זענען צוגעגאנגען צו אים, כדי אים צו ווייזן די בנינים פון
fun binyonim di vaizen tsu im k'de im tsu tsugegangen zenen
of buildings the to show to him so that him to went over are

בית המקדש .
Hamikdash beis
HaMikdash Beis

2 But he said in reply to them, Do you not see all these things? Omein, I say to you, by no means will be left here one stone upon another, for all will be demolished.

ב ער אבער האט ענטפערנדיק צו זיי געזאגט: איר זעט דאס
dos zet ir gezogt zei tsu entferendik hot ober er
this see you said them to answering has however he

אלץ? באמת זאג איך אייך, עס וועט דא נישט איבערגעלאזט ווערן
veren ibergelozt nisht do vet es aich ich zog be'emes alts
to be be left not here will it you I tell in truth all

א שטיין אויף א שטיין, וואס וועט נישט אנידערגעריסן ווערן!
veren anidergerisen nisht vet vos shtein a oif shtein a
to be thrown down not will which stone a on stone a

3 And while Rebbe, Melech HaMoshiach was sitting upon the Mount of Olives, his talmidim approached him in a yechidus, saying, Tell us ad mosai *(how much longer)*, when will these things be and what about the ot *(sign)* of the Bias Moshiach, of your Coming, and the Ketz HaOlam Hazeh?

ג און ווען ער איז געזעסן אויפן הר הזיתים, זענען זיינע
zaine zenen hzitim hr oifen gezesen iz er ven un
his are Olives Mount of on the sat is he when and

תלמידים צוגעקומען צו אים, בשעת זיי זענען געווען אליין, און
un alein geven zenen zei beshas im tsu tsugekumen talmidim
and alone was are they while him to come disciples

האבן געזאגט: זאג אונדז, ווען וועט דאס געשען , און וואס וועט
vet vos un geshen dos vet ven undz zog gezogt hoben
will what and to happen this will when us tell said have

זיין דאס אות פון דיין קומען, און פון דעם קץ פון דער וועלט?
velt der fun kets dem fun un kumen dain fun os dos zain
world the of end the of and coming your of sign the be

4 And Rebbe, Melech HaMoshiach said in reply to them, See to it that someone does not deceive you.

ד און יהושע / ישוע* האט ענטפערנדיק צו זיי געזאגט: זעט,
zet gezogt zei tsu entferendik hot Yeshua Yehoshua un*
see said them to answering has Yeshua Yehoshua and

אז קיינער זאל אייך נישט פארפירן!
farfiren nisht aich zol keiner az
mislead not you shall no one that

5 For many will come in my Name, saying, I am the Rebbe, Melech HaMoshiach. And they will deceive many.

ה מחמת א סך וועלן קומען אין מיין נאמען, אזוי צו זאגן :
zogen tsu azoi nomen main in kumen velen sach a machmas
say to so Name my in to come will many a because

איך בין דער משיח ; און פארפירן א סך .
sach a farfiren un Moshiach der bin ich
many a mislead and Moshiach the am I

6 But you are about to hear about milchamot *(wars)* and rumors of milchamot. See to it that you are not alarmed, for it is necessary for this to happen, but it is not yet HaKetz *(the End)*.

ו און איר וועט הערן פון מלחמות און שמועות פון מלחמות ; גיט
git milchomes fun shmues un milchomes fun heren vet ir un
give wars of talks and wars of hear will you and

אכטונג , דערשרעקט זיך נישט; מחמת דאס מוז געשען ,
geshen muz dos machmas nisht zich dershrekt achtung
to happen must this because not self frightened attention

נאר עס איז נאך נישט דער קץ.
kets der nisht noch iz es nor
end the not yet is it but

7 For there will be an intifada of ethnic group against ethnic group, and malchut against malchut. There will be famines, pestilences, earthquakes in various places.

ז מחמת א פאלק וועט זיך אויפהויבן קעגן א פאלק, און א
a un folk a kegen oifhoiben zich vet folk a machmas
a and people a against rise up self will people a because

מלוכה קעגן א מלוכה ; און עס וועלן זיין הונגער נויטן און
un noitn hunger zain velen es un meluche a kegen meluche
and famines hunger be will it and kingdom a against kingdom

ערדציטערנישן אויף פארשיידענע ערטער.
erter farsheidene oif erdtsiternishn
places various on earthquakes

8 But all these things are but the beginning of the Chevlei.

ח דאס אלץ אבער איז דער אנהויב פון די ווייען. ט דעמאלט
demolt veien di fun onhoib der iz ober alts dos
then woes the of beginning the is however all the

9 Then they will hand you over to tzoros and they will kill you and you will be hated by all the ethnic groups on account of the Name of me *(Rebbe, Melech HaMoshiach Yehoshua, Yeshua)*.

וועט מען אייך איבערגעבן צו באדריקונג, און מען וועט אייך
aich vet men un badrikung tsu ibergeben aich men vet
you will they and affliction to they will hand over you they will

טייטן; און איר וועט זיין געהאסט פון אלע פעלקער צוליב
tsulib felker ale fun gehast zain vet ir un teiten
on account of peoples all of hated be will you and kill

מיין נאמען.
nomen main
Name my

10 And then many will be led into chet *(sin)*, and others they will hand over, and they will hate others.

י און דעמאלט וועלן א סך שטרויכלען, און פארראטן איינס דאס
dos eins farraten un shtroichlen sach a velen demolt un
the one betray and stumble many a will then and

אנדערע, און זיך האסן איינס דאס אנדערע.
andere dos eins hasen zich un andere
other the one hate themselves and other

11 And many neviei sheker *(false prophets)* will arise and will deceive many.

יא און עס וועלן אויפשטיין פיל פאלשע נביאים , און פארפירן א
a farfiren un neviim falshe fil oifshtein velen es un
a mislead and prophets false many stand up will there and

סך .
sach
many

12 And because of the increased mufkarut *(lawlessness, anarchy)*, the agape *(love)* of many will become cold.

יב און דורך דעם וואס אומגערעכטיקייט וועט זיך פארפילפאכן,
farfilfachen zich vet umgerechtikeit vos dem durch un
increase self will unrighteousness which that by and

וועט די ליבע פון א סך זיך אפקילן.
opkilen zich sach a fun libe di vet
cool off self many a of love the will

13 But the one having endured to HaKetz *(the End)*, this one will receive Yeshu'at Eloheinu.

יג ווער אבער עס האלט אויס ביז צום סוף, דער וועט
vet der sof tsum biz ois halt es ober ver
will this one end to the until out holds it however who

געראטעוועט ווערן.
veren geratevet
to be saved

14 And this Besuras HaGeulah of the Malchut will be announced in kol haOlam *(all the world)* as an edut to all the Nations, and

יד און די דאזיקע גוטע בשורה פון דעם מלכות וועט אויסגערופן
oisgerufen vet Malchus dem fun bshurh gute dozike di un
proclaimed will kingdom the of Bsoires good these the and

ווערן אין דער גאנצער באוואוינטער וועלט, ווי אן עדות צו אלע
ale tsu eides an vi velt bavointer gantser der in veren
all to witness a as world inhabited entire the in become

פעלקער, און דעמאלט וועט קומען דער קץ.
kets der kumen vet demolt un felker
end the come will then and peoples

then will come HaKetz *(the End).*

15 Therefore, when you see the SHIKUTS MESHOMEM *(Abomination of Desolation)*, the thing spoken through Daniel HaNavi, having stood in the Makom Kadosh (Holy Place), — let the reader understand!

טו דעריבער ווען איר זעט די אומווירדיקייט פון דער
der fun umvirdikeit di zet ir ven deriber
the of abomination the see you when therefore

פארוויסטונג, וואס איז געזאגט געווארן דורך דניאל הנביא ,
hanovi Daniel durch gevoren gezogt iz vos farvistung
the prophet Daniel by become spoken is which desolation

שטיין אויף דעם מקום קדוש—זאל דער לייענער פארשטיין!
farshtein leiener der zol kodesh Makom dem oif shtein
understand reader the let holy place the in stand

(דניאל יב, יא.)—
yo yb Daniel
11 12 Daniel

16 — Then the ones in Yehudah, let them flee to the mountains.

טז דעמאלט זאלן די , וואס זענען אין יהודה , אנטלויפן צו די
di tsu antloifen Yehude in zenen vos di zoln demolt
the to run away Yehudah in are who those let then

בערג ;
berg
mountains

17 The one upon the roof, let him not come down to carry away the things from his bais *(house).*

יז דער , וואס איז אויפן דאך, זאל נישט אראפגיין נעמען
nemen aropgein nisht zol doch oifen iz vos der
to take descend not shall roof on the is who this one

עפעס פון זיין הויז ;
hoiz zain fun epes
house his from something

18 And the one in the field, let him not turn back to get his kaftan.

יח און דער , וואס איז אין פעלד, זאל זיך נישט אומקערן צוריק,
tsurik umkeren nisht zich zol feld in iz vos der un
back return not self shall field in is who this one and

צו נעמען זיין בגד .
beged zain nemen tsu
cloak his take to

19 But oy to the ones with child and the ones with nursing infants in those days.

יט אבער ווי איז צו די מעוברתדיקע און צו די אנזויגערינס אין
in onzoigerins di tsu un mubertdike di tsu iz vei ober
in nursing ones the to and pregnant one the to is woe however

יענע טעג!
teg yene
days those

20 But offer tefillos that your escape may not be in winter or on Shabbos.

כ און טוט תפילה, אז אייער אנטרינונג זאל נישט געשען אין
in geshen nisht zol antrinung eier az tefillah tut un
in to happen not shall escape your that prayer do and

ווינטער, און נישט שבת .
Shabbos nisht un vinter
Shabbos not and winter

[21] For then will be Tzarah Gedolah *(Great Tribulation)* such as has not been from Reshit HaOlam *(Beginning of the World)* until now nor will it by any means happen again.

כא מחמת עס וועס דעמאלט זיין א גרויסע צרה , וואס
vos tsore groise a zain demolt ves es machmas
whose tribulation great a be then will it because

אירסגלייכן איז נישט געווען פונם אנהויב פון דער וועלט ביז
biz velt der fun onhoib funem geven nisht iz irsglaichen
until world the of beginning from the was not is equal

אצונד ,
atsund
the present time

[22] And if those days were not cut short, kol basar *(all flesh)* would not be saved. But, on account of the Kedoshim, the Bechirim *(Chosen Ones)*, those days will be cut short.

כב און וועט אויך מער נישט זיין . און אויב יענע טעג וואלטן נישט
nisht volten teg yene oib un zain nisht mer oich vet un
not would days those if and be not more also will and

פארקירצט געווארן, וואלט קיין שום בשר (ודם) נישט ניצול
nitsl nisht v'dam basar shum kein volt gevoren farkirtst
saved not and blood flesh any not would become shortened

געווארן; נאר צוליב די אויסדערוויילטע וועלן יענע טעג יא
yo teg yene velen oisderveilte di tsulib nor gevoren
yes days those will elect ones the on account of but become

פארקירצט ווערן .
veren farkirtst
become shortened

[23] Then, if someone says to you, Hinei, here is the Rebbe, Melech HaMoshiach! Or, Hinei! Here! Do not have emunah *(faith)*.

כג ווען עמיצער וועט אייך דעמאלט זאגן : זע , דא איז דער
der iz do ze zogen demolt aich vet emitser ven
the is here look say then you will someone when

משיח , אדער: דא ! זאלט איר עס נישט גלויבן .
gloiben nisht es ir zolt do oder Moshiach
believe not it you shall here or Moshiach

[24] For meshichei sheker *(false moshiachs)* will arise, and neviei sheker *(false prophets)*, and they will give otot gedolim *(great signs)* and moftim *(wonders)*, so as to deceive, if possible, even the Bechirim *(Chosen ones)*.

כד מחמת עס וועלן אויפשטיין פאלשע משיחים , און פאלשע
falshe un meshichem falshe oifshtein velen es machmas
false and Moshiachs false stand up will it because

נביאים , און וועלן געבן גרויסע אותות און מופתים, אזש צו
tsu azh mofsim un otot groise geben velen un neviim
to even to wonders and signs great give will and prophets

פארפירן, אויב מעגלעך, אפילו די אויסדערוויילטע.
oisderveilte di afile meglech oib farfiren
elect ones the even possible if mislead

[25] Hinei! I have told you beforehand!

כה זע , איך האב עס אייך פארויסגעזאגט.
faroisgezogt aich es hob ich ze
foretold you it have I look

26 If, therefore, they say to you, Hinei! He is in the desert! Do not go out. Hinei! [Moshiach] is in the secret cheder *(room)*! Do not have emunah.

כו ווען זשע זיי וועלן אייך זאגן : זע , ער איז אין דער
der in iz er ze zogen aich velen zei zhe ven
the in is he look say you will they therefore when

מדבר ; זאלט איר נישט ארויסגיין; זע , (בחדרי) חדרים ;
chadorem b'chadre ze aroisgein nisht ir zolt midbar
rooms in innermost look go out not you shall wilderness

גלויבט עס נישט.
nisht es gloibt
not it believe

27 For as lightning goes out from the mizrach *(east)* and shines to as far as the maarav *(west)*, thus will be the Bias HaMoshiach *(coming of the Messiah, the Bar Enosh, Son of Man)*.

כז מחמת אזויווי דער בליץ קומט ארויס פון מזרח , און שיינט
shaint un mizrech fun arois kumt blits der azoivi machmas
shine and east of out comes lightning the just as because

ביז מערב , אזוי וועט זיין דאס קומען פון דעם בר אנש .
Enosh Bar dem fun kumen dos zain vet azoi mayrev biz
of Man Son the of coming the be will so west until

28 Wherever the place of the Geviya *(Corpse)* is, there will be gathered together the nesharim *(vultures, eagles)*.

כח נאר וואו דער טויטער קערפער איז דארט וועלן זיך
zich velen dort iz kerper toiter der vu nor
themselves will there is body death the where but

פארזאמלען די אדלערס.
odlers di farzamlen
eagles the gather

29 Immediately after the Tzarah *(Tribulation)* of those days, the shemesh will be darkened, and the levanah will not give its light. And the kokhavim will fall from Shomayim, and the powers of the heavens will be shaken.

כט און באלד נאך דער צרה פון יענע טעג, וועט די זון
zun di vet teg yene fun tsore der noch bald un
sun the will days those of tribulation the after soon and

פארפינסטערט ווערן , און די לבנה וועט נישט געבן איר ליכט,
licht ir geben nisht vet lbnh di un veren farfinstert
light her give not will moon the and become darkened

און די שטערן וועלן פאלן פון הימל , און די כוחות פון הימל
himel fun chuchut di un himel fun falen velen shtern di un
heaven of powers the and heaven from fall will stars the and

וועלן דערשיטערט ווערן.
veren dershitert velen
to be shaken will

30 And then will appear the Ot Bar Enosh *(the Sign of the Son of Man)* in Shomayim. All the tribes of kol haaretz *(all the earth)* will see the

ל און דעמאלט וועט זיך באווייזן דאס צייכן פון דעם בר אנש
Enosh Bar dem fun tseichen dos bavaizen zich vet demolt un
of Man Son the of sign the appear self will then and

אין הימל , און דעמאלט וועלן אלע משפחות פון דער ערד
erd der fun mishpoches ale velen demolt un himel in
earth the of families all will then and heaven in

Bar Enosh Moshiach and his Bias, his Coming, on the ananim of Shomayim *(clouds of glory of Heaven)* with gevurah *(power)* and great kavod *(glory)*.

קלאגן, און וועלן זען דעם בר אנש קומען אויף די וואלקנס פון
fun valkns di oif kumen Enosh Bar dem zen velen un klogen
of clouds the on coming of Man Son the see will and lament

הימל מיט גרויס מאכט און הערלעכקייט. (דניאל ז, יג, יד.)
yad yg z Daniel herlechkeit un macht grois mit himel
14 13 7 Daniel glory and power great with heaven

31 Moshiach will send his malachim with a loud blast of the Shofar, and the malachim will gather together Moshiach's Bechirim from the four winds, from one end of Shomayim to the other.

לא און ער וועט שיקן זיינע מלאכים מיט א גרויסן שופר, און זיי
zei un shoifer groisn a mit malochem zaine shiken vet er un
they and shofar great a with angels His send will He and

וועלן איינזאמלען זיינע אויסדערוויילטע פון די פיר ווינטן, פון
fun vintn fir di fun oisderveilte zaine ainzamlen velen
from winds four the from elect ones His gather will

איין עק הימל ביז צום אנדערן עק הימל.
himel ek andern tsum biz himel ek ein
heaven end other to the unto heaven end one

32 And from the etz teenah *(fig tree)*, learn its parabolic lesson: when its branch has become tender already and sprouts leaves, you know that Kayitz *(Summer)* is near;

לב און פון דעם פייגנבוים לערנט זיך דאס משל: ווען זיין
zain ven mashal dos zich lernt faignboim dem fun un
its when parable the self learn fig tree the from and

צווייג ווערט שוין זאפטיק, און ברענגט ארויס בלעטער, ווייסט
veist bleter arois brengt un zaftik shoin vert tsvaig
know leaves forth brings and juicy already become branch

איר, אז זומער איז נאענט.
nent iz zumer az ir
near is summer that you

33 thus also you, when you see all these things, know that it is near, at the very doors.

לג אזוי אויך איר, ווען איר זעט דאס אלץ, זאלט וויסן, אז עס איז
iz es az visen zolt alts dos zet ir ven ir oich azoi
is it that know shall all this see you when you also so

נאענט ביי דער טיר.
tir der bai nent
door the at near

34 Omein, I say to you, that this dor *(generation)* will by no means pass away until all these things come about.

לד באמת זאג איך אייך, דאס דאזיקע דור וועט נישט
nisht vet dor dozike dos aich ich zog be'emes
not will generation these the you I tell in truth

פארגיין, ביז דאס אלץ וועט געשען;
geshen vet alts dos biz fargein
to happen will all this until pass away

35 Shomayim v'HaAretz will pass away, but my Dvar will by no means pass away.

לה דער הימל און די ערד וועלן פארגיין, מיינע ווערטער אבער
ober verter maine fargein velen erd di un himel der
however words my pass away will earth the and heaven the

וועלן בשום אופן נישט פארגיין, לו נאר וואס שייך יענעם
yenem shayech vos nor fargein nisht oifen beshum velen
that concerning who but pass away not way never will

36 But concerning that day and hour, no one has daas, not the malachim of Shomayim, but only HaAv *(the Father)* of me.

טאג און שעה ווייסט קיינער נישט, אפילו נישט די מלאכים אין
in malochem di nisht afile nisht keiner veist sha'á un tog
in angels the not even not no one know hour and day

הימל , אויך דער זון נישט, אחוץ דער פאטער אליין.
alein foter der achuts nisht zun der oich himel
alone Father the except not Son the also heaven

37 For as in the days of Noach, thus will be the Bias HaMoshiach, the Coming of the Bar Enosh.

לז מחמת אזוי ווי עס איז געווען אין טעג פון נוח , אזוי וועט עס
es vet azoi Noach fun teg in geven iz es vi azoi machmas
it will so Noah of days in was is it as so because

זיין ביי דעם קומען פון דעם בר אנש ,
Enosh Bar dem fun kumen dem bai zain
of Man Son the of coming the at be

38 For as they were in those days before HaMabbul *(the Flood)*, eating and drinking, marrying and being given in marriage, until the day when Noach entered the Tevah,

לח מחמת ווי אין יענע טעג פארן מבול האבן זיי געגעסן און
un gegesen zei hoben mbul foren teg yene in vi machmas
and eat they did flood before days those in as because

געטרונקען, חתונה געהאט און חתונה געמאכט, ביז צו דעם
dem tsu biz gemacht chasuna un gehat chasuna getrunken
the to until made wedding and had wedding drink

טאג, ווען נוח איז אריינגאנגען אין דער תיבה,
tibh der in araingangen iz Noach ven tog
ark the in went in is Noah when day

39 and they did not have daas until HaMabbul came and took away everything — thus also will be the Bias HaMoshiach, the Coming of the Bar Enosh.

לט און האבן גארנישט געוואוסט ביז דאס מבול איז געקומען, און
un gekumen iz mbul dos biz gevust gornisht hoben un
and come is flood the until known nothing have and

אלעמען אוועקגעטראגן; אזוי וועט אויך זייןביים קומען פון דעם
dem fun kumen baim zain oich vet azoi avekgetrogen alemen
the of coming at the be also will so carried away everyone

בר אנש .
Enosh Bar
of Man Son

40 Then two men will be in the field, one is snatched away, and one is left behind *(not retained)*.

מ דעמאלט וועלן צוויי זיין אין פעלד; איינער ווערט מיטגענומען,
mitgenumen vert einer feld in zain tsvei velen demolt
taken along become one field in be two will then

און איינער איבערגעלאזט.
ibergelozt einer un
left behind one and

41 Two women are grinding in the mill house, one is snatched away, one is left behind.

מא צוויי פרויען וועלן מאלן אויף דער מיל; איינע ווערט מיטגענומען,
mitgenumen vert eine mil der oif molen velen froien tsvei
taken along gets one mill the at grind will women two

און איינע איבערגעלאזט.
ibergelozt eine un
left behind one and

42 So be shomer, be on your guard, because you do not have daas on which day will be the Bias of Adoneichem *(your L-rd).*

מב דעריבער וואכט, ווייל איר ווייסט נישט, וועלכן טאג אייער
deriber vacht vail ir veist nisht velchen tog eier
therefore watch because you know not which day your

האר קומט.
har kumt
L-rd comes

43 But understand this: if the Baal Bayit had known in which watch the ganav is coming, he would have stayed awake and would not have allowed his bais to be dug through.

מג דאס אבער זאלט איר וויסן, אז אויב דער בעל הבית
dos ober zolt ir visen az oib der bel habeis
this however shall you know that if the owner of the house

וואלט געוואוסט אין וועלכן משמר דער גנב קומט, וואלט ער
volt gevust in velchen mishmar der ganef kumt volt er
would known in which watch the thief comes would he

געהאלטן וואך , און נישט דערלאזט אונטערגראבן זיין הויז .
gehalten vach un nisht derlozt untergroben zain hoiz
held watch and not allows breaking under his house

44 For this reason also you be shomer, for in the hour when you do not think, then will be the Bias HaMoshiach *(the Coming of the Bar Enosh).*

מד דערפאר זאלט איר אויך זיין גרייט! ווייל דער בר אנש
derfar zolt ir oich zain greit vail der Bar Enosh
therefore shall you also be ready because the Son of Man

קומט אין א שעה, ווען איר מיינט נישט.
kumt in a sha'á ven ir meint nisht
comes in a hour when you think not

45 Who then is the faithful and wise eved *(servant)*, whom the Adon appointed over the household servants to give the other servants their okhel at the prescribed time?

מה ווער זשע איז דער
ver zhe iz der
who then is the

געטרייער און קלוגער קנעכט, וועמען דער האר האט געזעצט
getraier un kluger knecht vemen der har hot gezetst
faithful and wise servant whom the L-rd has put in charge

איבער זיין הויזגעזינד, אז ער זאל זיי געבן די שפייז אין דער
iber zain hoizgezind az er zol zei geben di shpaiz in der
over his household that he shall them give the food in the

ריכטיקער צייט?
richtiker tsait
right time

46 Ashrey *(happy)* is that eved whom, when his Adon comes, finds him so doing.

מו וואויל איז יענעם קנעכט, וואס, ווען זיין האר קומט, געפינט ער
voil iz yenem knecht vos ven zain har kumt gefint er
blessed is that servant who when his L-rd comes finds he

אים אזוי טאן.
im azoi ton
him so do

47 Omein, I say to you, the Adon will ordain him to oversee all his possessions.

מז באמת זאג איך אייך, ער וועט אים זעצן איבער אלע זיינע
be'emes zog ich aich er vet im zetsen iber ale zaine
in truth tell I you he will him will put over all his

גיטער .
giter
possessions

48 But if that wicked slave says in his heart, Adoni *(My Master)* is dragging his feet,

מח אויב אבער יענער שלעכטער קנעכט וועט זאגן אין זיין
zain in zogen vet knecht shlechter yener ober oib
his in say will servants evil that however if

הארצן: מיין האר זוימט זיך ;
zich zoimt har main hartsn
himself lingers L-rd my heart

49 and that slave begins to beat his fellow avadim *(slaves)*, and he eats and drinks with the ones getting drunk,

מט און וועט אנהויבן צו שלאגן זיינע מיטקנעכט, און עסן און
un esen un mitknecht zaine shlogen tsu onhoiben vet un
and to eat and co-servants his beat up to begin will and

טרינקען מיט די שכורים ;
shikurim di mit trinken
drunkards the with drink

50 the Adon of that slave will come on a day which he does not expect and at an hour of which he does not have daas.

נ אזוי וועט דער האר פון יענעם קנעכט קומען אין א טאג, ווען ער
er ven tog a in kumen knecht yenem fun har der vet azoi
he when day a in to come servant that of L-rd the will so

ריכט זיך נישט, און אין א שעה, וואס ער ווייסט נישט,
nisht veist er vos sha'á a in un nisht zich richt
not knows he which hour a in and not him expects

51 And the Adon will cut in two that slave, and the slave's portion he will put with the tzevuim *(hypocrites)*. There will be weeping and grinding of teeth.

נא און וועט אים צעשניידן אויף שטיקער, און לייגן זיין חלק
cheilek zain leigen un shtiker oif tseshnaiden im vet un
share his put and pieces in cut up him will and

מיט די צבועקעס. דארטן וועט זיין דאס קלאגן און קריצן מיט
mit kritsn un klogen dos zain vet dorten tsvuakes di mit
with gnashing and weeping the be will there hypocrites the with

די ציין.
tsein di
teeth the

25 Then the Malchut HaShomayim will be compared to ten alamot *(young unmarried virgins)*, who, having taken their menorahs, went out to meet the Choson *(Bridegroom)*.

כה דעמאלט וועט דאס מלכות השמים זיין געגליכן
geglichen zain hashomaiem Malchus dos vet demolt
compared be heaven kingdom of this will then

צו צען יונגפרויען , וואס האבן גענומען זייערע
zeiere genumen hoben vos yungfroien tsen tsu
their taken have who young women ten to

לאמפן, און זענען אנטקעגנגעגאנגען דעם חתן .
chosen dem antkegengegangen zenen un lompn
bridegroom the gone to meet are and lamps

2 Now five of them were foolish and five were wise.

ב און פינף פון זיי זענען געווען נארישע , און פינף קלוגע .
kluge finf un narishe geven zenen zei fun finf un
wise ones five and foolish ones was are them of five and

3 When the foolish took their menorahs, they neglected to take shemen *(oil)*.

ג מחמת די נארישע האבן גענומען די לאמפן, און נישט
nisht un lompn di genumen hoben narishe di machmas
not and lamps the taken have foolish ones the because

מיטגענומען מיט זיך קיין אייל.
eil kein zich mit mitgenumen
oil any themselves with taken along

4 But the wise took shemen in containers with their menorahs.

ד די קלוגע אבער האבן גענומען אייל אין זייערע געפעסן,
gefesn zeiere in eil genumen hoben ober kluge di
vessels their in oil taken have however wise ones the

צוזאמען מיט זייערע לאמפן.
lompn zeiere mit tsuzamen
lamps their with together

5 Now the Choson, being delayed, here is what happened: all the alamot became drowsy and were sleeping.

ה און בשעת דער חתן האט זיך געזאמט, האבן אלע
ale hoben gezamt zich hot chosen der beshas un
all have delayed self has bridegroom the while and

געדרעמלט און זענען איינגעשלאפן.
aingeshlofen zenen un gedremlt
fall asleep are and dozed

6 And at chatsot halailah *(midnight)* there was a shout, Hinei! The Choson *(Bridegroom)*! Go out to meet him!

ו ארום האלבער נאכט אבער איז געווארן א געשריי: זע , דער
der ze geshrei a gevoren iz ober nacht halber arum
the look shout a become is however night midnight around

חתן קומט! גייט אים אנטקעגן!
antkegen im geit kumt chosen
meet him go comes bridegroom

7 Then all the ten alamot awakened and they trimmed their menorahs.

ז דעמאלט האבן זיך יענע אלע יונגפרויען אויפגעכאפט,
oifgechapt yungfroien ale yene zich hoben demolt
seized up young women all those themselves have then

און האבן געברענגט אין ארדנונג זייערע לאמפן.
lompn zeiere ordenung in gebrengt hoben un
lamps their order in brought have and

8 But the foolish said to the wise, Give us from your shemen *(oil)*, for our menorahs are going out.

ח און די נארישע האבן געזאגט צו די קלוגע : גיט אונדז פון
fun undz git kluge di tsu gezogt hoben narishe di un
of us give wise ones the to said have foolish ones the and

אייער אייל; ווייל אונדזערע לאמפן לעשן זיך אויס.
ois zich leshen lompn undzere vail eil eier
out themselves extinquishing lamps our because oil your

9 But the wise answered, saying, Perhaps there might not be enough for us and

ט און די קלוגע האבן געענטפערט, און געזאגט: פאר קיין פאל
fal kein far gezogt un geentfert hoben kluge di un
case any for said and answered have wise ones the and

נישט! טאמער וועט נישט גענוג פאר אונדז און פאר אייך! גייט
geit aich far un undz far genug nisht vet tomer nisht
go you for and us for enough not will lest not

ליבער צו די הענדלער, און קויפט זיך .
zich koift un hendler di tsu liber
yourselves buy and sellers the to rather

for you. Instead, you go to the ones selling and buy for yourselves.

10 And as they were going away to buy, the Bias of the Choson *(Bridegroom)* occurred! The ones prepared entered with him into the Chasunoh *(Wedding)* feast and the door was shut.

י און בשעת זיי זענען אוועקגעגאנגען קויפן, איז דער חתן
chosen der iz koifen avekgegangen zenen zei beshas un
bridegroom the is to buy went away are they while and

געקומען; און די , וואס זענען געווען גרייט, זענען אריינגעגאנגען
araingegangen zenen greit geven zenen vos di un gekumen
entered are ready was are who those and come

מיט אים אויף דער חתונה , און די טיר איז פארשלאסן געווארן.
gevoren farshlosen iz tir di un chasuna der oif im mit
become shut is door the and wedding the on him with

11 And later, here comes also the other alamot, saying, Adoneinu, Adoneinu, open the door for us.

יא און שפעטער קומען אויך די איבריקע יונגפרויען , און זאגן :
zogen un yungfroien ibrike di oich kumen shpeter un
say and young women remaining the also to come later and

האר, האר, עפן אונדז אויף!
oif undz efen har har
up us open L-rd L-rd

12 But he, in reply, said, Omein, I say to you, I do not know you.

יב ער אבער האט ענטפערנדיק געזאגט: באמת זאג איך אייך, איך
ich aich ich zog be'emes gezogt entferendik hot ober er
I you I tell in truth said answering has however he

קען אייך נישט!
nisht aich ken
not you know

13 Be shomer, be on the alert, therefore, for you do not have daas of the Yom or the Shaah *(hour, time)*.

יג וואכט זשע; ווייל איר ווייסט נישט דעם טאג, און אויך נישט די
di nisht oich un tog dem nisht veist ir vail zhe vacht
the not also and day the not know you because then watch

שעה.
sha'á
hour

14 For it is as a man going on a journey, who called to his own avadim *(slaves)* and handed over to them his possessions.

יד מחמת גלייך ווי א מענטש פארן אוועקפארן, האט
hot avekforen foren mentsh a vi glaich machmas
did departing before man a like just because

צונויפגערופן זיינע קנעכט , און זיי איבערגעגעבן זיינע
zaine ibergegeben zei un knecht zaine tsunoifgerufen
his handed over them and servants his call together

גיטער ;
giter
possessions

15 And to this one, he gave five talents, and to this one, two, and to this one, one, each according to his own ability. Then the man went on his journey. Immediately

טו און איינעם האט ער געגעבן פינף טאלאנטן, דעם אנדערן צוויי,
tsvei andern dem talantn finf gegeben er hot einem un
two other the talents five give he did one and

און דעם דריטן איינעם; יעדן לויט זיין אייגענעם כוח ;
koiech eigenem zain loit yedn einem dritn dem un
strength own his according to everyone one third the and

און איז באלד אוועקגעפארן.
avekgeforen bald iz un
went away soon is and

16 after the man had gone, the one having received the five talents, went to work with them, and gained five others.

טז און דער , וואס האט באקומען די פינף טאלאנטן, איז געגאנגען
gegangen iz talantn finf di bakumen hot vos der un
gone is talents five the received did who the one and

און האט געהאנדלט מיט זיי , און פארדינט אנדערע פינף.
finf andere fardint un zei mit gehandlt hot un
five another made and them with trade did and

17 Likewise, the one having received the two talents, this one gained two others.

יז דעסגלייכן דער , וואס האט באקומען די צוויי טאלאנטן, האט
hot talantn tsvei di bakumen hot vos der desglaichen
did talents two the received did who the one likewise

פארדינט אנדערע צוויי.
tsvei andere fardint
two another make

18 But the one, having received one, went out and dug a hole in the ground and buried the gelt *(money)* of his Adon in a hiding place.

יח דער אבער , וואס האט באקומען דעם איינעם, איז געגאנגען
gegangen iz einem dem bakumen hot vos ober der
go is one the received did who however the one

און האט געגראבן אין דער ערד, און פארבארגן זיין הארס
Har's zain farborgen un erd der in gegroben hot un
the L-rd's his hid and earth the in dig did and

געלט .
gelt
money

19 And after much time, here comes the Adon of those servants. And he conducts a settling of accounts with them.

יט און נאך א לאנגער צייט קומט דער האר פון יענע קנעכט , און
un knecht yene fun har der kumt tsait langer a noch un
and servants those of L-rd the comes time long a after and

מאכט א חשבון מיט זיי .
zei mit Kheshbn a macht
them with accounting a makes

20 Then the one who had received five talents came forward, bringing five more talents, saying, Adoni, five

כ און עס איז געקומען דער , וואס האט באקומען די פינף
finf di bakumen hot vos der gekumen iz es un
five the received had who the one come is it and

טאלאנטן, און האט געברענגט אנדערע פינף טאלאנטן, און געזאגט:
gezogt un talantn finf andere gebrengt hot un talantn
said and talents five other brought had and talents

talents you gave me. Hinei! Five more talents I gained.

האר, דו האסט מיר איבערגעגעבן פינף טאלאנטן; זע , איך האב
hob ich ze talantn finf ibergegeben mir host du har
have I look talents five handed over me you have you L-rd

פארדינט אנדערע פינף טאלאנטן.
talantn finf andere fardint
talents five another made

21 And his Adon said to him, Shkoyach *(well done)*, eved tov vneeman *(good and faithful servant)*! A few things you were faithful over, over many things I will ordain you. Enter into the simchah of your Adon.

כא האט זיין האר געזאגט צו אים: וואויל ! דו גוטער און געטרייער
getraier un guter du voil im tsu gezogt har zain hot
faithful and good you blessed him to said L-rd his had

קנעכט! ביסט געווען געטריי איבער ווייניק , איך וועל דיך
dich vel ich veinik iber getrei geven bist knecht
you will I a few things over faithful were you be servant

זעצן איבער א סך ; גיי אריין צו דיין הארס שמחה!
simcha Har's dain tsu arain gei sach a iber zetsen
joy lord's your to in go many a over sit in charge

22 And having come forward, the one having received two talents, said, You bestowed upon me two talents. Hinei! Two more talents I gained.

כב איז געקומען אויך דער , וואס האט באקומען די צוויי טאלאנטן
talantn tsvei di bakumen hot vos der oich gekumen iz
talents two the received has who the one also come is

און האט געזאגט: האר, דו האסט מיר איבערגעגעבן צוויי טאלאנטן;
talantn tsvei ibergegeben mir host du har gezogt hot un
talents two handed over me have you L-rd said has and

זע , איך האב פארדינט אנדערע צוויי טאלאנטן.
talantn tsvei andere fardint hob ich ze
talents two another made have I look

23 His Adon said to him, Shkoyach *(well done)*, eved tov vneeman! A few things you were faithful over, over many things I will ordain you. Enter into the simcha of your Adon.

כג האט זיין האר צו אים געזאגט: וואויל ! דו גוטער און געטרייער
getraier un guter du voil gezogt im tsu har zain hot
faithful and good you blessed said him to L-rd his has

קנעכט! ביסט געווען געטריי איבער ווייניק , איך וועל דיך
dich vel ich veinik iber getrei geven bist knecht
you will I a few things over faithful were you be servant

זעצן איבער א סך ; גיי אריין צו דיין הארס שמחה!
simcha Har's dain tsu arain gei sach a iber zetsen
joy the L-rd's your to in go many a over sit in charge

24 And also the one who had received one talent stepped forward. He said, Adoni, I knew that you are a hard man, reaping where you did not sow and gathering from that which you did not scatter seed.

כד און עס איז געקומען אויך דער , וואס האט באקומען דעם
dem bakumen hot vos der oich gekumen iz es un
the received has who the one also come is it and

איינעם טאלאנט. און האט געזאגט: האר, איך קען דיך, אז דו
du az dich ken ich har gezogt hot un talant einem
you that you know I L-rd said has and talent one

ביסט א הארטער מענטש; דו שניידסט, וואו דו האסט נישט
nisht host du vu shnaidst du mentsh harter a bist
not you have you where reap you man hard a are

געזייט. און זאמלסט, וואו דו האסט נישט צעשפרייט;
tseshpreit nisht host du vu zamlst un gezeit
scattered not you have you where gather and sown

25 And having been afraid and having gone away, I hid your talent by burying it in the ground. Here, see, you have that which belongs to you.

כה און ווייל איך האב מורא געהאט, בין איך געגאנגען און האב
hob un gegangen ich bin gehat moire hob ich vail un
have and go I am had fear have I because and

פארבארגן דיין טאלאנט אין דער ערד. אָט האסטו דאס דייניקע!
dainike dos hostu ot erd der in talant dain farborgen
is yours what you have here earth the in talent your hidden

26 And, in reply, his Adon said to him, You farbissener *(mean)* eved rah v'atzel *(wicked and lazy slave)*, so you had daas that I reap where I did not sow and I gather from which I did not scatter seed?

כו און זיין האר האט ענטפערנדיק צו אים געזאגט: דו בייזער און
un beizer du gezogt im tsu entferendik hot har zain un
and wicked you said him to answering did L-rd his and

פוילער קנעכט! האסט געוואוסט, אז איך שנייד, וואו איך האב
hob ich vu shnaid ich az gevust host knecht foiler
have I where reap I that known you have servant lazy

נישט געזייט און זאמל, וואו איך האב נישט צעשפרייט;
tseshpreit nisht hob ich vu zaml un gezeit nisht
scattered not have I where gather and sown not

27 Then why was it not necessary for you to deposit my gelt with the bankers, and having returned, I would have received back that which was mine with interest?

כז האסטו דעריבער געדארפט איינלייגן מיין געלט ביי די
di bai gelt main ainleigen gedarft deriber hostu
the with money my placed ought therefore should you

באנקירן, און ביי מיין קומען וואלט איך אפגענומען דאס מייניקע
meinike dos opgenumen ich volt kumen main bai un bankirn
is mine what taken up I would coming my at and bankers

מיט פראצענט.
fratsent mit
interest with

28 Take, therefore, from him the talent and give it to the one having the ten talents.

כח נעמט זשע פון אים אוועק דעם טאלאנט, און גיט אים
im git un talant dem avek im fun zhe nemt
it give and talent the away him of therefore take

דעם , וואס האט די צען טאלאנטן!
talantn tsen di hot vos dem
talents ten the has who the one

29 For to every one having, it will be given and he will have abundance; but from

כט מחמת יעדן איינעם, וואס האט, וועט געגעבן ווערן, און ער
er un veren gegeben vet hot vos einem yedn machmas
he and to be given will has who one every because

וועט האבן א שפע ; פון דעם אבער , וואס האט נישט,
nisht hot vos ober dem fun shafá a hoben vet
not has who however the one from abundance a have will

וועט פון אים אוועקגענומען ווערן אפילו דאס, וואס ער האט יא.
yo hot er vos dos afile veren avekgenumen im fun vet
yes has he what the even to be taken away him from will

the one not having, even what he has will be taken from him.

30 And as for the useless slave, throw him into the outer choshech, where there will be weeping and grinding of teeth.

ל און דעם אומנוצלעכן קנעכט ווארפט ארויס אין דער אויסערסטער
oiserster der in arois varft knecht umnutslechn dem un
outer the in out throw servant worthless the and

פינסטערניש. דארטן וועט זיין דאס קלאגן און קריצן מיט די
di mit kritsn un klogen dos zain vet dorten finsternish
the with gnashing and weeping the be will there darkness

ציין .
tsein
teeth

31 And when the Bar Enosh comes, in his kavod and all his malachim with him, then he will sit upon his Kissei Kavod *(Glorious Throne).*

לא ווען אבער דער בר אנש וועט קומען אין זיין
zain in kumen vet Enosh Bar der ober ven
his in to come will of Man Son the however when

הערלעכקייט, און אלע מלאכים מיט אים, וועט ער דעמאלט זיצן
zitsen demolt er vet im mit malochem ale un herlechkeit
sit then he will him with angels all and glory

אויף זיין כסא הכבוד ;
hakoved kisei zain oif
glory throne of his on

32 And there will be assembled all the Goyim, and he will separate them from each other as the Roeh *(the Shepherd)* separates the Kevasim *(Sheep)* from the Izzim *(Goats).*

לב און פאר אים וועלן איינגעזאמלט ווערן אלע פעלקער, און ער
er un felker ale veren eingezamlt velen im far un
he and peoples all to be gathered will him before and

וועט זיי אפשיידן איינס פונם אנדערן, אזוי ווי א פאסטוך
fastuch a azoivi andern funem eins opsheiden zei vet
shepherd a just as other from the one separate them will

שיידט אפ די שאף פון די ציגן .
tsign di fun shof di op sheidt
goats the from sheep the up separates

33 And he will put the Kevasim on the right of him, but the Izzim on his left.

לג און וועט שטעלן די שאף אויף זיין רעכטער *זייט, די ציגן
*tsign di *zait rechter zain oif shof di shtelen vet un*
goats the side right his on sheep the stand will and

אבער אויף דער לינקער *זייט.
**zait linker der oif ober*
side left the on however

34 Then he will say to the ones on his right, Come! Baruchei Avi *(Blessed of*

לד דאן וועט דער קעניג זאגן צו די אויף זיין רעכטער *זייט: קומט
*kumt *zait rechter zain oif di tsu zogen kenig der vet dan*
comes side right his on the to say king the will then

אהער, איר געבענטשטע פון מיין פאטער, ירשנט דאס מלכות ,
Malchus dos yarshnet foter main fun gebentshte ir aher
kingdom the inherit Father my of blessed you here

my Father), receive the bechorah *(inheritance)*, the Malchut prepared for you from before Hivvased HaOlam *(the establishing of the world)*.

וואס איז צוגעגרייט געווארן פאר אייערטוועגן זינט די וועלט איז
iz velt di zint eiertvegen far gevoren tsugegreit iz vos
is world the since for your sake for become prepared is which

באשאפן געווארן!
gevoren bashafen
become created

35 For I hungered and you gave me something to eat. I thirsted and you gave drink to me. I was a sojourner, and you extended hachnosas orchim *(hospitality)* to me.

לה מחמת איך בין געווען הונגעריק, און איר האט מיר געגעבן
gegeben mir hot ir un hungerik geven bin ich machmas
given Me has you and hungry was am I because

צו עסן ; איך בין געווען דורשטיק, און איר האט מיר געגעבן
gegeben mir hot ir un durshtik geven bin ich esen tsu
given Me has you and thirsty was am I to eat to

צו טרינקען; איך בין געווען אן אורח , און איר האט מיך
mich hot ir un oirech an geven bin ich trinken tsu
Me has you and stranger an was am I drink to

אריינגענומען;
araingenumen
taken in

36 I was naked and you gave me malbish arumim *(clothing the naked)*. I was ill; with bikkur cholim *(visiting the sick)* you ministered to me. I was in the beit hasohar *(prison)*; you came to me.

לו א נאקעטער, און איר האט מיך באקליידט; איך בין געווען קראנק,
krank geven bin ich bakleidt mich hot ir un naketer a
sick was am I clothed Me has you and naked a

און איר האט זיך אומגעקוקט אויף מיר; איך בין געזעסן אין תפיסה,
tfise in gezesen bin ich mir oif umgekukt zich hot ir un
prison in sat am I Me on took care self has you and

און איר זענט געקומען צו מיר.
mir tsu gekumen zent ir un
Me to come are you and

37 Then the tzaddikim will answer him, Adoneinu, when did we see you hungering and we fed you, or thirsting and we gave you drink?

לז דעמאלט וועלן די צדיקים אים ענטפערן, אזוי צו זאגן : האר,
har zogen tsu azoi entfern im tsadikim di velen demolt
L-rd say to so answer him righteous the will then

ווען האבן מיר דיך געזען הונגעריק, און האבן דיך געשפייזט,
geshpaizt dich hoben un hungerik gezen dich mir hoben ven
fed you have and hungry seen you we have when

אדער דורשטיק און האבן דיר געגעבן צו טרינקען?
trinken tsu gegeben dir hoben un durshtik oder
drink to given you have and thirsty or

38 And when did we see you a sojourner and we extended hachnosas orchim *(hospitality)* to you, or naked and we clothed you?

לח ווען האבן מיר דיך געזען אן אורח און דיך אריינגענומען,
araingenumen dich un oirech an gezen dich mir hoben ven
taken in you and stranger an seen you we have when

אדער נאקעט און האבן דיך באקליידט?
bakleidt dich hoben un naket oder
clothed you have and naked or

39 And when did we see you ill or in the beit hasohar and we came to you?

לט ווען האבן מיר דיך געזען א קראנקן אדער אין תפיסה און זענען
zenen un tfise in oder kranken a gezen dich mir hoben ven
are and prison in or sick a seen you we have when

געקומען צו דיר?
dir tsu gekumen
you to come

40 And in reply, HaMelech will say to them, Omein, I say to you, in as much as you did it to one of the least of these achim of mine, you did it to me.

מ און דער קעניג וועט ענטפערנדיק זאגן צו זיי : באמת זאג
zog be'emes zei tsu zogen entferendik vet kenig der un
tell in truth them to say answering will king the and

איך אייך, אויף וויפל איר האט עס געטאן צו איינעם פון די
di fun einem tsu geton es hot ir vifl oif aich ich
the of one to done it have you how much on you I

דאזיקע מיינע ברידער, די קלענסטע, האט איר עס געטאן צו מיר!
mir tsu geton es ir hot klenste di brider maine dozike
Me to done it you have smallest the brothers my these

41 Then Rebbe, Melech HaMoshiach will say also to the ones on his left, Depart from me, the ones having been cursed, into the Eish Olam having been prepared for HaSatan and his malachim.

מא דעמאלט וועט ער אויך זאגן צו די אויף דער לינקער *זייט: גייט
*geit *zait linker der oif di tsu zogen oich er vet demolt*
go side left the on the to say also he will then

אוועק פון מיר, איר פארשאלטענע, אין דעם אייביקן פייער
feier eibikn dem in farshaltene ir mir fun avek
fire eternal the in accursed you Me from went away

אריין, וואס איז צוגעגרייט געווארן פארן טייוול און זיינע מלאכים !
malochem zaine un teivl foren gevoren tsugegreit iz vos arain
angels his and devil before become prepared is which into

42 For I hungered and you did not give me something to eat; I thirsted and you did not give drink to me.

מב מחמת איך בין געווען הונגעריק, און איר האט מיר נישט
nisht mir hot ir un hungerik geven bin ich machmas
not Me have you and hungry was am I because

געגעבן צו עסן ; איך בין געווען דורשטיק, און איר האט מיר נישט
nisht mir hot ir un durshtik geven bin ich esen tsu gegeben
not Me have you and thirsty was am I to eat to given

געגעבן צו טרינקען:
trinken tsu gegeben
drink to given

43 I was a sojourner and you did not extend hachnosas orchim to me; I was naked and you did not clothe me; ill and in the beit hasohar and you did not visit me.

מג אן אורח בין איך געווען, און איר האט מיך נישט אריינגענומען;
araingenumen nisht mich hot ir un geven ich bin oirech an
taken in not Me have you and was I am stranger an

נאקעט, און איר האט מיך נישט באקליידט; קראנק און אין תפיסה,
tfise in un krank bakleidt nisht mich hot ir un naket
prison in and sick clothed not Me has you and naked

און איר האט זיך נישט אומגעקוקט אויף מיר,
mir oif umgekukt nisht zich hot ir un
Me on took care not self has you and

44 Then, also they will answer, saying, Adoneinu, when did we see you hungering or thirsting or a sojourner or naked or sick or in the beit hasohar and we did not minister to you?

מד דאן וועלן אויך זיי ענטפערן, אזוי צו זאגן: האר, ווען האבן
hoben ven har zogen tsu azoi entfern zei oich velen dan
have when L-rd say to so to answer they also will then

מיר דיך געזען הונגעריק אדער דורשטיק אדער אן אורח אדער
oder oirech an oder durshtik oder hungerik gezen dich mir
or stranger an or thirsty or hungry seen you we

נאקעט אדער קראנק אדער אין תפיסה, און האבן דיך נישט
nisht dich hoben un tfise in oder krank oder naket
not you have and prison in or sick or naked

באדינט?
badint
served

45 Then he will answer them, saying, Omein, I say to you, in as much as you did not do it for one of these least ones, neither did you do it for me.

מה דעמאלט וועט ער זיי ענטפערן, אזוי צו זאגן: אויף וויפל
vifl oif zogen tsu azoi entfern zei er vet demolt
how much on say to so to answer them he will then

איר האט עס נישט געטאן צו איינעם פון די דאזיקע קלענסטע, האט
hot klenste dozike di fun einem tsu geton nisht es hot ir
have smallest these the of one to done not it have you

איר עס אויך נישט געטאן צו מיר!
mir tsu geton nisht oich es ir
Me to done not also it you

46 And these will go away into Onesh Olam *(Eternal Punishment)*, but the tzaddikim into Chayyei Olam *(Eternal Life)*.

מו און די דאזיקע וועלן אוועקגיין צו אייביקער שטראף; די
di shtrof eibiker tsu avekgein velen dozike di un
the punishment eternal to going away will these the and

צדיקים אבער — צום אייביקן לעבן.
leben eibikn tsum ober tsadikim
life eternal to the however righteous

26 And it came about when Rebbe, Melech HaMoshiach completed all these divrei torah, he said to his talmidim,

כו און עס איז געשען, ווען יהושע / ישוע* האט
hot Yeshua Yehoshua ven geshen iz es un*
has Yeshua Yehoshua when happened is it and

געענדיקט אלע די דאזיקע ווערטער, האט ער געזאגט צו
tsu gezogt er hot verter dozike di ale geendikt
to said he has words these the all finished

זיינע תלמידים:
talmidim zaine
disciples his

2 You know, that after two days, there is Pesach, and

ב איר ווייסט, אז אין צוויי טעג ארום איז פסח, און דער בר
Bar der un Pesach iz arum teg tsvei in az veist ir
Son the and Pesach is around days two in that know you

אנש ווערט איבערגעגעבן פאר אויפהענגען אויף א בוים צו
tsu boim a oif oifhengen far ibergegeben vert Enosh
to tree a on hanged up for handed over become of Man

the Bar Enosh is handed over for talui al HaEtz.

3 Then the Rashei Hakohanim and the Ziknei haAm *(Elders of the People)* were assembled in the courtyard of the residence of the Kohen Gadol *(High Priest)*, the one being called Caiapha.

ג וערן דעמאלט האבן זיך פארזאמלט די הויפט כהנים ,
veren demolt hoben zich farzamlt di hoipt kohanem
become then have themselves gathered the chief kohenim

און די זקנים פון פאלק , אין דעם הויף פון דעם כהן
un di zkeinem fun folk in dem hoif fun dem koien
and the elders of the people in the courtyard of the kohen

גדול, וואס האט געהייסן קיפא ;
godl vos hot geheisen Caiapha
gadol who was named Caiapha

4 And they planned to arrest Yehoshua by a trap and kill him.

ד און זיי האבן זיך בעראטן, כדי צו כאפן
un zei hoben zich baratn k'de tsu chapen
and they have themselves conferred so that to arrest

יהושען / ישוען* מיט כיטרעקייט, און אים צו טייטן.
Yehoshuan Yeshuan mit chitrekeit un im tsu teiten*
Yehoshua Yeshua with cunning and him to kill

5 But they were saying, Not during the Chag *(Feast)*, lest a riot break out among the am haaretz.

ה נאר, האבן זיי געזאגט: נישט יום טוב, כדי עס זאל נישט
nor hoben zei gezogt nisht yom tov k'de es zol nisht
but have they said not Yom of Tov so that it shall not

וערן קיין מהומה צווישן דעם פאלק.
veren kein mhumh tsvishen dem folk
become any riot among the people

6 And, while Rebbe, Melech HaMoshiach was in Beit-Anyah in the bais of Shim'on the leper,

ו און בשעת יהושע / ישוע* איז געווען אין בית-היני אין
un beshas Yehoshua Yeshua iz geven in Beit-Anyah in*
and while Yehoshua Yeshua is was in Beit-Anyah in

שמעון דעם מצורעדיקנס הויז ,
Shim'on dem metsoiredikn's hoiz
Shim'on the Leper's house

7 An isha approached him with an alabaster flask of costly perfume, and she poured it out on Moshiach's rosh, as he sat bimesibba *(reclining at tish)*.

ז איז צוגעקומען צו אים א פרוי , וואס האט געהאט אן
iz tsugekumen tsu im a froi vos hot gehat an
is come over to him a woman who did have an

אלאבאסטער פלאש מיט זייער טייערן זאלבאייל, און דעם האט
alabaster flash mit zeier teiern zalbeil un dem hot
alabaster bottle with very expensive ointment and that did

זי אויסגעגאסן אויף זיין קאפ, ווען ער איז געזעסן צום טיש.
zi oisgegasn oif zain kop ven er iz gezesen tsum tish
she poured out on his head when he is sitting at the table

8 And having seen this, Moshiach's talmidim were angry, saying, For what is this waste?

ח ווי אבער די תלמידים האבן עס געזען, זענען זיי געווארן
vi ober di talmidim hoben es gezen zenen zei gevoren
when however the disciples have it seen are they become

בייז , און געזאגט: צו וואס דער דאזיקער שאדן ?
beiz un gezogt tsu vos der doziker shoden
angry and said to who the this one waste

9 For it would have been possible to sell this for a generous sum and give to the aniyim *(poor ones)*.

ט מחמת דאס דאזיקע האט מען געקענט טייער פארקויפן,
farkoifen teier gekent men hot dozike dos machmas
sold much value could one has these the because

און עס געבן צו ארומעלייט.
oremelait tsu geben es un
poor people to give it and

10 Aware of this, Rebbe, Melech HaMoshiach said to them, Why are you bringing about difficulty for the isha for the ma'aseh tov *(good deed)* she does to me.

י נאר יהושע / ישוע* האט עס באמערקט, און האט צו זיי
zei tsu hot un bamerkt es hot Yeshua Yehoshua nor*
them to has and notice it has Yeshua Yehoshua but

געזאגט: וואס פארשאפט איר עגמת נפש דער פרוי ? זי האט
hot zi froi der nefesh egmt ir farshaft vos gezogt
did she woman the soul grief you make why said

דאך מיר געטאן א טובה!
toive a geton mir doch
good a done Me after all

11 For the aniyim you have with you always, but you do not always have me.

יא מחמת די ארומעלייט האט איר תמיד ביי אייך, מיך אבער
ober mich aich bai tomed ir hot oremelait di machmas
however Me you with always you have poor people the because

האט איר נישט אלעמאל!
alemol nisht ir hot
always not you have

12 For this isha *(woman)* has poured this ointment on my basar *(body)* in order to prepare me for kevurah *(burial)*.

יב מחמת אויסגיסנדיק דעם דאזיקן זאלבאייל אויף מיין גוף , האט
hot guf main oif zalbeil dozikn dem oisgisendik machmas
did body my on ointment this the pouring out because

זי עס געטאן צו מיין קבורה.
kvure main tsu geton es zi
burial my for do it she

13 Omein, I say to you, wherever this Besuras HaGeulah is preached bchol HaOlam *(in all the world)*, in her memory it will be spoken also what was done by her.

יג באמת זאג איך אייך: וואו נאר די דאזיקע גוטע בשורה וועט
vet bshurh gute dozike di nor vu aich ich zog be'emes
will Bsoires good this the ever where you I tell in truth

אויסגערופן ווערן אין דער גאנצער וועלט, וועט מען אויך זאגן ,
zogen oich men vet velt gantser der in veren oisgerufen
say also they will world whole the in become preached

וואס זי האט געטאן, איר לזכרון !
lezikoren ir geton hot zi vos
remembrance her done has she what

14 Then, one of the Shneym Asar *(Twelve)*, Yehudah from K'riot, went to the Rashei Hakohanim

יד דעמאלט איז געגאנגען איינער פון די צוועלף, וואס האט
hot vos tsvelf di fun einer gegangen iz demolt
was who twelve the of one go is then

געהייסן יהודה איש-קריות, צו די הויפט כהנים ,
kohanem hoipt di tsu Ish-K'riot Yehude geheisen
kohenim chief the to Ish K'riot Yehudah named

15 and said, What are you willing to give me? And I will hand him over to you. And they weighed out for him sheloshim shiklei kesef *(thirty pieces of silver).*

טו און האט געזאגט: וואס ווילט איר מיר געבן , ווען איך וועל אים
im vel ich ven geben mir ir vilt vos gezogt hot un
him will I when give me you will what said has and

איבערגעבן צו אייך? און זיי האבן אים אפגעוואויגן דרייסיק
dreisik opgevoign im hoben zei un aich tsu ibergeben
thirty weigh him have they and you to give over

שטיק זילבער.
zilber shtik
silver pieces of

16 And from then on he was seeking an opportunity that he might hand Rebbe, Melech HaMoshiach over.

טז און פון דעמאלט אן האט ער געזוכט א גוטע געלעגנהייט,
gelegenheit gute a gezucht er hot an demolt fun un
opportunity good a seek he did on then from and

כדי ער זאל אים פארראטן.
farraten im zol er k'de
betray him shall he in order that

17 But at the onset of Chag HaMatzot, Moshiach's talmidim approached him, saying, Where do you wish we should prepare for you your Seder?

יז און דעם ערשטן טאג פון חג המצות זענען די
di zenen hmtsut Chag fun tog ershtn dem un
the are unleavened bread Feast of of day first the and

תלמידים צוגעגאנגען צו יהושען / ישוען* , אזוי צו זאגן : וואו
vu zogen tsu azoi Yeshuan Yehoshuan tsu tsugegangen talmidim*
where say to so Yeshua Yehoshua to went over disciples

ווילסטו זאלן מיר צוגרייטן פאר דיר צו עסן דאס קרבן
korben dos esen tsu dir far tsugreiten mir zoln vilstu
sacrifice the to eat to you for prepare we should you want

פסח ?
Pesach
Pesach

18 And he said, Go into the city to such and such person and say to him, Our Rebbe says, My time is at hand. With you I am observing Pesach with my talmidim.

יח און ער האט געזאגט: גייט אין דער שטאט אריין צו דעם און דעם,
dem un dem tsu arain shtot der in geit gezogt hot er un
so and so to into city the in go said has he and

און זאגט צו אים: דער רבי זאגט: מיין צייט איז נאענט; ביי דיר
dir bai nent iz tsait main zogt Rebbe der im tsu zogt un
you at near is time my says Rebbe the him to say and

וויל איך מאכן פסח מיט מיינע תלמידים.
talmidim maine mit Pesach machen ich vil
disciples my with Pesach make I will

19 And the talmidim did as Rebbe, Melech HaMoshiach

יט און די תלמידים האבן געטאן, ווי יהושע / ישוע* האט זיי
zei hot Yeshua Yehoshua vi geton hoben talmidim di un*
them had Yeshua Yehoshua as done have disciples the and

באפוילן; און צוגעגרייט דאס קרבן פסח . כ און ווען עס איז
iz es ven un Pesach korben dos tsugegreit un bafoilen
is it when and Pesach Korban the prepared and ordered

commanded them, and they prepared the Seder.

געוואָרן אָוונט , האָט ער זיך אנידערגעזעצט צום טיש מיט
mit tish tsum anidergezetst zich er hot ovent gevoren
with table to the sit down Himself he did evening become

די צוועלף תלמידים.
talmidim tsvelf di
disciples twelve the

20 When erev came, Rebbe, Melech HaMoshiach was sitting bimesibba *(reclining)* at tish with the Shneym Asar Talmidim.

21 And as they were eating with their Rebbe, he said, Omein, I say to you that one of you will be my betrayer.

כא און בשעת זיי האָבן געגעסן, האָט ער געזאָגט; באמת זאָג איך
ich zog be'emes gezogt er hot gegesen hoben zei beshas un
I tell in truth said he has eating were they while and

אײַך, אַז איינער פֿון אײַך וועט מיך פֿאַרראַטן!
farraten mich vet aich fun einer az aich
betray Me will you of one that you

22 And much distressed, each one began to say to him, Surely I am not the one, Adoni?

כב און זיי זענען געוואָרן זייער טרויעריק, און האָבן אָנגעהויבן ,
ongehoiben hoben un troierik zeier gevoren zenen zei un
begun have and grieved very become are they and

איינער נאָכן אַנדערן , צו זאָגן צו אים: האַר, בין איך דאָס?
dos ich bin har im tsu zogen tsu andern nochen einer
the I am L-rd him to say to the other after one

23 But, in reply, he said, The one having dipped the hand into the bowl with me, this one is my betrayer.

כג און ער האָט ענטפֿערנדיק געזאָגט: דער , וואָס טונקט איין די
di ein tunkt vos der gezogt entferendik hot er un
the one dips who the one said answering has he and

האַנט מיט מיר אין דער קערה, דער דאָזיקער וועט מיך פֿאַרראַטן.
farraten mich vet doziker der kaire der in mir mit hant
betray Me will this one the bowl the in Me with hand

24 Indeed the Bar Enosh goes as it was written concerning him, but oy to that man through whom the Bar Enosh is betrayed. It would have been better for that man if he had not been born.

כד דער בר אנש גייט טאַקע לויט ווי עס שטייט געשריבן
geshriben shteit es vi loit take geit Enosh Bar der
written stands it as according to actually go of Man Son the

וועגן אים; ווי איז אָבער צו יענעם מענטשן, דורך וועמען דער
der vemen durch mentshn yenem tsu ober iz vei im vegen
the whom through man that to however is woe him about

בר אנש ווערט פֿאַרראַטן! עס וואָלט געווען גוט פֿאַר יענעם
yenem far gut geven volt es farraten vert Enosh Bar
that for good was would it betray become of Man Son

מענטשן, אויב ער וואָלט גאָרנישט געבוירן געוואָרן.
gevoren geboiren gornisht volt er oib mentshn
become born nothing would he if man

25 And, in reply, Yehudah the betrayer of Rebbe, Melech HaMoshiach, said, Surely I am not the one,

כה און יהודה , וואָס האָט אים פֿאַרראַטן, האָט ענטפֿערנדיק
entferendik hot farraten im hot vos Yehude un
answering did betray him did who Yehudah and

געזאָגט: רבי , בין איך דאָס? זאָגט ער צו אים: דו האָסט עס
es host du im tsu er zogt dos ich bin Rebbe gezogt
it you have you him to he says that I am Rebbe said

Rabbi? Moshiach says to Yehudah, You have said it.
26 And at the Seudah, Rebbe, Melech HaMoshiach, having taken matzah, having made HaMotzi, he broke the matzah, giving the afikoman to the talmidim, and said, Take and eat, this is my basar.

געזאגט! כו און בשעת זיי האבן געגעסן, האט יהושע / ישוע*
Yeshua Yehoshua hot gegesen hoben zei beshas un gezogt*
Yeshua Yehoshua has eating were they while and said

גענומען ברויט, און האט געמאכט א ברכה, האט עס צעבראכן,
tsebrachen es hot broche a gemacht hot un broit genumen
break up it had bracha a made has and bread taken

און געגעבן צו די תלמידים, און געזאגט: נעמט, עסט! דאס איז
iz dos est nemt gezogt un talmidim di tsu gegeben un
is this eat take said and disciples the to given and

מיין גוף.
guf main
body my

27 And having taken the Cup of Redemption and having made the bracha, he gave it to them, saying, Drink from it, all of you.

כז און ער האט גענומען א כוס, געמאכט א ברכה, און געגעבן צו
tsu gegeben un broche a gemacht kos a genumen hot er un
to gave and bracha a made cup a taken has he and

זיי, זאגנדיק: טרינקט אלע דערפון!
derfun ale trinkt zogendik zei
from it all drink saying them

28 For this is my Dahm HaBrit HaChadasha, which is poured out LARABBIM *(for many)* for the selicha *(forgiveness)* of chattaim *(sins)*.

כח מחמת דאס איז מיין בלוט פון דעם נייעם בונד, וואס
vos bund neiem dem fun blut main iz dos machmas
which covenant new the of blood my is this because

ווערט פארגאסן פאר פילע צו דער פארגעבונג פון זינד.
zind fun fargebung der tsu file far fargosen vert
sin of [medium] of forgiveness the to many for shed being

29 And I say to you, I will by no means drink from now on of this pri hagefen *(fruit of the vine)* until that Day when I drink it with you chadash *(new)* in the Malchut Avi.

כט איך זאג אייך אבער, איך וועל מער נישט טרינקען פון איצט
itst fun trinken nisht mer vel ich ober aich zog ich
now from drink not more will I however you tell I

אָן פון דער פרוכט פונם ווײנשטאק, ביז צו יענעם טאג, ווען
ven tog yenem tsu biz veinshtak funem frucht der fun on
when day that to until vine from the fruit the of on

איך וועל דאס טרינקען מיט אייך ניי אין דעם קעניגרייך פון מיין
main fun kenigreich dem in nei aich mit trinken dos vel ich
my of kingdom the in new you with drink this will I

פאטער.
foter
Father

30 And having sung the Hallel, they went out to the Har HaZeytim. 31 Then

ל און זיי האבן אפגעזונגען הלל, און זענען ארויסגעגאנגען
aroisgegangen zenen un hll opgezungen hoben zei un
go out are and Hallel end singing have they and

צום הר הזיתים.
hzitim hr tsum
Olives Mount of to the

Rebbe, Melech HaMoshiach says to them, All of you will be offended at me during this night, for it has been written, HACH ES HAROEH UTEFUTSEN HATSON *(Strike the Shepherd and the sheep will be scattered).*

לא דעמאלט זאגט יהושע / ישוע* צו זיי : איר אלע וועט
vet ale ir zei tsu Yeshua Yehoshua zogt demolt*
will all you them to Yeshua Yehoshua says then

געשטרויכלט ווערן אין מיר אין דער דאזיקער נאכט; מחמת עס
es machmas nacht doziker der in mir in veren geshtroichlt
it because night this one the in Me in become stumble

שטייט געשריבן: איך וועל שלאגן דעם פאסטוך, און די שאף פון
fun shof di un fastuch dem shlogen vel ich geshriben shteit
of sheep the and shepherd the strike will I written stands

דער סטאדע וועלן צעשפרייט ווערן. (זכריה יג, ז.)
z yg Zecharyah veren tseshpreit velen stade der
7 13 Zechariah to be scattered will flock the

32 But after I undergo Techiyas HaMoshiach I will go ahead of you to the Galil.

לב נאר נאך מיין אויפשטיין , וועל איך פארויסגיין פאר אייך
aich far faroisgein ich vel oifshtein main noch nor
you before go ahead I will standing up again my after but

קיין גליל.
Galil kein
Galil to

33 And, in reply, Kefa said to him, If everyone will be offended at you, I never will be offended.

לג פעטרוס אבער האט ענטפערנדיק צו אים געזאגט: אפילו ווען
ven afile gezogt im tsu entferendik hot ober Petros
when even said him to answering has however Petros

אלע וועלן געשטרויכלט ווערן אין דיר, וועל איך מיך קיינמאל נישט
nisht keinmol mich ich vel dir in veren geshtroichlt velen ale
not never me I will you in to be stumble will all

שטרויכלען!
shtroichlen
stumble

34 He said to him, Omein, I say to you that balailah hazeh *(during this night)*, before a tarnegol *(cock)* crows, you will make hakhchashah *(denial)* of me shalosh pe'amim *(three times).*

לד האט יהושע / ישוע* צו אים געזאגט: באמת זאג איך דיר, אז
az dir ich zog be'emes gezogt im tsu Yeshua Yehoshua hot*
that you I tell in truth said him to Yeshua Yehoshua has

אין דער דאזיקער נאכט, איידער א האן וועט א קריי טאן, וועסטו
vestu ton krei a vet han a eider nacht doziker der in
will you do crow a will cock a before night this one the in

מיך דריי מאל פארלייקענען!
farleikenen mol drei mich
deny times three Me

35 Kefa says to him, Even if it is necessary for me to die al kiddush ha-Shem with you, by no means will I deny you. Likewise all the talmidim spoke also.

לה זאגט פעטרוס צו אים: און אויב איך זאל מוזן שטארבן מיט דיר,
dir mit shtarben muzn zol ich oib un im tsu Petros zogt
you with die must shall I if and him to Petros says
וועל איך דיך בשום אופן נישט פארלייקענען! דעסגלייכן האבן
hoben desglaichen farleikenen nisht oifen beshum dich ich vel
have likewise deny not way never you I will
אויך אלע תלמידים געזאגט.
gezogt talmidim ale oich
said disciples all also

36 Then Rebbe, Melech HaMoshiach comes with them to a place being called Gat-Shmanim, and Rebbe, Melech HaMoshiach says to the talmidim, Sit here until I go over there and daven.

לו דאן גייט יהושע / ישוע* מיט זיי אויף אן ארט , וואס
vos ort an oif zei mit Yeshua Yehoshua geit dan*
which place of an on them with Yeshua Yehoshua go then
הייסט גת-שמני , און זאגט צו די תלמידים: זעצט זיך דא
do zich zetst talmidim di tsu zogt un Gat-Shmanim heist
here yourself sit disciples the to says and Gat-Shmanim called
אנידער, ביז איך וועל אהינגיין דארטן און תפילה טאן.
ton tefillah un dorten ahingein vel ich biz anider
do prayer and there go will I until down

37 And having taken Kefa and the two sons of Zavdai, Rebbe, Melech HaMoshiach began to be sorrowful and distressed with agmat nefesh *(grief)*.

לז און ער האט מיטגענומען פעטרוסן און זבדיס ביידע זין , און
un zin beide Zavdai's un Petrosn mitgenumen hot er un
and sons two Zebedee's and Petros taken along did he and
האט אנגעהויבן צו טרויערן און צו זיין באטריבט.
batribt zain tsu un troiern tsu ongehoiben hot
grieved be to and mourn to begin did

38 Then he says to them, My nefesh is deadly grieved, even to the point of mavet. Remain here and stay awake with me.

לח דעמאלט זאגט ער צו זיי : מיין נפש איז טיף באטריבט, ביז
biz batribt tif iz nefesh main zei tsu er zogt demolt
unto grieved deep is soul my them to he says then
צום טויט! בלייבט דא , און וואכט מיט מיר!
mir mit vacht un do blaibt toit tsum
Me with watch and here remains death to the

39 And having gone forward a short distance, Rebbe, Melech HaMoshiach fell upon his face, davening and saying, Avi, if it is possible, let this Kos pass from me. But not as I will, but as you will.

לט און איז געגאנגען אביסל פארויס, און איז אנידערגעפאלן אויף זיין
zain oif anidergefalen iz un forois abisel gegangen iz un
his on fall down is and ahead a little go is and
פנים , האט תפילה געטאן און געזאגט: מיין פאטער אויב עס איז
iz es oib foter main gezogt un geton tefillah hot ponem
is it if Father my said and do pray has face
מעגלעד, זאל אוועקגיין פון מיר דער דאזיקער בעכער; דאך נישט
nisht doch becher doziker der mir fun avekgein zol meglech
not yet goblet this one the Me from going away shall possible
ווי איך וויל, נאר ווי דו !
du vi nor vil ich vi
you as but want I as

40 Then he comes to the talmidim and finds them sleeping, and he says to Kefa, So were you not strong enough to be awake for one hour with me?

מ און ער גייט צו צו די תלמידים, און געפינט זיי שלאפן, און
un shlafen zei gefint un talmidim di tsu tsu geit er un
and asleep them finds and disciples the to to go he and

זאגט צו פעטרוסן: אזוי, איר האט נישט געקענט וואכן מיט מיר
mir mit vachn gekent nisht hot ir azoi Petrosn tsu zogt
Me with watch be able to not has you so Petros to says

איין שעה?
sha'á ein
hour one

41 Stay awake and offer tefillos, lest you enter lidey nisayon. Indeed the ruach is willing but the basar is weak.

מא האלט וואך און טוט תפילה, כדי איר זאלט נישט קומען צו
tsu kumen nisht zolt ir k'de tefillah tut un vach halt
to to come not shall you so that prayer do and watch keep

קיין נסיון ! דער *גייסט איז טאקע וויליק, דאס פלייש אבער
*ober fleish dos vilik take iz *gaist der nesoien kein*
however flesh the willing actually is spirit the temptation any

איז שוואך.
shvach iz
weak is

42 Again, for a second time, having left, he davened, saying, Avi, if it is not possible for this to pass by except I drink it, let yeaseh rtzonechah *(your will be done).*

מב ווידער איז ער צום צווייטן מאל אוועקגעגאנגען, און האט תפילה
tefillah hot un avekgegangen mol tsveitn tsum er iz vider
prayer has and went away time second to the he is again

געטאן, אזוי צו זאגן : מיין פאטער, אויב דאס דאזיקע קען נישט
nisht ken dozike dos oib foter main zogen tsu azoi geton
not can these the if Father my say to so done

פארבייגיין, אחוץ איך זאל עס טרינקען, זאל דיין רצון געשען !
geshen ratson dain zol trinken es zol ich achuts farbaigein
to happen will your shall drink it shall I except pass by

43 And having come again, Rebbe, Melech HaMoshiach found the talmidim sleeping, for their eyes were too heavy to stay open.

מג און ער איז געקומען און האט זיי ווידער געפונען שלאפן;
shlafen gefunen vider zei hot un gekumen iz er un
asleep found again them has and come is he and

מחמת זייערע אויגן זענען געווען שווער.
shver geven zenen oigen zeiere machmas
heavy was are eyes their because

44 And having left them again and having gone away, he was davening for the shlishit *(third)* time, saying the same words.

מד און ער האט זיי איבערגעלאזט, איז ווידער אוועקגעגאנגען, און
un avekgegangen vider iz ibergelozt zei hot er un
and went away again is left them has he and

תפילה געטאן צום דריטן מאל, זאגנדיק נאכאמאל די זעלביקע
zelbike di nochamol zogendik mol dritn tsum geton tefillah
same the again saying times third to the done prayer

ווערטער.
verter
words

45 Then he comes to the talmidim and says to them, Sleep on now and take your rest. Hinei! The hour is at hand, and the Bar Enosh is being betrayed into the hands of chote'im *(sinners).*

מה דאן גייט ער צו צו די תלמידים, און זאגט צו זיי : איר
ir zei tsu zogt un talmidim di tsu tsu er geit dan
you them to says and disciples the to over he goes then

שלאפט נאך אלץ, און רוט ? זע , די שעה האט זיך דערנענטערט,
dernentert zich hot sha'á di ze rut un alts noch shlaft
come near self has hour the look rests and all still sleep

און דער בר אנש ווערט פאררראטן אין די הענט פון חוטאים!
chatoem fun hent di in farraten vert Enosh Bar der un
sinners of hands the in betrayed become of Man Son the and

46 Arise, and let us go. Hinei! My betrayer has drawn near.

מו שטייט אויף, לאמיר גיין ! זע , דער וואס פאררראט מיך איז
iz mich farrat vos der ze gein lomir oif shteit
is Me betrays who the one look go let us up stand

נאענט!
nent
near

47 And while he was still speaking hinei! Yehudah, one of the Shneym Asar, came and with him came a great multitude with swords and clubs from the Rashei Hakohanim *(Chief Priests)* and the Ziknei HaAm *(the Elders of the People).*

מז און בשעת ער האט נאך גערעדט, זע , יהודה , איינער פון
fun einer Yehude ze geredt noch hot er beshas un
of one Yehudah look speaking still has he while and

די צוועלף, איז געקומען און מיט אים א גרויסער המון מיט
mit hamon groiser a im mit un gekumen iz tsvelf di
with crowd very large a him with and come is twelve the

שווערדן און שטאנגען, פון די הויפט כהנים און זקנים פון
fun zkeinem un kohanem hoipt di fun shtangen un shverdn
of elders and kohenim chief the from clubs and swords

פאלק.
folk
people

48 Now the betrayer had given them a signal, saying, Whomever I may give the neshikah *(kiss)*, he is the one. Chap *(grab)* him!

מח דער אבער , וואס האט אים פאררראטן, האט זיי געגעבן א
a gegeben zei hot farraten im hot vos ober der
a given them had betray him has who however the one

צייכן , און געזאגט: וועמען איך וועל געבן א קוש, דער איז
iz der kush a geben vel ich vemen gezogt un tseichen
is this one kiss a give will I whom said and sign

עס, כאפט אים!
im chapt es
him seize it

49 And immediately, he approached Rebbe, Melech HaMoshiach, and said, Shalom, Rebbe. And he gave him the neshikah.

מט און גלייך איז ער צוגעגאנגען צו יהושען / ישוען* , און
un Yeshuan Yehoshuan tsu tsugegangen er iz glaich un*
and Yeshua Yehoshua to went over he is immediately and

געזאגט: שלום , רבי ! און האט אים געקושט.
gekusht im hot un Rebbe sholem gezogt
kissed him has and Rebbe peace said

50 And Rebbe, Melech HaMoshiach said to him, Chaver, do what you came for. Then, having approached, they laid hands on Rebbe, Melech HaMoshiach and arrested him.

נ יהושע / ישוע* אבער האט צו אים געזאגט: פריינד, צו וואס
vos tsu freind gezogt im tsu hot ober Yeshua Yehoshua*
what to friend said him to has however Yeshua Yehoshua

ביסטו געקומען? דעמאלט זענען זיי צוגעגאנגען און האבן
hoben un tsugegangen zei zenen demolt gekumen bistu
have and went over they are then come you are

ארויפגעלייגט די הענט אויף יהושען / ישוען* , און אים גענומען .
genumen im un Yeshuan Yehoshuan oif hent di aroifgeleigt*
taken him and Yeshua Yehoshua on hands the lay

51 And hinei! One of the ones with him stretched out his hand, drew his cherev, and struck the servant of the Kohen Gadol, cutting off his ear.

נא און זע , איינער פון די, וואס זענען געווען מיט
mit geven zenen vos di fun einer ze un
with was are who the of one look and

יהושען / ישוען* , האט אויסגעשטרעקט די האנט, און
un hant di oisgeshtrekt hot Yeshuan Yehoshuan*
and hand the stretch out did Yeshua Yehoshua

ארויסגעצויגן זיין שווערד, און האט געשלאגן דעם כהן גדולס
gduls koien dem geshlogen hot un shverd zain aroisgetsoign
gadol's kohen the struck has and sword his drew out

קנעכט, און אים אפגעהאקט אן אויער.
oier an opgehakt im un knecht
ear an chopped off him and servant

52 Then Rebbe, Melech HaMoshiach says to him, Return your cherev into its place; for all who take the sword will die by the sword.

נב דעמאלט זאגט יהושע / ישוע* צו אים: קער אום דיין שווערד
shverd dain um ker im tsu Yeshua Yehoshua zogt demolt*
sword your back put him to Yeshua Yehoshua says then

אויף איר ארט ! מחמת אלע, וואס נעמען א שווערד, וועלן
velen shverd a nemen vos ale machmas ort ir oif
will sword a take who all because place of its in

אומקומען מיט דער שווערד.
shverd der mit umkumen
sword the with perish

53 Or do you think that I am not able to call upon Avi, and He will provide me now more than Shneym Asar legions of malachim?

נג אדער אפשר מיינסטו , אז איך קען נישט בעטן מיין פאטער,
foter main beten nisht ken ich az meinstu efshar oder
Father my ask not can I that you think perhaps or

און ער וועט מיר אפילו איצט געבן מער ווי צוועלף מחנות
mchnut tsvelf vi mer geben itst afile mir vet er un
legions twelve than more give now even Me will he and

מלאכים ?
malochem
angels

54 But how then may the Kitvei Hakodesh be fulfilled

נד און וויאזוי זשע וואלטן די כתבי (הקודש) געקענט
gekent Hakoidesh Kitvei di volten zhe vi azoi un
be able to the Holy scriptures the would then how and

דערפילט ווערן , אז אָט אזוי מוז עס געשען ?
geshen es muz azoi ot az veren derfilt
happened it must so just that become fulfilled

that say it must happen thus?

55 At that moment, he said to the crowd, Do you have the chutzpah *(nerve)* to come out, as against a revolutionary, with swords and clubs to arrest me? Daily in the Beis Hamikdash I was sitting saying my shiurim and you did not arrest me.

נה אין יענער שעה האט יהושע / ישוע* געזאגט צו די המונים
hamonim di tsu gezogt Yeshua Yehoshua hot sha'á yener in*
crowds of the to said Yeshua Yehoshua has hour that in

מענטשן: ווי אנטקעגן א גזלן זענט איר ארויסגעקומען מיט
mit aroisgekumen ir zent gzln a antkegen vi mentshn
with come out you are bandit a against like people

שווערדן און שטאנגען, מיך צו כאפן . טאג אויס טאג איין בין איך
ich bin ein tog ois tog chapen tsu mich shtangen un shverdn
I am one day out day arrest to Me clubs and swords

געזעסן אין בית המקדש און געלערנט, און איר האט מיך נישט
nisht mich hot ir un gelernt un Hamikdash beis in gezesen
not Me did you and taught and HaMikdash Beis in sat

גענומען .
genumen
take

56 But this all happened that the Kitvei Hakodesh of the Neviim might be fulfilled. Then the talmidim deserted Rebbe, Melech HaMoshiach and fled.

נו דאס אלץ אבער איז געשען , כדי די שריפטן פון די
di fun shriftn di k'de geshen iz ober alts dos
the of scriptures the so that happened is however all this

נביאים זאלן דערפילט ווערן . דעמאלט האבן אלע תלמידים אים
im talmidim ale hoben demolt veren derfilt zoln neviim
him disciples all have then become fulfilled should prophets

פארלאזט, און זענען אנטלאפן.
antlofen zenen un farlozt
run away are and left

57 But the ones having arrested Rebbe, Melech HaMoshiach led him away to Caiapha the Kohen Gadol, where the Sofrim and the Zekenim *(Elders)* were gathered together.

נז און די, וואס האבן גענומען יהושען / ישוען* , האבן אים
im hoben Yeshuan Yehoshuan genumen hoben vos di un*
him have Yeshua Yehoshua taken have who the and

אוועקגעפירט צו קיפא , דעם כהן גדול, וואו די סופרים און
un soifrem di vu godl koien dem Caiapha tsu avekgefirt
and scribes the where gadol kohen the Caiapha to led away

די זקנים זענען געווען פארזאמלט.
farzamlt geven zenen zkeinem di
assembled were are elders the

58 And Kefa was following Rebbe, Melech HaMoshiach from far away. He followed him as far as the courtyard

נח און פעטרוס האט אים נאכגעפאלגט פונדערווייטנס ביז צום
tsum biz fundervaitns nochgefolgt im hot Petros un
to the until from a distance followed him has Petros and

הויף פון כהן גדול, און איז אריינגעגאנגען אינעווייניק, און
un ineveinik araingegangen iz un godl koien fun hoif
and inside entered is and gadol kohen of courtyard

זיך אנידערגעזעצט מיט די שומרים, צו זען דעם סוף.
sof dem zen tsu shumrim di mit anidergezetst zich
end the see to guards the with sat down himself

of the Kohen Gadol and, having gone inside it, Kefa was sitting down with the servants to see the maskana *(outcome).*

59 And the Rashei Hakohanim and the Sanhedrin all were seeking edut sheker *(false testimony of false witnesses)* against Yehoshua so that they might put him to death.

נט און די הויפט כהנים און דאס גאנצע סנהדרין האבן געזוכט
gezucht hoben Sanhedrin gantse dos un kohanem hoipt di un
sought have Sanhedrin whole the and kohenim chief the and

א פאלש עדות זאגן קעגן יהושען / ישוען* , כדי זיי זאלן
zoln zei k'de Yeshuan Yehoshuan kegen zogen eides falsh a*
shall they so that Yeshua Yehoshua against speak witness false a

אים קענען טייטן;
teiten kenen im
kill be able to him

60 And they found none, though many shakranim *(liars)* came forward. At last, two came forward

ס און האבן נישט געפונען, הגם א סך פאלשע עדות זענען
zenen eides falshe sach a hagam gefunen nisht hoben un
are witnesses false many a although found not have and

געקומען. צולעצט אבער זענען געקומען צוויי,
tsvei gekumen zenen ober tsuletst gekumen
two come are however finally come

61 and said, This one said, I am able to bring about a churban *(destruction)* of the Beis Hamikdash of Hashem and within shloshah yamim to rebuild it.

סא און האבן געזאגט: דער דאזיקער האט געזאגט: איך בין בכח
b'koach bin ich gezogt hot doziker der gezogt hoben un
with power am I said has this one that said have and

צו צעשטערן דעם היכל פון ה׳ , און אים אויפצובויען אין
in oiftsuboien im un Hashem fun Heichal dem tseshteren tsu
in rebuild it and Hashem of Heikhal the destroy to

דריי טאג.
tog drei
days three

62 And having got up, the Kohen Gadol said to Rebbe, Melech HaMoshiach, Do you answer nothing? For what do these men give edut *(testimony)* against you?

סב און דער כהן גדול האט זיך אויפגעשטעלט, און געזאגט צו
tsu gezogt un oifgeshtelt zich hot godl koien der un
to said and stood up self has gadol kohen the and

אים: דו ענטפערסט גארנישט? וואס איז דאס, וואס זיי זאגן
zogen zei vos dos iz vos gornisht entferst du im
say they which this is what nothing answer you him

עדות קעגן דיר?
dir kegen eides
you against witness

63 But Rebbe, Melech HaMoshiach was silent. And the Kohen Gadol said to him, I adjure you by Hashem, Elohim Chayyim, to tell us if you are the Rebbe, Melech HaMoshiach Ben HaElohim.

סג יהושע / ישוע* אבער האט געשוויגן. און דער כהן גדול
Yehoshua Yeshua ober hot geshvign un der koien godl*
Yehoshua Yeshua however was silent and the kohen gadol

האט געזאגט צו אים: איך באשווער דיך ביי דעם לעבעדיקן ג-ט ,
hot gezogt tsu im ich bashver dich bai dem lebedikn Hashem
has said to him I adjure you by the living G-d

אז דו זאלסט אונדז זאגן , צי דו ביסט דער משיח , דער זון
az du zolst undz zogen tsi du bist der Moshiach der zun
that you shall us say you are the Moshiach the son

פון דער אויבערשטער!
fun der Oibershter
of the Most High

64 Rebbe, Melech HaMoshiach says to him, You said it. But I say to you, From now on you will see the Bar Enosh sitting at the right hand of Gevurah *(Power)* and his Bias *(Coming)* will be with ANENEI HASHOMAYIM *(clouds of Heaven)*.

סד זאגט יהושע / ישוע* צו אים: דו האסט עס געזאגט! דאך
zogt Yehoshua Yeshua tsu im du host es gezogt doch*
says Yehoshua Yeshua to him you you have it said yet

זאג איך אייך: פון איצט אָן וועט איר זען דעם בר אנש זיצן אויף
zog ich aich fun itst on vet ir zen dem Bar Enosh zitsen oif
say I you from now on will you see the Son of Man sit on

דער רעכטער *זייט פון דער גבורה, און קומען אויף די וואלקנס
*der rechter *zait fun der gevure un kumen oif di valkns*
the right side of the Power and coming on the clouds

פון הימל ! (תהלים קי, א; דניאל ז, יג-יד .)
fun himel Tehilim ki a Daniel z yg-yad
of heaven Psalms 110 1 Daniel 7 13-14

65 Then the Kohen Gadol made the keriah *(rending, tearing of his garments)*, saying, He has committed Chillul Hashem. What further need do we have of edut? Hinei! Now you have heard the Chillul Hashem.

סה דעמאלט האט דער כהן גדול צעריסן זיינע קליידער, זאגנדיק:
demolt hot der koien godl tserisn zaine kleider zogendik
then has the kohen gadol rip his clothing saying

ער האט געלעסטערט; וואס דארפן מיר נאך האבן עדות ? זע ,
er hot gelestert vos darfen mir noch hoben eides ze
he has blasphemed why need we still have witness look

איר האט איצט געהערט די לעסטערונג.
ir hot itst gehert di lesterung
you have now heard the blasphemy

66 What does it seem to you? And, in reply, they said, He is deserving of mishpat mavet, the death penalty.

סו וואס מיינט איר? און זיי האבן ענטפערנדיק געזאגט: ער איז
vos meint ir un zei hoben entferendik gezogt er iz
what think you and they have answering said he is

חייב מיתה.
mise HTML clipboard mise
deserving death

67 Then they spat into his face and they struck him and they slapped him,

סז דאן האבן זיי אים געשפיגן אין פנים אריין און האבן אים
dan hoben zei im geshfign in ponem arain un hoben im
then have they him spat in face into and have him

געשלאגן מיט די פויסטן;
geshlogen mit di foistn
struck with the fists

[68] saying, Give us a dvar nevuah, Rebbe, Melech HaMoshiach. Who is the one who hit you?

סחאנדערע האבן אים געגעבן פעטש, און געזאגט: משיח , זאג
zog Moshiach gezogt un petsh gegeben im hoben andere
tell Moshiach said and slap given him have others

נבואות צו אונדז! ווער איז עס, וואס האט דיך געשלאגן?
geshlogen dich hot vos es iz ver undz tsu nevues
struck you has that it is who us to prophecies

[69] Now Kefa was sitting outside in the courtyard. And one maid approached Kefa, saying, And you were with Yehoshua of the Galil!

סטאון פעטרוס איז געזעסן אינדרויסן אויפן הויף . און א
a un hoif oifen indroisen gezesen iz Petros un
a and courtyard on the outside sitting is Petros and

דינסטמויד איז צוגעקומען צו אים, און האט געזאגט: אויך דו
du oich gezogt hot un im tsu tsugekumen iz dinstmoid
you also said has and him to come over is servant-girl

ביסט געווען מיט יהושע / ישוע* הגלילי !
HaGalili Yeshua Yehoshua mit geven bist*
the Galilean Yeshua Yehoshua with were are

[70] But Kefa denied it before everyone, saying, I do not have daas of what you are saying.

עער אבער האט עס געלייקנט פאר אלעמען, אזוי צו זאגן : איך
ich zogen tsu azoi alemen far geleiknt es hot ober er
I say to so everyone before deny it did however he

ווייס נישט, וואס דו זאגסט!
zagst du vos nisht veis
say you what not know

[71] And having gone out to the gate, another saw Kefa and says to the bystanders, There! This one was with Yehoshua of Natzeret!

עאאון איז ארויסגעגאנגען צום פאדערהויז, און אן אנדערע האט
hot andere an un foderhoiz tsum aroisgegangen iz un
has another an and porch to the go out is and

אים דערזען , און זאגט צו די מענטשן דארטן: דער דאזיקער
doziker der dorten mentshn di tsu zogt un derzen im
this one the there people the to says and caught sight of him

איז געווען מיט יהושע / ישוע* פון נצרת !
Natseret fun Yeshua Yehoshua mit geven iz*
Natseret of Yeshua Yehoshua with was is

[72] And again Kefa denied it with a shevuah *(oath)*, I do not know the man!

עבאון נאכאמאל האט ער עס געלייקנט מיט א שבועה: איך קען
ken ich sh'vu'a a mit geleiknt es er hot nochamol un
know I oath a with deny it he did again and

נישט דעם מענטשן!
mentshn dem nisht
man the not

[73] And after a little while the bystanders came and said to Kefa, Truly also you are one of them, for even your accent gives you away!

עגאון נאך א קליינער ווילע זענען צוגעקומען די , וואס זענען דארט
dort zenen vos di tsugekumen zenen vaile kleiner a noch un
there were who the come over are while short a after and

געשטאנען, און האבן געזאגט צו פעטרוסן: עס איז אמת, אויך
oich emes iz es Petrosn tsu gezogt hoben un geshtanen
also truth is it Petros to said have and standing

דו ביסט איינער פון זיי ; מחמת אפילו דיין ארט רעדן
reden ort dain afile machmas zei fun einer bist du
speaking place of your even because them of one are you

פארראט דיך.
dich farrat
you betrays

74 Then Kefa began to curse and swear, I do not know the man! And immediately a tarnegol *(cock)* crowed.

עד דעמאלט האט ער אנגעהויבן צו שעלטן און שווערן: איך קען
ken ich shveren un sheltn tsu ongehoiben er hot demolt
know I swear and curse to begin he did then

נישט דעם מענטשן! און גלייך האט א האן געקרייט.
gekreit han a hot glaich un mentshn dem nisht
crowed cock a did immediately and man the not

75 And Kefa remembered the word which Rebbe, Melech HaMoshiach had said: Before a tarnegol *(cock)* crows, you will deny me shalosh pe'amim *(three times)*. And Kefa went out and wept bitterly.

עה און פעטרוס האט זיך דערמאנט דאס ווארט פון
fun vort dos dermont zich hot Petros un
of word that remembered self has Petros and

יהושע / ישוע* , וואס ער האט אים געהאט געזאגט: איידער א
a eider gezogt gehat im hot er vos Yeshua Yehoshua*
a before said had him had he which Yeshua Yehoshua

האן וועט א קריי טאן, וועסטו מיך דריי מאל פארלייקענען. און
un farleikenen mol drei mich vestu ton krei a vet han
and deny times three Me will you do crow a will cock

ער איז ארויסגעגאנגען אינדרויסן, און האט ביטער געוויינט.
geveint biter hot un indroisen aroisgegangen iz er
weep bitter did and outside went out is he

27

27 Now when boker had come, all the Rashei Hakohenim and the Ziknei HaAm took counsel together against Yehoshua to put him to death.

כז און צומארגנס אינדערפרי האבן אלע הויפט כהנים
kohanem hoipt ale hoben inderfri tsumorgens un
kohenim chief all have early tomorrow and

און זקנים פון פאלק אנגענומען א באשלוס קעגן
kegen bashlus a ongenumen folk fun zkeinem un
against decision a accept people of elders and

יהושען / ישוען* , כדי אים צו טייטן;
teiten tsu im k'de Yeshuan Yehoshuan*
kill to him so that Yeshua Yehoshua

2 And having performed the akedah *(binding)*, they led him away, and delivered him up to Pilate the Governor.

ב און האבן אים געבונדן , און אוועקגעפירט, און איבערגעגעבן צו
tsu ibergegeben un avekgefirt un gebunden im hoben un
to handed over and led away and bound him have and

פילאטוסן, דעם גובערנאטאר.
gubernator dem Pilatosn
governor the Pilatus

3 Then when Yehudah, who had betrayed Moshiach, saw that Yehoshua had been condemned, he felt remorse and returned the sheloshim shiklei kesef *(thirty pieces of silver)* to the Rashei Hakohanim and the Zekenim,

ג דעמאלט אז יהודה , וואס האט אים פארראטן, האט געזען,
gezen hot farraten im hot vos Yehude az demolt
seen has betray him has who Yehudah as then

דאס ער איז פארמשפט געווארן, האט ער חרטה געהאט, און
un gehat charote er hot gevoren farmishpet iz er dos
and have regret he did become have condemned is he that

אומגעקערט די דרייסיק שטיק זילבער צו די הויפט כהנים און
un kohanem hoipt di tsu zilber shtik dreisik di umgekert
and kohenim chief the to silver pieces of thirty the returned

זקנים ,
zkeinem
elders

4 saying Chatati *(I have sinned)*. I have betrayed dahm naki *(innocent blood)*. But they said, What is that to us? See to that yourself!

ד אזוי צו זאגן : איך האב געזינדיקט, פארראטנדיק אומשולדיק
umshuldik farratendik gezindikt hob ich zogen tsu azoi
innocent betraying sinned have I say to so

בלוט! זיי אבער האבן געזאגט: וואס גייט דאס אונדז אָן ?
on undz dos geit vos gezogt hoben ober zei blut
without us this go why said have however they blood

זארג דו וועגן דעם!
dem vegen du zorg
that about you worry

5 And Yehudah threw the shiklei kesef *(pieces of silver)* into the Beis Hamikdash and departed; and, having gone away, Yehudah hanged himself.

ה און ער האט א ווארף געטאן די זילבער שטיק אין היכל אריין,
arain Heichal in shtik zilber di geton varf a hot er un
into Heikhal in pieces of silver the did throw a did he and

און איז אוועק ! און איז געגאנגען און האט זיך אויפגעהאנגען.
oifhangen zich hot un gegangen iz un avek iz un
hang himself did and go is and went away is and

6 And the Rashei Hakohanim took the shiklei kesef and said, It is asur *(forbidden)* to put these into the Beis Hamikdash otzar *(treasury)*, vi-bahlt *(since)* it is blood money.

ו און די הויפט כהנים האבן גענומען די זילבער שטיק , און
un shtik zilber di genumen hoben kohanem hoipt di un
and pieces of silver the taken have kohenim chief the and

געזאגט: מען טאר זיי נישט אריינלייגן אין דעם אוצר
oitser dem in arainleigen nisht zei tar men gezogt
Otsar the in place in not them is not lawful one said

הקרבנות , ווייל עס איז בלוט געלט .
gelt blut iz es vail hakorbones
money blood is it because HaKorbanos

7 And they took counsel together and they bought

ז און נאך דעם ווי זיי האבן זיך באראטן, האבן זיי
zei hoben baratn zich hoben zei vi dem noch un
they did conferred themselves have they as that after and

דערמיט געקויפט דעם טעפערס פעלד, א קבורה פאר די גרים .
geirem di far kvure a feld tefers dem gekoift dermit
gerim the for burial site a field potter's the buy with it

the Potter’s Field as a beis

hakevoros *(cemetery)* for zarim *(foreigners)*.

8 For this reason that field has been called the Sadeh HaDahm *(Field of Blood)* to this day.

ח דערפאר הייסט יענץ פעלד דאס בלוט פעלד ביז צום היינטיקן
heintikn tsum biz feld blut dos feld yents heist derfar
today's to the until field blood the field that called therefore

טאג.
tog
day

9 Then that which was spoken through Yirmeyah HaNavi was fulfilled, saying, And they took the SHELOSHIM KASEF *(thirty pieces of silver)*, HAYEKAR *(the price)* of the one whose price had been set by the Bnei Yisroel.

ט דעמאלט איז דערפילט געווארן, וואס עס איז געווארן געזאגט
gezogt gevoren iz es vos gevoren derfilt iz demolt
said become is it what become fulfilled is then

דורך ירמיהו הנביא , אזוי צו זאגן : און זיי האבן
hoben zei un zogen tsu azoi hanovi Yirmeyah durch
have they and say to so the prophet Yirmeyah through

גענומען די דרייסיק שטיק זילבער, דעם ווערט פון דעם
dem fun vert dem zilber shtik dreisik di genumen
the one of worth the silver pieces of thirty the taken

געשעצטן, וועמען זיי האבן געשאצט, פון די קינדער ישראל;
Yisroel kinder di fun geshatst hoben zei vemen geshetstn
Israel children the from value have they whom valued

10 And they gave them for the potters field as Hashem directed *(Zech 11:12-13)*.

י און האבן זיי געגעבן פאר דעם טעפערס פעלד, לויט ווי
vi loit feld tefers dem far gegeben zei hoben un
as according to field potter's the for given them have and

דער האר האט מיר געבאטן.
geboten mir hot har der
ordered Me has L-rd the

11 Now Rebbe, Melech HaMoshiach stood before the Governor, and the Governor questioned Rebbe, Melech HaMoshiach saying, Are you the Melech HaYehudim? And Rebbe, Melech HaMoshiach said to him, It is as you say.

יא און יהושע / ישוע* איז געשטעלט געווארן פאר דעם
dem far gevoren geshtelt iz Yeshua Yehoshua un*
the before become stood is Yeshua Yehoshua and

גובערנאטאר, און דער גובערנאטאר האט אים געפרעגט, אזוי צו
tsu azoi gefregt im hot gubernator der un gubernator
to so asked him did governor the and governor

זאגן : צי ביסט דו דער קעניג פון די יידן? און יהושע / ישוע*
Yeshua Yehoshua un Yidn di fun kenig der du bist tsi zogen*
Yeshua Yehoshua and Jews the of king the you are say

האט געזאגט; דו זאגסט עס!
es zagst du gezogt hot
it say you said has

12 And while Rebbe, Melech HaMoshiach was being accused by the Rashei Hakohanim and the Zekenim, he answered nothing.

יב און ווען ער איז אנגעקלאגט געווארן דורך די הויפט כהנים
kohanem hoipt di durch gevoren angeklagt iz er ven un
kohenim chief the by become accused is he when and

און זקנים , האט ער גארנישט געענטפערט.
geentfert gornisht er hot zkeinem un
answered nothing he has elders and

13 Then Pilate said to Rebbe, Melech HaMoshiach Do you not hear how many things they give edut against you?

יג דעמאלט זאגט פילאטוס צו אים: דו הערסט נישט, וואס זיי
zei vos nisht herst du im tsu Pilatos zogt demolt
they what not hear you him to Pilatus says then

זאגן אלץ אויס קעגן דיר?
dir kegen ois alts zogen
you against out all say

14 And Rebbe, Melech HaMoshiach did not answer him with even one word, so that the Governor was quite amazed.

יד און ער האט אים נישט געענטפערט, אפילו נישט אויף איין איינציק
eintsik ein oif nisht afile geentfert nisht im hot er un
single one on not even answered not him has he and

ווארט, אזוי, אז דער גובערנאטאר האט זיך זייער געוואונדערט.
gevaundert zeier zich hot gubernator der az azoi vort
amazed very self has governor the that so word

15 Now at the Chag *(Festival, Pesach)* the Governor was accustomed to release for the multitude any one prisoner they wanted.

טו און אויף יעדן יום טוב איז דער גובערנאטאר געווען געוואוינט
gevoint geven gubernator der iz tov yom yedn oif un
accustomed was governor the is Tov Yom of each on and

צו באפרייען פאר דעם פאלק איין געפאנגענעם, וועמען זיי
zei vemen gefangenem ein folk dem far bafraien tsu
they whomever prisoner one people the for release to

האבן געוואלט.
gevolt hoben
wanted have

16 And they were holding at the time a notorious prisoner, called Bar-Abba.

טז און זיי האבן דעמאלט געהאט א גוט באקאנטן געפאנגענעם,
gefangenem bakantn gut a gehat demolt hoben zei un
prisoner known well a had then have they and

וואס האט געהייסן בר-אבא.
Bar-Abba geheisen hot vos
Bar-Abba called was who

17 When, therefore, they were gathered together, Pilate said to them, Whom do you want me to release for you, Bar-Abba or Yehoshua called Moshiach?

יז דעריבער ווען זיי האבן זיך פארזאמלט, האט פילאטוס
Pilatos hot farzamlt zich hoben zei ven deriber
Pilatus has gathered themselves have they when therefore

צו זיי געזאגט: וועמען ווילט איר, אז איך זאל אייך באפרייען,
bafraien aich zol ich az ir vilt vemen gezogt zei tsu
release you shall I that you want whom said them to

בר-אבאן אדער יהושען / ישוען* , וואס מען רופט אים
im ruft men vos Yeshuan Yehoshuan oder Bar-Abban*
him call they who Yeshua Yehoshua or Bar-Abba

משיח ?
Moshiach
Moshiach

18 For Pilate knew that because of kinah *(envy)* they had delivered Yehoshua up.

יח מחמת ער האט געוואוסט, אז צוליב קנאה האבן זיי
zei hoben kine tsulib az gevust hot er machmas
they have envy on account of that know did he because

אים איבערגעגעבן.
ibergegeben im
handed over him

19 And while Pilate was sitting on the judgment seat, his wife sent to him, saying, Have nothing to do with that Tzaddik; for last night I suffered greatly in a chalom *(dream)* because of Yehoshua.

יט און בשעת ער איז געזעסן אויף דעם כסא המשפט , האט
hot hamishpot kisei dem oif gezesen iz er beshas un
did judgment throne of the on sat is he while and

זיין ווייב צו אים געשיקט, אזוי צו זאגן : זאלסט גארנישט האבן
hoben gornisht zolst zogen tsu azoi geshikt im tsu vibe zain
have nothing you shall say to so send him to wife his

צו טאן מיט דעם דאזיקן צדיק ; מחמת איך האב היינט א סך
sach a haint hob ich machmas tsadik dozikn dem mit ton tsu
many a today have I because tsaddik this the with do to

געליטן אין א חלום דורך אים!
im durch cholem a in gelitn
him through dream a in suffered

20 However, the Rashei Hakohanim and the Zekenim persuaded the multitudes to ask for Bar-Abba, but Yehoshua they should destroy.

כ די הויפט כהנים אבער און די זקנים האבן איבערגערעדט
ibergeredt hoben zkeinem di un ober kohanem hoipt di
persuaded have elders the and however kohenim chief the

די המונים מענטשן, אז זיי זאלן פארלאנגען בר-אבאן ,
Bar-Abban farlangen zoln zei az mentshn hamonim di
Bar-Abba request shall they that people crowds of the

יהושען / ישוען* אבער צו לאזן אומברענגען.
umbrengen lozen tsu ober Yeshuan Yehoshuan*
destroy let to however Yeshua Yehoshua

21 But the Governor answered, saying to them, Which of the two do you want me to release for you? And they said, Bar-Abba.

כא און דער גוברנאטאר האט ענטפערנדיק צו זיי געזאגט:
gezogt zei tsu entferendik hot gubernator der un
said them to answering has governor the and

וועלכן פון די ביידע ווילט איר, אז איך זאל אייך באפרייען? און
un bafraien aich zol ich az ir vilt beide di fun velchen
and release you shall I that you want two the of which

זיי האבן געזאגט: בר-אבאן !
Bar-Abban gezogt hoben zei
Bar-Abba said have they

22 In reply, Pilate says to them, What, therefore, may I do with Yehoshua, the one called the Rebbe, Melech HaMoshiach? Everyone says, Let him be made TALUI AL HAETZ *(being hanged on the Tree!)* Be hanged on HAETZ!

כב זאגט פילאטוס צו זיי: און וואס זאל איך טאן מיט
mit ton ich zol vos un zei tsu Pilatos zogt
with do I shall what and them to Pilatus says

יהושען / ישוען*, וואס מען רופט אים משיח? זאגן אלע: ער
er ale zogen Moshiach im ruft men vos Yeshuan Yehoshuan*
he all say Moshiach him call they who Yeshua Yehoshua

זאל אויפהענגען אויף דער בוים!
boim der oif oifhengen zol
tree the on hanged up shall

23 But Pilate said, Why? What rah *(evil)* has he done? But they kept shouting all the more, saying, Let him be hanged on HAETZ!

24 And when Pilate saw that he was accomplishing nothing, but rather that a riot was starting, he took water and washed his hands in front of the multitude, saying, I am innocent of this man's blood; see to that yourselves.

כג און ער האט געזאגט: וואס פאר א בייז האט ער דען געטאן?
geton den er hot beiz a far vos gezogt hot er un
done then he has evil a for what said has he and

זיי אבער האבן נאך מער געשריגן, אזוי צו זאגן: ער זאל
zol er zogen tsu azoi geshrigen mer noch hoben ober zei
shall he say to so shouted more even have however they

אויפהענגען אויף דער בוים! כד און ווען פילאטוס האט געזען,
gezen hot Pilatos ven un boim der oif oifhengen
seen has Pilatus when and tree the on hanged up

אז ער פועלט גארנישט, נאר אז עס ווערט א גרעסערע
gresere a vert es az nor gornisht fuelt er az
greater a become it that only nothing was achieving he that

מהומה, האט ער גענומען וואסער און זיך אפגעוואשן די הענט
hent di opgevashn zich un vaser genumen er hot mhumh
hands the washed self and water taken he has turmoil

פאר דעם המון מענטשן, און געזאגט: איך בין אומשולדיק וואס
vos umshuldik bin ich gezogt un mentshn hamon dem far
what innocent am I said and people crowd the before

שייך דעם דאזיקן צדיקס בלוט; איר זעט.
zet ir blut tsadik's dozikn dem shayech
see you blood tsaddik's this the concerning

25 And, in reply, all the people said, His dahm be on us and on our yeladim.

כה און דער גאנצער עולם האט ענטפערנדיק געזאגט; זיין בלוט אויף
oif blut zain gezogt entferendik hot oilem gantser der un
on blood his said answering has crowd whole the and

אונדז, און אויף אונדזערע קינדער!
kinder undzere oif un undz
children our on and us

26 Then Pilate released Bar-Abba to them. But after having Rebbe, Melech

כו דאן האט ער זיי באפרייט בר-אבאן; יהושען / ישוען*
Yeshuan Yehoshuan Bar-Abban bafreit zei er hot dan*
Yeshua Yehoshua Bar-Abba set free them he has then

אבער האט ער געלאזט שמייסן און אים איבערגעגעבן, אז ער
er az ibergegeben im un shmeisn gelozt er hot ober
he that handed over him and flog let he has however

זאל אויפהענגען אויף דער בוים ווערן.
veren boim der oif oifhengen zol
to be tree the on hanged up shall

HaMoshiach scourged, he handed him over to be hanged on HAETZ.

27 Then the soldiers of the Governor took him into the praetorium and gathered the whole cohort against Rebbe, Melech HaMoshiach.

כז דערנאך האבן דעם גובערנאטארס זעלנער גענומען
genumen zelner gubernator's dem hoben dernoch
taken soldiers governor's the have then

יהושען / ישוען* אין פרעטאריום
Pretorium in Yeshuan Yehoshuan*
Praetorium Governor's palace headquarters in Yeshua Yehoshua

אריין, און האבן פארזאמלט ארום אים די גאנצע אפטיילונג.
opteilung gantse di im arum farzamlt hoben un arain
cohort whole the him around gathered have and into

28 And they stripped him and put a royal scarlet robe on him, and,

כח און זיי האבן אים אויסגעטאן, און ארויפגעלייגט אויף אים א
a im oif aroifgeleigt un oisgetan im hoben zei un
a him on did place and stripped him have they and

פורפור מאנטל.
mantl furfur
robe scarlet

29 After weaving a keter of thorns, they placed it on his head and put a reed in his right hand, and they fell down before him and mocked him saying, Hail, Melech HaYehudim!

כט און געפלאכטן א קרוין פון דערנער און זי ארויפגעזעצט אויף זיין
zain oif aroifgezetst zi un derner fun kroin a geflachtn un
his on put it on it and thorns of crown a braided and

קאפ, און האבן אים געגעבן א רוט אין זיין רעכטער האנט; האבן
hoben hant rechter zain in rut a gegeben im hoben un kop
have hand right his in rod a given him have and head

געבויגן די קני פאר אים, און אפגעשפאט פון אים, אזוי צו
tsu azoi im fun opgeshpot un im far kni di geboign
to so him of mocked and him before knee the bowed

זאגן : שלום צו דיר, קעניג פון די יידן !
Yidn di fun kenig dir tsu sholem zogen
Jews the of king you to peace say

30 And they spat on Rebbe, Melech HaMoshiach and took the reed and began to beat him on the head.

ל און האבן געשפיגן אויף אים, און גענומען די רוט און אים
im un rut di genumen un im oif geshfign hoben un
him and rod the taken and him on spat have and

געשלאגן אויפן קאפ.
kop oifen geshlogen
head on the struck

31 And after they had made leitzonus *(mockery)* of Rebbe, Melech HaMoshiach, they took off his robe and put his garments on him,

לא און ווען זיי האבן געהאט אפגעשפאט פון אים, האבן זיי אים
im zei hoben im fun opgeshpot gehat hoben zei ven un
him they have him of spitting had have they when and

אויסגעטאן דעם מאנטל, און אים אנגעטאן זיינע אייגענע מלבושים ,
malbushem eigene zaine ongeton im un mantl dem oisgetan
clothes own his dressed him and robe the stripped

און האבן אים אוועקגעפירט אויפהענגען אויף דער בוים צו ווערן.
veren tsu boim der oif oifhengen avekgefirt im hoben un
to be to tree the on hanged up led away him have and

and led him away to hang
him on HAETZ.

32 And as they were
coming out, they found a
man from Cyrene named
Shim'on, whom they
pressed into service to bear
Moshiach’s Etz.

לב און ווי זיי זענען ארויסגעגאנגען, האבן זיי געפונען א
a gefunen zei hoben aroisgegangen zenen zei vi un
a found they have going out are they as and

מענטשן, א מאן פון קירניה, מיט דעם נאמען שמעון ; דעם
dem Shim'on nomen dem mit kirnih fun man a mentshn
the one Shim'on name the with Cyrene of man a man

דאזיקן האבן זיי געצוואונגען, אז ער זאל טראגן זיין בוים.
boim zain trogen zol er az getsvungen zei hoben dozikn
tree his wear shall he that compel they have this

33 And when they had come
to a place called Gulgolta,
which means place of a
skull,

לג און זענען געקומען צו אן ארט , וואס הייסט גלגלתא , דאס
dos Gulgolta heist vos ort an tsu gekumen zenen un
this Golgotha means which place of a to come did and

באטייט אן ארט פון א שארבן,
sharben a fun ort an batait
skull a of place of a means

34 They gave him wine to
drink mingled with gall.
And, after tasting it, he was
unwilling to drink.

לד און האבן אים געגעבן צו טרינקען וויין געמישט מיט גאל; און
un gal mit gemisht vain trinken tsu gegeben im hoben un
and gall with mixed wine drink to given him have and

ער האט עס טועם געווען און נישט געוואלט טרינקען.
trinken gevolt nisht un geven tuem es hot er
drink wanted not and was taste it has he

35 When they had hanged
Rebbe, Melech HaMoshiach
on HAETZ, they divided
up Moshiach’s garments
among themselves, casting
lots;

לה און נאך דעם ווי זיי האבן אים אויפגעהאנגען אויף דער בוים,
boim der oif oifhangen im hoben zei vi dem noch un
tree the on hung up him have they when the after and

האבן זיי זיך צעטיילט זיינע מלבושים , ווארפנדיק גורל,
gurl varfendik malbushem zaine tseteilt zich zei hoben
lots casting clothing his divide themselves they have

36 And, sitting down, they
began to keep watch over
him there.

לו און האבן זיך אנידערגעזעצט און אים דארט באוואכט.
bavacht dort im un anidergezetst zich hoben un
watch there him and sat down themselves have and

37 They put up above
his head the charge
against him which read,
this is yehoshua, melech
hayehudim.

לז און זיי האבן געזעצט איבער זיין קאפ זיין באשולדיקונג,
bashuldikung zain kop zain iber gezetst hoben zei un
accusation his head his over put have they and

געשריבן : דאס איז יהושע / ישוע* דער קעניג פון די יידן .
Yidn di fun kenig der Yeshua Yehoshua iz dos geshriben*
Jews the of king the Yeshua Yehoshua is this written

38 At that time, two shodedim were each hanged on his own etz with Rebbe, Melech HaMoshiach, one on the right and one on the left.

לח צו דער צייט ווערן מיט אים אויפגעהאנגען אויף א בוים צוויי
tsvei boim a oif oifhangen im mit veren tsait der tsu
two tree a on hung up him with were time that to

גזלנים , איינער פון דער רעכטער *זייט, און איינער פון דער לינקער
*linker der fun einer un *zait rechter der fun einer gzlnim*
left the of one and side right the of one robbers

*זייט.
**zait*
side

39 And those passing by were hurling insults at Rebbe, Melech HaMoshiach, wagging their heads,

לט און די פארבייגייער האבן אים געלעסטערט, שאקלענדיק מיט
mit shaklendik gelestert im hoben farbaigeier di un
with shaking blasphemed him did passers by the and

זייערע קעפ ,
kef zeiere
heads their

40 And saying, You who are going to cause the churban *(destruction)* of the Beis Hamikdash and rebuild it in shloshah yamim *(three days)*, save yourself! If you are the Ben HaElohim, come down from HAETZ *(the Tree)*.

מ און זאגנדיק; דו , וואס צעשטערסט דעם היכל , און בויסט אים
im boist un Heichal dem tseshterst vos du zogendik un
it builds and Heikhal the destroys who you saying and

אויף אין דריי טאג, ראטעווע דיך אליין! אויב דו ביסט דער זון פון
fun zun der bist du oib alein dich rateve tog drei in oif
of son the are you if alone you save days three in up

דער אויבערשטער, קום אראפ פון בוים!
boim fun arop kum Oibershter der
tree of down come Most High the

41 Likewise, also the Rashei Hakohanim along with the Sofrim and Zekenim, were mocking him, and saying,

מא דעסגלייכן האבן אויך די הויפט כהנים מיט די סופרים און
un soifrem di mit kohanem hoipt di oich hoben desglaichen
and scribes the with kohenim chief the also have likewise

זקנים אפגעשפאט פון אים, און געזאגט:
gezogt un im fun opgeshpot zkeinem
said and him of mocked elders

42 He saved others; yet himself he is not able to save. He is Melech Yisroel? Let him now come down from the Etz, and we shall have emunah in him.

מב אנדערע האט ער געהאלפן, זיך אליין קען ער נישט העלפן. ער
er helfen nisht er ken alein zich geholfen er hot andere
he help not he can alone self helped he has others

איז דער מלך פון ישראל; זאל ער איצט אראפקומען פון בוים,
boim fun aropkumen itst er zol Yisroel fun Melech der iz
tree from come down now he let Israel of king the is

און מיר וועלן גלויבן אין אים!
im in gloiben velen mir un
him in believe in will we and

43 He trusts in Hashem; let Hashem be his Moshi'a *(Deliverer)* and deliver him now, if Hashem takes pleasure in him, for this one said, Ben HaElohim Ani!

מג ער האט געהאט בטחון אויף ה׳ ; זאל ער אים איצט מציל
matsl itst im er zol Hashem oif bitochen gehat hot er
save now him he let Hashem on confidence had has he

זיין , אויב ער וויל אים. ער האט דאך געזאגט: איך בין דער זון
zun der bin ich gezogt doch hot er im vil er oib zain
son the am I said after all has he him wants he if be

פון דער אויבערשטער!
Oibershter der fun
Most High the of

44 And the shodedim *(robbers)*, hanging, each on his etz, with him, were casting similar insults at Rebbe, Melech HaMoshiach, reproaching him.

מד און דאס זעלביקע האבן אויך די גזלנים , וואס זענען
zenen vos gzlnim di oich hoben zelbike dos un
are who robbers the also have same this and

אויפגעהאנגען אויף א בוים געווארן מיט אים, אים פארגעווארפן.
fargevorfen im im mit gevoren boim a oif oifhangen
taunted him him with become tree a on hung up

45 Now, from the sixth hour, choshech fell upon all the land until the ninth hour.

מה און פון דער זעקסטער שעה אן איז געווארן א פינסטערניש
finsternish a gevoren iz an sha'á zekster der fun un
darkness a become is on hour sixth the from and

איבערן גאנצן לאנד ביז דער ניינטער שעה.
sha'á neinter der biz land gantsn ibern
hour ninth the until land entire over

46 And about the ninth hour, Rebbe, Melech HaMoshiach cried out with a kol gadol, saying Eli, Eli, lemah sabachthani! *(that is, My G-d, my G-d, why hast thou forsaken me? Ps 22:2 [1]).*

מו און ארום דער ניינטער שעה האט יהושע / ישוע* א געשריי
geshrei a Yeshua Yehoshua hot sha'á neinter der arum un*
shout a Yeshua Yehoshua has hour ninth the around and

געטאן מיט א הויך קול , אזוי צו זאגן : אלי אלי למה שבקתני !
shbktni lmh Eli Eli zogen tsu azoi kol hoich a mit geton
sabachthani lema Eli Eli say to so voice loud a with done

דאס באטייט: ג-ט מיינער, ג-ט מיינער, פארוואס האסטו
hostu farvos meiner Hashem meiner Hashem batait dos
you have why mine G-d mine G-d means the

מיך פארלאזט?
farlozt mich
forsaken Me

47 And some of those who were standing there, when they heard, began saying, This one calls for Eliyahu HaNavi.

מז און ווען איניקע פון די , וואס זענען דארט געשטאנען, האבן
hoben geshtanen dort zenen vos di fun einike ven un
have standing there are who those of some when and

עס געהערט, האבן זיי געזאגט: ער רופט אליהון !
Eliyahun ruft er gezogt zei hoben gehert es
Eliyahu calls he said they have heard it

48 And immediately one of them ran and, taking a sponge, filled it with sour wine and put it on a reed and gave him a drink.

מח און באלד איז איינער פון זיי געלאפן, און גענומען א שוואם,
shvom a genumen un gelafn zei fun einer iz bald un
sponge a took and run them of one is soon and

און זי אנגעפילט מיט עסיק , און ארויפגעטאן אויף א שטעקן, און
un shtekn a oif aroifgetan un esik mit ongefilt zi un
and stick a on put it and vinegar with filled it and

האט אים געגעבן צו טרינקען.
trinken tsu gegeben im hot
drink to given him has

49 But the rest of them said, Wait. We will see whether Eliyahu HaNavi will come to save him.

מט די איבריקע אבער האבן געזאגט: *ווארט, לאמיר זען, צי
tsi zen lomir vart gezogt hoben ober ibrike di
if see let us wait said have however others the

אליהו קומט אים ראטעווען.
rateven im kumt Eliyahu
to save him comes "Eliyahu"

50 And Rebbe, Melech HaMoshiach cried out again with a loud voice, and dismissed his ruach.
51 And hinei! The parochet of the Beis Hamikdash was torn in two from top to bottom, and the earth shook; and the rocks were split,

נ און יהושע / ישוע* האט נאכאמאל א געשריי געטאן מיט א הויך
hoich a mit geton geshrei a nochamol hot Yeshua Yehoshua un*
loud a with done shout a again has Yeshua Yehoshua and

קול , און האט אפגעגעבן זיין *גייסט. נא און זע , דאס פרוכת
*frucht dos ze un *gaist zain opgegeben hot un kol*
Parochet the look and spirit his give up has and voice

פון היכל האט זיך צעריסן אין צווייען פון אויבן ביז אראפ; און
un arop biz oiben fun tsveien in tserisn zich hot Heichal fun
and bottom to top from two in rip self has Heikhal of

די ערד האט געציטערט; און די פעלדזן האבן זיך געשפאלטן;
geshpolten zich hoben feldzn di un getsitert hot erd di
split self have rocks the and tremble has earth the

52 And the kevarim *(graves)* were opened, and many gufot *(bodies)* of the kedoshim who had fallen asleep were made to stand up alive.

נב און די קברים האבן זיך געעפנט; און א סך לייבער פון די
di fun leiber sach a un geefent zich hoben kvorem di un
the of bodies many a and opened self have graves the and

איינגעשלאפענע קדושים זענען אויפגעשטאנען;
oifgeshtanen zenen kedoishem eingeshlafene
stand up again are kadoshim sleeping

53 And coming out of the kevarim after the Techiyas HaMoshiach, they entered the Ir Hakodesh *(Holy City)* and appeared to many.

נג און זענען ארויס פון די קברים נאך זיין תחית
tchiyes zain noch kvorem di fun arois zenen un
resurrection of his after graves the of go out are and

המתים און זענען אריינגעקומען אין דער הייליקער שטאט
shtot heiliker der in araingekumen zenen un hameisem
city holy the in come in are and the dead ones

אריין און האבן זיך באוויזן צו א סך .
sach a tsu bavizen zich hoben un arain
many a to shown themselves have and into

54 Now when the centurion, and those who were with him keeping shomer *(guard)* over Rebbe, Melech HaMoshiach, saw the earthquake and the things that were happening, they became very frightened and said, Truly this was the Ben HaElohim.

נד און דער אפיציר און די מיט אים, וואס האבן באוואכט
bavacht hoben vos im mit di un afitsir der un
watch have who him with the and officer the and

יהושען / ישוען* , ווען זיי האבן געזען די ערדציטערניש,
erdtsiternish di gezen hoben zei ven Yeshuan Yehoshuan*
earthquake the seen have they when Yeshua Yehoshua

און וואס עס איז געשען , האבן זיך זייער געפארכטן, און
un geforchten zeier zich hoben geshen iz es vos un
and afraid very themselves have happened is it what and

געזאגט: ער איז באמת געווען דער זון פון דער אויבערשטער! נה און
un Oibershter der fun zun der geven be'emes iz er gezogt
and Most High the of son the was in truth is he said

55 And many nashim were there, looking on from a distance, who had followed Rebbe, Melech HaMoshiach from the Galil and had ministered to him.

דארט זענען געווען א סך פרויען, וואס האבן זיך צוגעקוקט
tsugekukt zich hoben vos froien sach a geven zenen dort
look themselves have who women many a was are there

פונדערווייטנס, וועלכע האבן נאכגעפאלגט יהושען / ישוען*
Yeshuan Yehoshuan nochgefolgt hoben velche fundervaitns*
Yeshua Yehoshua followed have which from a distance

פון גליל, באדינענדיק אים;
im badinendik Galil fun
him serving Galil from

56 Among them was Miryam of Magdala, Miryam the Em of Ya'akov and Yosef, and the Em of Zavdai's sons.

נו צווישן זיי איז געווען מרים פון מגדלה, און מרים , די
di Miryam un Magdala fun Miryam geven iz zei tsvishen
the Miryam and Magdala of Miryam was is them among

מוטער פון יעקב און יוסי, און די מוטער פון זבדיס קינדער.
kinder Zavdai's fun muter di un Yosi un Ya'akov fun muter
children Zebedee's of mother the and Yosi and Yaakov of mother

57 And when it was erev, there came an oisher *(rich man)* from Ramatayim named Yosef who himself had also become a talmid of Rebbe, Melech HaMoshiach.

נז און ווען עס איז געווארן אוונט , איז געקומען א רייכער מאן
man raicher a gekumen iz ovent gevoren iz es ven un
man rich man a come is evening become is it when and

פון הרמתים , זיין נאמען איז געווען יוסף, וואס איז אליין אויך
oich alein iz vos Yosef geven iz nomen zain HaRamatayim fun
also himself is who Yosef was is name his Ramatayim of

געווען ישועס א תלמיד .
talmid a Yeshua's geven
disciple of a Yeshua was

58 This man went to Pilate and asked for the gufat Yehoshua. Then Pilate ordered it to be given over to Yosef.

נח דער דאזיקער איז געגאנגען צו פילאטוסן, און האט באגערט
bagert hot un Pilatosn tsu gegangen iz doziker der
requested has and Pilatus to go is this one the

ישועס קערפער. דעמאלט האט פילאטוס באפוילן , אז עס
es az bafoilen Pilatos hot demolt kerper Yeshua's
it that commanded Pilatus has then body Yeshua

זאל אים געגעבן ווערן.
veren gegeben im zol
to be given him shall

59 And Yosef took the gufat Yehoshua, and wrapped it in the tachrichim,

נט און יוסף האט גענומען דעם קערפער, און אים איינגעוויקלט אין
in eingeviklt im un kerper dem genumen hot Yosef un
in wrapped him and body the taken has Yosef and

א ריין ליילעך,
leilech rein a
sheet clean a

60 and laid it in Yosef's own new kever, which he had hewn out in the rock; and he rolled a large stone against the entrance of the kever *(tomb)* and went away.

ס און האט אים אריינגעלייגט אין זיין נייעם קבר , וואס ער האט
hot er vos keyver neiem zain in araingeleigt im hot un
has he who tomb new his in laid him has and

אויסגעהאקט אין דעם פעלדזן, און האט ארויפגעוועלגערט א גרויסן
groisn a aroifgevelgert hot un feldzn dem in oisgehakt
great a rolled over has and rock the in hewn

שטיין אויף דער טיר פון קבר , און איז אוועקגעגאנגען.
avekgegangen iz un keyver fun tir der oif shtein
went away is and tomb of door the on stone

61 And Miryam of Magdala, and the other Miryam, stayed there, sitting opposite the kever.

סא עס איז אבער דארטן געווען מרים פון מגדלה , און
un Magdala fun Miryam geven dorten ober iz es
and Magdala of Miryam was there however is it

די אנדערע מרים , וועלכע האבן זיך אנידערגעזעצט
anidergezetst zich hoben velche Miryam andere di
sat down themselves have who Miryam other the

אנטקעגנאיבער דעם קבר .
keyver dem antkegeniber
tomb the opposite

62 Now on the next day, which is the one after the Preparation, the Rashei Hakohanim and the Perushim gathered together with Pilate

סב און צומארגנס , וואס איז נאך ערב שבת , האבן
hoben Shabbos orev noch iz vos tsumorgens un
have Shabbos Erev after is which the next morning and

די הויפט כהנים און די פרושים זיך פארזאמלט ביי
bai farzamlt zich Perushim di un kohanem hoipt di
with gathered themselves Pharisees the and kohenim chief the

פילאטוסן,
Pilatosn
Pilatus

63 and said, Sir, we remember that when he was still alive that mateh *(deceiver)* said, After shloshah yamim I am to stand up alive.

סג און האבן געזאגט: האר , מיר דערמאנען זיך , אז יענער
yener az zich dermonen mir har gezogt hoben un
that that ourselves remind we Master said have and

פארפירער האט געזאגט, בשעת ער האט נאך געלעבט: אין דריי
drei in gelebt noch hot er beshas gezogt hot farfirer
three in alive still was he while said had impostor

טעג ארום וועל איך אויפשטיין .
oifshtein ich vel arum teg
standing up again I will around days

64 Therefore, give orders for the kever to be made secure until the Yom HaShlishi *(the Third Day)*, lest his talmidim come and steal him away and say to the people, He has stood up alive from the mesim. And the last deception will be worse than the first.

סד באפעל זשע, אז דאס קבר זאל געהאלטן ווערן זיכער ביז
biz zicher veren gehalten zol keyver dos az zhe bafel
until secure to be held shall tomb the that then order

צום דריטן טאג, טאמער וועלן די תלמידים קומען און אים
im un kumen talmidim di velen tomer tog dritn tsum
him and to come disciples the will lest day third to the

אוועקגנבענען, און זאגן דעם פאלק: ער איז אויפגעשטאנען פון
fun oifgeshtanen iz er folk dem zogen un avekganvenen
from stand up again is he people the say and steal away

די טויטע; און דער לעצטער באטרוג וועט זיין ערגער פונם
funem erger zain vet batrug letster der un toite di
from the worse be will deceit last the and dead the

ערשטן.
ershtn
first

65 Pilate said to them, You have a guard, go make the kever as secure as you know how.

סה האט פילאטוס צו זיי געזאגט: איר זאלט האבן א וואך ! גייט
geit vach a hoben zolt ir gezogt zei tsu Pilatos hot
go watch a have shall you said they to Pilatus has

און מאכט זיכער ווי איר פארשטייט.
farshteit ir vi zicher macht un
understand you than secure make and

66 And they went and made the kever secure, and, along with the guard, they set a seal on the stone.

סו און זיי זענען געגאנגען, און האבן פארזיכערט דאס קבר מיט
mit keyver dos farzichert hoben un gegangen zenen zei un
with tomb the secured have and go are they and

דער וואך , און פארחתמעט דעם שטיין.
shtein dem farchasmet un vach der
stone the seal and watch the

28 Now after Shabbos, at the time of Shacharis on Yom Rishon *(the first day of the week)*, Miryam of Magdala and the other Miryam came to look at the kever.

כח און נאך מוצאי שבת , ווען עס האט אנגעהויבן
ongehoiben hot es ven Shabbos mutsi noch un
begun has it when Shabbos Motsa'ei after and

טאגן דעם ערשטן טאג פון דער *וואך, איז געקומען
gekumen iz voch der fun tog ershtn dem togn
come is week the of day first the day

מרים פון מגדלה און די אנדערע מרים צו זען דאס קבר .
keyver dos zen tsu Miryam andere di un Magdala fun Miryam
tomb the see to Miryam other the and Magdala of Miryam

2 And hinei! a great earthquake had occurred, for a malach Adonoi *(an angel of Hashem)* descended from Shomayim and came

ב און זע , עס איז געווארן א גרויסע ערדציטערניש; מחמת א
a machmas erdtsiternish groise a gevoren iz es ze un
a because earthquake great a become is it look and

מלאך פון דעם האר (ה׳) איז אראפגעקומען פון הימל , און
un himel fun arapgekumen iz Hashem har dem fun malech
and heaven from come down is Hashem L-rd the of angel

and rolled away the stone and sat upon it.

איז צוגעגאנגען און האט אוועקגעקייקלט דעם שטיין, און זיך
zich un shtein dem avekgekeiklt hot un tsugegangen iz
self and stone the rolled has and went over is

אנידערגעזעצט אויף אים.
im oif anidergezetst
it on sat down

3 And his appearance was like lightning and his garment as white as snow.

ג און זיין געשטאלט איז געווען ווי דער בליץ , און זיין קלייד
kleid zain un blits der vi geven iz geshtalt zain un
clothing his and lightning the as was is form his and

*ווייס ווי שניי;
*shnei vi *veis*
snow as white

4 And the shomrim *(guards)* shook for fear of him and became like dead men.

ד און פון מורא פאר אים האבן די היטער געציטערט, און זענען
zenen un getsitert hiter di hoben im far moire fun un
are and tremble watchers the have him before fear from and

געווארן ווי מתים .
meisem vi gevoren
the dead as become

5 And the malach, in reply, said to the nashim, Do not be afraid, for I know that you are seeking Yehoshua, who has been hanged on HaEtz.

ה און דער מלאך האט ענטפערנדיק געזאגט צו די פרויען:
froien di tsu gezogt entferendik hot malech der un
women the to said answering has angel the and

האט נישט קיין מורא! מחמת איך ווייס, אז איר זוכט
zucht ir az veis ich machmas moire kein nisht hot
seek you that know I because fear any not have

יהושען / ישוען* וואס איז אויפגעהאנגען אויף א בוים געווארן.
gevoren boim a oif oifhangen iz vos Yeshuan Yehoshuan*
become tree a on hung up is who Yeshua Yehoshua

6 He is not here. To him has come the Techiyas HaMesim, just as he said. Come, see the place where HaAdon was lying.

ו ער איז דא נישטא; מחמת ער איז אויפגעשטאנען, לויט ווי
vi loit oifgeshtanen iz er machmas nishto do iz er
as according stand up again is he because not here is he

ער האט געזאגט. קומט אהער, און זעט דאס ארט , וואו דער
der vu ort dos zet un aher kumt gezogt hot er
the where place of the see and here come said has he

האר איז געלעגן.
gelegen iz har
laid is L-rd

7 And go quickly, tell his talmidim about the Techiyas HaMoshiach from HaMesim. And, hinei! He is going ahead of you into

ז און גייט גיך , און זאגט זיינע תלמידים, אז ער איז אויפגעשטאנען
oifgeshtanen iz er az talmidim zaine zogt un gich geit un
stand up again is he that disciples his tell and quick go and

פון די טויטע: און זע , ער גייט פארויס פאר אייך קיין גליל;
Galil kein aich far forois geit er ze un toite di fun
Galil to you before ahead goes he look and dead the from

דארטן וועט איר אים זען. זע , איך האב עס אייך געזאגט.
gezogt aich es hob ich ze zen im ir vet dorten
told you it have I look see him you will there

the Galil. There you will see him. Hinei! I have told you!

8 And they departed quickly from the kever with fear and great simcha and ran to report everything to Moshiach's talmidim.

ח און זיי זענען איילנדיק אוועק פון קבר מיט מורא און
un moire mit keyver fun avek eilndik zenen zei un
and fear with tomb of went away in a hurry are they and

גרויסער שמחה, און זענען געלאפן עס אנצוזאגן צו זיינע תלמידים.
talmidim zaine tsu ontsuzogen es gelafn zenen un simcha groiser
disciples his to to tell it run did and joy great

9 And hinei! Moshiach met them, saying Shalom Aleichem. And they came up and took hold of his feet and fell prostrate before him.

ט און זע , יהושע / ישוע* איז זיי אנטקייגן געקומען, און
un gekumen antkegen zei iz Yeshua* Yehoshua ze un
and come meet them is Yeshua Yehoshua look and

געזאגט: שלום ! און זיי זענען צוגעגאנגען און האבן אים
im hoben un tsugegangen zenen zei un sholem gezogt
him have and went over did they and peace said

אנגענומען ביי די פיס, און זיך געבוקט צו אים.
im tsu gebukt zich un fis di bai ongenumen
him to bow themselves and feet the with taken

10 Then he said to them, Do not be afraid; go and take word to my Achim that they may go away to the Galil, and there they shall see me.

י דאן זאגט יהושע / ישוע* צו זיי : האט נישט קיין מורא! גייט
geit moire kein nisht hot zei tsu Yeshua* Yehoshua zogt dan
go fear any not has they to Yeshua Yehoshua says then

און זאגט מיינע ברידער, אז זיי זאלן גיין קיין גליל, און דארטן
dorten un Galil kein gein zoln zei az brider maine zogt un
there and Galil to go should they that brothers my tell and

וועלן זיי מיך זען.
zen mich zei velen
see Me they will

11 Now while they were on their way, hinei! Some of the shomrim came into the city and reported to the Rashei Hakohanim all the things that had happened.

יא און בשעת זיי זענען געגאנגען, זע , איניקע פון דער וואך
vach der fun einike ze gegangen zenen zei beshas un
watch the from some look walking are they while and

זענען געקומען אין דער שטאט אריין, און דערציילט די הויפט
hoipt di dertseilt un arain shtot der in gekumen zenen
chief the report and into city the in come are

כהנים אלץ, וואס איז געשען .
geshen iz vos alts kohanem
occurred is which all kohenim

12 And when they had assembled with the Zekenim and counseled together, they gave a large sum of money to the soldiers,

יב און זיי האבן זיך פארזאמלט מיט די זקנים , און נאך
noch un zkeinem di mit farzamlt zich hoben zei un
after and elders the with assemble themselves have they and

דעם ווי זיי האבן זיך געהאלטן אן עצה , האבן זיי געגעבן די
di gegeben zei hoben eitse an gehalten zich hoben zei vi dem
the given they have counsel an held self have they as the

זעלנער געלט גענוג ,
genug gelt zelner
enough money soldiers

13 And said, You are to say, His talmidim came by night and stole him away while we were asleep.

יג און געזאגט: איר זאלט זאגן : זיינע תלמידים זענען געקומען
gekumen zenen talmidim zaine zogen zolt ir gezogt un
come are disciples his say shall you said and

ביינאכט, און האבן אים אוועקגעגנבעט, ווען מיר זענען געשלאפן.
geshlafen zenen mir ven avekgeganvet im hoben un bainacht
sleeping are we when steal away him have and by night

14 And if this should come to the Governor's ears, we will win him over and keep you out of trouble.

יד און אויב דאס דאזיקע וועט קומען צום גובערנאטארס אויערן,
oiern gubernator's tsum kumen vet dozike dos oib un
ears governor's to the to come will these the if and

וועלן מיר אים איבעררעדן און מאכן , אז איר זאלט נישט האבן
hoben nisht zolt ir az machen un iberredn im mir velen
have not shall you that make and convince him we will

קיין זארגן.
zorgen kein
worry any

15 And the ones who took the kesef did as they had been instructed and this story was widely spread among the Yehudim to this day.

טו און זיי האבן גענומען דאס געלט , און געטאן ווי זיי זענען
zenen zei vi geton un gelt dos genumen hoben zei un
are they as done and money the taken have they and

געלערנט געווארן. און די דאזיקע רייד האבן זיך פארשפרייט
farshpreit zich hoben reid dozike di un gevoren gelernt
spread self have words these the and become taught

ביי יידן ביז צום היינטיקן טאג.
tog heintikn tsum biz Yidn bai
day today's to the until Jews among

16 But the Achad Asar Talmidim proceeded to the Galil, to the mountain which Rebbe, Melech HaMoshiach had designated.

טז די עלף תלמידים אבער זענען געגאנגען קיין גליל צו דעם
dem tsu Galil kein gegangen zenen ober talmidim elf di
the to Galil to go did however disciples eleven the

בארג , וואוהין יהושע / ישוע* האט זיי באשטימט.
bashtimt zei hot Yeshua Yehoshua vuahin barg*
appointed them has Yeshua Yehoshua where mountain

17 And when they saw him, they prostrated themselves before him, but some were doubtful.

יז און ווען זיי האבן אים געזען, האבן זיי זיך געבוקט; א טייל
teil a gebukt zich zei hoben gezen im hoben zei ven un
part a bowed self they have seen him have they when and

אבער האבן געצווייפלט.
getsveiflt hoben ober
doubt have however

18 And he came up and spoke to them, saying, All samchut *(authority)* has been given to me in Shomayim and on HaAretz.

יח און יהושע / ישוע* איז צוגעגאנגען און האט מיט זיי
zei mit hot un tsugegangen iz Yeshua Yehoshua un*
them with did and went over did Yeshua Yehoshua and

גערעדט, אזוי צו זאגן : עס איז מיר געגעבן געווארן יעדע מאכט אין
in macht yede gevoren gegeben mir iz es zogen tsu azoi geredt
in power all become given Me is it say to so speak

הימל און אויף דער ערד.
erd der oif un himel
earth the on and heaven

19 Go, therefore, make talmidim for Rebbe, Melech HaMoshiach of all the nations, giving them a tevilah in a mikveh mayim in Hashem, in the Name of HaAv, and HaBen, and HaRuach Hakodesh,

20 Teaching them to observe all that I have commanded you. And hinei! I am with you always, even unto the Ketz HaOlam Hazeh.

יט גייט דעריבער און מאכט אלע פעלקער פאר תלמידים, און זיי
zei un talmidim far felker ale macht un deriber geit
them and disciples for peoples all make and therefore go

מיט דער מקווה געגאנגען אונטער די וואסער אין דעם נאמען פון
fun nomen dem in vaser di unter gegangen mkvh der mit
of Name the in water the under go mikveh the with

דעם פאטער און דעם זון און דעם רוח הקודש ,
Hakoidesh ruach dem un zun dem un foter dem
the Holy Spirit the and Son the and Father the

כ און לערנט זיי האלטן אלץ, וואס איך האב אייך געבאטן. און
un geboten aich hob ich vos alts halten zei lernt un
and ordered you have I that all keep them teach and

זע , איך בין מיט אייך אלע טעג, ביז צום קץ פון דער וועלט.
velt der fun kets tsum biz teg ale aich mit bin ich ze
world the of end to the until days all you with am I look

אמן .
Omein
Amen

© Artists for Israel
This work is licensed under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.